

HERMENEIA

Mirela-Ioana DORCESCU

Mirela-Ioana Dorcescu

Hermeneia

Redactor de carte: Livius Petru Bercea.

Tehnoredactor: Ladislau Szalai.

Coperta: Diana Szebenyi, după o idee a autoarei.

© Mirela-Ioana Dorcescu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DORCESCU, MIRELA-IOANA

Hermeneia : (eseu) / Mirela-Ioana Dorcescu. -
Timișoara : Mirton, 2019

Conține bibliografie
ISBN 978-973-52-1846-1

821.135.1

Mirela-Ioana Dorcescu

Hermeneia

Prefață de
Ildikó Gábos-Foarță

*Editura Mirton
Timișoara, 2019*

Soțului meu, Poetul Eugen Dorcescu

„Pe la sfârșitul anilor 70, pe când eram încă studentă, mă întâlneam aproape zilnic, la lift sau pe stradă, cu o fetiță frumoasă din vecini, cu ochi mari, adânci și curioși. Am îndrăgit-o, instinctiv, din prima clipă. Și tatăl meu o iubea foarte mult, mereu mi-o lăuda, iar mamele noastre stăteau des de vorbă. Apoi viețile noastre au început să curgă în alte direcții și multă vreme nu ne-am mai văzut. Niciodată n-aș fi crezut că, peste ani și ani, vom fi din nou vecine, că soții noștri vor fi ambii scriitori reputați și vechi prieteni, iar eu voi vorbi despre o carte a ei care spune o poveste izbitor de asemănătoare cu propria-mi poveste...” – declaram cu puțin timp în urmă, când Mirela-Ioana Dorcescu și-a lansat romanul *Celesta*.

N-aș fi crezut, cu toate că sunt – și mereu am fost – convinsă că nimic nu-i întâmplător și că între lucruri, oameni și evenimente există dintotdeauna conexiuni ascunse, neștiute, care uneori, în mod neașteptat, ies la iveală, părând de-a dreptul miraculoase. Căci, după cum spunea Isaac Asimov, „lipsa unor coincidențe neobișnuite este mult mai neobișnuită decât orice fel de coincidență”.

Cu toate acestea, azi mă văd nevoită să adaug din nou: n-aș fi crezut că, după numai câteva luni de la această lansare, eu voi scrie un (fel de) cuvânt înainte la o nouă carte a ei, *Hermeneia*, născută dintr-un impuls nobil și „îndrăgostit”, fiind gândită ca o surpriză cu ocazia aniversării celor 77 de ani ai soțului ei, Eugen Dorcescu, poetul pentru care „nimic nu e aicea. Totu-i peste...”

În simbolistica numerelor, cifra 7 – un număr prim, misterios și magic – este considerată cifra spiritualului și a creației, simbolul înțelepciunii, al virtuții, al interesului pentru religie și filozofie, al căutării adevărului absolut, fiind asociată cu cele mai multe simboluri. Numai în *Biblie*, ea apare de 753 de ori: Dumnezeu a făcut lumea în șapte zile, Adam a fost conceput în cea de-a șaptea zi din cea de-a șaptea lună de la facerea lumii, Iisus i-a spus lui Petru că trebuie să-și ierte fratele „nu până la șapte ori, ci până la șaptezeci și șapte de ori”, Apocalipsa va fi anunțată cu șapte trâmbițe și, nu în ultimul rând, cifra 7 reprezintă unirea lui Dumnezeu (Sfânta Treime) cu lumea creată de El (reprezentată de cifra 4), adică $3 + 4 = 7$, ca să le amintesc doar pe cele arhicunoscute.

Astrologii descriu persoanele aflate sub vibrația sa, ca fiind intuitive, înțelepte, introspective, perfecționiste, aristocratice și, nu în ultimul rând, mistice. Potrivire perfectă în cazul lui Eugen Dorcescu. Mai

ales acum când – ocazie unică într-o viață de om – se află sub vibrația amplificată a lui 77!

Teoretic, la un moment dat, „cercul se închide”. Însă conexiunile au o dinamică proprie, a cărei logică este greu de surprins, tocmai de aceea ne surprind mereu. Iar în acest caz, el nu se închide, ci, dimpotrivă, își continuă mișcarea ascendentă, în spirală, înălțându-se spre cer ca vrejul magic de fasole al lui Jack.

Și, peste toate, se așterne timpul, dar nu acela care macină și nimicește, transformând totul în cenușă, ci un timp al exuberanței, exuberanța celei de-a doua tinereți trăite de acest valoros cuplu de scriitori, un timp cald, calm și senin al împlinirii pe toate planurile, după furtunile răvășitoare ale Vieții, având mereu în subsidiar vorbele lui Faust referitoare la „Acea clipă căreia aș putea să-i spun întâia oară:/ Rămâi, că ești atâta de frumoasă!” (Traducere de Lucian Blaga). Da, Clipa, căci e una singură de fapt, unică, irepetabilă și de natură să cuprindă în ea eternitatea însăși, în măsura în care plăcerea, *Lust*-ul nietzschean, se vrea eternă sau eternizabilă (*Alle Lust will Ewigkeit*). Altfel spus, am vrea s-o sustragem devenirii, șiragului interminabil de clipe derizorii, transfigurând-o prin „cristalizare”. Am vrea s-o conservăm, păstrând-o încremenită, asemenea atomilor dintr-un cristal.

„La minele de sare din Hallein, lângă Salzburg, minerii aruncă în adâncurile părăsite ale minei o

creangă de copac desfrunzită de iarnă; după două sau trei luni, prin efectul apelor încărcate de săruri care umezesc creanga și apoi o lasă la uscat, când se retrag, minerii o găsesc acoperită în întregime de cristalizări strălucitoare...” Însă, în cazul nostru, nu e vorba de cristalizarea în sensul descris de Stendhal în *Despre dragoste*, ci despre cristalizare ca proces de conservare. Conservare, adică imortalizare prin scris a unor idei, stări, visuri, iluzii, aspirații, proiecte, dialoguri, oameni, întâmplări personale și evenimente literare, într-un cuvânt: a unui „ciob” de viață asemănător cu acelea de sticlă colorată dintr-un caleidoscop. Ceea ce ține de o iluzorie, dar credibilă, în felul ei, magie.

Înainte de toate, însă, autoarea reușește să conserve *spiritul* poetului: acel „strop de duh” întemnițat „într-un munte de pământ” (conform jocului de cuvinte al lui Platon & Comp., *sôma-sêma*), în spiritul armoniei și al dragostei de cuvânt, de creație, de prieteni, de oameni, de Marele Om. Omul ei. „De ce m-a zămislit/așa/Cel Sfânt?/Un strop de duh și-un/munte de/pământ...” (*Poemul 12 din Nirvana*).

Dragostea are multe forme și încă și mai multe modalități de manifestare. Una dintre ele este prin scris, de la scrisorile suave de dragoste, până la poeme ample dedicate persoanei iubite sau – din nou (și tot mai) la modă – prin imprimare pe... piele, prin tatuaje;

scrisul, în fond, fiind și el o formă de „tatuare” a epidermei care e hârtia.

Dar mult mai rare sunt cărțile, monografiile, volumele memorialistice dedicate acesteia, adică persoanei iubite. *Hermeneia* doamnei Mirela-Ioana Dorcescu este tocmai una dintre aceste rarități. Scrisă cu inspirație, ajutată de talentul ei nativ, de seriozitatea și tenacitatea-i ieșite din comun, de rigoarea cercetării și a analizei literare și stilistice, de profesionalism, toate sub semnul imensei bucurii pe care i-o induce scrisul, al entuziasmului ei adolescentin și al darului care i-a fost dat în plus: prodigiozitatea. A scris cu admirație nedisimulată, dar nu fără discreție, cu ardoare și din toată inima. Și cu dragoste, foarte multă dragoste. Dragoste pentru limba română, pentru literatură, pentru poezie și, înainte de toate, pentru Poet. Poetul *ei*.

Ildikó Gábos-Foarță

I. EXCELENȚA TEXTULUI

1. SECȚIUNEA DE AUR ÎN POEZIE

*„Pe țărni,
fiul caută
lespezi de piatră,
prelungi,
caută, altfel
spus,
petrificat,
chipul tatălui.
Alege pietrele,
atent,
le sortează,
desenează, apoi, ochii, gura,
nasul, sprâncenele,
bărbia și
fruntea,
dă înfățișării
adâncime, contur,
așază amintirea-n lumină,
extrage, din
striațiuni, din*

*ovaluri și
linii,
secțiunea de aur
a morții”.*

(Eugen Dorcescu, *Moartea tatălui*)

1.1. Introducere

Secțiunea de aur (sectio aurea) este un concept cu o referință inepuizabilă, amplificată și nuanțată de-a lungul epocilor culturale. În acest studiu, noțiunea de *secțiune de aur* este folosită cu două accepțiuni. În primul rând, aceasta desemnează o proporție între două elemente constituente ale unei entități ce aparține sferei creației (v. *secțiunea de aur în poezie*). În al doilea rând, indică și instrumentul de cercetare a ocurenței „proporției divine” (v. *perspectiva/metoda/criteriul secțiunii de aur*).

În general, atât extinsa arie de aplicabilitate a conceptului, cât și îndelungata tradiție a utilizării sale explică eterogenitatea variantelor de definiție. Semantica expresiei *secțiunea de aur* a fost adaptată la finalitățile punctuale ale cercetărilor și la specificul diverselor domenii în care s-a folosit, din Antichitate până în prezent. Vechimea conceptului nu i-a afectat, totuși, sensul primar. În esență, *secțiunea de aur* denu-

mește o proporție ideală stabilită de Marele Creator în crearea celor ce sunt. Un adaos istoric important este acela că *secțiunea de aur* poate fi verificată matematic, fie prin faimosul număr al lui Euclid, fie prin renumitul șir al lui Fibonacci. În acest demers, operăm exclusiv cu numărul lui Euclid, *i.e.* cu acel număr despre care se spune că atestă „proporția divină”, simbolizat de grecescul *Phi*. Acesta este un număr irațional, aproximabil la valoarea de 1, (6) (mai exact : 1,6180339887...), care măsoară armonia universală, indicând un raport ce scapă puterii umane de a calcula precis. *Phi* este celebrul „golden number”, după care s-au orientat, de-a lungul vremii, numeroși artiști, care au aspirat, ori au și reușit, să-și edifice creația după norma... Creației primordiale.

În plan artistic, *secțiunea de aur* a fost identificată mai cu seamă în artele plastice (la Leonardo da Vinci, Boticelli, Salvador Dali etc.) și în muzică (la Mozart, Beethoven, Claude Debussy, Béla Bartók ș.a.). Cercetările din domeniul artei au evidențiat proporții corespunzătoare numărului de aur și în arhitectură, și în sculptură. Mult mai puțin și mult mai târziu s-a pus problema identificării acestora în poezie. În această situație, merită toată atenția strădania lui Eugen Dorcescu, de acum patru decenii, de a căuta secțiunea de aur în operele poezilor români¹. Finalitatea acestei

¹ *Embleme ale realității*, București, Ed. Cartea Românească, 1978.

întreprinderi, cu un riguros suport teoretic, era aceea de a inova și înnobi, prin introducerea unui criteriu de evaluare de prestigiu *secțiunii de aur*, critica literară românească.

Propunându-mi să continui investigarea eventualei actualizări a secțiunii de aur în poezia românească, în contextul liricii actuale, am adoptat principiile teoretice și, în linii mari, modelul de lucru avansat de Eugen Dorcescu. Prin urmare, i-am aplicat grila de evaluare într-un demers personalizat, extins de la cercetarea formei poetice la analiza conținutului textului, pentru a sublinia valoarea compatibilizării sunet-idee într-o poezie în a cărei compoziție se identifică acea proporție ideală, confirmată de „numărul de aur”. Procedând astfel, am abordat creațiile poetice a doi dintre proeminenții scriitori români contemporani: Eugen Dorcescu și Șerban Foarță. De aceea, numele lui Eugen Dorcescu figurează de două ori în dreptul noțiunii *secțiune de aur*. O dată, fiindcă Domnia Sa a inițiat și a instrumentat cercetarea *secțiunii de aur* în lirica autohtonă și apoi pentru că, în lucrări de dată recentă², precum și în prezentul studiu, am reușit să demonstrez că și în poezia sa există *secțiune de aur*.

Tratarea poeziilor lui Eugen Dorcescu și ale lui Șerban Foarță din perspectiva *secțiunii de aur* urmă-

² *Ritmurile poeziei și secțiunea de aur*, în Volumul omagial G.I. Tohăneanu, sub tipar la EUVT, cuprins în planul editorial pe 2019; *Secțiunea de aur*, „Orizont”, nr. 1, 2019, p. 23.

rește să probeze atât valabilitatea modelului de interpretare conceput de Eugen Dorcescu, cât și un înalt nivel de performanță, atins actualmente în creația poetică românească.

1.2. Contribuția lui Eugen Dorcescu la cercetarea *secțiunii de aur* în poezia românească

Pornind de la asemănările dintre muzică și poezie, vizibile în organizarea sonoră, dar mai mult decât probabile și la nivelul structurilor profunde, Eugen Dorcescu, după știința noastră primul literat român care s-a ocupat de *secțiunea de aur*, s-a pronunțat, în lucrarea *Embleme ale realității*³, pentru multiplicarea criteriilor de recunoaștere a valorii unui text poetic, prin introducerea criteriului *secțiunii de aur*.

Evidențierea ocurenței *secțiunii de aur* într-o poezie ar constitui, în viziunea sa, unul dintre criteriile axiologice, dacă nu obligatorii, în orice caz, necesare în interpretarea operei literare, câtă vreme căutarea perfecțiunii formale într-o capodoperă este legitimată de natura construcțiilor artistice:

³ p. 49-57.

„Această determinare cantitativă, ale cărei reguli au fost enunțate întâia oară de Euclid, ar putea, la urma urmei, caracteriza organizarea exterioară a unei opere de artă, ar putea fi considerată una dintre constantele alcătuirii sale”⁴.

Îl citează, în acest sens, și pe Herbert Read: „... «Este îngăduit să presupunem fie că artistul înzestrat aplică în mod conștient acest sistem în structura lucrărilor sale, fie că el ajunge la el în chip inevitabil, condus fiind de instinctul său pentru formă»”⁵.

Dincolo de curajul deschiderii acestei perspective, se impunea și un model de procedură persuasiv. Ipoteza demersului dorcescian era aceea că un poem de valoare, din al cărui ritm se deduce raportul specific *secțiunii de aur*, are un statut special, din moment ce cadența acestuia se racordează la ritmurile capodoperelor din celelalte arte – ale sculpturii, ale picturii, ale muzicii –, la ritmurile ființei și ale universului însuși.

Pornind de la convingerea că toate elementele unei creații sunt interrelaționate și converg întru exprimarea mesajului artistic, Eugen Dorcescu este de părere că orice nivel al unei capodopere trebuie să

⁴ *Ibidem*, p. 53.

⁵ *Semnificația artei*, București, Editura Meridiane, 1969, p. 33, apud *Ibidem*, p. 53.

probeze excelența. Din aceste considerente, se axează pe căutarea *secțiunii de aur* la nivel suprasegmental. Pentru a-l determina pe *Phi*, propune raportarea numărului de silabe neaccentuate, care constituie, îndeobște, segmentul material mai lung al poeziei, la cel al silabelor accentuate, care este, de regulă, segmentul material mai scurt din compoziția acesteia. Astfel, se acreditează drept principiu operativ ideea că valoarea estetică poate fi dovedită și de pulsațiile sonore ale poeziei, de elementele materiale minimale ale acestui obiect artistic:

„Arta are legile ei, ca orice activitate umană, ca orice dat al lumii materiale.

Are principiile organizării sale exterioare – reflex al unei substanțialități de neconfundat.

Este posibil ca diversele linii ale obiectului artistic să se raporteze unele la altele după un coeficient numeric neschimbat. Ceea ce intră în sfera noțiunii de artă va trebui, probabil, să accepte și anumite determinări exterioare, un anumit indice formal, propriu tuturor acelor obiecte înrudite. Ceea ce aderă la esența fenomenului va trebui să primească și «esența» morfologiei lui»⁶.

Eugen Dorcescu aduce și un amendament esențial: grila de evaluare a ocurenței *secțiunii de aur* nu se

⁶ *Ibidem*, p. 54.

pretează decât la textele care îi trezesc interpretului sentimentul valorii, fiind valabilă „mai ales în cazul acelor creații care satisfac simțământul de capodoperă”⁷.

Eugen Dorcescu își validează acest original model de analiză prin identificarea *secțiunii de aur*, în parametrii prestabiliți, în câteva poeme românești aparținând unor creatori de geniu, deci în texte recunoscute ca fiind foarte valoroase de către conștiința colectivă:

A. „Mihai Eminescu, *O, mamă...*

O, mamă, dulce mamă, din negură de vremi
Pe freământul de frunze la tine tu mă chemi;
Deasupra criptei negre a sfântului mormânt
Se scutură salcâmi de toamnă și de vânt,
Se bat încet din ramuri, îngână glasul tău...
Mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu.

Când voi muri, iubito, la creștet să nu-mi plângi;
Din teiul sfânt și dulce o ramură să frângi,
La capul meu cu grijă tu ramura s-o-ngropi,
Asupra ei să cadă a ochilor tăi stropi;
Simți-o-voi odată umbrind mormântul meu...
Mereu va crește umbra-i, eu voi dormi mereu.

⁷ *Ibidem*, p. 53.

Iar dacă împreună va fi ca să murim,
 Să nu ne ducă-n triste zidiri de țintirim,
 Mormântul să ni-l sape la margine de râu,
 Ne pună-n încăperea aceluiași sicriu;
 De-a pururea aproape vei fi de sânul meu...
 Mereu va plânge apa, noi vom dormi mereu.

Schema ritmică a poeziei este următoarea:

v _ v _ v _ v / v _ v v v _
 v _ v v v _ v / v _ v _ v _
 v _ v _ v _ v / v _ v v v _
 v _ v v v _ v / v _ v v v _
 v _ v _ v _ v / v _ v _ v _
 v _ v v v _ v / v v v _ v _

v v v _ v _ v / v _ v v _ _
 v _ v _ v _ v / v _ v v v _
 v _ v _ v _ v / _ _ v v v _
 v _ v _ v _ v / v _ v v _ _
 v _ v v v _ v / v _ v _ v _
 v _ v _ v _ v / _ v v _ v _

v _ v v v _ v / v _ v v v _
 v v v _ v _ v / v _ v v v _
 v _ v v v _ v / v _ v v v _
 v _ v v v _ v / v _ v v v _

v _ v v v _ v / v _ v _ v _
v _ v _ v _ v / _ v v _ v _

Raportul global între numărul silabelor neaccentuate și al celor accentuate este, deci, $49/29 + 45/33 + 51/27 =$ cca 1,6. După același raport se distribuie cele două clase de silabe și în *Peste vârfuri*, *Sonet III* etc.

B. Lucian Blaga, *Izvorul*:

Împărății s-au prăbușit.
Războaie mari ne-au pustiit.
Numai în Lancrăm sub răzor
rămas-a firav un izvor.

Păduri s-au stins și, rând pe rând,
oameni în umbră s-au retras
veșminte de pământ luând.
Dar șipotul, el a rămas.

De-a lungul anilor în șir
de câte ori în sat mă-ntorc,
mă duc să-l văd. E ca un fir
pe care Parcele îl torc.

Schema ritmică este aceasta:

v v v _ v v v _

v _ v _ v v v _

_ v v _ v v v _

v _ v _ v v v _

v _ v _ v _ v _

_ v v _ v v v _

v _ v v v _ v _

v _ v v v v v _

v _ v _ v v v _

v _ v _ v _ v _

v _ v _ v v v _

v _ v _ v v v _

Iar raportul, 60/36, adică exact 1,6”⁸.

Eugen Dorcescu nu se grăbește să tragă concluzii. Invită subtil la reflecție. La moderație. Recunoaște și că, în cazul altor poeme, supuse aceleiași proceduri, rezultatele au fost diferite:

„La Ion Barbu (*Riga Crypto*) și Tudor Arghezi (*Toamnă de suflet*), secțiunea este aproximativ 1,7, ca și la Mircea Ciobanu (*Etica*, VII: «Tu să mă-nconjuri

⁸ *Ibidem*, p. 55-56.

când urmata vale/a treia strajă-nvăluie cu fum/și-o trece altei; însuși să m-apropii/de unda vocii tale; rugii mută-i/cuvintele sub ursă-n agonie...»; fragmentul realizează proporția $34/20 = 1,7$).

Se constată, și pe această cale, înrudirile temperamentale între diverși autori. De pildă, atât Ion Barbu, cât și Tudor Arghezi sau Mircea Ciobanu tind spre raportul 1, 8, familiar, pare-se, textelor de factură clasică, atente la strofă, la ritm, la echilibru și regulă formală. Așa se întâmplă în *Joc secund*, într-un poem ca *Interior de schit* (Tudor Arghezi) etc., etc. În *Cele ce sînt* (Mircea Ciobanu), de-a lungul unui întreg volum, raportul între numărul silabelor neaccentuate și al celor accentuate se păstrează același: 1,8⁹.

Așa cum s-a văzut, operarea cu „numărul de aur”, în etapa finală a metodei din originalul model de investigație, este ilustrată de Eugen Dorcescu prin modul în care abordează ritmurile poemelor *O, mamă...* de Mihai Eminescu și *Izvorul* de Lucian Blaga. În aplicația sa, foarte modernă pentru anii 80 ai secolului trecut, Eugen Dorcescu se folosește și de „substituția ritmică”, adoptând un procedeu a cărui paternitate îi revine lui G.I. Tohăneanu. În analiza acestor poeme-capodoperă, se observă, din schemele metrice însoțitoare, faptul că ritmul clasic este dereglat

⁹ *Ibidem*, p. 57.

în favoarea creionării reliefulor semantice ale poeziei. Tulburarea purității clasice a ritmului se explică, pe de o parte, prin specificul limbii române, pe de alta, prin cel al vocii autorilor. Acest fenomen este scos în evidență de interpret, în urma unei lecturi fidele rostirii firești a materiei poetice, fără forțarea normelor limbii pentru încadrarea mecanică în ritmul dominant.

Chiar dacă nu ar convinge total, un asemenea model de cercetare nu poate fi ignorat. Ar fi rămas important și ca simplu document istoric, pentru încercările de inovare a discursului critic românesc din ultimele decenii ale secolului XX. Mie mi-a ridicat câteva întrebări, cărora voi căuta să le dau răspuns în paginile următoare. Dacă nu există (și e imposibil să se conceapă) o definiție a capodoperei lirice, de ce ar fi neglijat, mai ales de către un receptor cu expertiză în cultură, un criteriu clar și exact, precum „numărul de aur”? În condițiile în care acesta verifică nu doar un raport de ordin formal, ci și gradul de armonizare a expresiei cu ideea poetică?

Extraordinarul merit al lui Eugen Dorcescu în problematizarea existenței *secțiunii de aur* în poezie rămâne acela de a fi transformat problema punctuală a analizei sonorităților distinctive ale acesteia într-un fenomen de filosofie a artei și a existenței:

„... desprinderea *a posteriori* a unor concluzii – de factură calitativă sau cantitativă – și înscrierea lor în tabloul atât de încăpător al definiției și însușirilor artei (fără dorința de a le impune ca reguli imuabile; artistul le descoperă spontan, cel ce le caută metodic și deliberat este interpretul), nu dăunează preocupărilor estetice – ba chiar le justifică. Altfel, mulțumită cu refacerea emoției artistice, cu efuziuni și aproximații sau, dimpotrivă, cu povestirea anostă a conținutului, critica literară riscă să rămână un duplicat neinteresant al beletristicii. Definițiile, raporturile etc. nu interesează creația, ci filosofia artei”¹⁰.

Inițiativa Domniei Sale este cu atât mai remarcabilă, cu cât, dacă, în artele plastice (arte spațiale), *secțiunea de aur* se poate realiza și deliberat, în poezie (artă temporală, ca și muzica), nu se ajunge la numărul de aur decât prin manifestarea spontană, naturală, a forței creative a poetului.

1.3. Ritmurile poeziei și *secțiunea de aur*

Vin în sprijinul cercetării secțiunii de aur în poezie și considerațiile formulate, cu un deceniu înainte de a apărea lucrarea lui Eugen Dorcescu,

¹⁰ *Ibidem*, p. 54.

intitulată *Embleme ale realității*, de către G.I. Tohăneanu, pe tema rolului determinant al ritmului în articularea firească a ideii cu sonoritățile poetice. Cu jumătate de secol în urmă, G.I. Tohăneanu, foarte bun cunoscător al mecanismelor poeziei, a elaborat un proiect de înnoire a studiilor de versificație, nemulțumit fiind de felul în care cărțile de teorie literară și manualele școlare abordau prozodia și, mai ales, ritmurile poeziei¹¹:

„Mă voi mărgini să atrag atenția asupra faptului că structura metrică a versului este interpretată mecanic, pe baza unor scheme «ideale», prestabilite o dată pentru totdeauna și aplicate nediferențiat. Omițându-se mobilitatea ritmurilor și larga rețea de substituiri posibile, versurile sunt, de cele mai multe ori, violente și constrânse să se încadreze în «metronimia» acestor scheme rigide. Se neglijează, deopotrivă, un lucru esențial, și anume acela că, în urma unui atare tratament, toate punțile între vers și vorbirea obișnuită sunt zvârlite în aer»¹².

¹¹ G.I. Tohăneanu, *Ritm dominant*, „substituiri” ritmice, *ritm secund*, LR, 18, 1969, nr. 6, p. 551-565, studiu republicat în lucrarea sa intitulată *Dincolo de cuvânt*, București, EȘE, 1976, din care vom cita.

¹² Idem, *Dincolo de cuvânt*, capitolul *Ritm dominant*, *substituiri ritmice*, *ritm „secund”*, p. 225.

Privită superficial, limba poeziei s-ar opune limbii comune printr-un șir de abateri de la sistem, considerate deviații stilistice¹³. Însă devierile nu pot constitui un limbaj, dacă nu se conformează normelor de utilizare a limbii. Între enunțarea poetică și receptarea ei există o punte de natură lingvistică, urmată instinctiv ori asumată de poeți, mai cu seamă de către aceia care au o pregătire filologică:

„Abordate ca limbaj, ca analogii ale realului (postându-se, deci, pe platforma cea mai de sus a generalizării), poezia și limba sunt unul și același lucru: metafore. Privind mai de aproape, observăm că poezia este o consecință a limbii, în afara căreia nu poate fi concepută și găsită”¹⁴.

Dacă nu s-ar face abstracție de particularitățile fonetice ale limbii române, nu s-ar putea recunoaște în compoziția poemelor românești structuri metrice „pure”, subsumabile ritmurilor cardinale. Româna are un accent mobil și un număr considerabil de cuvinte plurisilabice, în componența cărora o singură vocală este accentuată. Din aceste motive, fidelitatea față de

¹³ Mihai Dinu, *Ritm și rimă în poezia românească*, București, Ed. Cartea Românească, 1986, p. 5: „... discursul poetic nu-și poate releva specificitatea decât printr-o analiză lingvistică a abaterilor ce-l individualizează în raport cu norma exprimării uzuale”.

¹⁴ Eugen Dorcescu, *op. cit.*, p. 51.

rostire presupune adesea apariția unei silabe neaccentuate în locul celei accentuate dintr-un picior metric clasic. Marcarea acestui fapt în schema metrică a unui poem implică o „substituție metrică”. Așadar, substituirile sunt inerente pentru înregistrarea cadenței și aproximarea ritmului mixt – dominant și/sau secund – al poeziei:

„În structura lor reală (nu teoretică!), succesiunile trohaice și iambice – adică cele mai caracteristice poeziei noastre – admit «substituirile», care se înmulțesc mai ales atunci când versurile cuprind cuvinte sau forme flexionare lungi, de trei, de patru sau chiar de mai multe silabe. [...] Prin urmare, cu cât va fi mai amplu corpul fonetic al cuvintelor reunite în același vers, cu atât mai ușor se vor ivi substituirile, deoarece, în condițiile date, «vârfurile» de accentuare se distanțează și se împuținează, adăpostind între ele lungi șiraguri de silabe neaccentuate”¹⁵.

Pentru ilustrarea acestui fenomen, G.I. Tohăneanu apelează la extrase memorabile din creația eminesciană:

„Să desprindem, din contextul lor metric, două cunoscute emistihuri din *Scrisoarea I*:

«suferințele întúnci» = v v _ v v v _ v

«mărilor singurătate» = _ v v v v v _ v

¹⁵ G.I. Tohăneanu, *op. cit.*, p. 225-226.

După cum cu ușurință se observă, schema «teoretică» este contrazisă de realizarea ei practică: în ambele cazuri nu întâlnim decât două poziții accentuate, în loc de patru. Într-adevăr, din pricina volumului lor fonetic dezvoltat, două cuvinte sunt de ajuns pentru a bloca în întregime spațiul de opt silabe al emistihului¹⁶.

În urma substituirilor, se modifică metrica matricială, în speță acele structuri generatoare de ritm „dominant”, în terminologia propusă de G.I. Tohăneanu. În linii mari, substituțiile ritmice se pot raporta la operațiile de ajustare a enunțului poetic, la nivel suprasegmental, conform naturii și normelor accentuale ale limbii române.

Mihai Dinu remarcă orientarea modernă, „pre-transformaționalistă”, din această teorie a substituțiilor ritmice:

„Desigur că un anumit presentiment al transformaționalismului adie [și] în teoria *substituțiilor ritmice* (s.n. – M.-I. B.-D.) a lui G.I. Tohăneanu¹⁷.”

Dar G.I. Tohăneanu nu se limitează la relevanța structurilor formale, ci pătrunde în straturile adânci ale poeziei, impresionând prin capacitatea sa de cuprindere a orizonturilor creației. Astfel, fenomenele

¹⁶ *Ibidem*, p. 226.

¹⁷ Mihai Dinu, *op. cit.*, p. 7.

lingvistice și literare sunt adeseori asociate, în condiționarea lor specifică, într-un context ontic:

„Cel puțin în unele cazuri, procedeul devine expresiv, servind la reliefarea ideii poetice. În evocarea peisajului marin din *Scrisoarea I*, alături de opțiunea pentru cuvintele lungi (*mișcătoarea mărilor singurătate*), și ea semnificativă, secvența – puțin obișnuită – a celor cinci silabe atone (*mărilor singurătate*) contribuie, într-o anumită măsură, la înfiriparea sentimentului nemărginirii”¹⁸.

Prin corectitudinea punctelor de vedere, pendulând între literaritate și lingvistică textuală, prin inspirata integrare a versificației în stilistică, prin abilitatea corelațiilor, G.I. Tohăneanu și-a asigurat, cel puțin la Timișoara, un statut de mentor pentru specialiștii de aici în poetică și versificație (Olimpia Berca, Livius Petru Bercea, Doina Bogdan Dascălu, Crișu Dascălu, Eugen Dorcescu, Maria Foarță, I. Funeriu, Dumitru Vlăduț ș.a.):

„Profesorul a propus cel puțin două teorii, capabile să ordoneze mecanismele de funcționare particulară a versului. Ele se referă, pe de o parte, la *ritm* (asertiunea referitoare la ritmul «dominant», la «substituirile ritmice» și la ritmul «secund»), pe de alta, la *rimă* (influența accentului, mobil în limba

¹⁸ G.I. Tohăneanu, *op. cit.*, p. 227.

română, asupra constituirii unor impresionante serii de rime). Pe lângă însemnătatea pragmatică, amintitele principii de acțiune a celor doi poli ai stihului (ritmul și rima) contribuie la dezambiguizarea inconsecvențelor de interpretare, la diminuarea haosului ce caracteriza (în general) cercetarea structurilor metrice”¹⁹.

Eugen Dorcescu este unul dintre cei mai valoroși specialiști timișoreni în poetică. El dovedește o atitudine similară față de text, pe care îl așază în cea mai favorabilă lumină cu putință, atunci când îl abordează din perspectiva secțiunii de aur. Pentru un atare demers, poezia devine obiectul unei cercetări interdisciplinare, pe granița dintre poetică și matematică. Intervenția determinărilor matematice în interpretarea poeziei este facilitată de materialitatea obiectului, de construcția sa în structuri ce admit măsurarea precisă a componentelor:

„... faptul că opera de artă se înduplecă unor constante materiale, unei statistici *sui-generis* (așa cum experimentele o dovedesc) înlătură, ca nefondate, acele teorii care pretind că arta – prin firea ei – se sustrage unei abordări științifice, sistematice”²⁰.

¹⁹ Olimpia Berca, *Despre maeștri*, Timișoara, Ed. Mirton, 2003, p. 174.

²⁰ Eugen Dorcescu, *op. cit.*, p. 53.

Cercetarea formei poeziei se restrânge, în viziunea lui Dorcescu, la ceea ce oferă configurația accentuală ca posibilitate de interpretare matematică. Procedura de calcul a „numărului de aur” este simplă, dar găsirea acestei soluții – de raportare a numărului silabelor neaccentuate la cel al silabelor accentuate – a urmat unei perioade de serioasă reflecție. La urma urmei, aplicarea procedurii dorcesciene necesită o anumită expertiză filologică, fiindcă, pentru a se ajunge la operația finală de determinare a numărului *Phi*, trebuie parcurse câteva etape: stabilirea măsurii versurilor, eventual marcarea cezurilor; determinarea corectă a succesiunii de silabe neaccentuate și accentuate; reflecția cadenței naturale; estimarea factorilor responsabili de modificări ai schemei metrice, cum ar fi, de pildă, libertatea poetului de a recurge la accente suplimentare sau la orice fel de alte manevre etc.

Pentru ca raportul dintre silabele neaccentuate și cele accentuate să fie 1,6..., nicio schemă metrică aferentă ritmurilor de bază nu este valabilă. Rezultatele raportării silabelor neaccentuate la cele accentuate ar fi 1, în situația ritmurilor iambic și trohaic; sau 2, în cazul ritmurilor dactilic, amfibrah și anapest; respectiv 3, în cel al peonilor. În aceste împrejurări, Eugen Dorcescu, pledând pentru naturalețea rostirii creațiilor poetice (v. *supra*), apelează la substituirile ritmice, după modelul lui G.I. Tohăneanu, prevăzând

și un amendament ce iese din sfera determinărilor materiale: „simțământul de capodoperă”. Acest amendament permite extinderea analizei dinspre nivelul formal al poeziei spre contextul global – semantic, semiotic, pragmatic, stilistic, estetic, filosofic etc. Astfel, „numărul de aur” ar demonstra proporția justă dintre forme, idei și tot ceea ce înseamnă excelența poetică.

Eugen Dorcescu nu se hazardează să afirme că expresia numerică a acestui raport ar fi, cu toată istoria conceptului *secțiunii de aur*, un criteriu infailibil în recunoașterea unei capodopere:

„Nu e îngăduit, pe de o parte, să i se acorde acestui raport strict numeric, cantitativ, rolul de criteriu infailibil în aprecierea valorii. Mai cu seamă în poezie, artă cu o spațialitate nemăsurabilă, neconcretă”²¹.

Accept faptul că acest raport numeric nu poate să dea seama, în sine, de valoarea unei opere literare. Mai mult decât atât, există foarte multe capodopere lirice care nu răspund pozitiv probei *secțiunii de aur*. Dar aceste constatări nu mă descurajează, fiindcă *secțiunea de aur* rămâne o direcție fascinantă și exactă de abordare a operelor artistice. În poezie, ca și în muzică sau în artele vizuale, căutarea secțiunii de aur este perfect justificată și binevenită, atâta vreme cât o asemenea

²¹ *Ibidem*, p. 53.

direcție diversifică perspectivele cercetătorului asupra textului și aduce un plus de rigoare în considerațiile de natură științifică.

1.4. Secțiunea de aur în poezia lui Eugen Dorcescu

Fără pretenția că *secțiunea de aur* ar fi un criteriu infailibil în reperarea valorii, ci mai degrabă cu gândul că, dovedit fiindu-i caracterul operațional, acest criteriu ar contribui la diversificarea posibilităților de recunoaștere a valorii estetice, m-am încumetat să continui inițiativa redevabilului scriitor timișorean Eugen Dorcescu de a verifica, cu propriile instrumente, ocurența secțiunii de aur în poezia românească, analizând, în același scop și, în linii mari, cu aceleași mijloace, creația sa poetică. Pentru aceasta, mi-am fixat un corpus, alcătuit din cele mai recente volume ale lui Eugen Dorcescu: două antologii (*Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, Timișoara, Ed. Eurostampa, 2015; *Sub cerul Genezei*, Timișoara, Ed. Mirton, 2017), respectiv volumul de versuri *Elegiile de la Carani*, Timișoara, Ed. Mirton, 2017.

M-am oprit asupra câtorva poeme care, în opinia mea, trasează principalele direcții ale poeziei dorces-

ciene. Acestea au o vibrație aparte, ce se deduce nu doar din conținut, ci și din cadența atipică a elementelor sonore. M-am orientat după intuiția că măcar unele dintre ele se disting și prin construcția lor „matematică”, în parametrii secțiunii de aur, desemnate prin numărul de aur: 1, (6). Care este „irațional”. Este misterul însuși. Simbolizează transcendența. „Perfecțiunea este irațională”, susține Eugen Dorcescu.

Calitatea conceptuală a textelor, selectate cu intuiția reprezentativității lor pentru viziunea Poetului, mi-a impulsionat „simțământul capodoperei”. De fapt, acestuia i-am acordat prioritate, încercând să mi-l explic prin expunerea unor rațiuni de ordin semantic responsabile de valoarea mesajului poetic. Am trecut apoi la analiza complementară a construcției sonore, în vederea identificării, pe baza modelului stabilit de Eugen Dorcescu, a unui raport de 1, 6... între cele două segmente accentuale. Rezultatele sunt edificatoare: am ajuns la scontatul „număr de aur” în cazul următoarelor poeme din antologii: *În tăcere* (87 de silabe neaccentuate și 53 de silabe accentuate); *Nirvana* (85 de silabe neaccentuate și 51 de silabe accentuate); *Ecclesiast* (92/56); *Trubadurul din vis* 9 (83/49); și din volum (2017): *Ioanitul* (77/49); *Triada* (75/45); *Elegiile de la Carani* 4 (49/31). Îmi voi introduce analizele de text în această ordine.

1.4.1. *În tăcere*

Această poezie are rol de prolog în antologia intitulată *Sub cerul Genezei* (2017). Intuiția caracterului emblematic al poemului pentru amplitudinea spirituală a liricii dorcesciene, dar și concluziile evaluării receptării (din aprecierile criticii²², din relatările unor persoane de încredere, ca și din observația directă, am dedus că *În tăcere* este poemul ce produce efecte imediate și puternice asupra cititorilor) mi-au sugerat prezența secțiunii de aur în acest poem.

Analiza semantică demonstrează forța axiologică a construcției poetice. Tema este de anvergură metafizică: teofania. Polisemia tăcerii este pusă aici în relație cu misterul absolut și cu suprema cunoaștere – credința, eul liric poziționându-se într-o vecinătate abisală cu Dumnezeu: „Așa-I vorbeam: Abis lângă

²² Virgil Nemoianu, *Răsfoind literatura recentă*, „Convorbiri literare”, 18 aprilie 2017: „O figură, am putea spune, «împlinită» este Eugen Dorcescu, poet cunoscut și pe plan internațional, despre care am mai scris. Interesant este, adaug de data aceasta, că și la el găsim reflexe religioase (multiple: de la hinduse la creștine), iar impulsuri argheziene nu lipsesc nici aici. („N-a fost cu neputință. N-a fost greu.//Aseară am vorbit cu Dumnezeu.//La fel de clar, de simplu, de senin,//Cum ai tăifăsuși cu un vecin...//... Tăcerea era drumul către El.//Așa-I vorbeam. Spunându-I tot, deschis,//Așa-I vorbeam: Abis lângă abis”. Din *În tăcere*)”.

abis”. Mesajul poetic se înfiripă din polisemia transcendentă a tăcerii. Domnul nu este doar Cuvânt, ci și Tăcere: „El tăcea”. Tăcea, ca să asculte. Dar comunica. „Iradia în fiecare gând...” Tăcerea devine, în cele din urmă, și alegerea ființei umane („Discursu-mi spre tăcere s-a mutat”), care conștientizează miracolul de a se afla în fața Ființei înseși, a Existentului („Eu sunt Cel ce sunt”). Și atunci se produce revelația: „Tăcerea era drumul către El”. Adică unicul drum posibil, fără întoarcere, „calea regală”.

Atât tăcerea, cât și drumul sunt motive literare predilecte în poezia unui spirit ascensional, cum se arată a fi Eugen Dorcescu, Poetul pentru care „nimeni nu e aicea. Totu-i peste...”

Iată textul:

„N-a fost cu neputință. N-a fost greu.
Aseară am vorbit cu Dumnezeu.
La fel de clar, de simplu, de senin,
Cum ai tăifăsu cu un vecin...
E drept că El tăcea. Sau, mai curând,
Iradia în fiecare gând...
În fiecare șoaptă și impuls,
În fiecare zbatere de puls.
Doar eu grăiam. Și iată că, treptat,
Discursu-mi spre tăcere s-a mutat,

Tăcerea s-a umplut de sens și țel,
 Tăcerea era drumul către El.
 Așa-I vorbeam. Spunându-I tot, deschis.
 Așa-I vorbeam: Abis lângă abis”.

Și schema metrică aferentă:

_ v v v v _ v / _ v _
 v _ v v v _ v v v _
 v _ v _ v _ v v v _
 v v v v v _ v v v _
 v _ v _ v _ / v v v _
 v v _ v v _ v _ v _
 v _ v _ v _ v v v _
 v _ v _ v _ v v v _
 v _ v _ / v _ v v v _
 v _ v v v _ v v v _
 v _ v v v _ v _ v _
 v _ v v _ _ v v v _
 v _ v _ / v _ v _ v _
 v _ v _ / v _ v v v _

Analiza prozodică insistă asupra corespondenței dintre conținut și forma poetică. Răscolitoarea experiență a teofaniei tulbură ritmul poemului, ritm care se clarifică abia înspre final, pe măsură ce se limpezește sensul întâlnirii metafizice, exprimat concluziv

de metafora abisurilor juxtapuse. De aceea, abia în penultimul vers avem o succesiune de iambi puri, ușor întreruptă spre sfârșitul poeziei. „Iambii suitori” concordă cu vocația ascendenței prin spirit, cu visul unui „dincolo”, unde nu e loc de cuvânt rostit, ci doar de Dumnezeire (de Cuvântul-Tăcere).

Schema metrică indică reducerea semnificativă a numărului piscurilor accentuale, fapt ce are drept consecință lungi succesiuni de silabe neaccentuate. Mesajul poetic pare murmurat, enunțarea se desfășoară cu sonorități diminuate, către o tăcere abisală, singurul mod posibil de comunicare dintre ființa definită (omul) și Ființa nedefinită (El, Dumnezeu).

Substituirea silabelor accentuate cu cele neaccentuate nu face decât să transcrie reducerea intensităților sonore. Șirurile de „more” care alcătuiesc structurile de suprafață par a fi programate de profunzimile trăirii lirice. Aceste succesiuni de silabe neaccentuate nu sunt deloc artificiale, ci reies din firescul limbii române: din numărul cuvintelor plurisilabice utilizate (*nepuțință, Dumnezeu, tăifăsui, iradia, tăcerea, spunându-I* etc.); din cvasiinstrumentalizarea unor adverbe modale (*cum, doar*); din frecvența unor instrumente gramaticale monosilabice (*cu, la, de, în, spre* etc.), care, nefiind cuvinte noționale, se sustrag accentuării. Impresia de tăcere se degajă și din cezurile pronunțate,

marcate prin punct, care sporesc durata pauzelor dintre emistihuri.

În lectură proprie, în poemul *În tăcere*, se înregistrează 87 de silabe neaccentuate și 53 de silabe accentuate. Raportul dintre ele este de 1,6... Un raport formal, desigur, dar care absoarbe idei profunde, pe care se sprijină cultura elevată a creștinătății.

1.4.2. *Nirvana*

Acest poem, subintitulat *Ars poetica*, face parte din antologia *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (2015).

În opinia mea, *Nirvana* reprezintă chintesenta mesajului poetic dorcescian, întrucât sugerează întrezărirea Nirvanei din Samsara, prin învingerea suferinței, prin evadarea din contingent, prin spiritualizarea materiei, prin zbor și extaz.

„Vom sta alături, ușă
lângă ușă.
În două urne
gemene-n mormânt.
Cu mâna ta firavă, de
cenușă,
vei bate-ncet, mă
vei chema plângând,

și-ți voi răspunde
că acolo sunt,
dar că nu pot
deschide sumbra ușă
a morții, că sunt mort,
că nu mai sunt
acela care-am fost.
O grea cătușă
ne leagă cu teluric
legământ.
Să ne desprindem, deci,
tu – gând, eu – gând,
și-așa ne vom uni din nou,
zburând,
și liberi,
și eterni,
și jubilând,
ca flacăra zvâcnită din
cenușă”.

Structura metrică, după o lectură simplă, conține o formă ortoepiei românești, care a implicat un număr mic de substituții, motivate de prezența cuvintelor de trei silabe, purtătoare de accent unic (*alături*, *geme(nen)*, *firavă*, *cenușă*, *răspunde*, *deschide*, *cătușă*, *teluric*, *legământ*, *desprindem*, *jubilând*, *flacăra*, *zvâcnită*), sau încurajate de maleabilitatea structurilor poetice (plasa-

rea sub accent suplimentar a conjuncției concluzive *deci*, cu rol de conector discursiv; dar și reliefarea, prin accente și cezuri, a raportului analogic „tu-gând, eu-gând”) este următoarea:

v _ v _ v _ v
 _ v _ v
 v _ v _ v
 _ v v v _
 v _ v _ v _ v v
 v _ v
 v _ v _ v
 v v _ v _
 v v v _ v
 v v _ v _
 v v v _
 v _ v _ v _ v
 v _ v v v _
 v v v _
 v _ v _ v _
 v _ v _ v
 v _ v v v _ v
 v v _
 v v v _ v _
 _ / _ // / _
 v _ v v v _ v _
 v _

v _ v
v v _
v v v _
v _ v v v _ v v
v _ v

În *Nirvana* sunt 85 de silabe neaccentuate și 51 de silabe accentuate. Raportul dintre ele este de 1, 6... Deci, cel corespunzător secțiunii de aur. Aș putea spune că *Nirvana* este o capodoperă, dar mă feresc de afirmații atât de tranșante. Nimeni nu-i poate contesta însă acestui poem armonia sonoră. Sau perfecta corelație dintre idee și formă. Nici dramatismul existențial. Cel al ființei umane în fața Ființei absolute. Nici avântul nirvanic salutar. Ori fiorul transcendenței.

Racordarea la atâtea mari creații ce stau sub enigmaticul număr *Phi* îi conferă poemului *Nirvana* o enormă deschidere... spre spiritualitate, spre filosofia iubirii și a existenței, spre – de ce nu? – orizontul perenității creației.

1.4.3. *Ecclesiast*

Inspirat de *Ecclesiastul* biblic, poemul *Ecclesiast* este inclus și în antologia *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (2015), și în antologia *Sub cerul Genezei* (2017).

Ecclesiast este un text profund original, care deschide calea liricii sapiențiale, sub auspiciile admirabilei culturi spirituale a Poetului:

„Din nou răsare soarele-n zadar.
Și, ca și ieri, zadarnic va apune.
Zadarnici sori, zadarnicele lune
Măsoară-un timp zadarnic, iar și iar.
Zadarnic ieși în prag. Zadarnic pleci.
Și-apoi te-ntorci. Și iar le faci cu schimbul.
Străbați, în van, zadarnice poteci.
Căci spațiu-i mai zadarnic decât timpul.
Și tu ești mai zadarnic decât tot.
Și totu-i mai zadarnic decât tine.
Strivite de mesajul cosmoglot,
Cuvintele, sărmanele, nu pot
S-absoarbă taina tainicului cod –
Și vin la ușa Tainei să se-ncline”.

Schema ritmică, stabilită în funcție de lectura dirijată de conținut, cu inerentele substituții, cu cezuri pronunțate, se îndepărtează, pe alocuri, de regularitatea ritmului clasic, dar fără a fi afectată solemnitatea rostirii. Există în blocul textual două succesiuni de trei (4-6), respectiv de patru versuri (9-12), cu cadențe identice, părând a fi destinate scandării:

v _ v _ v _ v v v _
 _ v v _ v _ v v v _ v
 v _ v _ v _ v v v _ v
 v _ v _ v _ v _ v _
 v _ v _ v _ v _ v _
 v _ v _ v _ v _ v _ v
 v _ v _ v _ v v v _
 _ _ v v v _ v v v _ v
 v _ v v v _ v v v _
 v _ v v v _ v v v _
 v _ v v v _ v v v _
 v _ v _ v _ v v v _
 v _ v _ v _ v v v _ v

Raportul dintre numărul silabelor neaccentuate (92) și cel al silabelor accentuate (56) este de 1, 6... Viziunea ecclesiastică, extinsă de la persoana umană la univers și la cuvântul ce „se-nclină” „în fața Tainei”, se conjugă, în plan artistic, cu aspirația *nirvanică*, purtând aceeași speranță a transcendentului salutar. Însă, mai mult decât spiritul *Ecclesiastului*, de care autorul este adânc pătruns, se impune forța fondului religios, inundat de misterul Cuvântului. *Taina*, ea însăși concept religios, ascunde atâtea enigmatice conexiuni între ființă, limbaj, poezie și ideea de Dumnezeuire, încât emoția conștientizărilor surprinzătoare, pe care

se clădește, *in crescendo*, poemul, atinge apogeul și se revarsă la „ușa Tainei” – imagine rarisimă, în care cea mai abstractă dintre abstracțiuni ia formă concretă, perceptibilă, necesară unui cult al Cuvântului. Poetul se simte la fel de inițiat și de îndreptățit, ca un sacerdot, ca *Ecclesiastul* (*Qoheleth*) însuși, să aibă cultul Cuvântului.

1.4.4. *Trubadurul din vis 9*

Acest poem aparține unui ciclu, intitulat *Trubadurul din vis*, ciclu inclus parțial în antologia *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (2015).

O poezie la fel de densă, gravă, străbătută de mister, dar și de o inegalabilă energie masculină. Aș subsuma-o poeziei avatarurilor, definitive pentru Eugen Dorcescu. Memoria vieților precedente, intuiția coabitării cu un avatar străpung cinic abisurile ființei, într-atât de percutant, încât generează enunțul unic – pecete pentru lirica dorcesciană – „Îmi amintesc de tine cu oroare”:

„Mă-ntorc, în ziua clară, spre cetate.
Păduri în zare. Albe drumuri. Calme
Pășuni ce țin amiaza-ntreagă-n palme.
Și moartea, ce ne mână-ncet din spate.

Spre orice punct, aceeași depărtare.
Jur-împrejur, o singură ființă –
Îmi amintesc (E, oare, cu puțință?),
Îmi amintesc de tine cu oroare.

Se-ntunecă urcușul. Noaptea vine
Și mie însumi chipul mi-l arată.
Sunt fericit. Sunt singur. Eu sunt, iată!
În negrul burg e loc doar pentru mine”.

Schema metrică evidențiază, după cele două versuri de iambi puri din prima strofă, tulburări progresive de ritm, corespunzătoare implicării emoționale a eului liric:

v _ v _ v _ v v v _ v
v _ v _ v _ v _ v _ v
v _ v _ v _ v _ v _ v
v _ v v v _ v _ v _ v

v _ v _ v _ v v v _ v
_ v v _ v _ v v _ v
v v v _ v _ v v v _ v
v v v _ v _ v v v _ v

v _ v v v _ v _ v _ v
 v _ v _ v _ v v v _ v
 v v v _ v _ v _ _ _ v
 v _ v _ v _ v v v _ v

Cele 83 de silabe neaccentuate, raportate la cele 49 de silabe accentuate, dau tot 1, 6... în această poezie abisală, tenebroasă, spectrală, în care se ambiguizează relația ființei umane cu o alteritate nedefinită, cu sine însuși, cu mediul ambiant, se relativizează certitudinile referențiale, într-o frapantă vitalizare a filonului liric trubaduresc...

1.4.5. *Triada*

În volumul *Elegiile de la Carani* (2017), persistă și se reconfigurează coordonatele liricii dorcesciene: cultura spirituală, existențialul, abisalitatea, metafizicul, eroticul și natura se reunesc sub semnul misterului absolut. *Triada*, de pildă, este un poem, pe cât de intim, pe atât de universal, care se referă la impredictibilitate și miracol, la resorturile supraumane ale schimbării, pe ancestrali piloni, a unei instanțe fundamentale din universul liric. Amplitudinea metafizică a referinței asimilează și simbolul triadei:

Triada

„În orice loc și clipă, eram trei:
Eu, El Shaddai și amintirea Ei.
Triadă metafizică. Cel Sfânt
Ținându-ne-ntre Ceruri și Pământ.

Pe tine, cine oare te-a trimis?
Ea? El Shaddai? Sau propriu-mi abis?
Căci, dincolo de-a lacrimii perdea,
O-mbrățișai. Și Ea te-mbrățișa.

Ce tragice priviri! Ce vaier crunt!
Eu, cel de dinainte, nu mai sunt.
În sufletu-mi de-azur, veghează trei:
Tu, El Shaddai și amintirea Ei”.

Iată și schema metrică, în care substituțiile ritmice sunt reclamate de semantica textuală, de paralelismele sintactice sau, pur și simplu, de particularitățile rostirii românești (vezi accentele suplimentare plasate pe silabe echivalente cu unele cuvinte-cheie: *trei, eu, Ea, Tu*; ori înlocuirea, în piciorul metric iambic, a silabei accentuate cu una neaccentuată, din cauză că lexemele plurisilabice comportă un singur accent: *amintirea, metafizică, dincolo, îmbrățișai, tragice, dinainte, veghează*. Peonii, rezultați din substituțiile operate în piciorul metric iambic, funcționează ca un ison la

sobra linie melodică principală, sugerând amuțirea eului liric, bulversat de uluitoarea schimbare din propriul destin uman și artistic):

v _ v _ v _ v v _ _

_ v v _ v v v _ v _

v _ v v v _ v v v _

v _ v v v _ v v v _

v _ v _ v _ v v v _

_ v v _ v _ v v v _

v _ v v v _ v v v _

v v v _ v _ v v v _

v _ v v v _ v _ v _

_ v v v v _ v v _ v

v _ v _ v _ v _ v _

_ v v _ v v v _ v _

Numărul silabelor neaccentuate: 75; numărul silabelor accentuate: 45. Raportul acestora: 1,6... Armonia compozițională este cea a secțiunii de aur.

1.4.6. *Elegiile de la Carani 4*

Acest poem face parte din *Elegiile de la Carani* (2017), dar este inclus, cu titlul *Marele Arheu*, și în antologia *Sub cerul Genezei* (2017).

Elegiile de la Carani 4 este un poem în care se împletesc aproape toate direcțiile liricii dorcesciene, într-o variantă foarte concentrată. Aici, se întrezăresc, din nou, fulgurantele reprezentări avatarice. Adevărul abisal, asimilat vital, face din contemplație un act de (re)cunoaștere a spațiului edenic, înălțând neconținută „căutare a Marelui Arheu” pe piscurile culturii spirituale:

Elegiile de la Carani 4

„În satu-acesta pașnic și-n sorit,
Eu n-am venit acum. Am revenit.
Și nu descopăr lumea. Regăsesc
Misterul ei sublim, donquijotesc.
În căutarea Marelui Arheu,
Cel care mă vânează sunt tot eu.
Cea care mă așteaptă ești tot tu,
În zarea ta de siluetă gnu”.

Pulsațiile poemului generează, în prima sa parte, preponderent narativă, patru versuri în care ritmul dominant este iambic, iar cel secund, peon 4. Dramatismul ascendent dereglează ritmurile. Schema metrică se prezintă astfel:

v _ v _ v _ v v v _
 v _ v _ v _ v v v _
 v _ v _ v _ v v v _
 v _ v _ v _ v v v _
 v v v _ v _ v v v _
 v _ v v v _ v v _ _
 v _ v v v _ v v _ _
 v _ v _ v v v _ v _

Rezultatul împărțirii silabelor neaccentuate (49) la silabele accentuate (31) este aproximativ 1, 6.

1.4.7. *Ioanitul*

Poemul care încheie *Elegiile de la Carani*, intitulat *Ioanitul*, dar care face parte și din antologia *Sub cerul Genezei* (2017), prezintă caracteristicile speciei autoportretului. Este chiar recomandabil să fie citit drept autoportret al eului liric – cavaler în trupele de elită ale Împăratului său, „pe care-o viață-ntreagă L-a slujit”. Acest Împărat este, fără îndoială, Dumnezeu. Eroul trăiește măreț sentimentul datoriei împlinite, murind „frumos și pur” și „mult prea fericit”, așa cum a trăit, și vădind, încă o dată, și mai mult ca oricând, prin această ultimă atitudine existențială, tăria credinței și a aspirațiilor sale:

Ioanitul

„Bătrânul Cavaler se-ntoarce-acasă,
Frumos și pur, la fel ca la-nceput.
Nici urmă n-a rămas din lănci și scut.
Din strigătul de luptă – o grimasă.

Luna de jar și soarele de fier,
Ritmând, îi luminează Infinitul.
Mustesc de vid și zorii, și-asfințitul,
În vidul greu dintre pământ și cer.

Așa se pierde el, spre Împăratul
Pe care-o viață-ntreagă L-a slujit:
Frumos și pur. Și mult prea fericit.
O rană-i taie inima, de-a latul”.

Iată și contururile sonore ale *Ioanitului*:

v _ v _ v _ v _ v _ v
v _ v _ v _ v v v _
v _ v v v _ v _ v _
v _ v _ v _ v v v _ v

_ v v _ v _ v v v _
v _ v _ v _ v v v _ v
v _ v _ v _ v v v _ v
v _ v _ v v v _ v _

v _ v _ v _ v v v _ v
 v _ v _ v _ v v v _
 v _ v _ v _ v v v _
 v _ v _ v _ v v v _ v

Numărul silabelor neaccentuate: 78; numărul silabelor accentuate: 48; raportul: 1, 6...

Quod erat demonstrandum!

*

În loc de concluzii

Identificarea secțiunii de aur în poezia dorcesciană este una dintre căile cele mai sigure de a demonstra valoarea acesteia.

Modelul de analiză propus de Eugen Dorcescu în 1978 revine, prin asemenea cercetări, în actualitate. Din păcate, în deceniile care s-au scurs de la publicarea lui, acest model nu a servit criticii sau istoriei literare de la noi în depistarea, descrierea sau interpretarea capodoperelor liricii românești²³. Dar,...

„Pentru orice lucru este o clipă prielnică și vreme pentru orice îndeletnicire de sub cer” (*Ecclesiastul*, 3, 1).

²³ Numai George Pruteanu, într-o apariție televizată, de după 1990, a apreciat public acest model teoretic și aplicativ, insistând asupra originalității și a importanței sale.

Putem vorbi, în acest caz, de o binevenită întârziere, căci, între timp, opera poetică a lui Eugen Dorcescu și-a definitivat coordonatele, și-a autentificat amprenta stilistică, autorul beneficiind și de o antologie *ne-varietur*, și de o exegeză consistentă, care să motiveze o cercetare a poeziilor sale din perspectiva *secțiunii de aur*.

Am convingerea că, prin maniera în care am aplicat acum modelul identificării secțiunii de aur, propus de Eugen Dorcescu în 1978, în cercetarea creațiilor sale lirice, mi-am dovedit aderența deplină la acesta. În plus, din demersul meu reiese și faptul că, investigând astfel universul textului, necesarele observații referitoare la versificație sunt plasate într-o nouă paradigmă, pe cât de simplă, pe atât de persuasivă. Iar, nu în ultimul rând, ci dimpotrivă, valabilitatea modelului dorcescian este supraconfirmată de numărul *Phi*, care certifică prezența secțiunii de aur și, implicit, corectitudinea observațiilor referitoare la textul poetic (nu doar a celor ce privesc, strict, versificația).

Istoria *secțiunii de aur* recomandă acest concept operațional, preluat de poezie din celelalte arte, ca pe unul dintre parametrii culturali utili în evaluarea performanței artistice.

Aplicarea acestui model (și glosarea lui) în cercetarea excelenței poemelor dorcesciene m-a condus, relativ ușor, spre rezultatele urmărite, arătând faptul

că valoarea unei opere poetice se reflectă la toate nivelele sale constitutive.

Sublimul, forța ideilor de anvergură metafizică, perfecțiunea formei poemelor pe care le-am analizat, din această perspectivă, puteau fi și altfel evidențiate, dar, pentru toate aceste particularități ale liricii dorcesciene, dovada matematică, exprimată prin „numărul de aur”, *Phi*, este mai puțin vulnerabilă decât orice apreciere.

1.5. Secțiunea de aur în poezia lui Șerban Foarță

Recunoscut ca reprezentativ pentru ceea ce înseamnă manierismul superior – de către critici (Nicolae Manolescu) sau specialiști notorii în poetică (Ecaterina Mihăilă) –, Șerban Foarță își compune muzica operei, aparent spre propriul amuzament, modelând materialul lingvistic și jonglând cu tăcerile enunțării lirice. Volutele sonore surprind, sincopetele zdruncină matricile ritmice și inedite repere dirijează melosul poetic. Cezurile aleatorii, marcate de accente puternice, se aseamănă unor extrasistole. Adesea, ritmul dominant al poemelor este perturbat de un zvâcnet, în orice parte a versului, și apoi regăsit și continuat cu aplomb până la următoarea barieră,

căzută, parcă, tot din senin. Am putea spune că respirația lectorului este pusă în pericol de dereglările pulsului poemelor, cauzate, în principal, de distribuția nonconformistă a accentelor, a pauzelor, a ingambamentelor sau a incidențelor, dar compensată de efectul de *rolling coaster*, cu *happy end*.

Prestigiul poetului, artizanatul modern și matur, predilecția pentru expresia neologică (implicând aducerea în text a pronunției originare) sunt numai câteva dintre motivele pentru care se impune cercetarea stilului versificației lui Șerban Foarță. Justificarea prezentei abordării o constituie însă supoziția că, drept consecință a abaterilor de la matricea ritmică, se poate identifica și în lirica sa secțiunea de aur.

În cazul lui Șerban Foarță, poemele au, în majoritate, un ritm ieșit din matcă, dar abil controlat de Poet, astfel încât, în pozițiile prozodice forte, poezia să se mențină în parametrii săi definitorii. La una dintre limite, aceasta rămâne fidelă limbii care a generat-o, în vreme ce, la cealaltă, excedă în transfigurări, găzduind lexeme exotice și/sau forme flexionare excentrice.

Pentru a demara cercetarea, mi-am alcătuit corpusul, selectând poeme dintr-o antologie, intitulată *Amor amoris*, Pitești, Editura Paralela 45, 2010, și dintr-un volum de poezii, intitulat *Nu știi alții cum sunt...* (*Poeme bătrânești*), Chișinău, Ed. Cartier, 2009.

M-am orientat spre poezia recentă, de indubitabilă maturitate, așezată în coordonatele ei durabile, edificate pe ceea ce înseamnă, pentru profilul lui Șerban Foarță, virtuozitatea, cultura literară, poliglosia și... umorul.

În antologie, am găsit trei poeme în care poate fi atestată ocurența secțiunii de aur: *Donna con donna* și două sonete (*Spălai ferestre...; Iubindu-se-ntr-o goană...*).

1.5.1. *Donna con donna*

„La-nvinși, ca și la-nvingători,
după război, la bal, pe seară,
pe nemaidatele cu ceară
podele desfundate, – ori

afară, pe sub pomii ninși
de floare și prin iarba-n rouă,
dansează două câte două.
La-nvingători. Ca și la învinși”.

Ritmul dominant este cel iambic. Însă numai stihul al treilea din cea de-a doua strofă respectă regula succesiunii de iambi puri. Ritmul iambic este perturbat din cauze multiple, precum: distribuția unor cuvinte plurisilabice (*învingători, nemaidatele, desfundate, podele, dansează*); accentuarea adverbului de mod intensiv *și*, în primul și în ultimul vers al poemului;

accentuarea unei prepoziții, la început de vers, pentru sublinierea încadrării temporale („după război”, în al doilea vers); accentuarea unei conjuncții, de după cezură, la sfârșit de vers (*ori*). Distribuția atipică a accentelor se asociază dinamicii dansului, motricității trupești, în care mobilizarea oricărei articulații conferă un plus de expresivitate mișcărilor. Balansul prelungit, grația și lentoarea unui dans ritualic de demult sunt simbolizate de predominanța silabelor neaccentuate. „Proporția divină” a expresiei sonore se armonizează cu pacea impertubabilă a dansului, aceeași „La-nvingători. Ca și la învinși”.

Schema metrică:

v _ v _ v v v _
 _ v v _ v _ v _ v
 v _ v _ v v v _ v
 v _ v v v _ v // _

v _ v v v _ v _
 v _ v v v _ v _ v
 v _ v _ v _ v _ v
 v v v _ v _ v v _

În lectură proprie, poemul conține 43 de silabe neaccentuate și 26 de silabe accentuate. Raportul dintre acestea este 1, 6... într-o miniatură lirică, plastică, încrustând elocvente legături între gest și

sunet, între caduc și actual, între memoria istorică și cea culturală, între obiectiv și afectiv. Dincolo de aceste evidențe, doar mister... și har. Astfel încât reperația secțiunii de aur nu e deloc întâmplătoare.

*

Chiar și în poezii cu formă fixă, de prestigiu sonetelor, deviațiile metrice sunt multiple, în acord cu nonconformismul tematic și lexical, devenit indice al modernității, al primenirii speciei literare. Intriga axată pe faptul cotidian, libertatea de expresie, dovedită de *switch*-urile discursive, care aduc în tipare clasice moduri diferite de expunere, mobilitatea și forța cezurilor etc. incită la evaluarea acestor sonete cu scopul de a depista, și în sonoritățile lor, secțiunea de aur ca indicator axiologic. În sonetele intitulate, după primele vocabule ale versului incipient, *Spălai ferestre...* și *Iubindu-se-ntr-o goană...*, raportul dintre silabele neaccentuate și cele accentuate corespunde secțiunii de aur (93/56, respectiv 92/56 însemnând 1,6...).

1.5.2. *Spălai ferestre...*

În acest sonet, tulburările de ritm iambic (identificat doar în versul 7, de o frumusețe clasică: „ai fost apoi, din nou, madona mea”, situat în miezul poemului) se explică prin ocurența a, relativ, numeroase

cuvinte plurisilabice (*ferestre, subție, ghemotoace, neajungând, porniseși, madona, geamului, limpede, oglindă, imagine, destrămai* etc.), a accentelor suplimentare, plasate chiar și pe prefix (*răsșters*), a ingambamentelor și a cezurilor, care evidențiază și o comandă semantică, nu doar structurală, a sonetului, dar și prin „agățarea” unor cuvinte cu un corp fonetic redus în componența unor silabe neaccentuate (*înscrișă-n, mie,-a, consacără-mi*) etc.:

„Spălai ferestre: geamul dintre noi
părea să se subție, să se toace,
răsșters cu verde spirt și ghemotoace
de ziare vechi (de miercuri sau de joi:
era-ntr-o vineri?) – apa dintr-o vadră
neajungând, porniseși spre cișmea...
ai fost apoi, din nou, madona mea
înscrișă-n rama geamului: o cadră
sub sticla tot mai limpede și mai
oglindă (vană) mie,-a cărui plată
imagine, cu cea din urmă pată
a geamului, încet o destrămai...

Duh al ferestrelor, o zi consacără-mi:
A sticlelor topindu-se în lacrimi!”

v _ v _ v // _ v v v _
 v _ v v v _ v // v v _ v
 _ _ v _ v _ // v v v _ v
 v _ v _ // v _ v v v _
 v _ v _ v // _ v v v _ v
 v _ v _ // v _ v v v _
 v _ v _ v _ // v _ v _
 v _ v _ v _ v v // v _ v
 v _ v _ v _ v v v _
 v _ v _ v _ v // v _ v _ v
 v _ v v // v v v _ v _ v
 v _ v v // v _ v v v _
 _ v v _ v v // _ _ v _ v
 v _ v v v _ v v v _ v

Raportul de 1, 6..., constatat după aplicarea formulei propuse de Eugen Dorcescu, ne îndreptățește să afirmăm excelența poemului, al cărui mesaj esențial este acela că, sub aparența banalității, eternul feminin își păstrează farmecul și noblețea, întrupate cultural în conceptul de „madonă”. De la asemenea valori perene pornește poezia, actualizată tehnic în registru (post)modern. Dovadă că schimbătoare, în artă, sunt doar structurile de suprafață. Dar și acestea sunt foarte importante.

1.5.3. *Nu știu alții cum sunt... (Poeme bătrânești)*

În volumul *Nu știu alții cum sunt... (Poeme bătrânești)*, Chișinău, Ed. Cartier, 2009, în corpusul compus pe baza „presentimentului” capodoperelor, se poate demonstra, de asemenea, existența unui raport suprasegmental de 1,6..., care semnaleză secțiunea de aur. Titlul îndeamnă la lectura intertextuală cu *Amintirile din copilărie* ale lui Ion Creangă. Discursul liric asimilează narațiunea și descripția subiectivă, pentru rememorările dominate de nostalgia eului adult, care revine la dragostea și ambianța primelor amintiri. Timpul, spațiul, mediul citadin, familia de intelectuali, maniera compozițională etc. asigură distanța față de opera biografică a lui Creangă. Copilăriile celor doi autori sunt diferite, copilul este același. De pildă, „băiet fiind”, naratorul implicat are aceeași reticență ca și Nică față de persoanele străine, dar și-o exprimă în alți termeni. În textul de la pagina 22, într-un poem plin de umor și de fină (auto)ironie, se redă naivitatea percepțiilor printr-o țesătură înduioșătoare de imagini olfactive, vizuale, motrice, tactile... Din punct de vedere tehnic, poemul pare croit cu foarfeca, astfel încât să poată intra în tiparul liric: substantivul propriu german *Karasch*, precedat de apelativul *Frau*, neologismele (*furnir, souvenir, droturi, omoplați, astraban, violaceu, patchouli*), ingam-

bamentul prelungit până la tăierea respirației, precum și accente și pauze, ivite unde nimeni nu s-ar aștepta:

„Regreți că n-ai pleoape la nări când intră-n casă
Frau Karasch, ce,-n fotoliul cu brațe de furnir
și căptușeală verde, se-afundă grea și lasă
o gaură în iarba de mare, souvenir, –

jilț căruia, când pleacă,-i poți număra, prin pânză,
metalicele droturi ca niște omoplați
tot mai ieșiți prin piele... 'Necată în osânză
și-un iz de naftalină în perii îngălați

ai hainei de pluș negru având, și-n ai căciulii
de astrahan, Frau Karasch, cu păr violaceu,
se dă,-n zadar, cu apă de roze sau patchouli,
ca să-i sărut, când vine, obrazii puhavi, eu.

v _ v _ _ v v _ / v _ v _ v
_ _ v // _ v v _ v v _ v v v _
v v v _ v _ v v _ v _ v _ v
v _ v v v _ v v _ v v v _

_ _ v v // v _ v _ v v _ v _ v
v _ v v v _ v v _ v v _
_ v v _ v _ v // v _ v v v _ v
v _ v v v _ v v _ v v v _

v _ v v _ _ v v _ // v v v _ v
 v v v _ // _ _ v // v _ v v v _
 v _ v _ v _ v v _ v v v _ v
 v v v _ // v _ v // v _ v _ v _

Numărul silabelor neaccentuate: 101; numărul silabelor accentuate: 60; raportul dintre ele: 1, 6... În acest vârtej, cu pauze amânate, sau, dimpotrivă, cu sacadări pronunțate, se transfigurează bățile neregulate ale inimii unui copil, speriat și deranjat de intruziunea dezagreabilei Frau Karasch în spațiul său intim, atât de bine protejat de cei dragi. Tabloul este impresionant: generos în culoare, în transcrierea senzațiilor, în tușele umoristice dintr-un portret memorabil, excelând în artificii sonore (toate acestea sunt marcate în reprezentarea grafică a poemului: succesiunea a două silabe accentuate: FRAU KA..., JILȚ CĂ; sau chiar a trei silabe accentuate în jurul cezurii: HAN // FRAU KA; accentuarea, în urma cezurii plasate imediat după ingambament, a pronumelui relativ, substitut al substantivului propriu, care atrage în silaba-i accentuată și o prepoziție, în mod normal neaccentuată: CE-N; „agățarea” de cuvinte reduse la... semivocală în silabe neaccentuate: PLEAcă-i; reducția silabică și, implicit, a numărului de silabe neaccentuate din structura unui cuvânt plurisilabic: 'NeCAț; incidențele și inversiunile, presupunând multiplicarea pauzelor etc.).

Regăsim în volumul *Nu știi alții cum sunt*, ca trăsătură definitorie a copilului universal, și sentimentul de admirație filială. Plină de minunății, ca și Smaranda lui Creangă, este mama poetului, Yvonne Anny. Dar, la Șerban Foarță, mândria descendenței ia amplitudine mitică în evocarea străbunicii *Ariadna*, de la p. 8:

„Păstrată între pagini de carte, ca un edel-weiß, cadra străbunicii, cu tente crème sau beurre, e opera, semnată pe verso, a lui Medl, – acesta fi'nd artistul héliominateur

ce-a imortalizat-o, pe la o mie-opt sute optzeci, în crep cu nasturi ca zarul de la creps, pe un carton pe-al cărui revers pot fi văzute profilurile,-n roșu, ale lui Talbot, Niepce,

Daguerre, adică mării zei ai Fotografiei, căroră Ariadna, sub flori de hiacint, le poartă filigrana sau tatuajul... Fie-i țărâna mai ușoară ca sarea de argint!”

Destinul excentric al străbunicii, în urma căreia a rămas o „cadră”, ce-o reprezintă-n tente „crème sau beurre”, propulsează imaginea iconică a acesteia în domeniul artei fotografice de vârf. Păstrată întru

neuitare, „ca un edel-weiß”, fascinanta fotografie, cu care se mândrește eul liric, nu este doar un document de epocă, de „pe la o mie-opt sute/optzeci”, ci o adevărată operă de artă. Argumentul? „Marii zei ai Fotografiei”, atașați lui Medl, într-o enumerație: „Talbot, Niepce,/Daguerre”, din a căror asociere se compune un univers elitar, pe care se profilează figura străbunicii Ariadna.

Schema metrică:

v _ v v v _ v v _ v / _ v _ v
 _ // _ v _ v _ v // v _ v _ v _
 v _ v v // v _ v v _ v // _ v _
 v _ v v v _ v / _ v v _ v v _

v _ v v v _ v // v v v _ v _ _ v
 _ _ // v _ v _ v v _ v v v _ //
 v v v _ / v _ v v _ _ v v _ v
 v _ v v v / _ v / _ v v v _ v _

v _ // v _ v _ v _ v _ v v _ v /
 _ v v v _ v / v _ v v v _ /
 v _ v v v _ v v v v _ v // _ v
 v _ v v v _ / v v _ v v v _

ne conduce la următorul rezultat: silabe neaccentuate: 101; silabe accentuate: 61. Raportul de 1,6... dintre

acestea, obținut după o lectură care a căutat să țină cont de vibrațiile rostirii, dă măsura artizanatului celui ce mănuieste formele poeziei precum artiștii de odinioară pe cele ale fotografiei. Orice stilistician i-ar atribui textul citat lui Șerban Foarță, fiindcă se întâlnesc aici numeroase particularități expresive ale poeziei acestuia: poliglosia (germ. *edel-weiß*; fr. *crème, beurre, héliominateur*); înclinația spre neologisme (*revers, filigran, tatuaj, hiacint*) și nume proprii de rezonanță culturală majoră (*Ariadna, Medl, Talbot, Niepce, Daguerre*); rimele rare (*edel/Medl, creps/Niepce, Fotografiei/Fie-i*); crearea impresiei că textul a fost confecționat după un anumit *pattern*, din cauza tăieturilor operate la capăt de vers (*edel/weiß, o mie opt sute/optzeci, Fie-i/țărâna*); vocația ludică („în *crep* cu nasturi ca zarul de la *creps*”), fragmentarismul, datorat incidențelor, intercalărilor și apozițiilor („profilurile, *n roșu*, ale lui Talbot, Niepce, //Daguerre, *adică marii zei ai Fotografiei*”), dar și gravitatea imprevizibilă a finalului („Fie-i/țărâna mai ușoară ca sarea de argint!”). Această aglomerare a „ornamentelor” este dublată de intervenții ingenioase în schema accentuală a poemului: accente duble sau triple în cuvintele compuse (Edel-WEIß, HELioMINiaTEUR); accentuarea prefixului (STRĂbuNICii); reducerea numărului de silabe cu scopul de a elimina o silabă accentuată (fi’nd); introducerea pronunției numelor

proprii ca în limba de origine, cu accent exclusiv pe ultima silabă (TalBOT, NiEPCE, DaGUERRE) etc.

În loc de concluzii

Șerban Foarță este departe de a fi doar un „bijutier” în lirica actuală. Remarcabila sa tehnică artistică este soluția personală, prezentată ca răspuns la presiunea interogațiilor dintotdeauna ale culturii. Fonosintaxa poeziei sale se pretează la evaluarea precisă a performanței prin „numărul de aur”. Depistarea secțiunii de aur dovedește complexitatea unei creații ale cărei particularități formale sunt generate de structurile profunde ale gândirii unui „poeta doctus”, cu un orizont cultural foarte extins. Prin recurența numărului de aur (1,6...) se evidențiază, în lirica lui Șerban Foarță, sinteza dintre inovație și continuitate în creație.

2. EXEGEZĂ: EUGEN DORCESCU

2.1. *Nirvana*

12 ianuarie 2015. O seară de iarnă, în care toate se întâmplă mai înăuntru, chiar și mai înăuntru ființei, mai molcom, mai în penumbră, mai în surdina. Într-o asemenea seară mi-a trimis scriitoarea Nina Ceranu, în variantă pdf, volumul de poeme *Nirvana* al lui Eugen Dorcescu (Editura Mirton, Timișoara, 2014). „Mirela, uite aici un link. Citește tu poeziile astea ale lui Eugen Dorcescu, te rog. Eu nu pot...” Absorbită de ele, le-am citit dintr-o suflare. Ca pe un singur poem. Auzindu-le. Ca pe un singur strigăt. Vizualizându-le. Ca pe un singur episod. Cel final. Dintr-un serial, original conceput, despre aceeași, recognoscibilă, viață întru moarte. Le-am citit cu sentimentul că numai durerea poate fi întreagă. Că numai trăirea durerii ne leagă cu adevărat.

Așa i-am cunoscut pe soții Olimpia-Octavia Berca – Eugen Dorcescu. Ca personaje în *Nirvana*. De puține ori îi văzusem în realitate. Ultima oară, în 17 octombrie 2014, cu prilejul lansării romanului *Viața între zero și unu* al Ninei Ceranu (dedicat chiar

Olimpiei Berca). Cu admirația pe care o am în fața spiritelor înalte, i-am remarcat la Orizont. De atunci a început să mă aspire, în mod fascinant, Nirvana. Parcă a fost ieri. Olimpia Berca fusese invitată să vorbească din public, Eugen Dorcescu era în prezidiu. S-a ridicat Poetul, i-a turnat soției apă într-un pahar și i l-a oferit zâmbindu-i. Doamne, cum! Ea a luat firesc paharul din mâna lui și i-a surâs. Cu gura, cu ochii. A băut apă. A sorbit un strop. Se vedea că nu îi era sete. Dar a primit paharul ca pe un sărut. Mi-am amintit această scenă atunci când i-am „regăsit” în *Poemul 26*. Urnă lângă urnă. Numai ce îi contempasem într-o senină scenă de dragoste. Erau pe atunci unul în fața celuilalt. Trup lângă trup. Uniți printr-un sărut fluid. Printr-o privire luminoasă. Printr-un zâmbet fericit. Îi vedeam acum într-un mormânt. Unul lângă celălalt. Ușă lângă ușă. Într-o stranie scenă de dragoste dintre „două urne gemene...” La care asistam cu aceeași indiscreție. La care participam cu aceeași aviditate. Ca în fața unei întâmplări nemaiîntâlnite. Imprevizibile. Devenisem, în fapt, un personaj-martor. Neprecizat în construcția lirică. Presupus însă de comunicabilitatea textului. Martor al unei iubiri unice.

Sublimate în spirit. Infinite.

Între cele două momente ale observației mele, „negrul mesager/a venit/și-a lovit” (*Poemul 5*, p. 13). Erosul a fost transfigurat de constrângerile altor

dimensiuni. Dragostea și-a găsit o altă nișă potențatoare. Sfășietoarea durere și-a aflat salutara speranță: Nirvana. Într-o cu totul altă logică decât cea creștină. Într-o lume posibilă, poate mistică, poate livrescă. Puternic spiritualizată. Cu o teribilă forță perlocuționară. Altfel, eu nu aș fi ajuns acolo. N-aș fi avut înaintea ochilor reprezentarea trupului unui personaj feminin, reconstituit din cenușă, a cărui referință exclude orice ambiguitate. A unei întrupări ireale, dar... ideale. „Cu mâna ta firavă, de/cenușă,/vei bate-n cet, mă/vei chema plângând,/și-ți voi răspunde/că acolo sunt,/dar că nu pot/deschide sumbra ușă/a morții, că sunt mort,/că nu mai sunt/acela care-am fost” (*Poemul 26*, p. 43).

Moartea nu distruge iubirea, sentimentele Poetului nu țin cont de formele, mai mult sau mai puțin efemere, de existență materială: „Te-am iubit când/erai trup, și sânge,/și duh./Te iubesc, și cenușă.//Te iubesc,/fiind încă/trup, și sânge, și/duh./Te voi iubi, și cenușă” (*Poemul 28*, p. 46).

Depunerea urnelor de cenușă într-un mormânt amintește de un străvechi obicei hindus, constând într-o îngropare a recipientelor care conțineau materia rezultată din incinerare. Este evidentă apropierea dintre acest obicei și ritualul creștin de restituire a trupului de țărână, lipsit de „suflare de viață”, țărâni din care a fost creat. „Teluricul legământ” este însă o

închisoare, la care trimite metafora-simbol „grea cătușă”, închisoare din care spiritele celor îndrăgostiți trebuie să evadeze împreună pentru a accede la Nirvana: „Să ne desprindem, deci,/tu – gând, eu – gând,/și-așa ne vom uni din nou,/zburând,/și liberi,/și eterni,/și jubilând,/ca flacăra zvâcnită din/cenușă” (*Poemul* 26, p. 43). Simbolistica cenușii, care se leagă, prin legenda Păsării Phoenix, de mitemul învierii, este un factor propulsor spre Nirvana. Locul privilegiat în text – în ambele ocurențe cuvântul *cenușă* fiind echivalent cu un vers – îi reliefează calitatea simbolică de materie aparte, în care mocnește un potențial regenerator. Spiritualizarea tabloului liric se intensifică spre secvența finală, unde reunirea, în zbor, a două spirite libere și eterne, aflate într-o perpetuă jubilație, este un triumf, raportat la miracolul ivirii flăcării din cenușă. Învingerea materiei, purificate prin combustie, de către spirit, se exprimă prin analogie cu focul, simbol al forței ascensionale, dar și al iubirii absolute, ieșite din lumea terestră, care ține sufletul într-o captivitate trupească. Excepționala soluție semantică – învingerea destinului uman prin spiritualizare – beneficiază de o sintaxă semiotică adecvată. Astfel, funcția de elemente predicative suplimentare a componentelor enumerației, care descrie atât acțiunea de „a se uni din nou”, cât și actorii acțiunii – „zburând,/și liberi,/și eterni,/și

jubilând” –, precum și conexiunea, realizată printr-un „și” cu valoare intensivă, dintre gerunzii și adjective, contribuie la realizarea unei imagini din ce în ce mai dinamice, cu atributele stihiei aeriene, la o înălțime spirituală din ce în ce mai mare.

Poemul 26 se leagă, prin structura sa de adâncime și prin expresia lingvistică, de Prologul volumului, intitulat chiar *Nirvana*. Revelarea visului recurent al iubitei Poetului despre apropiata trecere la cele veșnice, urmată de o căutare necurmată, plină de dor, a sufletului pereche, prefigurează emoția din care se înfiripă fiecare poem. În plan simbolic, o asemenea căutare ar corespunde necesității de a se reface o diadă *yin-yang*, temporar distrusă de... (o singură) moarte.

„Nu erau ceruri, nici pământ./Dar nici nu le doream. O, nu!/Mă stăpâna un singur gând:/Să te gălesc, să fii și tu/Cu mine, unde eu eram./Un gând, ca un fuior de vânt,/Un gând, ce mă purta vibrând./Te căutam, te căutam,/Zbor lângă dor adăugând./Te căutam. Și-mi petreceam/Eternitatea căutând...” (p. 6).

Sunt tentată să afirm, cu prudența celei ce nu deține date, ci doar o intuiție feminină, deloc infailibilă, că ideea *Nirvanei* i s-a inoculat acestui cuplu pe calea visului, de trei ori repetat, în urmă cu trei ani, într-o clasică formulă fatidică. Această metamorfozare în gând iese din tiparele promisiunilor formulate de creștinism, dar se explică fără dificultate în alte para-

digme. Ea este perfect motivată și, sau mai ales, de logica existențială a Doamnei Olimpia Berca, la care se referă, direct și fără echivoc, autorul *Nirvanei*. Am fost frapată de onestitatea cu care distinsa Doamnă, într-un amplu interviu, pe care l-am citit în cartea *Din literatura timișoreană*, recunoaște faptul că partea cea mai frumoasă a vieții și-a trăit-o după ce l-a cunoscut pe Eugen Dorcescu. „Însă, sigur, cea mai frumoasă perioadă din viața mea a fost cea în care... /Erai îndrăgostită, nu?/După ce l-am cunoscut pe Țuțu”²⁴.

Poemul 26 și *Prologul (Nirvana)* – cu extensiunea persuasivă pe care am identificat-o în volumul *Din literatura timișoreană* – conduc la *Poemul 3*, nu întâmplător, a treia piesă dintr-o construcție mistico-religioasă închinată soției. Retorica poemului este impecabilă. Cititorul este atins afectiv încă din primele versuri, printr-o întrebare a cărei sinceritate este în stare să îl oprească din orice drum, ca un cutremur, obligându-l, dacă nu la reflecție, măcar la compătimire: „Cum umbli tu prin văile acele,/lipsită fiind de straja mâinii mele?” (p. 10) Protecția cavalerului, de strajă la „adorata lui Doamnă” (*Poemul 7*, p. 15), căreia îi amintește că: „Pe brațe/te-am purtat și te-am ținut” (*Poemul 9*, p. 18), protecție corelată cu grija ce i-a arătat-o, decenii la rând, în orice ipostază, în mod

²⁴ Olimpia Berca, *Din literatura timișoreană*, Timișoara, Editura Mirton, 2015, p. 119.

firesc și în intimitate („Încât, la o vreme, m-am/întors spre tine și-am/șoptit, ca de obicei,/grijuliu:/«Nu ne culcăm? E târziu...»”, *Poemul 11*, p. 21) a devenit superfluă din clipa în care El Shaddai a preluat sub ocrotirea Sa făptura ei diafană și temătoare: „Căci ție, scumpa mea,/îți era teamă/de-o frunză-n zbor, de-o/gâză, de/o scamă...” (p. 10). Este emoționant modul cum eul liric îi comunică „supusei” sale Doamne, cu înduioșătoare familiaritate și convingere, faptul că această schimbare a brațului protector, care lui îi rupe inima, s-a petrecut în favoarea ei: „Să nu te sperii! Domnul e cu/tine./Mai bun și mai puternic decât mine” (p. 10). El Shaddai, însemnând Dumnezeu cel Atotputernic, este plasat în centrul unui univers cosmopolit, înțesat de divinități, credințe, idei și semne religioase. Așa s-ar putea reprezenta, în linii mari, universul unor religii concordante până la un punct și complementare în zona diferențelor. Eugen Dorcescu are față de acest univers o atitudine apropiată de cea a Magistrului nostru G.I. Tohăneanu, care a scris în prefața primei mele cărți memorabila frază: „Ca român, sunt creștin. Nu rezonabil, ci fervent. Ca filolog, sunt politeist, păgân, am nevoie de o «rezervație» de idoli, la care mă închin uneori pe rând, de cele mai multe ori, simultan”²⁵.

²⁵ Mirela-Ioana Borchin, *Modalitatea...*, Timișoara, Ed. Helicon, 1999, p. 6.

Resimțind organic pierderea soției, copleșit de absență, de tăcerea dezolantă din jurul său, realizând, în ziua a șaptea, cu luciditate, ceea ce i se întâmplă, Poetul scoate un geamăt sfâșietor de supraviețuitor fără voie: „O, nefericitul de mine!/O, Dumnezeul meu prea iubit!/Cât de crunt m-ai făcut/să-nțeleg!/ Cât de crunt m-ai trezit!” (*Poemul 11*, p. 22) Este debusolat, dramatic de neputincios în singurătatea sa, fără nicio posibilitate de a se salva: „nu pot nici să trăiesc/și nici să mor” (*Poemul 12*, p. 23).

De aceea, se refugiază într-o poetică funebră, scriind în tonalitatea sumbră a unei tânguiri fără sfârșit. În această stare, revine la motivele esențiale din creația sa, pe care le reconfigurează într-un spațiu mult diluat cromatic și semantic, dar tulburător de liric. Mai cu seamă simbolurile unui medievalism defunct îi sunt puncte de sprijin în bezna sufletească din prezent. Melancolic, se identifică, în cele din urmă, cu un cavaler, respectiv cu un trubadur, inși a căror speranță este de neînfrânt: „Am îmbrăcat întunecata,/cernita-mi/armură,/de bătrân cavaler,/ loial unei singure/Doamne./Fiindcă n-o mai găsesc./ Și resimt până-n inimă/boldul rece, de fier,/al thanaticeii toamne. [...] eu sunt un străvechi trubadur,/un uitat cavaler,/care-și așteaptă,/împotriva oricărei/speranțe,/Stăpâna” (*Poemul 7*, p. 15-16).

Pentru garantarea loialității față de „adorata sa Doamnă” și „Stăpână”, pentru sublinierea devoțiunii sale față de o singură femeie, Poetul își mărturisește ascendența nobilă într-un neam de cavaleri și de eroi autohtoni, a căror onestitate și fidelitate nu pot fi puse sub semnul întrebării: „Nu știu nici a/minți, nici/a-nșela.//Drept care, ea. Doar/ea./Și numai ea” (*Poemul* 30, p. 48).

Cavaler anacronic, care a îmbrăcat armura cernită într-un ungher dintr-o cetate, ale cărei ruine aruncă umbre peste „negrul burg”, Poetul a servit o Doamnă în adevăratul sens al cuvântului. „Ființa adorată” (p. 11), „Stăpâna” (p. 16), „cu frumoșii săi pași” (p. 12), trebuia să se sprijine de brațul unui cavaler, „căci lumea asta nu era de ea” (p. 19). A fost o ființă care nu putea concepe răutatea, pericolul, violența, o „chintesență-a zilelor senine!” (p. 20), de o sensibilitate fără seamăn: „Și palma ei, la fel ca-n/prima zi,/tresare și acum a tresări” (p. 30). Senzualitatea iubitei apare într-o lumină puternică în *Poemul* 10, subintitulat *O arhi-amintire*. Aici, dăruirea necondiționată vine din nevoia reciprocă de trăire precipitată (atunci și acolo) a iubirii pierdute și regăsite pe samsaricele cărări: „Și te-am zărit. Departe, în amurg,/Fixai curbura unui spațiu, care/Înainta treptat în înserare/Cu soarele și neclintitul burg.//Stăteai pe pod, sub ziduri. Te-am

iubit/Acolo chiar, pe dalele curbate,/Și am rămas cu
tine în cetate,/Și cred că tot acolo am murit...//
Uitasem totul: codrii, lungul drum,/Cetatea, podul,
gustul gurii tale.../Și, brusc, mi le-am reamintit
acum,/Când mi-ai zâmbit ca și atunci, pe dale” (p. 20).

Puterea de atracție a iubitei Doamne asupra
cavalerului, nedespărțit o clipă de ea, depășește orice
imaginație. Chiar și în ziua înmormântării propriiei
mame, acesta își contemplă Doamna, fascinat de
noblețea ei angelică, percepută, în chip misterios, de
parcă i s-ar înfățișa pe o metafizică falie: „M-am ivit în
capătul scărilor/și-am privit, întâmplător, spre/
femeile-acele./Și-am văzut-o atunci/pe soția mea, pe
îngerul/meu,/trebăluind și ea,/harnic, tăcut,/între
ele,/laolaltă cu ele./Stop cadru vibrant,/clipă scânte-
ietoare./Profilul ei nobil, frumos,/decupat pe-un
ecran/de frunze-aurii și/de soare.../Ca în port, când o
corabie s-a/desprins de cheu, și/s-a dus,/iar cei de pe
țârm abia/de-i mai văd, departe, în/zare,/prin lunetele
lacrimii,/catargul și vela./Întregul mister/al unei
asemenea/metafizice falii/se concentrase-n profilul
acela” (*Elegia 10*, din *Elegiile de la Bad Hofgastein*,
p. 18-19).

Prin iubire, se rup chingile universului comun de
cunoaștere și de discurs, spațializarea și chiar și
temporalizarea devin altele, limitele dintre lumi sar în
aer. De altfel, poemele *Nirvanei* nu ar avea același

impact, dacă, în tonul elegiac, fiorul tragic nu s-ar împleti cu cel erotic. Lupta dintre duh și trup, care traversează întreaga operă a lui Eugen Dorcescu, se acutizează după moartea soției: „Te-am visat./Așa cum visează/un bărbat./Căci acesta ți-am fost și/îți sunt:/un bărbat,/de dorinți sufletești și/trupești/fremătând” (*Poemul 20*, p. 33). Ne regăsim cu toții, dacă nu suntem ipocriți, în chimia și în proporția humusului care înăbușă fărâma de duh din ființele noastre: „De ce m-a zămislit/așa/Cel Sfânt?/Un strop de duh și-un/munte de/pământ...” (*Poemul 12*, p. 23).

Câmpul semantic al implacabilei morți cuprinde structuri semice îmbogățite contextual. Pe de o parte, găsim formule complicate de sens pentru un lexem ca *absență*, pe de altă parte, structuri de semnificație ample, corespunzătoare unor cuvinte precum *coșmar* și *angoasă*. Absența femeii iubite, cauzată de moarte, rănește, sfârtecă și, chiar, ucide. „Acum, am alături, aici,/peste tot și oricând,/absența ta, tot mai concretă,/tot mai compactă, tot mai/prezentă,/tot mai angelică,/lângă umărul meu/de pământ” (*Poemul 15*, p. 27). Coșmarul diurn și insomnia eului liric amplifică angoasa până la resimțirea propriei morți repetate, graduale: „Eu am murit, mai/întâi,/atunci când n-ai/mai putut în preajma/mea să rămâi./Apoi, când și trupul tău/marele prag l-a trecut./Și-n fine, când/autocombustia,/când focul năvalnic și/mut,/ți-a

preschimbat într-o/substanță diafană/făptura de lut./Acum sunt mort pe deplin” (*Poemul 16*, p. 28).

În *Prefața* de la antologia intitulată *Omul de cenușă*, Adrian Dinu Rachieru citează o afirmație a lui Eugen Dorcescu dintr-un interviu mai vechi: „În fond, tot ce scriem nu-i decât o epistolă adresată celuiilalt...” Corelând această informație cu faptul că Poetul a și publicat un volum intitulat *Epistole* (1990), înclin să cred că *Nirvana* conține, de fapt, treizeci de epistole adresate persoanei adorate, „Singura care mă vede cu/adevărat și mă știe” (p. 28), „... sufletul(ui) meu dublu,/nevăzut,/cel mai subtil, mai/nobil element,/ Mai existent ca orice/existent” (p. 47), pentru a-i împărtăși aspecte răscolitoare din viața celui rămas în urmă, într-o solitudine chinuitoare: „Astăzi,/mă aflu singur,/în locul/în care, pe vremuri,/șezum./Într-un abis de/suferință și/scrum./Singur mă aflu,/sorbind marea de-amar,/marea *Samsarei*,/ marea/amară și rea,/de care uitasem,/de care te ferisem,/de care fugisem,/naivul de mine,/cândva” (*Poemul 24*, p. 39-40).

Modalitatea discursivă predominantă este dialogul. Un dialog obstinant cu „Ea, și numai ea”, un dialog necesar, din obișnuința de a vorbi despre orice cu aceea care i se afla mereu în proximitate. Din păcate, un dialog deloc izbăvitor, fiindcă răspunsurile nu vin într-o formă perceptibilă („Și iar te-ntreb,

iubito: «Unde ești?)/ Și iar te-ntreb, și iarăși nu-mi răspunzi” – *Poemul* 27, p. 44), nici chiar atunci când sunt atinse cele mai intime subiecte cu puțință („Ții minte clipa-n care/te-am văzut?/Ea, clipa de demult, de/la-nceput? Am tresărit,/căci te-am recunoscut./Ai tresărit și tu. Privirea ta/de-aceeași revedere îmi/vorbea./Din alt samsaric timp,/de undeva...” – *Poemul* 9, p. 18). Acest eșec comunicațional („... Și/nu pot să-ți vorbesc” – *Poemul* 22, p. 36) duce la o tot mai accentuată singurătate, Poetul inițiind, în cele din urmă, un autodialog, adresându-se sieși în calitate de interlocutor: „Cum pot să dorm, să/umblu,/să mănânc,/în timp ce mă tot tângui/și mă plâng,/strivit la-nfățișare/și-n adânc? E cu puțință, oare, să/mai fiu,/când ea e moartă,/viu, chiar/foarte viu? – *Poemul* 12, p. 23). Alunecarea spre autointerogația retorică relevă drama celui ce nici măcar de la sine nu mai așteaptă vreun răspuns („Adevărul cumplit/până-n inima inimii mă/săgetează:/Cum mai pot să/trăiesc,/dacă tot ce-am iubit/a murit?” – *Poemul* 22, p. 37).

Nirvana a fost scrisă într-un timp foarte scurt de către Poetul „învelit în giulgiul durerii”, cu „un suflet zdrobit”. „Nimeni. Nimeni. Nimeni./Doar eu./Vremea e neagră și grea./Spațiul e greu./Cerul/e greu./Nu mai pot îndura. [...] *Dumnezeul meu, Dumnezeul meu,/de ce m-ai părăsit?*” (*Poemul* 2, p. 8-9).

Mesajul *Nirvanei* a fost și enunțat într-un ritm alert, ca și cum autorul s-ar fi grăbit să își desăvârșească opera înainte de a-și respecta cuvântul de rămas bun rostit lângă sicriul soției, prin sticla căruia îi mângâia „chipul de ceară și/miere”: „Adio, iubito! La/cerească vedere” (*Poemul 25*, p. 42).

Universalitatea durerii-doliu, accesibilitatea limbajului și unitatea stilistică a *Nirvanei* atrag nu numai compasiunea, ci și empatia cititorului, stârnind dorința acestuia de a interveni cumva pentru a opri nimicitorea adâncire în suferință a eului liric. Închei cu o mostră de receptare empatică a acestui volum, reproducând reacția, inițial spontană, dar reconfirmată, a unui foarte bun prieten de-al meu, Radu Radu (*sic!*): „Sunt atât de dureros de frumoase poeziile *Nirvanei* și este atât de îngrozitor de trist Poetul, încât îți vine să mori din solidaritate cu el”. Concluzia mea este aceea că, „dincolo de bine și de rău”, emergentă rămâne frumusețea gestului unui mare poet de a-și omagia prin vers iubita. El dedică *Nirvana* nobilei soții Olimpia-Octavia. Într-un moment de maximă conștientizare a unicității iubirii lor. Aceste poeme, reunite într-un al treilea volum de elegii, urmând *Morții tatălui* (2005) și *Elegiilor de la Bad Hofgastein* (2010), reprezintă apogeul creației sale, care rezultă îndeosebi din sinteza și continuarea pe „nebănuite

trepte” a tot ceea ce îi caracterizează devenirea umană și poetică.

„Ce trepte sui? Ce poartă să deschid?/Strigătuncercă bolțile de-a rândul – /Spre calma încăpere fără zid,/În care se-nfășoară numai vântul” (*Scara*, din antologia *Omul de cenușă*, Ed. Augusta, Timișoara, 2002, p. 53).

Unul dintre cei mai mari poeți contemporani așterne la picioarele soției, de care îl despart, în egală măsură, viața și moartea, treizeci de elegii splendide, immortalizând-o într-o capodoperă. Ferice de cine a avut parte de o asemenea iubire! Ferice de femeia luată în eternitate de brațul unui poet!

aprilie, 2015

2.2. *Lupul*

Aparent, Eugen Dorcescu scrie o poezie încărcată de tristețe, pesimistă, înnegurată. Ar fi imposibil altfel, pentru un creator lucid, care viețuiește în Samsara, unde suferința este omniprezentă, iar cauzele ei sunt infinite. Totuși, în acest cadru existențial și cultural, eul liric, care corespunde unui inițiat în cunoașterea spirituală, găsește nu doar soluții, ci și resurse fizice, intelectuale și sufletești, pentru a se

detașa progresiv de Samsara și pentru a parcurge, cu neabătută determinare, drumul spre Nirvana. Capitulara este, principial, exclusă pentru cel ce „nu se distinge de propriul arheu,/De lup, de trubadur și de cetate,/ De *Râu*, de cavaler...”, de cei și de cele spre care îl poartă „arhi-amintirea”, din momentul prezent spre „ne-timpul și ne-spațiul” pregenezic, la care aspiră și de care este absorbit.

Valoarea artistică ridică lirica dorcesciană deasupra oricărei teme abordate, deasupra oricărei strategii stilistice și chiar deasupra declaratului ideal nirvanic al autorului. Poetul „ființei întru Ființă” scrie la înălțimi amețitoare. O dovedește, prin motivație, construcție și expresie, chiar și cea mai recentă piesă a acestei originale compoziții poetice. Intitulată, fără echivoc, *Avatar*, această poezie aduce o inovație în poetica avatarurilor, adaugând o componentă foarte importantă – *acțiunea* – și consolidând poziția nucleică a problematicii arheului în lirica dorcesciană. După introspecția ce străpungea „depunerile de uitare”, după „arhi-amintirea” revelatorie, devine bulversantă aici actualizarea avatarului în proximitate, la o „distanță fără distanță”. De data aceasta, avatarul nu numai că se întrupează, dar intră în lumea eului liric în chiar momentul zero al enunțării poetice. Evoluția de la abstract la concret îi sporește forța de animare și de... persuasiune. De la căutările incipiente

ale precedentelor învelișuri materiale ale sufletului („Ar trebui să-i știu înfățișarea”), la revelație („... alătura un lup/Se oglindea în *Râul* alb și-n lună”, „Prea bine știu: mă trag din/Litovoi”), se ajunge acum la acțiune comună, la solidarizarea activă a eului liric cu primul său avatar – *lupul* (primul, din perspectiva cronologiei poetice, fiindcă nu se poate vorbi despre o ierarhizare a avatarurilor). Activarea avatarului survine într-un moment dramatic, de sfâșiere sufletească, provocată de compromiterea armoniei sublimului, printr-un cuvânt injurios, rostit de către un gnom, care, neputând accede la măreție, se mulțumește cu ponegrirea ei. Avatarul intervine într-un act de purificare drastică, fulgerătoare, imperios necesară pentru salvarea ordinii morale a lumii, agresate de un intrus. Intriga declanșează o acțiune fără precedent, absolut posibilă, însă, în logica avatarurilor.

Discursul narativ din prima parte a poemului se axează pe evidențierea unui eveniment simbolic: anihilarea rapidă și necruțătoare a gnomului – ființă mediocră, subterană, dezvoltată haotic, dezorientată în „mâzga” existențială, fără acces la sublim, care forțează, în stupiditatea sa, granițele culturii. Există o incontestabilă disproporție între atacul umil și grandoarea ripostei. În mod obișnuit, o asemenea insultă este ignorată, oamenii de cultură, având conștiința superiorității lor, devin imuni la turbulențele minore,

sortite eșecului și decredibilizării celor ce le provoacă. Dar, în „hiperluciditatea sa”, eul liric dorcescian, în egală măsură idealist și rațional, nu acceptă niciun compromis, nicio imixtiune reprobabilă. El este atât de lovit de gestul „necugetat și dezgustător” al gnomului, încât își alarmează, involuntar, spontan, și cețoasele avataruri. Dintre acestea, *lupul* transcende orice limită, pentru a ajunge „în fatala clipă”, acolo unde este nevoie crucială de el. Cuplul de actanți, creat *ad-hoc*, pentru salvarea Poetului, distruge *in nuce* orice amenințare incontrollabilă la echilibrul moral al ființelor înduhovnicite și, implicit, al lumii circumscrise de acestea, care trebuie să rămână fără pată. Într-un asemenea mediu, pur și ascensional, își au locul avatarurile, eul liric și „Umbra” însoțită. Acestea compun, laolaltă, o sferă existențial-artistică particularizată, care are curăția ființei iubite, dar și a spiritelor pure, ce parvin dintr-un trecut îndepărtat, conștientizat, recunoscut și proiectat, fără discontinuități, în eternitate. „Însoțitorul Umbrei” „s-a unit cu ea dinspre moarte” și, cu o credință nestrămutată, își continuă, tot împreună cu ea, „zborul” spre Nirvana. Finalitatea nobilă face ca actul justițiar prezent să se înscrie în statornicul cod al onoarei, care domină poetica avatarurilor.

Se pare că acerba luptă împotriva impurității se poartă, în fond, pe tărâmul literaturii, dar, de această

dată, nu în alianță cu rafinatul trubadur, după regulile eufoniei medievale, nici împreună cu cavalerul, după regulile bătăliilor evului de mijloc, ci, după legile nescrise ale naturii, cu *lupul*, umăr la umăr, în goană. Acesta din urmă este avatarul cel mai adecvat contextului: „cețoasa fiară” sare la beregată, fără întârziere, fără milă, sfârtecă și ucide pe loc. Viteza sa de acțiune este sublimată în metafora verbală, de maxim dinamism, *fulgera*. Dincolo de impresia de acțiune rapidă, derivatul verbal de la substantivul *fulger* comprimă și ideea de pedeapsă divină implacabilă, asociată cu purificarea, prin foc, a locului. Nu e de neglijat nici relația cromatică, implicită, care se stabilește între culoarea gri, de fundal, simbolizând lumea tulbure, împrășcată de noroiul cuvântului infam, și sugestia cromatică a traiectoriei lupului, fiindă de foc, venită să purifice locul. Participant direct, printr-o activare a puterilor latente, ancestrale, mitice, la eradicarea răului, eul liric rememorează apoi, pe măsură ce se liniștește, scena cvasi-ritualică de restaurare a echilibrului lumii, contemplând-o cu o inimaginabilă satisfacție morală și estetică. Contemplarea se realizează de sus, de pe un perete înalt de stâncă, la „marginea genunii”, într-o zonă crepusculară, în care se întretaie timpuri și spații, realități și irealități. Ca și în luptă, în contemplare avatarul *lup* îi rămâne alături eului liric, pentru a savura, într-o elevată tihnă, înseninarea antropocosmică.

Cele patru personaje implicate în narațiune, conturate din tușe apăsate și apăsătoare, într-un registru sumbru, sunt remarcabil puse în scenă și... în abis. Pregnantă, ca semnificație și imagine, este iubita, absentă din punct de vedere fizic, dar foarte prezentă în conștiința Poetului, afectat, până la prăbușire, de lovitura primită. Metafora de identificare a eului, prin raportare la iubită, „însoțitorul Umbrei tale”, este o mărturie a indisocierii funciare a unui cuplu rarism de îndrăgostiți, pontificat nu numai de Eros, dar și de Thanatos. Desprinsă din lumea umbrelor, eliberată de materialitate, iubita-umbră amintește de taina „umbrei viorii” a amurgului din *O arhi-amintire*, sau de răscolitorul traseu postbiografic al tatălui, care trece din „penumbră în penumbră” spre sumbra veșnicie (*Moartea tatălui*). Abnegația este, în foarte mare măsură, un corelat al devoțiunii față de iubită – de odinioară, de acum și de acum încolo –, cu care eul liric comunică fără încetare, grație permeabilității lumilor abisale, inconsistente material, dar pline de substanță spirituală. Gnomului i se schițează, *passim*, un portret, edificator pentru non-apartenența sa la sfera creației autentice, a existenței într-o valoare, din care trebuie, și este, definitiv exclus. Caracterizat direct, ca „arătare tâmpă și vicleană”, dar și indirect, ca ignorant, încleiat în glodul subteluric, murdar în cuget, fără intuiție axiologică, acest personaj mono-

valent are rolul unui factor declanșator de incredibile energii creatoare. Fiindcă, în antiteză cu insignifianta faptură, rezumată la funcția de blasfemie, se naște un veritabil simbol, în accepțiunea metapoetică pe care i-o conferă Eugen Dorcescu: „Simbolul este expresia lingvistică a unei realități antropocosmice. [...] La Macedonski, eu vedeam simbolul ca sinteza dintre eu și faun. La Eminescu, eu-luceafăr. La Arghezi, eu-copac...”²⁶

În poemul *Avatar*, sinteza *eu-lup* corespunde, fără dubii, acestei definiții a simbolului. Atmosfera poemului ne situează pe muchia dintre realitatea și irealitatea antropocosmică. Simbolul devine o dovadă de solidaritate cvasimetafizică. Acesta se creează, cu grandoare, printr-o revitalizare a avatarului, asimilat spiritual, în condiții de concretitudine și concomitență. Poetul și *lupul* se întâlnesc nu doar în ființă, ci și în arhiființă, în arheu – partea esențială și veșnică a ființei sensibile.

Poetica avatarurilor, de natură universală, inter- și supraculturală, este temeiul liricii dorcesciene – de profundă originalitate, de adâncime a spiritului și a gândirii, de anvergură artistică și de inanalizabilă

²⁶ Cf. Mirela-Ioana Borchin, *Etern, într-o eternă noapte-zi*, Eseu hermeneutic în dialog cu Poetul Eugen Dorcescu, Prefață de Iulian Chivu, Timișoara, Editura Mirton, 2016, p. 31-32.

frumusețe. Poetul însuși confirmă, într-un interviu, statutul de fundament al poeziei avatarurilor:

„Avatarurile sunt prezente pe tot traseul poeziei mele, încă de la debut. Nicio clipă, nici măcar una, fie zi, fie noapte, nu m-am «distins» și nu mă «disting de propriul arheu», și de avataruri”²⁷.

Poetica treptelor, pe care am prezentat-o în *Eseul hermeneutic* (2015), este constant alimentată de progresul pe care Poetul îl realizează în căutarea sinelui. Nălucirile avatarurilor, interogațiile fără răspuns imediat au conturat un traseu creativ spectaculos. La fel și întâlnirile salutare, reprezentările artistice ale solidarității avatarurilor, din ultima vreme, ocurente într-o fază de limpezire și de calmare a sufletului „chinuit și hieroglific” (*Cronică*) de odinioară. Ele apar într-un nocturn abisal, dar ca entități artistice, de evidentă forță spirituală. Sunt, realmente, prețuite de eul liric dorcescian, care le descoperă, nu cu teamă, ci cu satisfacție, lăsându-se influențat, ba chiar condus de ele, spre ființa sa profundă. În același timp, avatarurile se sincronizează cu Poetul, ca să îi dea de știre că există și că îi întregesc ființa:

„Totul a început demult, cu o neliniște, continuă, care mă obliga să privesc în mine însumi, să cobor, tot

²⁷ *Ibidem*, p. 32.

mai adânc, să fiu atent la ce-mi spune visul. De fapt, avatarurile voiau ca eu să iau cunoștință de ele”²⁸.

Dacă, la început, accesarea avatarurilor se petrecea în vis (*Avatar I, Avatar II*) și apoi, în stare de trezie, în timpul zilei (*Totem*) sau al nopții (*Poemul 30* din *Nirvana*), în situația din *Avatar*, actualizarea *lupului* se produce în chiar momentul căderii sub greutatea loviturii primite, când eul poetic se află într-o stare de „hiperluciditate halucinantă”. În asemenea împrejurări, avatarurile sunt recunoscute după nume – *Litovoi*, respectiv *Lupus lupus*. *Lupul* se înfățișează eului poetic în imediata sa apropiere, devine palpabil, îi accentuează determinarea de a fi cine este, de a deveni cel ce trebuie să fie, în condițiile date. Chiar și în afara traumei, Poetul rămâne o persoană sensibilă, cu un psihic foarte complex, cu o imaginație debordantă, dar și cu un realism imbatabil, într-un permanent „autodialog” cu avatarurile sale.

„Tot ce știu eu este că *Lupul*, Cavalerul, Trubadurul sunt alter-egouri vii, concomitente, în timp și spațiu, cu mine, deși anterioare eului meu empiric. Eul artistic, cel mai adevărat și mai profund, n-a avut liniște până nu le-a identificat. Simt, ca să zic așa, și ca să nu ne pierdem umorul, cu o concretețe amețitoare, și iarba, și tufișurile prin care umblam, pe vremea

²⁸ *Ibidem*, p. 25.

când eram Lup, am simțit, cum ți-am povestit, lumea aceea a taberei, am auzit zgomotul copitelor, am simțit armura, l-am văzut pe Litovoi aici, la mine în casă. Și, te asigur, nu am deloc halucinații...”²⁹

Discursul narativ, care pecetluiește uniunea eu liric-*lup*, se estompează în partea a doua a poemului, făcând loc lirismului, într-un crescendo. Ilimitarea spațială, „sub cerul mohorât”, flexibilizarea axei temporale, „înnoptarea medievală”, ne plasează în lumea artei, a libertății absolute, unde nimic nu este imposibil:

„Și-am contemplat, sub cerul mohorât,
Al cruntei înnoptări medievale,
Cum eu, însoțitorul Umbrei tale,
Cum eu și fiara i-am sărit la gât”.

Poemul nu tratează decât o secvență din tema avatarurilor, și anume aceea a întrupării arheului în doi avatari simultani – Poetul și *lupul*. Precedentul avatar al Poetului a fost un cavaler autohton, Litovoi, care, în timpul doliului, după iubita soție, a venit să-i întărească acestuia partea rănită a sufletului, revelând conștiinței sale din ce stripe face parte: din „neamul de cavaleri și de eroi”.

²⁹ *Ibidem*, p. 25-26.

„Nu am nicio îndoială că, artisticeste, desigur, Litovoi a venit, cu adevărat. Dar să nu ne pierdem cumpătul, nici simțul realității imediate! Repet: deopotrivă existențial și artisticeste. Nu o halucinație, nu un vis, cum zicea, despre întâmplarea sa, Radu Stanca. Nu, chiar s-a ivit, neguros, intangibil, dar a umplut casa cu aura lui... Ah, ce noapte a fost aceea!”³⁰

În *Avatar*, cavalerul este înlocuit de o „fiară”, *lupul* fiind tot o ființă sensibilă, mult mai eficientă în lupta corp la corp – prin rapiditate, prin imposibilitatea de a-și rata sau cruța ținta. În cazul de față, o țintă deplorabilă: gnomul, foarte periculoasă însă, din cauza negliobiei sale. Substituția avatarului este determinată, așadar, de necesitatea ca eul liric să dezvolte un alt tip de comportament. În locul îndurării demne a suferinței, realitatea impune neîntârziatul atac la beregată, descris de epitete ale violenței, precum „crunta înnoptare” și „câmpul sfârtecat”. Acestea caracterizează, pe de o parte, atitudinea și acțiunea protagoniștilor, pe de alta, califică urmarea, pe termen scurt, a faptei. Apoi, referința lor se amplifică: reverberațiile cuprind, din aproape în aproape, întregul univers de discurs, într-o expansiune ce vizează repere temporale și spațiale nedefinite. „Înnoptarea medievală”, percepută ca întunecare și

³⁰ *Ibidem*, p. 34.

încețoșare a peisajului fizic, se răsfrânge asupra celui sufletesc, sugerându-i nemărginirea, flexibilitatea temporală și spațială.

Întruparea gemelară a aceluiași suflet, într-un timp și un loc neprecizate, în fapt, reconstituirea dublului în unitatea sa originală, încheie, cu un tablou static, poemul:

„Apoi, am stat, pe marginea genunii,
Noi, dublul nepătruns, întunecat,
Lupul și eu, pe câmpul sfârtecat:
Doi colți însângerați, în raza lunii”.

Metafora centrală este cea a „dublului nepătruns, întunecat”, ivit din tenebre insondabile, din abisuri străvechi, pentru apărarea valorilor perene: dragostea, fidelitatea, onoarea, arta cuvântului, care exclud, fiecare în parte, dar și în multiplele interferențe posibile, impostura.

Ultimul vers al poemului, „Doi colți însângerați, în raza lunii”, memorabil și emblematic, permite cele mai multe interpretări. În poziție incipientă, forte, figurează o sinecdocă (*pars pro toto*) – „doi colți însângerați”, o imagine nocturnă, terifiantă, a sfârtecării – în exterior, a sfâșierii – în interior. Cei doi colți pot fi metafore pentru armele cu care au luptat protagoniștii. Ar putea trimite la spadă, de pildă, pentru

tranșarea unui conflict din Evul Mediu, în care dragostea, pe viață și pe moarte, se conjugă cu onoarea, apărată prin luptă, pe viață și pe moarte; ori ar putea reprezenta, la fel de bine, condeiul, dacă s-ar limita la o confruntare literară, într-un context atemporal, care poate fi, de ce nu?, și actual. Versul precedent ne furnizează, poate, cea mai plauzibilă referință pentru o metaforă-simbol, în consens cu desfășurarea, epică și lirică, a textului: „Lupul și eu”. Aducerea *lupului*-avatar în prim-plan vorbește de la sine despre fascinația pe care această ființă, percepută, la un moment dat, ca fiind consubstanțială („... În trup/Eram cu mine însumi împreună.../(Când m-am trezit, alătura un lup/Se oglindea în *Râul* alb și-n lună)”, a exercitat-o mereu asupra Poetului, fie pe cale livrescă, fie pe cale naturală.

În bestiarul simbolic al umanității, *lupul* rămâne unul dintre cele mai înfricoșătoare animale. G. Durand³¹ îl include într-un regim nocturn al imaginii, ca animal de pradă, supradeterminat de mușcătură și sfâșiere, corelat cu luna, astrul nocturn tutelar. Nu întâmplător, deci, ultimul cuvânt-simbol al poemului *Avatar* este chiar luna. „Raza lunii” desemnează lumina ce pătrunde în noaptea succesivă tranșării

³¹ *Structurile antropologice ale imaginarului*, București, Ed. Univers, 1968.

crunte a conflictului cu gnomul. Ca și fulgerul, raza face legătura dintre cer și pământ. Dar, spre deosebire de fulger, care este momentan, raza are caracter durativ, contribuind la atenuarea întunericului și consfințind victoria asupra răului, prin aducerea la iveală a *colților însângezați*, care păstrează urmele cruzimii, ale sângelui vărsat într-o luptă fără menajamente. Supraviețuitorii se odihnesc, „pe marginea genunii”. Aceasta poate fi oriunde, inclusiv „la marginea sufletului”, unde se arătase *lupul* din *Avatar II*. Câtă realitate, atâta imaginație, câtă trăire, atâta poezie, cât abis de întuneric, tot atâta abis de lumină. Ce poate fi mai impresionant și mai salutar decât materializarea solidarității într-un cuplu statuar, accentuat masculin, refăcând o structură sufletească ocultă? Temporar obturată de diferențe iluzorii, străvechea unitate spirituală s-a dovedit utilă într-un moment-cheie, fiind, dacă nu singura, în orice caz, cea mai indicată, grație eficienței, să protejeze și să asigure liniștea moralității absolute, fără de care stilul înalt al poeziei ar fi de neconceput. Tabloul final sporește, inclusiv prin sugestiile cromatice pe care le degajă misterul existențial. „Raza lunii” generează penumbre, care se întretes, multiplicând incertitudinile – propice minus cunoașterii (în sens blagian) –, până în punctul în care devin contrariul lor, în accepțiune dorcesciană. În această stare, de dincolo de orice cunoaștere, dar nu

și de dincolo de orice trăire, se poate descoperi chintesența existenței, care, în viziunea lui Eugen Dorcescu, se află în spațiul, indefinibil și imposibil de reprezentat, dintre întunericul subconștientului și lumina conștiinței:

Ființa se află la intersecția dintre penumbra luminoasă și penumbra nocturnă. Întunericul, urcând spre lumină, devine penumbră. Lumina neapropiată, apropiindu-se de Samsara, devine tot penumbră, dar diferită ca substanță³².

La confluența penumbrelor, luminoase și întunecate, *lupul* și eul poetic, într-un stop-cadru magistral, își dezvăluie identitatea simbolică, adevărul ultim al ființei. Expresia metaforică „doi colți însângerați”, care se ivește ca o concluzie firească, în urma unei evaluări lucide, nu onirice, a stării de fapt, are efectul unei sentințe. Prin ea se afirmă, indubitabil, existența miraculoasă, tulburătoare, devastatoare, dar nobilă, a dublului în structura sufletului liric.

Ca orice simbol arhetipal, *lupul* (*Lupus lupus*) este ambivalent. Cultura umanității valorifică atât aspectele negative, cât și trăsăturile pozitive ale lupului. Animal de temut, dar respectat, lupul este beneficiarul a numeroase culte. La popoarele războinice, accentul se pune pe neînfricarea sa, pe eficiența atacului său. La

³² Din relatările directe.

celți, de pildă, blana lupului, care, așezată peste un instrument de suflat, producea un zgomot înfiorător, era folosită ca stindard de luptă, dar și ca instrument de intimidare a dușmanului. Lupul figura ca animal totemic și la daci. Strămoșii noștri îl puneau în legătură cu soarta comunității. Ca simbol al destinului, lupul cel alb era considerat de bun augur. Și, de aceea, era căutat cu ardoare. În același timp, exista la daci și suspiciunea că un animal care ar schimba destinul hotărât de zei ar atrage nenorociri asupra comunității protejate. Prin urmare, dacii făceau din lup și un animal de sacrificiu, pentru îmblânzirea forțelor divine. Interesant este că, tot la strămoșii autohtoni, întâlnim și credința în transferul puterilor lupului asupra omului. Ființele din preajma lupului intră în transă. Bărbații, mai ales, devin, în această optică animistă, războinici neînfricați.

Lupul face parte și din mitologia personală a lui Eugen Dorcescu, care a copilărit la poalele „Muntelui Lupilor”³³, într-un sat înconjurat de păduri, din care se iveau zilnic lupi, mai cu seamă solitari, dar, iarna, și în haită. Probabil că și așa se explică prezența neconvențională a lupului în opera dorcesciană. Așa cum ne-a obișnuit, în tratarea literară a oricărui subiect,

³³ „La marginea acelei Poiene e râul, cu lunca lui, la stânga, privind în aval, e pădurea, în spate sunt Munții Vâlcanului (ai lupilor, altfel spus): Pleșa, Cornetul”. (Din relatările directe)

Poetul valorifică o tradiție culturală de expresii și semnificații, dar își creează și o paradigmă proprie, criptică, în care subiectivitatea este nestingerită, generând, de cele mai multe ori, un hiatus, care-i poartă amprenta. De pildă, în proza sa fantastică, lupul *Dionis* stabilește, prin nume și comportament, relația cu simbolul dacic: poartă nume de zeu și este o călăuză, atotștiutoare și binevoitoare, în destinul protagonistului (*Trubadurul Acial*). Însă, într-*O poveste cu lupi*, se relatează cum bunicul autorului, forțat de împrejurări, a reușit să treacă, făcându-și loc cu genunchii, printr-o urlătoare de lupi. Discutând despre puterea de stăpânire a bunicului, despre curajul său de a intra în haită și despre lipsa de agresivitate a lupilor, nepotul Andrei îi pune naratorului două întrebări, prin care se iese din realitate, se pătrunde în mitul animist și se trece, surprinzător, mai departe, spre lumea tenebroasă a avatarurilor:

„- Nu cumva, zise Andrei, cu oarecare nesigurantă, nu cumva lupii l-au recunoscut? Nu cumva moșu' Cicuță era și el tot *lup*? Și atunci lupii ceilalți s-au bucurat că-l revăd și l-au lăsat să treacă...”

Odată creată această nișă, a avatarurilor, se forțează și granița dintre proză și poezie:

„În clipa aceea chiar, *lupul Dionis* trecu fulgerător, ca o nălucă, prin iarba înflorită, și se pierdu în negura de sub coroanele nucilor”.

Negura, râul, fulgerul, luna devin simboluri predilect imbricate cu cel al *lupului*, sporind forța mitică și expresivă a avatarului. Fabulosul personaj, cu motivație existențială și exprimare simbolică, este asumat de Poet ca avatar și totem, după cum o demonstrează titlurile poemelor al căror protagonist este *lupul*: *Avatar*, *Avatar I*, *Avatar II* și *Totem*. Recunoașterea relației eu liric – *lup* presupune un îndelungat proces de căutare și clarificare, un număr de trepte simbolice fascinante. Proiecția emergentă a avatarului, acumularea de sensuri profunde, care definesc un raport unic al eului poetic cu *lupul*, se produc pe un fond semiotic amplu – în diverse ponderi, și filosofic, și religios, și artistic. Complexitatea moștenirii culturale a simbolului *lup* reiese, în ciclul de poeme consacrat „cețoasei fiare”, din asocierile plurivalente cu numeroase alte simboluri ale misterului, adâncite în nocturn și/sau în vis și în moarte:

– cu negura, visul, râul și luna („Se prelingea din trupul meu/Fluidul somn, împrăștiat pământul/
Ca o difuză negură”... „Înaintam în negură”, „... alătura un lup/Se oglindea în *Râul* alb și-n lună” – *Avatar I*);

– cu flacăra, sufletul și moartea („Trece/un lup roșu, un lup în flăcări,/aprins,/sub orizont, la marginea sufletului”; „Și frumusețea toată mă privește/

invers,/din anarhica-ți moarte/smulgându-mă” – *Avatar II*);

– cu lumile interioare (tulburi) și cu pădurea (eterată) („Privește-n tulburi lumi interioare/Cu ochii verzi și reci, întredeschiși”; „Dispare în pădurea eterată,/La care nu ajunge niciun drum” – *Totem*);

– cu noaptea, genunea, câmpul și luna („Apoi, am stat, pe marginea genunii,/Noi, dublul nepătruns, întunecat,/Lupul și eu, pe câmpul sfârtecat:/Doi colți însângerați, în raza lunii”).

Semnificațiile simbolice devin mijloace de caracterizare, la care se adaugă câțiva indicatori de atitudine:

– postura demnă, neclintirea, care generează imagini statuare („... alătura un lup/Se oglindea în *Râul* alb și-n lună” – *Avatar I*; „Iar el stă neclintit în luminiș” – *Totem*);

– izolarea, delimitarea („Apoi dispare lin, el știe cum,/Căci haita latră laș, dar nu se-arată./Dispare în pădurea eterată,/La care nu ajunge niciun drum” – *Totem*; „Doar el, doar lupul singur, stă deoparte,/Nu poate juca dublu, nu se-mparte,/N-amestecă viață și cu moarte./Alege și prigoana, și pustia,/Își poartă, fantomatic, schivnicia,/Știind prea bine care este prețul:/Lui, glonțul, poate. Celorlalți – disprețul” – *Sfârșit de veac 9*);

– incoruptibilitatea („De fapt, în lumea ternă și murdară,/Ce rost ar mai avea cețoasa fiară?/Ea, care,

nicăieri și niciodată,/Nu s-a lăsat învinsă și dresată?” – *Sfârșit de veac* 9);

– curajul („... câmpul gri,/Pe care fiara fulgera, în goană,/Spre arătarea tâmpă și vicleană,/Ce-a cutezat, rânjind, a ponegri” – *Avatar*);

– cruzimea („Cum eu și fiara i-am sărit la gât” – *Avatar*).

Modalitatea de enunțare trădează aprecierea pozitivă a Poetului pentru *lup*, în toate circumstanțele în care apare, în noblețea, splendoarea și specificitatea sa. Portretul acestui avatar se compune în timp, dar pare a se definitiva în *Avatar*, acolo unde *fiara fulgera*, confuză ca o nălucă (v. aliterația consoanei difuze „f” și a celei mai luminoase vocale „a”), intermitentă, ca o aducere-aminte din alte vieți, și salvatoare într-o clipă de vulnerabilitate, ce-i putea fi fatală eului poetic. În această privință, comportamentul *lupului* trimite la animismul dacic, la împlinirea din *Povestea cu lupi*, dar, mai ales, la întreaga poetică a avatarurilor, rezumată în *Reminiscență*:

„Oștenii tulburi, strânși în grea armură.

Oștenii tulburi, care stau deoparte,

Privindu-ne, din tulpurea lor moarte,

Din viața lor hieratică și dură.

O rasă sunt, o stirpe. Cine-i știe
Pierduți prin târguri, sate și orașe,
Clătindu-și nevăzutele panașe,
Strângând în pumn o spadă sângerie?

Dar ei se recunosc: După privire!
După privirea-n care visul încă
Păstrează ctitoria lui adâncă
De poezie și de-mpotrivire,

Păstrează prea-himerica-i cetate,
În care el, viteazul, trubadurul,
În care el și eu vom fi de-a pururi,
Cu bărbăteasca-ne singurătate”.

Deși preluat din semiotica bestiarului, *lupul*, ca simbol, în prelucrarea lui Eugen Dorcescu, nu se distinge, în esență, de viteazul cavalier, de nobilul trubadur, cu care coabitează eul liric, în distinctiva poetică a avatarurilor. Dimpotrivă, el se află într-o vădită coerență cu avatarurile celelalte, atât în plan metafizic și simbolic, cât și literar. De aceea, prin aportul său la vasta semnificație spirituală a liricii dorcesciene, *lupul* se integrează perfect stirpei artistului, avându-și locul chiar alături de Poet, „pe marginea genunii”, de unde cei doi contemplă, ca o statuie de

gemeni, „cu bărbăteasca lor singurătate”, orizontul limpezit. Versul apoteotic „Doi colți însângeați, în raza lunii” rezumă, în finalul *Avatarului*, toată poetica *lupului* avatar. Ca o veritabilă *ars poetica* într-un vers, care amintește de cea a lui Ion Pillat din *Poeme într-un vers*: „Nu vorbele, tăcerea dă cântecului glas”.

*

Toate simbolurile, toate imaginile, întregul poem *Avatar*, evoluând dinspre epic spre liric, evocă o veritabilă tensiune umană și semiotică. Într-o stare de zbucium sufletesc și creator, soluționând artistic, în cel mai fericit mod cu putință, un conflict tragic, Poetul ordonează „expresiile lingvistice ale realității antropocosmice”, le structurează, le contopește, astfel încât oglinda eului, făcută, pe neașteptate, țândări, se preschimbă într-o oglindă nirvanică, în care se reflectă, immortalizați într-un moment triumfal, „doi colți însângeați, în raza lunii”. Sentimentul datoriei împlinite instaurează pacea, exterioară și interioară...

Poezia lui Eugen Dorcescu se comentează pe sine, este un metatext. Care merge mai departe. Cu o luciditate extremă. Cu o intuiție extremă. Cu o gândire înaltă. Într-un stil înalt.

„Să ne desprindem, deci...”

iulie, 2016

2.3. Rimele rare

Într-o epocă în care se cultivă sporadic poezia în tiparele clasice, un studiu despre *rîma rară* din creația unui poet contemporan, pentru care acest fenomen prozodic nu este un scop în sine, ci unul dintre variatele mijloace de realizare a expresivității, poate părea lipsit de relevanță. Însă, în opinia noastră, ipoteza de la care pornim, și anume aceea că rîma rară constituie, în cazul lui Eugen Dorcescu, o componentă a unei strategii retorice, poetul încărcând această zonă de relief sonor cu semnificații metaforice și simbolice ale căutării sinelui – „ființa din fața Ființei” – justifică aprofundarea cercetării textului dorcescian și dintr-o asemenea perspectivă.

Rimele rare sunt locul, greu accesibil, rezervat unor semne poetice percutante, care transmit idei poetice la fel de rare precum combinațiile semiotice. Efectul de surpriză pe care îl au asupra destinatarului combinațiile semiotice din structura specifică a rimei rare este suscitată atât de impredictibilitatea textualizării, cât și de valorizarea ideologică și estetică a elementelor implicate. De aceea, considerăm că analiza rimelor rare din poezia lui Eugen Dorcescu dovedește, și din această perspectivă prozodică, nivelul performanței artistice la care a ajuns binecunoscutul scriitor timișorean.

Departate de a fi pur formală, urmărind îndeosebi descoperirea resorturilor retorice ale rimelor rare, investigația noastră se aplică unui corpus reprezentativ, care acoperă cinci decenii de creație lirică, cuprinzând două antologii *ne varietur – Biblice*³⁴ și *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*³⁵ –, precum și cel mai recent volum de versuri al lui Eugen Dorcescu, apărut chiar în 2017 și intitulat *Elegiile de la Carani*³⁶. În vederea simplificării referințelor, vom folosi în acest articol următoarele sigle: *B* pentru *Biblice*, *N* pentru *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* și *E* pentru *Elegiile de la Carani*.

Conceptul de *rimă rară* nu este clarificat în studiile românești de prozodie. În general, rima rară este privită ca o figură sonoră, care dezvoltă aspectul metaforic sau simbolic al textului poetic, figură surprinzătoare datorită amalgamării, în cuplul rimic, a unor valențe semnificative nebănuite de cititor:

„Rima rară nu se reazămă atât pe numărul fonemelor omofone ce o compun, cât, mai degrabă, pe originalitatea soluției aflate, pe neașteptata împerechere de acorduri, care, în mod logic, n-au nicio legătură în limbajul obișnuit, dar devin legate insepa-

³⁴ Timișoara, Ed. Marineasa, 2003.

³⁵ Timișoara, Ed. Eurostampa, 2015.

³⁶ Timișoara, Ed. Mirton.

rabil în poezie. Arta poetului constă tocmai în sudarea acestor acorduri neașteptate, ea cere o mare fantezie și se sprijină, în primul rând, pe o extremă diferențiere semantică a celor două cuvinte rimate (este punctul terminus al diferenței semantice a celor două cuvinte)³⁷.

Ca să reducem aria de investigație, vom aborda rimele rare, din corpusul menționat, aplicând constrângeri drastice incidenței conceptului de *rimă rară*. Pentru stabilirea condițiilor de ocurență a unei rime rare, ne-am orientat atât în funcție de definițiile mai mult sau mai puțin vagi ale termenului, cât și după exemplele furnizate de corpus, restrângându-ne la rimele în care figurează un substantiv propriu.

Astfel, pentru identificarea rimelor rare, am ținut cont de două particularități morfosemantice ale cuvintelor-rimă, și anume: ocurența a cel puțin unui substantiv propriu (asimilând acestei clase și formele pronominale referitoare la Divinitate și scrise cu

³⁷ Mihai Bordeianu, *Versificația românească*, Iași, Ed. Junimea, 1974, p. 246. V. și Olimpia Berca, *Poetici românești*, Ed. Facla, 1976; Mirela-Ioana Borchin, *Primăvara elegiei*, Timișoara, Ed. Mirton, 2017; Mihai Dinu, *Ritm și rimă în poezia românească*, București, Ed. Cartea Românească, 1986; Maria Foarță, *În căutarea retoricii pierdute*, Timișoara, EUVT, 2018; I. Funeriu, *Versificația românească*, Timișoara, Ed. Facla, 1980; Ecaterina Mihăilă, *Textul poetic. Perspectivă teoretică și modele generative*, București, Ed. Eminescu, 1995.

inițiale majuscule), respectiv ecartul semantic dintre lexemele ale căror secvențe finale rimează, indiferent în ce mod³⁸.

Linia directoare a cercetării a fost descoperirea procedeele prin care Eugen Dorcescu recurge la rima rară ca să genereze, în chingile textului poetic clasic, valoarea comunicațională dorită, activând, simultan, funcțiile retorice, stilistice și estetice ale limbajului poetic.

De pildă, rimele în care se propune o relație de cvasiidentificare între enunțiatorul, desemnat de pronumele personal *eu*, marcă forte a eului liric, și simboluri culturale universale:

v. „eu/Orfeu”: „În lumea iluzorie, și *eu*/Am răătăcit. Asemeni lui *Orfeu*...” (*Epilog*, în *B*); sau „Arheu/*eu*”: „În căutarea marelui *Arheu*,/Cel care mă vânează sunt tot *eu*” (*Elegiile de la Carani 4*, în *E*).

În asemenea contexte, eul liric își asumă un statut și un destin, în sfera poeziei și a lirismului mitic. Scrierea cu majusculă a lexemului *Arheu* comportă o lecțiune mai complicată. *Arheul* este o proiecție prototipică, matricială, a avatarilor cu care coabitează subiectul poetic. *Marele Arheu* ar fi, în poezia lui Eugen Dorcescu, entitatea supremă, cea din care

³⁸ Cf. Mihai Bordeianu, *op. cit.*, p. 213-247, *passim*; I. Funeriu, *op. cit.*, p. 101-121, *passim*.

descind toți cei ce populează ființa (metafizică? a) eului liric. Până la învestirea simbolică a *Arheului* cu atributele Divinității nu mai este decât un pas. Prin asocieri de acest fel, eul liric se valorizează, înscriindu-se într-un proces de ascensiune spirituală, implicit morală, a cărei revelație o are și o mărturisește într-un poem, ce, nu întâmplător, debutează cu rima rară „eu/Dumnezeu”:

„Din când în când, în mine însumi, *eu*
Mi-L amintesc, subit, pe *Dumnezeu*.
O clipă (Vai, ce clipă!) umblu iar
În lumi fără de vreme și hotar,
În lumea tuturor, și-a nimănui,
În, nevăzută, concretețea Lui” (2000, 8, în *N*).

Asemenea texte comunică între ele, susțin, prin punți de mare finețe, unitatea viziunii Poetului asupra creației ca act de neconținută slujire a Celui Etern și, în același timp, de neostoită căutare a sinelui și a ascendenței metafizice. Situate la limita dintre estetica barocă și cea romantică, versurile despre slujirea, până la sacrificiul absolut, a Împăratului divin, plasate în finalul *E*, încheie un traseu, deopotrivă existențial și artistic:

„Împăratul/de-a latul”: „Așa se pierde el spre
Împăratul/Pe care-o viață-ntreagă L-a slujit./Frumos și

pur. Și mult prea fericit./O rană-i taie inima *de-a latul*" (*Ioanitul*, în *E*).

Selecția lexemelor, antrenate în rime rare, din sfera unor renumite și, de aceea, ușor recognoscibile, culturile, se sprijină pe naturalețea cu care stihuieste Poetul al cărui model călăuzitor au fost și sunt cărțile poetice și sapiențiale ale *Bibliei*. Poezia lui Eugen Dorcescu nu este neapărat religioasă, dar autorul ei, creștin fiind, utilizează frecvent simboluri de natură religioasă, uneori sincretice, mai cu seamă în poziție de rimă rară. Chiar și atunci când stihuieste texte biblice, în reconfigurarea hipertextuală³⁹, răzbate un impresionant suflu creator, solemn și vibrant, grație căruia se articulează un vast tablou al simbolurilor religioase, independent de orice încorsetare cultică. Prezentarea acestor simboluri într-o sinteză *ad-hoc* indică sursele elocvenței și ale reverberațiilor unui mesaj liric unitar, cuprinzând:

a) referințe la Divinitate: „presus/Iisus”: „... Căci, mai *presus*/De vorba noastră vană și firavă,/Resimt Cuvântul răstignit în slavă/Și-mpurpurat pe crucea lui *Iisus*" (*Epilog*, în *B*); „să ai/El Shaddai”: „Mă rog, nădăduiesc/să-L vezi, să *ai*/Păstor și-Ocrotitor pe *El Shaddai*" (*Nirvana 3*, în *N*); „dorim/Yah Elohim”: „Dar, în cețoasa noastră frământare,/Probabil ce nu

³⁹ Folosim termenul *hipertext* în accepțiunea lui G. Genette.

trebuie *dorim*./Nimic n-aștept, de fapt, *Yah Elohim!*/ Tu-mi ești și fericire, și uitare...” (*Cronică* 2, în *N*); „Sfântul Duh/puf”: „Pe-alee-n fața mea – un porumbel./Descins din albăstrimi, ca *Sfântul Dub*./ Un mesager de raze și de *puf*./ Chemându-mă, din lume, către El” (*Cronică* 41, în *N*).

b) referințe pronominale la Divinitate, devenite simboluri ale acesteia, grație scrierii lor cu majuscule: „nu-i/Lui”, rimă compusă: „Într-adevăr, în lume nimeni *nu-i*/Îndestulat decât prin vrerea *Lui*” (*Ecclesiastul*, în *B*) v. și *hai-hui/Lui*: „fânul/răsfirat de/zefirul *hai-hui*, /fânul pur, ne-nceput/pe al cărui covor/mi s-a părut/a zări,/când și când,/urma *Lui*” (*Sub cerul Genezei* 1, în *N*); „bine/necine/Tine”: „Era mult, mult mai *bine*/să rămân un grăunte de vid, un/grăunte de duh ne-ntrupat, un *necine*,/Numai atunci aș fi fost ce/nu sunt,/numai atunci aș fi fost doar cu *Tine*” (*Sfârșit de veac* 2, în *N*); „fel/El”: „Și cei ce-l populează sunt la *fel*:/O-nchipuire tragică și goală,/Dacă nu-i umple seva ideală/A Celui ce trăiește doar prin *El*” (*Cronică* 11, în *N*)⁴⁰;

⁴⁰ El este omonim cu substantivul propriu *El*, care reprezintă unul dintre numele folosite pentru Dumnezeu în *Biblie*. Se consideră că *El* este forma simplă a lui Elohim. Referințe biblice: *Exodul* 15, 2; *Numerii* 23, 22; *Deuteronomul* 7, 9.

c) referințe la personaje biblice: „Ha’adham/Miriam”: „Sunt singur ca-n deșert în plină stradă/Sunt omul de cenușă. *Ha’adham!*/Calc pe obrazul bieteii *Miriam*/Desfigurat de lepră și zăpadă” (*Cronică* 23, în *N*); „zenitul/Ilie Tișbitul”: „Alergăm sub/norul teribil ce cuprinde/*zenitul.*/Alergăm, rățăciți, căutând, prin/tenebrele ploii, pe/*Ilie Tișbitul*” (*Abaddon* 2, în *N*); v. și situațiile în care *Abaddon* este utilizat, în mod repetat, într-un cvasi-laitmotiv, de extraordinară forță expresivă („Mai bine plec. Și n-o să mai revin/Spre tristul colț de lume în declin,/Ce plânge lent, cu lacrimi de gudron.//*Adâncul. Nimicirea. Abaddon* (*Abaddon* 12, în *N*); „Dar nu e cu puțință. Deocamdată/Menajeria spatele ne-arată./Ne râde-n nas cu botul ei poltron.//*Adâncul. Nimicirea. Abaddon*” (*Abaddon* 24, în *N*); „Aștept un semn? Doar crivățul dă zvon/Din miazănoapte – negrul său amvon.//*Adâncul. Nimicirea. Abaddon*” (*Abaddon* 29, în *N*).

d) referințe la toposuri biblice: „plaiului/Raiului”: „Măinile Domnului,/verzi, străvezii,/mângâietinderea/*plaiului.*/Astfel încep,/zi de zi,/diminețile *Raiului*” (*Sub cerul Genezei* 6, în *N*); „fad/Iad”: „Ne-amestecăm cu ierburi și cu câini./Simțim pământ în gură și pe mâini./Pământ și fum. Și-un gust defunct și *fad*:/Nu spre Eden cădem. Ci către *Iad* (*Sfârșit de veac* 7, în *N*); „vis/Paradis”: „Dar iată, ca o molimă,

pătrunde/Coșmarul și pe insula din *vis*./Ocupă retractilul *Paradis*/Și n-avem loc în univers niciunde” (*Cronică* 4, în *N*); „eternul/Infernul”: „Am căutat cu teamă spre *eternul*/Ochi arzător, spre limpedele soare./După-amiaza clară de ianuarie/Se-asemăna dramatic cu *Infernul*” (*Cronică* 6, în *N*).

e) referințe la cataclisme și prorociri biblice: „strop/Potop”: „Asculți în noapte ploaia la fereastră,/Cum cade, cum se-adună strop cu *strop*./Asculți în noapte biblicul *Potop*./Reiterat, subtil, în vremea noastră” (*Cronică* 41, în *N*); „eclipsă/Apocalipsă”: „Încât, sătul de idoli și eroi/(Eroi când în prim-plan, când în *eclipsă*),/Pun jos condeii laici. Scrieți voi!/Ne revedem după *Apocalipsă*” (*Epilog*, în *B*); „Călătorim de-a valma, sub *elipsa*/Și țepii duri ai aștrilor de fier./Și iată-n zare primul Cavaler/A răsărit, vestind *Apocalipsa*!” (*Cronica* 26, în *N*); „clipsul/Apocalipsul” („Cu câtă grijă-și piaptână nisipul,/cătând, prin scoici, inelul, rujul, *clipsul*...//Se-apropie-un dineu: *Apocalipsul*!” (*Omul de cenușă* 5, în *N*);

e) referințe la geografia/istoria biblică: „tron/Sion”: „E Sfântul de pe-al cerurilor *tron*.../O, de-ar veni salvarea din *Sion*!” (*Psalmul* 14, în *B*); „Șeol/stol”: „Tu sufletul mi-ai smuls de la *Șeol*./Picioarul mi-ai ferit de-a morții trapă./Departa m-ai ținut de sumbrul *stol*”

(*Psalmul 30*, în *B*); „Israel/.../țel/fel/.../el//Ierusalim /.../viețuim/Elohim”: „Eu rege am fost cândva în *Israel*./Eu, Qoheleth, cândva-n *Ierusalim*./Și am hrănit în inimă un țel:/Să-ncerc a înțelege în vreun fel/Această lume-n care *viețuim*/(Un chin cumplit, pe care *Elohim*/Ni-l dă, să ne strivească întru *el*)” (*Ecclesiastul*, în *B*); „Tale/a Plângerii Vale”: „Doamne,/tălpile munților/sunt tălpile *Tale*./Iată-mă, vin,/pe o cărare/de spini și pelin,/desenată-n a *Plângerii Vale*” (*Omul din oglindă 10*, în *N*).

Un alt câmp semantic extrem de persuasiv, construit cu subtilitate de către Eugen Dorcescu, este cel al mitologiei personale, care, aparent, oglindește un peisaj patriarhal, dar, în subtext, sugerează abisalitatea unei poezii a cărei universalitate semiotică este probată, deocamdată, de receptarea ei în spațiul îndepărtații culturi hispanice (în Spania, Argentina și Mexic)⁴¹.

⁴¹ Andrés Sánchez Robayna, *Prezența lui Eugen Dorcescu*, în Mirela-Ioana Borchin (coord.), *Despre Eugen Dorcescu. Volum omagial 75*, Timișoara, Ed. Mirton, 2017, p. 99-100: „E mult timp de când Eugen Dorcescu a probat cu opera sa potențialul de universalitate al cuvântului poetic. [...] În ce-l privește pe Eugen Dorcescu, m-am referit, cu alt prilej, în formularea lui Mario Luzi, la « dialectica dintre existență și esență », care, ca la alți poeți semnificativi ai vremii sale, marchează o operă străbătută mereu de proiectul transcendenței, un proiect unde nu este dificil a identifica urme foarte adânci ale literaturii spirituale a Occidentului”.

În maniera în care evocă, în rime rare, simboluri dintr-o mitologie universală („complice/Euridice...”: „Acolo,/în noaptea cețoasă,/în bezna/*complice*./Acolo, te strig și-mi/răspunzi./Acolo-mi răspunzi/când te strig:/*Euridice!/E-u-ri-di-ce!*” – v. și „*Euridice/E-u-ri-di-ce!*” – departe de a fi o rimă plată, ci mai degrabă emfatică, aducând și un plus de muzicalitate în reliefarea simbolică a personajului mitic – în *Elegiile de la Carani* 9, în *E*; v. *supra*: „eu/Orfeu”) sau națională („eroi/Litovoi”: „Sunt neam de cavaleri și/de eroi./Prea bine știi: mă trag din/*Litovoi!*” – *Nirvana* 30, în *N*), Poetul aduce la lumină repere simbolice ale propriei mitologii, în special de natură umană („anu’/Domnul/Mircea Ciobanu”: „Căci există și-un abis de lumină, cum/zicea, acu’-i *anu!*/(sau poate mai mult),/iubitul meu prieten, mutat la *Domnul,/Mircea Ciobanu!*” – *Sfârșit de veac* 5, în *N*; „Rai/Mihai”: „Între mama, întinsă-n/sicriu,/între noi, cei din jur,/între lumea aceasta și/*Rai,*/acolo-n biserică,/în momentele-acelea,/se întrezărea,/subțire, ascetic,/pe un pedestal de/cenușă,/preacuviosul preot *Mihai!*” – *Elegiile de la Bad Hofgastein* 17, în *N*) sau geografică („Wasserfallgasse/mătase”: „Într-o plimbare târzie/pe *Wasserfallgasse,*/am întâlnit-o pe mama,/învelită-n a/noapții *mătase!*”. V. și „Eu, oprit ca un/stâlpnic, pe/*Wasserfallgasse./Ea-nvelită-n a/morții mătase!*” – *Elegiile de la Bad*

Hofgastein 23, în *N*; „cenușa/Gomnușa/scorușa... hotar/Isar”: „Atât mai vrea: Să-i presărați *cenușa*/ Fie-ntr-un *Râu* subcarpatin, solar/(În Sohodol, în Ibru sau *Gomnușa*),/Fie-ntr-un *Râu* ce curge-n alt *hotar*/(Verzui ca spânzul, reavăn ca *scorușa*)/În Gange, Mississippi, în *Isar...*” – *Epilog*, în *N*; „golul/Sohodolul”: „Joaca lor se/desprinde din/*golul*/unde Ache-i/totuna/cu Jaleșul, Ibrul sau/*Sohodolul*” – *Elegiile de la Bad Hofgastein* 25, în *N*).

Intențiile retorice ale autorului, în direcția plăsmuirii (sau, pur și simplu, a oglindirii?) unei mitologii personale, transpar, mai cu seamă, în furnizarea unor simbolizări suplimentare, marcate grafic în modul în care acest artificiu este admis de principiul simbolic din ortografia românească. Creații recurente, aceste semne rimice ar putea induce ideea unui manierism, pe care o combate motivanta implicare afectivă a autorului:

„demult demult când *Râul* era *Râu*
nu curs de apă putred și molău
când fânul unduia până la brâu”
(*cântec de călătorie* I, în *N*)

În planul simbolurilor umane, personajele cel mai bine evidențiate sunt *tatăl* și *mama*. Unicitatea lor este demonstrată de ocurența exclusivă a substantivelor în

forma articulată enclitic, în volumele consacrate memoriei părinților Poetului: *Moartea tatălui* (2005), respectiv, *Elegiile de la Bad Hofgastein* (2010). În abordarea părinților ca personaje, după ce referenții ies din domeniul perceptibilului și sunt imaginați în universul celest, saltul valorizator se produce prin raportarea tatălui la Dumnezeu Tatăl și a mamei la Mama lui Hristos, la Fecioara Maria. Ambele raportări se materializează artistic în imagini sublime, în care semantica simbolică se întâlnește cu cea religioasă și devin bază de reflecție filosofică. *Moartea tatălui* este un megapoem scris în vers alb („*Tatăl poate exista/fără lume./Dar lumea/nu poate/exista/fără Tatăl*” – *Moartea tatălui*, în N), în vreme ce ascensiunea simbolică a mamei este exprimată într-o poezie cu rimă internă, în care simbolul Mamei cerești este adus în structura unei rime rare: „*scama/Mama*” („unde soarele încă/e-mpreună cu/luna,/unde lumea-i volatilă/și ușoară/ca *scama...*/Unde mama-i totuna/cu *Mama*” – *Elegiile de la Bad Hofgastein* 25, în N).

În mod analog, sunt prezente în rimele rare, cu o remarcabilă forță perlocuționară, anumite toposuri simbolice, care aparțin unui peisaj montan, asimilat sufletește în anii copilăriei. În câmpul semantic al naturii, au un regim preferențial *Râul* și *Poiana*, care apar, în N, scrise cu inițială majusculă și cu italice, indiciu al atenționării asupra unei/unor valori simbo-

lice, decurgând dintr-o apreciere modală pozitivă a referentului: „frâu/*Râu*” („Cum am putea să strângem frâu cu *frâu*/Spumoșii cai ai undelor amare?/Să scalzi, ca-n amețeala unui *Râu*,/Pustiul alb în umbră și răcoare?” – *Logica frumosului*, în N); „goană/*Poiană*” („În fine,/după o atât de/fantastică goană,/ajunge și-aici,/lângă *Pârâu*,/lângă nuci și/salcâmi, în/multicolora,/înmiresmata *Poiană*” – *Omul din oglindă* 12, în N). Eugen Dorcescu subliniază masculinitatea *Râului*, pus în relație cu *Muntele*, care, ca și *Poiana*, devine personaj mitic, într-un tablou feeric, atemporal („grăuntelui/*Muntelui*”: „Își separă însoritele/coapse,/ce vibrează,/prelung, îndelung,/precum niște sinapse,/spre-a primi, în/lăcașul grăuntelui/ – al ovulului cosmic – ,/*Râul*, plin de raze și/nori,/*Râul* – lichidul spermatic/al *Muntelui* – *Omul din oglindă* 14, subintitulat *Râul*, în N).

Morfologia rimelor rare favorizează apariția ecartului semantic, generarea unei imagistici sinuoase, a implicitei complicat și fără un sfârșit clar. În funcție de selecția lexemelor care figurează în rime rare, ca și în alte tipuri de rime (v. clasificări semantice și fonetice ale rimelor⁴², clasificarea sintactică a

⁴² M. Bordeianu, *op. cit.*, p. 230-255; Doina Comloșan, Mirela Borchin, *Dicționar de comunicare (lingvistică și literară)*, Timișoara, Ed. Excelsior Art, vol. II, 2003.

rimelor⁴³), din paradigme morfologice identice sau diferite, rima, implicit și rima rară, se prezintă în două variante: sincategorială și heterocategorială⁴⁴. Rima sincategorială se constituie din lexeme care aparțin aceleiași părți de vorbire, în vreme ce rima heterocategorială se alcătuiește din lexeme cu încadrare morfologică diferită. Ambele tipuri sunt reprezentate în opera dorcesciană:

- *rima rară sincategorială*: „rana/geana/Nirvana”: „Cobor tremurător în labirint,/când răsăritul – sabie de-argint –/despică zidul cerului. În rana/de-azur însângerat, tresare geana/acelui ochi de dincolo: Nirvana” (*Thanatica oglindă* 4, în N); „Paradisul/abisul”: „Gonesc și-acum, gonesc în infinit –/Cu funii verzi îi fură Paradisul./Lichidul corn, cel mult prea vălurit,/E depărtarea însăși, e abisul” (*Amurg*, în N);

- *rima rară heterocategorială*: „prânzim/Yah Elohim”: „Dincolo de nuci și/de meri,/ca-ntr-un cosmic chenar,/se desenează grădina, cu/dovlecei, roșii, ardei și mărar./Grădina din care culegem, din/care prânzim./Grădina sădită cu minunile Tale,/Yah Elohim” (*Hallelu Yah* 1, în N); „Domnu-ntărește pasul fiecărui,/Plăcere-așază-n calea orișicui./Chiar de-ai să cazii, fii sigur: Nu te nărui,/Căci mâna ta se află-n

⁴³ Mirela-Ioana Borchin, *op. cit.*, p. 109.

⁴⁴ I. Funeriu, *op. cit.*, p. 46-50; Doina Comloșan, Mirela Borchin, *op. cit.*, p. 110.

mâna Lui!” (*Psalmul 37*, în *B*); „nu/Tu”: „Mi se pare credibil sau *nu*,/dar singura absență concretă a/zilei ești *Tu*” (2000, 7, în *N*); „Părinte/Înainte”: „Ia-Ți ochii de pe ființa mea, *Părinte*,/Ca să respir și eu, ca tot ce-i viu./Vai, măreția Ta nu se dezmente!/Răgaz dă-mi doar o clipă, *înainte*/De a mă duce, ca să nu mai fiu...” (*Psalmul 39*, în *B*) etc.

Rimele rare sincategoriale nu sunt deloc lipsite de expresivitate, după cum s-a afirmat adeseori în cercetările fenomenului rimic⁴⁵. De exemplu, rafinamentul liric este de necontextat în situațiile în care rimează, de-a dreptul spectaculos, două substantive proprii: „Ierusalim/Havel Havalim”: „Așa grăit-a vechiul Qobelet,/*Fiul lui David*, regele poet,/El însuși rege în *Ierusalim*./*Așa grăit-a: Havel Havalim!*” (*Ecclesiastul*, în *B*); „Ha’adham/Miriam”: „Sunt singur ca-n deșert în plină stradă./Sunt omul de cenușă. *Ha’adham!*/Calc pe obrazul bieteii *Miriam*/Desfigurat de lepră și zăpadă” (*Cronică 23*, în *N*). Totuși, în lirica dorcesciană predomină rimele rare heterocategoriale, în care substantivului propriu i se asociază unități din clase lexico-gramaticale diferite, cu sensuri îndepărtate:

⁴⁵ „Multe lucrări teoretice de prozodie au atras atenția asupra faptului că poezia autentică manifestă tendința de evitare a rimelor sincategoriale, tendință pe baza căreia s-a instaurat crezul că rimele heterocategoriale ar fi mai valoroase din punct de vedere estetic” (I. Funeriu, *op. cit.*, p. 47).

- adjectiv propriu-zis: „mäiestre/Maestre”: „În țara cu feți-frumoși, cosânzene, cu/ zgripțori și păsări *măiestre*,/scriitorului – când ajunge bătrân și sărac –/i se spune: « *Maestre!* »” (2000, 5, în N);

- adjectiv pronominal posesiv: „Dumnezeu/meu”: „Pe Domnul L-am strigat. Și *Dumnezeu/A* auzit din ceruri glasul *meu*” (*Psalmul* 18, în B);

- adjectiv de proveniență participială: „Împărat/înarmat”: „Căci cine este oare al slavei *Împărat?*/E Cel Etern. E Domnul oștirii, *înarmat*” (*Psalmul* 24, în B);

- pronume demonstrativ: „El/cel”: „Și tatăl meu, și mama mă părăsesc. Dar *El/Din* tină mă culege./Arată-mi, Doamne, calea. Ferește-mă de *cel/Deprins* la fărdelege” (*Psalmul* 27, în B);

- verb: „alege/Lege”: „Atât să știți: că Domnul *Își* alege/Pe-acela care-L teme. Pe acel/Ce strigă cu nădejde către El./Deci, viețuiți în dragoste și *Lege!*” (*Psalmul* 4, în B);

- adverb: „greu/Dumnezeu”: „Deci, orișicât le-ar fi acum de *greu*,/Cei drepti să nu se-nnegure-n mâhnire:/Eu știu că parte au de fericire/Doar cei care se tem de *Dumnezeu*” (*Ecclesiastul*, în B) etc.

După cum lesne se poate observa din modul în care am evidențiat natura semiotică a rimelor rare din lirica dorcesciană, am avut întotdeauna în vedere implicarea totală a lexemelor/grupului de lexeme,

indiferent de statutul lor morfologic, în construcția rimică, evidențiind chiar și modificările de sens datorate extensiilor simbolice:

„Implicarea cuvântului ca întreg în rimă este foarte importantă, deoarece, dincolo de identitățile fonice, rima face posibile relații semantice între cuvintele legate în înălțuirea ei și creează contextual legături semantice suplimentare, care nu numai că dau versurilor o coeziune excepțională, dar prilejuiesc realizarea unor efecte semantice, care îmbogățesc conținutul enunțului”⁴⁶.

Aderând la aceeași teză, lansată de R. Jakobson, de I. Lotman și susținută de o generație întreagă de specialiști în poetică, semiotică și stilistică, Olimpia Berca, în *Dicționarul istoric de rime*, vorbește nu numai despre rime, ci, mai cu seamă, despre cuvintele-rime, identificate în operele a 32 de poeți români, de la Dosoftei și până la Arghezi, observând, din multiple unghiuri, complexitatea fenomenului rimic, pe care îl consideră „expresia unei relații bilaterale, ce se realizează în planul fonologic prin recurența unor segmente echivalente din finalul versurilor, iar în planul lexical și gramatical, prin afinități semantice și tendință de sintagmatizare”⁴⁷.

⁴⁶ Doina Comloșan, Mirela Borchin, *op. cit.*, p. 111.

⁴⁷ București, EȘE, 1983, p. 7.

Această sintagmatizare a unor lexeme între care există un proeminent ecart semantic surprinde adeseori în poezia dorcesciană. În special în rimele rare de tip heterocategorial, caracterizate nu doar de diferențe de ordin morfologic, ci și semantic, figurează cuvinte a căror armonie sonoră este în flagrant contrast cu distanța dintre plectorele lor semantice. Paradoxal, în măsura în care cuvintele-rimă se atrag, pornind de la identitățile fonice, ele se și îndepărtează, salvându-și, tocmai prin fixarea în ordinea sintagmatică a poeziei, și identitatea primară, astfel încât relaționarea lor să pară și mai bizară, iar efectul de șoc să fie și mai puternic. Dubla semnificare menține tensiunea lirică din cuplul rimic, unde pendularea între denotație și conotație are o amplitudine variabilă, revenindu-i elementului ce intră în relație cu substantivul propriu, în timp ce acesta din urmă rămâne în parametrii unui simbol universal:

– „caduca/Sfântul Luca”: „Astfél, va dispărea, pe veci, *caduca*/Făptură care-am fost și nu mai sunt:/În volbura amnezicului prund,/Sub umbra Catedralei Sfântul Luca” (*El hombre de cenizas*, în *N*);

– „Tale/infernale”: „Pe-aceștia-i ții la umbra feței Tale/Și-n cortul Tău divin i-adăpostești/De toate uneltirile lumești,/De limbile-otrăvite, *infernale*” (*Psalmul 31*, în *B*);

– „ateu/Dumnezeu”: „Se laudă. Declară că-i *ateu*,/
Zicând: Nu pedepsește *Dumnezeu!*” (*Psalmul 14*, în *B*).

Procesul de metaforizare/simbolizare a construcțiilor rimice este condiționat de asemănările/identitățile fonice dintre cuvintele atrase în rime rare. Asemenea construcții, oricât de firești ar părea, nu sunt deloc spontane. Figura instituită în poziție de rimă este mai întâi sonoră și apoi, în funcție de posibilitățile oferite de vocabular – inclusiv de un vocabular al culturii –, creația poetică devine din ce în ce mai complexă. Am identificat în opera dorcesciană o construcție metapoetică, demonstrând conștientizarea de către autor a ponderii rimei rare în conturarea universului său specific, cu extensiuni și intensiuni determinate de profilul spiritual al unui „poeta doctus”: „Yah Elohim/sopherim/călătorim/Ierusalim/Ierusalim/to dream”:

„îngână rime dulci precum
béni sois-Tu Yab Elohim
noi eremitici *sopherim*
the happy few călătorim
către-un celest *Ierusalim*
către-un sublim *Ierusalim*
acceptă-ne *to sleep to dream*”
(*cântec miezonoptic*, în *Drumul spre Tenerife*, în *N*).

Această frază muzicală, desprinsă parcă dintr-o simfonie psaltică, se folosește de rimă la modul cel mai bulversant cu putință. Poetul, „îngânând rime dulci”, trece de la o limbă la alta, de la o categorie lexicogramaticală la alta, de la un ritm la altul, pentru a-și trasa și decupa, prin conexiunile textuale stabilite de rime masculine, domeniul propriu, înalt și sacralizat prin aspirații, de existență într-o Existență. Acest ultim citat este ideal pentru concluzia ce se desprinde din studiul nostru: Eugen Dorcescu mănuieste artistic rimele rare, cu inteligență ideologică și estetică, văzând în ele, ca și în alte componente ale creației, o zonă propice căutării și întâlnirii cu sinele, dar și un factor propulsant al operei, de mare forță coezivă. Unitatea ideatică și de expresie a creației dorcesciene este ea însăși simbolizată în complexa figură rimitică⁴⁸.

iulie 2017

2.4. Râul

Eul liric dorcescian este reprezentat, simbolic, în antologia ne-varietur intitulată *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, de Râu, scris întotdeauna cu majus-

⁴⁸ O variantă a acestui text a fost publicată în *Questiones Romanicae*, nr. 6, Szeged, Ed. Jatek Press, 2018, p. 169-179.

culă și cu italice. Fără a avea apertura muzicală a lexemului *rivière* din franceză, de pildă, din punct de vedere sonor, cuvântul românesc *râul* s-ar citi ca un *r* articulat enclitic și, prin urmare, substantivizat – o consoană sonantă, lichidă și vibrantă, cu emisie prelungită, simbolizând, fonetic, curgerea de lungă durată, tumultuoasă și tenace. Aceasta este, esențialmente, și imaginea conceptuală a *Râului* din opera lui Eugen Dorcescu, Poetul afirmându-și tranșant o asemenea identitate în poemul *Omul din oglindă*: „Nu mă disting de propriul arheu:/De lup, de cavaler și de cetate,/De *Râu*, de trubadur... Acestea toate/Și altele asemenea sunt eu”. A se observa în aceste versuri și simbolismul grafic atașat vocabulei *Râu*, și poziția incipientă a acesteia în a doua serie de „avatari”, pe care i-am numi „lirici”, dată fiind vecinătatea cu lexemul *trubadur*, dar și mențiunea Poetului dintr-o caracterizare directă a *Râului*: „Singur *Râul* curge și/murmură./*Râul* ancestral, *Râul*/liric, insomniac./Cea mai sublimă/făptură/din câte există” (*Piața Centrală*).

Din registrul simbolic al apelor, exponentul personalității lui Eugen Dorcescu este, cu certitudine, râul puternic și impetuos, de munte, impregnat de lumină ceaștă, mai întâi cercetat, apoi asimilat și niciodată abandonat: nici în viață, dar nici în moarte. Marea călătorie, pe care Poetul și-o începe „demult

demult când *Râul* era *Râu*/nu curs de apă putred și molâu” (*cântec de călătorie, în Drumul spre Tenerife*), este proiectată să se desfășoare în aceleași coordonate după exitus, conform textului-testament *El hombre de cenizas*: „Să faci, încet, cu urna câțiva pași/Pe malul unei ape (Știi tu care!)/Al unei ape repezi, sclipitoare,/Și-n unda-i verde pulberea s-o lași” (*Exodul*). Continuitatea călătoriei este legitimă pentru un împătimit al râului, care nu poate concepe nicio ruptură între viață și moarte în fluxul existențial. Unitatea simbolică a diadei viață-moarte îi permite Poetului să își imagineze acel „dincolo”, ca integrare pleneră în mediul acvatic. De aceea, își încredințează trecerea la cele veșnice, pe calea apelor râului „știut”, ființei celei mai apropiate, pentru care aceste cuvinte sunt sfinte, grele de o dorință ce se cere imperios respectată și transpusă în fapt. Inevitabil, „marele *Râu* al timpului”, care „seamănă cu Ibrul”, din ținutul său natal (*Poemele Bătrânului*), va deveni pentru Poet un „*Râu* negru” (*Culegătorul de alge*), chiar „*Râu* morții” (*Elegiile de la Bad Hofgastein, Nirvana*), un vehicul natural de suflete, purtate pe valuri spre o mare îndepărtată, misterioasă, întunecată, poate chiar spre Marea Neagră, amintind de Thehom, fascinanta mare dintru Începutul Creației („În marea ce-a/fost la-nceput/în marea numită abis,/numită *thehom*/și care a palpitat și palpită și-acum/în abisul din sufletul/ființei de

lut,/ha'adham,/în bicisnicul/om" – *Piața Centrală*). Astfel perceput, într-un vis al eternității posibile, *Râul* lui Eugen Dorcescu se opune miticului Styx, traversat de Charon, cu luntrea plină de suflete vinovate, spre Infernul lui Hades. Trecut prin viață, dar și prin foc, până și trupul devine demn de respect necondiționat, e pur ca apa limpede („Îți cer un lucru simplu: Când va fi/(E și uman, e și divin să fie),/Să-mi schimbi uscatul trup într-o făclie/Și-ntr-un căuș de pulberi cenușii" – *El hombre de cenizas*). Imaginatele pulberi de cenușă nu au greutatea sufletelor pline de păcate, care amenință să scufunde barca lui Charon (cf. și *Greierușa* lui Lucian Blaga: „Să mă-mpace cu sfârșitul/cântă-n vatră greierușa:/Mai ușoară ca viața/e cenușa, e cenușa") și nici tragismul psihicului Ofeliei, care se dă apelor de vie, devenind un veritabil simbol al feminității sinucigașe:

„Ea [Ofelia] este o adevărată ființă născută ca să moară în apă, unde își regăsește, după cum spune Shakespeare, *propriul element* [...] Apa este simbolul profund, organic, al femeii care nu știe altceva decât să-și plângă nefericirea [...] Timp de secole, [Ofelia] li se va arăta vizitorilor și poezilor, plutind pe râu, cu florile și păru-i risipite pe val în juru-i"⁴⁹.

⁴⁹ Gaston Bachelard, *Apa și visele*, Ed. Univers, 1998, p. 86-87.

Dând la o parte factorii diferențiatori, putem trage concluzia că asemănarea simbolică a cenușii Poetului plutind pe valuri cu imaginea poetică a Ofeliei ce plutește la infinit se instituie, la acest sensibil nivel al reveriei, pe formula semică /nesfârșită/ /călătorie/ /plutind/ /pe ape/: „va fi cenușă tânără,/ presărată în apele străvechi, în/apele verzi și bătrâne,/care curg spre zări bătrâne,/eterne” (*Poemele Bătrânului*). Fascinantă călătorie... Datorită frumuseții apelor și proximităților acestora, la fel de „verzi” și de durabile. Datorită eternității zărilor spre care curg „apele străvechi”.

Semantica simbolică a fluidității se sprijină îndeosebi pe paradigma raportării cursului de apă la destinul uman:

„... fluviul simbolizează existența umană și scurgerea acesteia, cu toate dorințele, sentimentele, năzuințele sale și nenumăratele lor modificări [...] Corpul... se scurge precum apa și fiecare suflet își are trupul propriu, această parte efemeră a existenței sale, fluviul său”⁵⁰.

Axată atât pe motivul *Panta rhei*, cât și pe corecția *Fugit irreparabile tempus*, raportarea apei la viață și, mai cu seamă, la timpul vital („Câteodată, într-ade-

⁵⁰ Jean Chevalier, Alain Gheerbrandt, *Dicționar de simboluri*, București, Ed. Artemis, 1995, vol. al II-lea, p. 62.

văr,/vremea pare un *Râu*” – *Piața Centrală*); „Timpul s-a scurs,/aidoma *Râului* ce venea altădată/de la munte, de sus...” – *Exodul*) este o permanentă sursă de nostalgie și tristețe („Ce e val ca valul trece”; „De ce mă întristează/Că valurile mor...?” – Mihai Eminescu), un mod de a exprima prin simbolismul acvatic vremelnicia ființei umane, îndemnând la conștientizarea inevitabilului sfârșit, foarte apropiat, și, implicit, o invitație la trăirea clipei (v. și „Iubește-mă acum, căci anii de năzuinți ne-or pune frâuri,/Iar zilele vieții noastre se duc ca undele pe râuri,/Iar trupul tău ce-mi este astăzi cel mai dorit dintre limanuri/Va fi un biet urcior din care vor bea drumeții pe la hanuri” – Omar Khayam, *Catrene*). Imaginea mentală a râului din spațiul natal îl trezește violent pe eul liric dorcescian la o asemenea realitate, determinându-l să perceapă cu durere adevărul acestei paradigme simbolice: „Desigur, e un *Râu*. De ce n-ar fi?/Îl găzduiesc arcalele pustii,/Îl găzduiește visul tot mai des./Păduri înlăcrimate. Sumbrul șes/al timpului întors la început./Un *Râu* familiar (re-cunoscut ?),/un *Râu* ce mă zdrobește, ca un scut” (*Culegătorul de alge*). *Râul timpului* măsoară destinul uman, are o curgere imperturbabilă, care îi determină tempoul, indiferent la orice dorință a omului de a-l modifica: „A mai trecut o zi. Și-o noapte grea./Și-am mai trecut și eu, frumoasa mea./Înot în *Râul timpului*, m-avânt,/Să te

ajung din urmă mai curând./Înot cât pot de iute, și mă zbat,/Dar *Râul* curge lin, netulburat,/Curge senin, și crâncen, și barbar./Vrea să pricep ce-nseamnă « în zadar »” (*Nirvana*).

La Eugen Dorcescu, asumarea, din perspectivă semiotică, a unui destin acvatic este, în general, dramatică și, așa cum s-a văzut deja, nu ocolește tragismul morții, însă nu ajunge nicidecum să fie resimțită ca o condamnare, nu are un impact demolator, nu-l transformă într-un ins pesimist, fatalist, ci rămâne încărcată de speranță și de liniște (altfel, nu ar permite visarea), fiind inspirată, atât de experiența directă, cât și de lectură (de exemplu, de *Ecclesiastul*, text biblic stihuit de Poet și reprezentat pe scena Teatrului Național din Timișoara), și manifestându-se predilect sub semnul binelui. Plierea propriei existențe pe cursul râurilor, mobilizate spre mare, are particularitățile esențiale ale unui drum cu sens unic, fără întoarcere, deci, ca *Drumul spre Tenerife*, dar ascendent în plan spiritual, precum calea spre *Nirvana*, spre *El Shaddai*. Un drum plin de satisfacții, mai întâi estetice, apoi morale și spirituale, drum comentat, încă de la originile sale, în manieră eseistică, de către Poet, ca peisaj reflexiv, oglindă a vieții și a poeziei echivalente, generator de sentimente și comportamente masculine:

„E multă, foarte multă poezie (tragică, sfâșietoare, exuberantă, ca un chip inundat de soare și lacrimi) în tot ce ni se întâmplă, după cum e foarte, foarte multă viață adevărată. Viață adevărată, palpabilă, blândă uneori, furtunoasă apoi, imposibil de zăgăzuit, tainică, fascinantă. Așa era râul în preajma căruia mi-am petrecut, demult, verile. Solar, nemărginit, argintiu, până departe, spre munți, printre pietrișuri. În vecinătatea lui, mă cuprindea un simțământ inexprimabil: eroism, jale, forță, singurătate, o virilitate fără limite și, în același timp, o duioșie strivitoare. Umblam noaptea, prin mijlocul albiei, care nu era prea adâncă, cercetam lesele, puse, de cu seara, pentru peștele mărunț, ce cobora pe firul râului. Țin minte, ca ieri, eram singur, călcam pe stele, pe lună, și leasa era plină de păstrăvi...”⁵¹

O altă valoare simbolică a râului, intens frecventată de poeți, este cea a reflexiei (v. Jorge Luis Borges: „Să știi că ne petrecem ca un râu/Și-al nostru chip se oglindește-n apă” – *Artă poetică*; Mihai Eminescu: „Și Narcis văzându-și fața/În oglinda sa, izvorul,/Singur fuse îndrăgitul/Singur el îndrăgitorul” etc.). Estetica râului dorcescian beneficiază de modul cum s-au fixat pe retina afectivă a Poetului podoabele celeste ale apelor („Ceru-ntreg, prins în *Râu./Râu-ntreg* – în

⁵¹ *Râul*, eseu publicat în „Confluente literare”, 2 martie 2015.

privire” – *Piața Centrală*), majoritatea imaginilor poetice surprinzând oglindirile unice ale aștrilor pe luciul „argintiu”, foarte important pentru imaginația și construcția poetică: „Dintotdeauna spre întotdeauna,/Pluteau pe *Râu* când soarele, când luna/Și brazde moi, în boarea diafană,/Curgeau din infinit către *Poiană...*” (*Exodul*); „Lăudat să fii, Doamne,/pentru lumină și soare,/lăudat pentru alba ninsoare,/lăudat pentru ploi, pentru grâne,/lăudat pentru luna și stelele, ce/clipesc primăvara în *Râu* și-n fântâne” (*Psalm*).

Vocația formativă a râului este, în mod substanțial, probată de felul cum se realizează modelarea destinului Poetului. Râul e semnul vigoriei fizice, pildă de putere, dar și psihice, exemplu de voință. Mai mult decât orice, el are forța de a răzbate, de a-și croi vadul și de a-și îmbogăți debitul, pe un parcurs sinuos, manifestându-se creativ în fiecare secvență a existenței sale. Pentru tânărul Poet, asupra căruia se transferă metonimic trăsăturile definitorii ale râului, influențându-i gândirea, caracterul, dar și reveria și opera („Privirile tale aidoma sunt/adâncimilor *Râului*./În singurătate și/vis. În amurg./Și tu ești/aidoma *Râului*. Și/timpul. Și gândul” – *Frunzele*; „Răvășit cum mi-e chipul, când,/fără să vreau, îl surprind/în oglinzile ochilor mei tresărind./În oglinzile *Râului* mort și-ngropat/în nisip./În oglinzile ochilor unui chip/fără

chip” – *Exodul*), oglinda apei de munte, a cărei absolută claritate este un indubitabil indiciu al purității, își depășește cu mult rostul iconic. Persistenta amintire a șirului de reflexii devine, recurent, bază de reflecție pentru eul liric dorcescian („Și în timp ce imaginile/se devoră, zâmbind,/zâmbetele noastre de-aici,/din încăperea pustie, ar vrea/să fie numai imagini (și nu-s!)/ar vrea să iasă din *fluviul* cumplit/ce îneacă/oglanda...” – *Oglinda*; „și numele tremură/asemenea staturii mele, oglindite/în *Râu...*” – *Marea*; „Am rămas îndelung/față-n față,/despărțiți de-a/cascadei/oglandă de/gheață” – *Elegiile de la Bad Hofgastein*). Narcisismul – deloc nevrotic, ci revizitat în coordonatele sale mitice, ca atunci când eul liric se arcuiește „frumos și pur” – între *Anthropos ergon I* și *Ioanitul* – se infiltrează în lăuntricitate, acolo unde se află adevărata, falnică frumusețe, onoranta istorie a coabitării cu avatarurile. Vederea se tulbură în labirintul tenebros („În *Râu* sfârmat, în tulbure izvor” – *Desen în galben*). Deruta privind referința, în cazul oglindirii propriei ființe în ape, probează fenomenul augmentării semnului iconic dincolo de limitele reprezentării: „Nici nu mai știi: sunt chip, sunt arhetip?” (*Anthropos ergon I*). Contemplarea devine un adjuvant prețios într-un neconținut proces de autocunoaștere, dominat de febra străpunerii „depușilor de uitare” și de nerăbdarea de a dibui, în

bezna adâncurilor, nimicite de imperfecțiunea memoriei, resorturi sufletești ancestrale. Asemănătoare, probabil, unor izvoare propulsoare, raportabile la cele ale râului, care s-ar dori „săgetate” de lumină (*Sub cerul Genezei*) și aduse la iveală. Veridicitatea oglinirii este sabotată din interiorul ființei, de acolo de unde provine fiorul unei realități ce nu se lasă divulgată: „Când trupul meu se-apeacă peste unde,/Cel din adânc tresare și se-ascunde - ” (*Anthropos ergon I*). Oglinda râului, capabilă să reflecte destine, nu doar pe orizontala curgerii, ci și pe verticala întunecată a adâncurilor, ajunge, cu timpul, un instrument indispensabil în cercetarea intimă, în care marele câștig pentru eul poetic pare a fi revelarea dublului în lumină luciferică („Când m-am trezit, alătura, un lup/Se oglindea în Râul alb și-n lună” - *Avatar I*). Încrederea nedezmintită în apele râului, capacitatea de a le tălmăci reflexiile efemere, miracolul oglinzii atemporale au creat, în cele din urmă, o breșă salutară în propria-i opacitate abisală, de unde s-a ivit, aluziv, un răspuns edificator - sub forma avatarului-lup, oglindit în „Râul alb”. Astfel, o presimțire esențială a eului liric devine certitudine. Adevărul îl eliberează.

În opera lui Eugen Dorcescu, râul călăuzitor se încarcă axiologic cu toate atributele masculinității: forță, activism, cunoaștere, curaj, autoritate, voință, creativitate etc. El acționează, în orice ipostază, con-

form principiului masculin, într-un regim diurn al imaginarului poetic: poartă nume masculine („dimineața/lângă aburul lent al/cafelei/am colindat pe țărmul/mării al/diverselor râuri/sobodol ibru jaleș isar” – *Drumul spre Tenerife*); este comparat cu alte simboluri masculine („Râul însuși/e-asemeni/unui cal fără frâu/ce gonește-n văzduh/către țărmuri absente” – *Piața Centrală*), dar, mai cu seamă, intră în relație de complementaritate cu simboluri feminine („sub soarele oblic, sub/soarele orb,/zânele Râului sorb,/șușotind,/murmurând,/cupe lungi, cupe reci,/străvezii,/de lumină” – *Elegiile de la Bad Hofgastein*).

Cei mai mulți scriitori preocupați de virilitatea râului insistă pe puterea de atracție exercitată asupra tinerelor, care, nude, se scaldă, înoată, sau chiar viețuiesc în apele sale (v. V. Voiculescu, *Lostrita*). Un simbol de substituție pentru nuditatea și grația femeii este lebăda, pasăre deopotrivă acvatică și solară, plină de farmec și de mister. Albul strălucitor („zăpada făpturii” la L. Blaga), înfoierea penelor, ridicarea aripilor etc. sunt tratate ca simboluri ale senzualității, într-o imagistică subsumabilă *categoriei estetice a fermecătorului*.

Soluțiile lui Eugen Dorcescu pentru poeticizarea seducției apelor curgătoare sunt altele și, am îndrăzni să spunem, chiar distinctive. Ele decurg din observația deopotrivă directă și transcendentă.

Poetul prezintă simbolic permanenta însoțire a râului cu „înmiresmata Poiană” (*Piața Centrală*), udată și fecundată de apele sale. În acest mod, diada masculin-feminin se susține prin două entități familiare Poetului, a căror valoare simbolică este marcată grafic, prin majusculă și italice, pe tot parcursul antologiei. *Râul* și *Poiana* se află într-o relație de erotism cosmic, stabilă și fascinantă, fundamentală pentru o mitologie personală: „*Râul* vinuește alături,/*Poiana* vibrează/în mari și/intense/sonorități sclipitoare/de verde” (*Moartea tatălui*). Fidelitatea, manifestată ca dependență reciprocă, frumusețea firii și a iubirii erotizează, în spirit romantic, peisajul montan, conferindu-i râului, prin contiguitate cu muntele, un rol special în paradigma virilității: „Dacă ar fi să/gândesc mitologic,/aș zice/că *Poiana*,/acoperită de rouă/argintie, în zori,/e-o imensă matrice,/matricea unei zeițe/terestre, ce fruntea-și ascunde,/sub alcov, în apus,/întinzându-și picioarele/luminoase spre/Munte./Își separă însoritele/coapse,/ce vibrează,/prelung, îndelung,/precum niște sinapse,/spre-a primi, în/lăcașul grăuntelui/- al ovulului cosmic -,/*Râul*, plin de raze și/nori,/Râul - lichidul spermatic/al Muntelui” (*Râul*). Proiecția fantastică a unui erotism frust, de anvergură mitică însă, iese din tiparele oricăror convenții literare, forțează limitele frumosului și se instalează în

categoria estetică a sublimului. Poemul este, de-a dreptul, halucinant.

Prin numeroase manifestări care îl apropie de drama condiției umane, a ființei (vezi și: rolul lui în comunicarea eschatologică, purtarea lumânărilor, a cenușii, spre lumea nevăzută, contemplarea extincției și a autoextincției, tensiunea supra-erotică etc.), dar, mai cu seamă, prin participarea la articularea de sensuri și imagini poetice grele de adevăr existențial, simbolizând, așa cum am evidențiat, călătoria, timpul, destinul uman și masculinitatea, râul devine un *alter-ego* al Poetului, care traversează, spre deosebire de Bătrân (personajul *alter-ego* din renumitele *Poeme ale Bătrânului*) întreaga operă dorcesciană, contribuind, în mod subtil, dar decisiv, la particularizarea și universalizarea ei. Râul servește cauzei poeziei lui Eugen Dorcescu: spiritualizării, elevării materiei la natura sa ontologică, generatoare de univers spiritual.

Lirica dorcesciană valorifică numeroase simboluri arhetipale – lumina, soarele, focul, râul, ploaia, marea, lupul, cavalerul, trubadurul etc. –, inepuizabile surse de expresivitate, a căror distribuție originală dovedește, pe de o parte, înălțimea culturii Poetului, pe de alta, forța sa creatoare. Cu o uluitoare ușurință, cu un vocabular nesofisticat, care arată „ajungerea limbii române”, Eugen Dorcescu abordează temele grave ale istoriei poeziei. Apelând la simboluri, Poetul

demonstrează, încă o dată, preocuparea sa pentru structurile propulsoare ale imaginarului, pentru tot ceea ce înseamnă înaintare în cultura umanistă autentică, așezată pe baze durabile.

Filosofia poeziei lui Eugen Dorcescu pare a fi un foarte personal existențialism metafizic.

martie, 2018

2.5. *Drumul*

Motto: „Doar spre-nțelesul ultim – niciun drum!”
(*Cronică*, 8)

Asociat *Râului*, ca simbol al destinului („... drumul, da,/drumul pustiu, vag-șerpuitor,/ce semnifica orice, dar,/în primul rând, semnifica/viața și moartea” – *Poemele Bătrânului*, 19), *drumul* are un rol esențial în creația lui Eugen Dorcescu. Prezentat în analogie cu *Râul*, *drumul* adoptă modelul curgerii și al confluenței, sugerând marea trecere în nemărginirea universului („... drumul lin și alb și vălurit/curgea din infinit în infinit” – *cântec de călătorie*). Precum *Râul*, *drumul* se raportează la timp, îndeosebi la timpul vital („Și drumul mi se scurtează cu/încă o zi” – *Semioză*; cf. „Lord let me know my end/and what is the

measure/of my days [...] /o nouă zi, o nouă/ noapte/nenumărate clipe/precum valurile *Râului*” – *Drumul spre Tenerife*, p. 49). Și se poate glosa mult mai mult pe tema comparației *Râu-drum*. Paralelismul simbolic se degajă din întreaga operă a unui Poet atins de dromofilie și supradeterminat de *Râu*, precum și de către celelalte avataruri ale sale: „Nu mă disting de propriul arheu:/De lup, de cavaler și de cetate,/De *Râu*, de trubadur... Acestea toate/Și altele asemenea sunt eu” (*Omul din oglindă* 19).

În concluzie, semnificațiile arhetipale ale celor două entități, *Râul* și *drumul*, sunt atât de cunoscute în registrul pozitiv, încât definirea lor prin ele înseși este suficientă pentru a le atesta valoarea superlativă, de entități exemplare din matricea ontologică a eului liric:

„demult demult când râul era râu [...]
demult demult când drumul era drum [...]
demult demult pe când erai copil”
(*cântec de călătorie I*)

Cu toate că, profund marcat de spiritul *Ecclesiastului*, Poetul proclamă zădărnicia oricărui drum („Zadarnic ieși în prag. Zadarnic pleci./Și-apoi te-ntorci. Și iar le faci cu schimbul./Străbați în van zadarnice poteci./Căci spațiu-i mai zadarnic decât

timpul./Și tu ești mai zadarnic decât tot./Și totu-i mai zadarnic decât tine” – *Ecclesiast*; v. și „am pus pe hârtie/aceste cuvinte/zadarnice într-un moment de/zadarnic răgaz/pe zadarnicul meu/drum/spre Tenerife” – *Drumul spre Tenerife*), în biobibliografia sa, *drumul* are o incontestabilă forță generativă. Aproape toate volumele lui Eugen Dorcescu au fost generate de un drum. Debutul a stat sub semnul unui drum cultural (*Pax Magna, Desen în galben*); descoperirea identității literare a fost determinată de drumul de vacanță, la mare (*Arhitectura visului, Culegătorul de alge*) sau la munte (*Basme și povestiri feerice*); un drum de întoarcere în satul natal, din paradigma întoarcerii la matcă, a fost mobilul volumului *Moartea tatălui*; drumurile în străinătate au inspirat *Elegiile de la Bad Hofgstein* și *Drumul spre Tenerife*; un drum scurt, dar în afara Timișoarei, a influențat scrierea *Elegiilor de la Carani* ș.a.m.d.

Drumul este, în construcția lirică dorcesciană, un simbol de sinteză, articulat la două nivele: concret și abstract. În ceea ce privește concretețea sa, *drumul* își aproprie simbolurile primordiale ale materiei: *pământul* („Mă recunosc în mine însumi. Sunt/Cel ce purtase-o tulpure armură,/Cel ce ascultă-n dimineața pură/Copitele pe drumul de pământ” – *În codrii fără capăt*); *apa* („Un drum alb, șerpuit,/între Râul de-atunci și/Râul de-acum./Două râuri, ce-nchid,/în

meandrele lor,/o vâltoare de vid./Doar atât. Doar/un drum./Infinitul e golul/dintre *Râul/de-atunci și/Râul de-acum*” – *Omul de cenușă 15*); *aerul* („urcăm la bordul avionului/saab/zbor cu mici turbulențe/cu nori/vânzoliți...” – *Drumul spre Tenerife*, p. 10-11) și *focul* („Bătrânul e atât de/singur, încât/nu-și mai află loc în/spațiu și timp, s-a ghemuit în/vechiul lui faeton de/cenușă,/cu vizitiu de/cenușă,/cu doi cai de cenușă,/stă rezemat pe tapițeria/de scrum și cenușă,/străbate un peisaj/neînchipuit de pustiu,/neînchipuit de frumos,/operă a incinerării universale,/străbate un peisaj peste care/noaptea coboară definitiv,/o singură flăcăruie, un rest/al incendiului cosmic, îi/luminează,/de foarte departe,/drumul alb,/de cenușă” – *Poemele Bătrânului 45*). Mai spectaculos decât toate este *drumul eteric*, premonitoriu, o proiecție cvasi-integrală a subconștientului („Venind dinspre nesfârșitele zări,/dinspre munți,/dinspre infinitul cel/mare,/sufletul survolează/dealuri, câmpii,/râuri, desenate, în/zigzaguri,/de soare,/trece/peste astrale/păduri,/peste crânguri și/vii, peste/drumuri, peste cetăți,/peste sate,/trece, ca un vultur de-azur,/și le absoarbe,/în oglinda-i planată,/pe toate” – *Omul din oglindă 12*).

La nivel abstract, *drumul* are anvergură spirituală. În cazul acestuia, transpar implicațiile religioase: creștine („urci treptele celestului mormânt/Și

Domnu-nchide ușa după tine”; „Tăcerea s-a umplut de sens și țel/Tăcerea era drumul către El” – *În tăcere*) sau budhiste (v. drumul spre Nirvana: „Să ne desprindem, deci,/tu – gând, eu – gând,/și-așa ne vom uni din nou,/zburând,/și liberi,/și eterni,/și jubilând,/ca flacăra zvâcnită din/cenușă” – *Nirvana*).

Însă limita dintre concret și abstract este relativă, orice drum se spiritualizează, atâta timp cât Poetul acționează cu încredințarea că nu există nimic „sine Deo” („drumul concret devenise abstract/drumul abstract redevenise concret/ [...] dinspre noi cei ce suntem înspre noi cei/ce devenim călătorind/ amintindu-ne că unul din îndemnurile/supreme s-ar putea formula astfel/încearcă să fii ceea ce vei deveni/iată Eu Cel ce sunt Eu singurul/care sunt/îți ofer acum/și pentru totdeauna șansa/aceasta/El Señor te protejerá de todo mal/y cuidarás tu vida/Él te protejerá en la partida y el regreso/ahora y para siempre (s.a.) – *Drumul spre Tenerife*, p. 9-10).

Reprezentativ pentru această sinteză, realizată ca trecere dinspre materie spre spirit, spre lumea Creației („e minunat să trăiești în/lumea creată/e oribil să-ți/închipi lumea/în afara creației” – *Drumul spre Tenerife*, p. 50) este *drumul spre Tenerife*, tratat simbolic într-un volum de versuri cu același titlu, apărut la editura Eubee din Timișoara în 2009, tradus în spaniolă și publicat, sub titlul *El camino hacia Tenerife*,

în Spania, la editura Idea, în colecția Atlántica, în 2010. *Drumul spre Tenerife* aparține biografiei autorului, după cum reiese din iconografie (v. coperta I și a IV-a), precum și din traseul scrierii volumului, declarat la final: *München – Puerto de la Cruz – Schliersee – Timișoara, 2008*. Dincolo de reperele fizice, se deschide aici o perspectivă metafizică, întrucât *drumul spre Tenerife* este conceput drept calea destinului – unică, ireversibilă, care poate fi descrisă ca drum al ființei spre Ființă: „întruparea imediată/recentă/a ideii de drum care/la rându-i este/emanția recuperată intelectual/a marelui drum esențial/arhetipal a/DRUMULUI **dromos** pe care/umblă la nesfârșit nu/doar trupul ci și/sufletul și de asemenea/duhul/umblă triada aceasta/ce-i însăși ființa” (p. 32-33). Departe de a fi, deci, reflexia unui traseu geografic, *drumul spre Tenerife* lucrează abisal, stârnește și întreține o mișcare de eliberare și de înduhovnicire, după cum se explicitează textual: „pentru cine vrea/să-nțeagă/pentru cine are/urechi de-auzit și/ochi în stare să/vadă/drumul spre Tenerife/e drumul/adică mișcarea eului/în sfârșit conștientă de/sine de propriul/mister de/tenebrosu-i traseu/monocentric/adică eul ce s-a/descoperit în/sfârșit/în eterna sa ascensiune/edenică/adică mizeria nesfârșită/a trupului/incapabil să călătorească/spre propriul duh/adică istoria luptei/dintre carne și duh” (p. 47),

„de fapt acesta e/drumul/de la trup către/suflet/de la suflet spre/duh/și de la duh/către Duhul” (p. 22).

Analiza semiotică a drumului în opera dorcesciană trebuie extinsă asupra relației de contiguitate a *drumului* cu simboluri precum *călătorul*, *călătoria* și *calea*.

Statutul de călător revine oricărui ins aflat pe un drum: „încerc să fiu ceea ce/voi deveni/adică mai întâi un/călător spre Tenerife” (p. 10). În paradigma *drumului-destin*, călătorul este neapărat solitar: „Și tăcerea, în jur, crește,/cum crește noaptea în jurul călătorului singur: din șoseaua pustie,/din pădure, din câmpie, din mare...” (*Omul de cenușă* 15) El pornește spre o destinație pe care a identificat-o în lăuntricitatea sa. Eul liric din *Drumul spre Tenerife* a văzut mai întâi insula în sinele său și apoi a resimțit nevoia de a o accesa, de a o descoperi în plan empiric („și-n zori/singur în salonul/cenușiu încă/de pulberea incineratorie a/dimineții/prima cafea tare în solitudinea/drumului ce izvora tot mai/clar/spre marea insulă iluminată/spre unica insulă iluminată/spre insula mereu căutată/niciodată găsită/cum se spune-n române/spre insula topos existențial/topos romantic/topos livresc/himeric topos/u-topic topos/spre insula/spre insularitatea/insondabilă ca/un ochi rotitor rătăcitor/de fântână/spre insularitatea/la isla/din mine însumi” (p. 12).

Semiotica *drumului* transferă anumite constrângeri asupra comportamentului simbolic al călătorului. De pildă, în plan iconic, *drumul* se reprezintă printr-o linie și preia valențele semiotice ale acesteia. Prin urmare, este recomandabil ca *drumul destinului* să împrumute caracteristicile liniei drepte, implicând parcurgerea sa fără ocolișuri, suișuri și coborâșuri, reveniri etc. Numai astfel destinul uman se poate încadra în sfera axiologică a liniei drepte, specifică regimului diurn al imaginației. În plus, drumul vieții trebuie să se desfășoare într-un singur sens. Adică să fie un drum progresiv, în niciun caz, regresiv. Așa și este, în esența lui, *drumul spre Tenerife*, străbătut în zbor.

În folclor, celui ce pornește la drum i se recomandă să nu privească înapoi, să nu se întoarcă, în niciun chip, din drum⁵². În cazul eului liric dorcescian, digresiunile fascinează. Devin veritabile halouri textuale, semne ale corelațiilor dinamice și ale transcendenței. Bunăoară, o înghițitură dintr-o bucățică de brânză „rafinată” „de recunoscut succes și/extinsă

⁵² „Drumul îngemănează simbolismul liniei, legăturii, accesului, cu cel al mișcării în timp [...] Odată plecat, țaranul român nu se mai întoarce niciodată după obiectul uitat, nu întoarce capul dacă este strigat din spate” (Ivan Evseev, *Enciclopedia semnelor și simbolurilor culturale*, Timișoara, Ed. Amarcord, 1999, p. 147).

notorietate” îi declanșează eului călător amintirea „brânzei carpatine a/bunicului” și memoria creează alte imagini ale drumului, pornind de aici: „... ca și când/brânza de dinaintea mea ar fi/brânza carpatină a/bunicului/a bunicului meu căruia/se spune că îi semăn/bunicul ce bătea/săptămânal/drumul spre polovragi singur/sub cerul violet/singur sub norii ce sufocau/brazii/singur pe drumul alb pietros/drumul lui alb și modest și/sublim” (p. 27-28). Altă dată, sub lumina lunii, proiectată nostalgic spre trecut, se trezește în inima călătorului dorul de Paradisul pierdut, care deschide posibilități de orientare culturală, spirituală, filosofică: „eu însumi pornit pe/drumul spre Tenerife/drumul alb și singur și/iluminat ca o cărare a/lunii pe mare/și eu pe linia lui/pe linia drumului/aidoma primului om aidoma/omului primordial/căutând în sens invers/paradisul/căutând edenul/în locul unde/edenul își revelează/amețitor de intens/prezența absentă” (p. 13-14). Călătorul-Poet este o specie aparte. Toate drumurile sale sunt impredictibile, elevate, converg în Creația pe care o străbate, sub veghea, în slujba și sub inspirația Marelui Creator: „acesta e adevăratul/drum/îmi șoptesc/libertatea supremă/întoarcerea în marele/tot/să numesc așa totul?/și simt că nu numai/gândul/dar nici articularea cuvintelor/nu-mi aparține” (p. 41-42).

Călătoria aferentă *drumului spre Tenerife* este de natură simbolică. Există numeroase tipuri simbolice de călătorii: turistice, exploratorii, inițiatice, religioase etc., dar și artistice. Estetica *drumului spre Tenerife* recomandă călătoria ca act de creație, de desăvârșire a creației dorcesciene într-un apogeu... tenerific, care îl ține, finalmente, captiv pe creator, într-o stare extatică, de revelație:

„Tenerife
pumnul lui Dumnezeu
strângând laolaltă
ținând împreună
infernul și paradisul
*
drum de întoarcere?
nu există drum
de întoarcere
din Tenerife” (p. 99-100)

În concretul și în abstractul *călătoriei*, în obscuritatea și în luminozitatea ei, intervin secțiuni, aparent dispersate, din a căror parataxă rezultă coerența subsidiară a (par)curgerii sublimului *drum*. Astfel, *călătoria* cuprinde o mulțime de drumuri și căi, savoarea sa constând în digresiuni, în pendulări între epoci și lumi, în reunirea orizontalității terestre cu verticali-

tatea infinitului spiritual. Recurente sunt, de pildă, întoarcerile în abisalitatea excepțională a copilăriei, în spațiul mitic al genezei tuturor drumurilor existențial-artistice, după cum reiese din *cântecele de călătorie*. În aceste texte propulsoare, *drumul* și *Râul* se află într-o unitate simbolică, ele asigurând nu doar revitalizarea toposului natal, ci și anularea cronologiei:

„mă-ntorc în timp cum fac adeseori
un timp cu zori înrouați cu flori
ce debordau de soare de culori
cu verzi copaci vibrând în râu în nori
cu drumuri lungi sub arșiți sub ninsori
pe drumuri pași în zări în cer cocori
și câte zile atâtea sărbători

*

mă-ntorc în timp cum fac adeseori
un timp cu ochi imenși întrebători

Pletora referențială a simbolului *călătoriei* se îmbogățește și cu indiciul unei mai ample dispoziții decât cea a *drumului spre Tenerife* pe axa timpului. Autorul recunoaște că începutul *călătoriei* este premergător plecării efective spre Tenerife, înfiripându-se încă de dinainte ca Poetul, implicat într-un proiect cultural, să realizeze eventualitatea unui itinerariu de asemenea proporții și cu asemenea consecințe în

destinul său: „călătoria spre tenerife/a început când nimeni/absolut nimeni nu/bănuia că drumul se și/desenează în negura serii/în negura sufletului/eu bănuiam desigur cel mai/puțin sau la fel de puțin/precum oricare altul/precum oricare dintre cei/prezenți în/librăria crepusculară/unde noi/eroii acestei întâmplări/viitoare/am citit am conversat/în română în spaniolă/în franceză/drumul spre tenerife se contura/între timp își/desenase vag primele serpentine de/aer de ceață/dar nimeni nici eu nu le-a luat în seamă” (p. 8).

Relativizarea reperelor *călătoriei* o mărește la nivel cosmic, o așază sub semnul focului celest, conferindu-i o nobilă solaritate: „drumul necruțător/el întruparea cosmică a ideii/de călătorie de voiaj el/întruparea ideii de/undeva sau/mai curând de/niciunde/se satură cu sângele soarelui/cu limfa lui le absoarbe/se umple lăuntric de soare/poartă substanța solară prin/întregul său trup ireal” (p. 15), apropiind-o de lumina călătoriilor revelatorii din *Scripturi*, pe care Poetul le menționează: „drumul spre emaus/drumul spre damasc”...

Chiar dacă *drumul spre Tenerife* este linear în concretitudinea sa⁵³, călătoria pe care o suscită plon-

⁵³ Pentru Eugen Dorcescu, însăși ideea de concretitudine a drumului este caducă: „drumul în concretețea/în concretitudinea lui/hilară/hilariantă/orice concretitudine/e tragi-comică în atât de/reală ei irealitate” (p. 31).

jează în imaginar, evidențiază modelul spiralei cunoașterii, al aprofundării sinelui, prin veritabile cercuri hermeneutice, aflate la îndemâna unui Poet cărturar, cum este Eugen Dorcescu.

Drumul și *calea* par a fi, inițial, sinonime parțiale în viziunea lui Eugen Dorcescu, atent la demarcarea conceptelor: „drumul e calea concretă/pe care înaintez/iar calea e drumul/abstract/ce-mi luminează/calea” (p. 29); „drumul luminează/însă din sine/pare o cale lactee” (p.84). Aceasta este una dintre diferențele fundamentale dintre sensul celor două lexeme: *drumul* admite și o călătorie concretă, spre o destinație terestră, pe când *calea* este exclusiv spirituală, fiind parcursă „clipă de clipă”, în mod abstract („... Zorii lini/Umplu cetatea de lumini,/Îmi umplu sângele de vis,/Îmi schimbă calea spre abis...” – *Epistolă I*). Orice opoziție între *drum* și *cale* se anulează însă prin iluminare (atât contradicția concret-abstract, cât și disocierea drum fizic-cale metafizică). De fapt, în spirit, toate diferențele dintre așazisele entități materiale se diminuează până la anulare. Până la urmă, *drumul* și *calea* au aceeași țintă spirituală în poezia lui Eugen Dorcescu, în care insula Tenerife anticipează Nirvana. Altfel spus, în proiectul existențial-estetic în care se angajează Poetul, „drumul spre Tenerife” marchează simbolic ultima etapă în calea sa spre Nirvana.

Parcurs în zbor, „drumul spre Tenerife” se înfățișează drept „cale regală”, fără ocolișuri, fără abateri; se realizează la simbolistica acelei căi, al cărei unic țel este „cognitio Dei experimentalis”:

„Datorită lui Origene și lui Cassian, acest termen [*via regia*] se va încetățeni în Evul Mediu până în secolul al XII-lea; se va aplica vieții monahale văzută ca o viață contemplativă pusă numai în slujba lui Dumnezeu”⁵⁴.

Aceasta este *calea*, *drumul* „greu și îngust” al acelor *happy few*, consubstanțiali eului liric: „Caut, zilnic, și jalnic, și trudnic,/drumul greu și îngust” (*Sfârșit de veac 3*). *Drumul* asimilat ființei devine *cale*, cantitatea de ființă absorbită de drum devine *cale*, cele trei concepte – *drum*, *ființă*, *cale* – se contopesc: „calea e prezentă oricum/clipă de clipă în/adâncul ființei/ea s-a revelat s-a/descoperit/în adâncul **ființei** (s.a)/... fiindcă drumul/drumul spre Tenerife/e încrustat și mai profund/în ființă el este/consubstanțial ființei el/trăiește/odată cu ființa și va/muri odată cu ea/drumul e calea concretă/pe care înaintez/iar calea e drumul/abstract/ce-mi luminează/calea” (p. 29-30).

Din punctul de vedere al structurii sale semiotice, *drumul* se prezintă ca o paradigmă semantică de tip cumulativ, practic, nelimitată:

⁵⁴ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op. cit.*, p. 237.

„drumul include/în uriașa-i structură/mulțimea tuturor/drumurilor reale/mulțimea tuturor drumurilor/posibile/ba chiar/mulțimea fără număr a/tuturor drumurilor/imposibile/drumul spre tenerife/generează alte și alte/drumuri/asimilează devoră/alte și alte drumuri/ceva/orice/spre a exista/trebuie să genereze/spontan/o structură și-o funcție/structura drumului/din el însuși ivită/e tot una cu funcția/lui/iar funcția lui e/să mă poarte în/amiaza nesfârșită/încată-n lumină/să mă poarte spre/marea oglindă/spre ocean/lacrime azurii a soarelui/unde/chipul meu neschimbat/chipul meu într-un totul/schimbat/se descompune limpid și/aseptic/dezvelind armătura nevăzută/a duhului” (p. 21).

Toate aceste acumulări, generate de arhisemul unei călătorii conceptuale⁵⁵, îndreptățesc ipoteza utilizării expresiei „drumul spre Tenerife” pentru a denumi o mobilitate profundă, răspunzătoare de prefacerea lăuntrică, în sensul filosofic, al dinamicii, dar și în sensul superior al (re)cunoașterii evoluției metafizice a eului creator (în „armătura nevăzută/a duhului”):

⁵⁵ „Ca temă, călătoria propune un mod de cunoaștere și redescoperire de sine. Pentru omul aflat în dilemă, plecarea în lume reprezintă soluția eliberării, prin puțința de a alege” (Doina Ruști, *Dicționar de termeni și simboluri din literatura română*, ed. a II-a revăzută și adăugită, Iași, Ed. Polirom, 2009, p. 93).

„Numai un studiu direct al schimbării poate să ne lămurească cu privire la principiile evoluției ființelor concrete, a ființelor vii; numai el ne poate învăța esența calității. [...] Dacă metafizica vrea să explice mișcarea, ea va trebui să cerceteze ființele a căror schimbare intimă este cu adevărat cauza mișcării lor”⁵⁶.

Toată poezia lui Eugen Dorcescu își asumă o metafizică generată de o permanentă mișcare interioară, a cărei expresie simbolică atinge amplitutinea *zborului* („Să ne desprindem, deci,/tu – gând, eu – gând,/și-așa ne vom uni din nou,/zburând,/și liberi,/și eterni,/și jubilând,/ca flacăra zvâcnită din/cenușă” – *Nirvana*). *Călătoria* se efectuează prin permanenta mobilizare a eului liric, care se repercutează în limbajul poetic în predominanța verbelor de mișcare: *a călători*, *a coborî*, *a înainta*, *a străbate*, *a urca*, *a veni* etc. Verbul *a călători*, de pildă, apare predilect la modul gerunziu (*călătorind*: „Din noapte smuls, dorind, iubind,/Te-aștept, te caut, te colind,/Călătorind, călătorind...” – *Epistolă I*) sau la imperfectul indicativului (*călătoream* – „Călătoream, îmi zâmbeai, îți smulgeai, pe furiș,/din colțul gurii, algele sumbre” – *Epistolă III*), pentru a sugera continuitatea acțiunii,

⁵⁶ Gaston Bachelard, *Aerul și visele*, București, Ed. Univers, 1997, p. 263.

neostoita implicare a subiectului liric într-o călătorie la mai multe nivele, dar cu aceeași finalitate. Indici mari de frecvență au verbele (și locuțiunile verbale) de mișcare în volumul *drumul spre Tenerife*, care oglindește dinamica existenței: *a goni* („drumul gonește/mă dă deoparte/mă lasă în urmă”, p. 17); *a năvăli* („sub presiunea ploilor sub/revărsarea torenților ce/năvălesc dinspre munte”, p. 23); *a se retrage* („străzile ce se retrag/lin/în ele însele/eliberând spațiul de strânsoarea și de împânzirea lor/se retrag și cărările/și drumeagurile se/retrag aleile/cu oameni cu/animale cu amintiri/cu proiecte/se retrag din viitor din/trecut/se retrag toate întrupările/particulare ale ideii/de drum”, p. 25); *a umbla* („drumul pe care umblăm în/plină noapte/noi trei/eu femeia mea și/lângă noi/luna”, p. 26; „am umblat și-am/tot umblat prin/păduri pe câmpii și coline”, p. 75); *a bate drumul* („bunicul ce bătea/săptămânal/drumul spre polovragi singur”, p. 27); *a face drumul* („luna și soarele/fac zilnic drumul/spre Tenerife”, p. 30); *a urca/a coborî* („ziua urcă ori mai/degrabă coboară/către amiaza târzie/are și ziua/drumul ei/și noaptea la fel”, p. 30); *a veni* („spre oceanul ce vine/mereu din infinit și/strange insula în/repetata/eterna lui îmbrățișare/lichidă”, p. 30); *a trece* („vom trece zâmbind mai/departe și de ziua/aceasta...”, p. 49); *a pleca* („plecăm așadar în/etapa finală/a drumului spre/

Tenerife”, p. 50); *a înainta* („înainta pas cu pas/către han”, p. 52); *a porni* („... bătrânul/eremit/a pornit liniștit împreună cu/mine în/timp ce oaspeții/hanului încă dormeau” – p. 52-53); *a face un pas* („în una din oglinzile-acelea/mă recunosc și tresar/și instinctiv *fac un/pas* înapoi/nu acesta e omul/care aş dori/să mă însoțească/pe drumul/spre Tenerife”, p. 60); *a străbate* („drumul este atât de/cuprinzător de/prezent încât copleșește/conștiința/iar noi vom afla ce este/el cu adevărat/abia atunci/când nu va mai/trebuie să-l străbatem”, p. 62); *a survola* („epistolele păsări nevăzute/îmi *survolează* drumul”, p. 65); *a naviga* („pluta arca noastră/*navighează*-n derivă”, p. 65); *a târî* („se *târâște* pe sine/ca pe-o strivitoare/povară”, p. 83); *a alerga* („la fel și propriii/demoni și/propriile amintiri/și propriile/gânduri/*aleargă* vin din urmă”, p. 86); *a merge* („eu merg spre Tenerife/spre acea/corolă de lavă”, p. 86); *a traversa* („puncte infime/din zbor/*traversând* vârtejuri bulboane/goluri de aer furtuni”, p. 89); *a luneca* („stau pe playa jardin/în timp ce soarele/lunecă-n vid/decapitat răvășit”, p. 92) etc.⁵⁷

Drumul spre Tenerife devine emblematic pentru *dromofilia* autorului său, absorbind toate drumurile operei lui Eugen Dorcescu: *drumul de talc* („Și-n depărtarea lui, spre care calc/(Pavaj de vis sub lună,

⁵⁷ Enumerația a ținut cont de ordinea apariției verbelor în text.

drum de talc),/tresari. Tablou-ntreg îl reînvii,/reaprinzând lunarele-ți făclii” – *Thanatica oglindă* 10); *drumul alb, șerpuit* („Și, deodată, întreg universu-i/un drum./*Un drum alb, șerpuit*,/între Râul de-atunci și/Râul de-acum” – *Omul de cenușă* 15); *drumul de pământ* („Mă recunosc în mine însumi. Sunt/Cel ce purtase-o turbure armură,/Cel ce ascultă-n dimineața pură/Copitele pe *drumul de pământ*” – *În codrii fără capăt*); *drumul greu și îngust* („Caut, zilnic, și jalnic, și trudnic,/drumul greu și îngust” – *Sfârșit de veac* 3); *drumul pustiu, vag-șerpuitor* („a iubit drumul, da,/drumul pustiu, vag-șerpuitor,/ce semnifica orice, dar,/în primul rând, semnifica/viața și moartea...” – *Poemele Bătrânului* 19); *drumul alb, de cenușă* („străbate un peisaj/neînchipuit de pustiu,/neînchipuit de frumos,/operă a incinerării universale,/străbate un peisaj peste care/noaptea coboară definitiv,/o singură flăcăruie, un rest/al incendiului cosmic, îi/luminează,/de foarte departe,/drumul alb,/de cenușă” – *Poemele Bătrânului* 45) etc. Iată contextul de ocurență al epitetului cromatic *drumul alb* din volumul *Drumul spre Tenerife*: „singur pe *drumul alb* pietros/*drumul* lui *alb* și modest și/sublim/ca orice alt drum din/orice colț al lumii create” (p. 27), care întărește ideea de reprezentativitate a acestui drum, revelat drept „singurul drum/regăsitul meu/*drum*/*drumul* spre tenerife”

(p. 37). Iată și imaginea complementară, sublimă, a *drumului negru*, adecvată atât universului de referință, cât și celui poetic: „*drumul negru*/drum ca de lavă/*drumul*/pe care/*pașii* tăi lasă/*clinchet* de rouă și/*umbre* ușoare/*pașii* mei lasă/*spini* hieroglifice și/*sânge*/*și soare*” (p. 82).

Nu în ultimul rând, expresia „drumul spre Tenerife” atinge și culturemul aspirației spre libertate absolută („acesta e adevăratul/*drum*/*îmi șoptesc*/libertatea supremă/*întoarcerea* în marele/*tot*”, p. 41). Nevoia de eliberare este conectată cu drumul biblic al *exodului* („calea/*exodului*”, p. 46; „deși prin el se/*împlinește* probabil/*exodul*/*drumul* spre Tenerife nu/e nicidecum/*ultimul drum*”, p. 47). Conotațiile religioase ale „drumului spre Tenerife” sunt reliefate prin raportarea lui la drumuri cu rezonanță în *Scripturi*: „*drumul spre emaus*/*drumul spre damasc*/*drumul* spre tenerife” (p. 39). De altfel, abundă prelucrările simbolurilor biblice: *botezul* („a fost izbit de o violentă/*furtună* **el vendaval** de/*botezul* incommensurabil al/*unui uragan*”, p. 34), *potopul* („... *potopul* ce-a pus/*capăt începutului*/*și* a pus un *început*/*capătului*/*scoțând* drumul din/*neant* din increat din/*abis*/*scoțându-l* curat nou/*pur neatins*”, p. 34), *paradisul* („între mine și mine/*agonizantul* meu *paradis*/*Tenerife*”, p. 35), *îngerii* („am înaintat/*pe*

drumul liber pustiu/curățit de *îngerii/leneși ai soarelui*", p. 53), *edenul* („*edenul își revelează/amețitor de intens/prezența absentă*", p.13-14) etc.; și sunt frecvente referințele la Divinitate („*așa mi-a spus El/béni soit-Il*", p. 63; „*așa mi-a spus El/în noaptea aceea*", p. 64; „*îngână rime dulci precum/béni sois-Tu Iah Elohim*", p. 66; „*Tenerife/pumnul lui Dumnezeu/strângând laolaltă/ținând împreună/infernal și/paradisul*", p. 99-100).

Estetica libertății excelează la intersecția (i)limitărilor (spațiale, temporale, metafizice și artistice)⁵⁸:

„și iată m-a năpădit o/liniște mare/și o mare încredere și/o deplină/încredințare/când m-am desprins din/acronie/când am eliberat timpul/și spațiul/*drumul spre Tenerife/se profila/tandru dur chemător/suprasensibil/din zare în zare/am reluat așadar/calea agoniei calea/exodului/purtând pe umeri/vechea mea traistă/putrezită de/ploi/incinerată de/soare/vechea mea traistă de/drumeție/plină cu frunze din pomul/vieții/plină cu viață/plină cu moarte/plină cu ierburi/amare*" (p. 46).

⁵⁸ „Un loc puternic marcat al drumului în mitologia și simbolistica populară este *răscrucea...*" (Ivan Evseev, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara, Ed. Amarcord, 1994, p. 55); „... De răscruce... e legat motivul alegerii sorții și a căii juste a vieții" (Idem, *Enciclopedia semnelor și a simbolurilor culturale*, Timișoara, Ed. Amarcord, 1999, p. 147).

Dimensiunile artistice ale „drumului spre Tenerife” se pot subsuma categoriilor delimitate de Aristotel în *Poetica* sa. **Mîmesisul**, limitat la posibilitățile de expresie lingvistică și imagistică („la orizont călimara/ascuțită/a insulei/oceanul/nesfârșit/manuscris/papirus lichid/scris cu alb pe/albastru”, p. 7; „stau pe țărnișă/pe plaja neagră/înecată în flori/în palmieri și/în valuri/stau pe playa jardin/în timp ce soarele/lunecă-n vid/decapitat răvășit/stau și simt cum/vântul din larg mă/prinde în laț/mă sugrumă/mă risipește-n negre nisipuri”, p. 91-92 etc.), este, în aceste condiții, depășit, cel puțin din punct de vedere cantitativ, de **poiesis** (v. frecvența sintagmei „drumul spre Tenerife” – ca element de autopropulsare și de coeziune discursivă – p. 8, 12, 13, 21, 26, 29, 30, 33, 37, 38, 39, 46, 47, 49, 50, 58, 60, 67, 70, 71, 74, 77, 81, 83, 87, 90; precum și leitmotivul unei autointerogații, într-un limbaj metatextual, referitor la selecția optimă a semnificantului corespunzător semnificatului deja cristalizat în mintea creatorului: „drumul/am numit așa totul/nimicul/să numesc așa totul?”, p. 20; „mă întreb iarăși/să numesc așa/totul?”, p. 57; „cetatea de-azur a/drumului tău/pe care/l-ai numit/de ce oare?/de ce?/drumul spre Tenerife”, p. 90; „... n-a mai/rămas din tot ce/a fost decât drumul/iarăși mă întreb/să numesc așa totul?”, p. 96) și de **catharsis** – de impactul emoțional al revărsării sentimentelor în

poezie („palmierii se/subțiază în/briză visează/nenumăratele flori *bouganvillea*/dau frumuseții/intensități ce nu/se pot cu niciun chip/îndura/încât ființa/pri-mind crunt și în plin/lancea/sublimului se/pierde se sfâșie-n sine/se rupe de/sine se regăsește-n esențe”, p. 93).

Descrierea structurală a pletorei simbolice a *drumului spre Tenerife* evidențiază, pe de o parte, coerența elementelor construcției poetice și, mai ales, a secvențelor visului de călătorie; pe de altă parte, ea subliniază caracterul subordonat al tuturor structurilor semice ale drumurilor față de sensul global al unui simbol spiritual, deci inepuizabil, cum este „drumul spre Tenerife”.

Sfera referențială a *drumului spre Tenerife* surmon-tează datele geografice. Totuși, este important că sem-nul poetic ancorează în real. Aspectele recognoscibile ale insulei Tenerife devin elemente ale unui peisaj liric comunicabil, comportând și corelate simbolice („în paradis/în amurg/pe țărm lângă oceanul/ce-amestecă și macerează/în trupu-i lichid/sare și/soare/din venele astrului/curg/și coboară-n/adânc/dâre de sânge/șerpuitoare”, p. 90-91), care transferă contemplația din contingent în spațiul culturii. De aceea, nu descum-pănește informația despre ratarea destinației, faptul că eul liric are, la un moment dat, impresia de a fi trecut „dincolo de” referentul fizic al expresiei „drumul spre

Tenerife” („fără să știm/cum unde și când/drumul s-a terminat.../am ajuns și-am/trecut/dincolo de/tenerife”, p. 97). Recunoaștem, în această derută, starea sufletească a Bătrânului, protagonistul unor cutremurătoare elegii: „«Întreaga viață numai aici/mi-a fost gândul. Însă am și ajuns?».../Iată-le: febrilitatea, emoția,/negura/ultimului semnal,/ale ultimei borne...” – *Poemele Bătrânului* 9).

Cu toată „frumusețea insuportabilă, indicibilă” a tabloului natural, potențialul semnificativ al exoticei insule Tenerife este întrecut exponențial de tot ceea ce generează reveria „drumului spre Tenerife”, călătoria-text. Drumul spre Tenerife devine un arhetip poetic, încărcându-se cu semnificațiile unei mulțimi de drumuri simbolice:

– **drumul ca semn providențial:** „prostia ultimă/cea mai de sus cea mai de jos/în materie de/poezie de artă e/să afirmi și să crezi că poezia/și arta sunt gratuite/drumul creștea/a prins glas și/de la celălalt capăt al lui/chiar din tenerife...” (p. 9);

– **drumul ca enigmă:** „drumul spre Tenerife/este enigma este parabola/zilelor tale din/urmă/a vremii tale/din urmă în/toată întinderea ei/câtă întindere how/long?” (p. 50);

– **drumul spre sine, spre propria insularitate:** „singur în salonul/cenușiu încă/de pulberea incineratorie a/dimineții/prima cafea tare în solitudi-

nea/drumului ce izvora tot mai/clar/spre marea insulă iluminată/spre unica insulă iluminată/spre insula mereu căutată/niciodată găsită/cum se spune-n romane/spre insula topos existențial/topos romantic/topos livresc/himeric topos/u-topic topos/spre insula/spre insularitatea/insondabilă ca/un ochi rotitor rătăcitor/de fântână/spre insularitatea/la isla/din mine însumi” (p. 12);

- **drumul ca iluzie a Paradisului pierdut:** „smuls din propria-mi/bătrânețe sinistră/neretrăind nimic/nemaivisând nimic/eu însumi pornit pe/drumul spre tenerife/drumul alb și singur și/iluminat ca o cărare a/lunii pe mare/și eu pe linia lui/pe linia drumului/aidoma primului om aidoma/omului primordial/căutând în sens invers/paradisul/căutând edenul/în locul unde/edenul își revelează/amețitor de intens/prezența absentă” (p. 13-14);

- **drumul ireversibil, ca element mitic, component al mitului imposibilei întoarceri:** „puntea ce prelungește cărarea dintre/mine ajuns pe un țărm/și trecutul/al meu desigur fiindcă/trecutul și viitorul sunt strict/personalizate/dintre mine ins finit/perisabil/și trecutul infinit neguros/rămas în urmă pe țărmul/celălalt/pe țărmul pierdut/uitat și viu și/tragic și corosiv/unde am fost și/nu voi mai fi/niciodată” (p. 16); „nu există drum/ de întoarcere/ din Tenerife” (p. 100);

- **drumul ca vis** („drumul vis fericit/prezent în subconștient în/memorie”, p. 38), **ca reverie cosmică**: „drumul spre tenerife/drumul/spre acest vis al soarelui și al oceanului/spre această nesfârșită reverie/a soarelui și a oceanului” (p. 26);

- **drumul ca unitate a contrariilor**: „drumul spre ceea ce numeam/real ireal/convențional nonconvențional/probabil/improbabil oniric/difuz bisolar bilunar/asemantic suprasemantizat” (p.34);

- **drumul ca axis mundi**: „drumul/axul de astăzi/al lumii” (p.38);

- **drumul ca experiență religioasă**: „drumul spre emaus/drumul spre damasc/drumul spre tenerife” (p. 39);

- **drumul drept „cale regală”**: „drumuri și drumuri/construind/în spațiul neantului/structura/eșafodajul de rezistență/substanța/marelui drum/așa cum îl văd și-l percep și-l/pricep eu acum/ale drumului pe care/l-am numit/cât de vizionar/mi-a fost cu putință/drumul spre Tenerife” (p. 44);

- **drumul ca revenire la o matcă simbolică**: „tot ce știi și tu/foarte bine/e că noi/am pierdut cu/ toții ceva ori/am fost undeva/și n-am uitat/ce-am avut/și n-am uitat că/am fost în/ locul acela,/am uitat doar/ unde se află/ceea ce am/pierdut/de aceea ne/găsim mereu în/exod/de aceea batem/drumuri și/ drumuri/ de aceea străbatem/acum/drumul spre Tenerife”

(p. 77), **la Paradis:** „un glas venit de/acolo mi-a spus/într-o noapte/târziu/că drumul spre/Tenerife/e începutul drumului/de-ntoarcere/în paradis/așa mi-a spus El/béni soit-II” (p. 63), **ba chiar ca întoarcere în „marele tot”, în primordial:** „acesta e adevăratul drum/ îmi șoptesc/libertatea supremă/întoarcerea în marele/tot” (p. 41);

- **drumul ca element de activare a conștiinței:** „fiindcă drumul/nu e ceea ce noi înțelegem/prin drum/drumul este atât de/cuprinzător de/prezent încât copleșește/conștiința/iar noi vom afla ce este/el cu adevărat/abia atunci/când nu va mai/trebuie să-l străbatem” (p. 62);

- **drumul ca revelație:** „Tenerife/ pumnul lui Dumnezeu/ strângând laolaltă/ ținând împreună/infernul și/ paradisul” (p. 99-100);

- **drumul ca înduhovnicire:** „de fapt acesta e/drumul/de la trup către/suflet/de la suflet spre/duh/și de la duh/către Duhul” (p. 22) etc.

În concluzie, „Drumul spre Tenerife” este un arhetip al *drumului spiritual*, desfășurat într-un singur sens, în conștiința ființei lirice. Spre deosebire de emirul lui Macedonski, ce moare în drumul său spre Mekka, eul liric dorcescian ajunge la destinația sa spirituală, ia act de referentul concret și se cutremură în fața uriașei forțe revelatorii a locului („Tenerife/

pumnul lui Dumnezeu/strângând laolaltă/ținând împreună/infernul și/paradisul”, p. 99-100). Cunoașterea de sine beneficiază de covârșitoarea experiență a epifaniei:

„... omul nu-și poate înțelege și cunoaște propria ființă decât dacă o poate face să fie vizibilă în imaginea zeilor săi”⁵⁹.

Eul liric conștientizează că teofania face imposibil returnul din Tenerife, topos a cărui semnificație este asimilată de conștiință: „nu există drum/de întoarcere/din Tenerife” (p. 100).

Insistând asupra valențelor spirituale ale *drumului spre Tenerife* și apropiindu-l subtil de *calea*, convergentă și, în cele din urmă, coincidentă, Poetul se autoportretizează drept călător perpetuu în lumea de necuprins, dar imposibil de negat, a unui Dumnezeu-Creator, atotputernic, ubicuu și revelat.

ianuarie, 2019

⁵⁹ Ernst Cassirer, *Filosofia formelor simbolice*, vol. II, *Gândirea mitică*, Pitești, Ed. Paralela 45, 2008, p. 288.

II. HALOUL TEXTULUI

27 MAI 2017

Vântul îndoia frunzele pomilor, rupea fructele lor mici și verzi, șirurile de porumb – le apleca înainte. Pe noi ne-mpingea de la spate. Rece. Viguros. Un vânt nou. „Imaginează-ți o astfel de vreme în Evul Mediu!”, îmi propuse Eugen, cu ochii întredeschiși, ca într-o reverie. „Și cavalerul cu vântul în față...” Mult mai încruntat, cu trăsăturile chipului înăsprite, cu o voce din adâncul ființei lui, adăugă: *El Caballero medieval en el combate!*...

După zeci de minute de mers pe jos pe pământul neted, ca-n palmă, prin grădina de la Carani, apoi pe câmpul nesfârșit, pe care vântul ne grăbea, năucindu-ne, mă simțeam cuprinsă de o teamă necunoscută. Mersul fără țintă, în bătaia vântului, mă făcea să nu mă mai simt în apele mele. Atunci mi-a venit o idee: „N-ai vrea să mergem la Jadani, la cripta Mitropolitului? Ar fi bine să o vezi și tu...” „Am avea timp?” „Îl sun pe fratele meu Dan și îl rog să ne ducă el cu mașina”. Astfel, Dan și soția lui, Carmen, ni s-au alăturat în acea după-amiază în vizita neprevăzută la necropola Mitropolitului Vasile Lazarescu.

Dealurile Jadaniului își păstrau frumusețea distantă, stranie. La fel de înspăimântătoare ca-n copilărie mi se păreau cărările, încolăcite, încrustate-n pământul arid, ce duceau spre cimitirul mic al satului, sufocat de vegetație. Pe luciul lacului de dinaintea primului deal, se aliniaseră pescarii, undiță lângă undiță, la distanțe mici și egale. Ei făceau parte din altă lume. Și mașinile le erau parcate nemțește, la cel mult o sută de metri de șosea. I-am lăsat în urmă. Am urcat primul deal. Am trecut pe lângă castanul turcului, pe care îl inventasem în romanul despre Vasile Lazarescu. „L-am convins pe soțul meu să mergem la Jadani, ca să vedem și noi castanul turcului. Ce dezamăgiți am fost să constatăm... că nu există!...”, mi s-a plâns colega mea Nadina. „Dar măcar am văzut cripta...”, a încheiat ea, încântată că nu a făcut drumul degeaba.

Mă așteptam să zăresc acea criptă de la intrarea în cimitir, dar parcă mica necropolă fusese înghițită de ierburile învolburate. Dan a împins poarta de la intrare, cu o mișcare bruscă, în forță. Așa a reușit să rupă iarba ce o năpădise și o înțepenise. Trecuseră șapte ani de când am fost aici singură, după o furtună iscată din senin... Și-atunci m-a frapat vigoarea verdeții. Iarba era necosită, mai înaltă decât crucile, tocite de vânt, înnegrite de ploi. O iarbă convulsivă, șuierătoare, angoasantă în pustietatea cimitirului aparent abandonat. „Grăbiți-vă”, ne îndemna Dan. „Nu

vreau să vi se încolăcească vreun șarpe pe glezne"... Șarpele! Îi spuneam unui preot că în curtea bunicilor mei e dintotdeauna liniște, armonie, pace. Nimeni cu nimeni nu s-a certat vreodată. „Ar fi grozav să mutați gardurile cât mai mult, să extindeți pacea aceea...”, mi-a sugerat ironic, avertizându-mă, în cele din urmă, că un asemenea topos e iluzoriu, căci „Șarpele-i acolo!” Mi-am amintit că și Eugen Dorcescu a evocat într-o poezie șarpele din... Paradis. Întotdeauna mi-a fost frică de șerpi, de șobolani, de câini. La propriu. De eventuala lor mușcătură. De colții înfipti în piele, în carne. De sânge. De durere. „Și ce dacă? Suntem atâția!...”, i-am răspuns, curajoasă, fratelui meu, realizând, în clipa aceea, că nu mai sunt singură, ca data trecută. Croindu-ne drum spre necropola ce se deslușea în apropiere, deveneam din ce în ce mai tăcuți. De emoție, nu știam la ce să mă uit mai întâi. La fotografiile de pe plăcile de marmură (pe toți îi știam; și acum șapte ani erau toți deja aici, ca într-o expoziție, pe peretele din față al criptei: deasupra, Mitropolitul, dedesubt, părinții săi, Ecaterina și Nicolae, apoi fratele lui, Arcadie, nepoții de frate, Nicolae, Ștefan și Gherghina, strănepoții, Vasile și Lia), la lumânările pe care se căznea Carmen, cumnata mea, să le aprindă, la nucii și la teii uriași, care încercuiau cripta, ocultând-o, la Eugen Dorcescu, Poetul, vădit impresionat de necropola înaintașilor

mei. „Te rog să mi-i prezinți”, mi-a cerut Eugen, arătând spre fotografii. „Cine e Lucreția Lăzărescu?”, m-a întrebat tresărind, cu arătătorul fixat pe un chip ale cărui trăsături erau mult șterse de vreme. Am tresărit și eu, auzind numele Bunicii mele. I-am atins brațul, rugându-l să aștepte puțin răspunsul. I-am prezentat pe rând, de la stânga la dreapta, pe toți. De parcă scriam despre ei. Ca și cum aș fi compus *laudatio* despre fiecare. Lucreția Lăzărescu era soția unchiului Arcadie, decedată cu mult înaintea fratelui Mitropolitului, pe care l-am cunoscut foarte bine, căci ajunsese să locuiască în Timișoara, pe strada Miresei, aproape de noi, împreună cu fiul său Nicolae și cu nora sa Felicia Lăzărescu. Nicolae îl adusese pe Mitropolitul Vasile de la Mănăstirea Cernica în pământul Jadanului, care l-a primit cu dragoste înapoi, deși dorința Mitropolitului, exprimată și în *Testament* și în *Memoriul de reabilitare*, era aceea de a fi zidit în „prima nișă, pe dreapta”, sub altarul Catedralei Mitropolitane din Timișoara, pe care o ctitorise.

Preotul, rudele și sătenii i-au cinstit memoria câtă vreme a zăbovit aici, din 1969 până în 1993. De la cripta Mitropolitului se înălța pomenirea de Paștele Morților, an de an. În 1993, unchiul meu Gheorghe Lăzărescu, fost Lect. Dr. la UVT, cel care a lăsat familiei un formidabil jurnal de front, a început o agresivă campanie de presă, foarte bine documentată și

argumentată, pentru ca rămășițele Mitropolitului să ajungă acolo unde își dorise Înalt Prea Sfinția Sa: la Catedrala din Timișoara. În 1993, s-a obținut aprobarea Sinodului, iar strămutarea defunctului Mitropolit s-a făcut cum prevedea tradiția creștină: cu slujbă de exhumare, cu priveghi, cu slujbă de înmormântare și... consemnări în presă. Toată familia l-a condus atunci, din nou, pe ultimul drum. La căpătâiul său, înalți, viguroși, străjuiau toți unchii mei. La puțini ani după aceea, a trecut la cele veșnice și Nicolae Lăzărescu. Văduva lui, Felicia, a donat pământul din Calea Aradului, pe care îl moșteniseră de la Mitropolitul Vasile, pentru a se construi o biserică ortodoxă în cartierul Timișoarei cel mai apropiat de Jadani... „Așa oameni am fost!”, suspina Bunica, atunci când încheia câte-o povestire despre ai săi. Întorceam acum filă cu filă... Dan își amintea tot ce-i povesteam lui Eugen. Mă și completa. Stătea pe bancă, cu mâinile încrucișate, răpus de tăria amintirilor. Carmen asculta. Înregistra și ea poveștile necropolei. Abandonase lumânările. „Pe vântul ăsta”..., se scuzase, la un moment dat, zgribulită de frig, insinuând că degeaba le mai aprinde, fiindcă se sting imediat. Eugen contempla. Era atâta admirație, atâta satisfacție în privirea lui! Tăcea. Dar părea că trăiește o mare bucurie înaintea rânduielii și a trăinicieii acestei lucrări, de care se îngrijise Mitropolitul Vasile, pentru ca toți ai săi, de

la părinți la strănepoți, să își doarmă laolaltă somnul de veci... (Uica Vasile a avut grijă să alcătuiască și arborele genealogic al familiei sale, începând de la strămoșul său Lazăr, care s-a statornicit în Jadani, la mijlocul secolului al XVII-lea, și al cărui fiu, Iova, și-a luat numele de familie Lăzărescu, până la generația părinților mei, de la jumătatea secolului al XX-lea. Uica Gică l-a continuat, incluzând și generația noastră. Dar familia a mers mai departe. Mă simt motivată acum să-i adaug și pe fiii mei, Raoul și David, în acest edificiu familial, vechi de patru secole în Banat.)

Duhul din această necropolă răbufnise. La o săptămână după ce lansasem, în chioșcul din curtea casei bunicilor mei, *Elegiile de la Carani* ale lui Eugen, ceva nedeslușit ne făcuse să ajungem la Jadani. Chiar lângă necropolă se află mormântul lui Moș Iepta (Eftimiu Lăzărescu), Străbunicul nostru, tatăl Bunicii noastre, văr primar al Mitropolitului. El a fost la Alba Iulia la 1 Decembrie 1918. A făcut parte din delegația Jadaniului. Se lauda că acolo purtase pe umăr cel mai mare tricolor, la cea mai mare înălțime, că pânza acestuia, umflată de vânt, ar fi acoperit o casă. Atâta dorință de a se arăta român sălășluia într-un pumn de pulbere... „Simt că pot face mai mult pentru Mitropolit”, am murmurat, cuprinsă de elanul rememorărilor. „Doamne, dar n-ai făcut destul?”, comentă

Carmen, mai degrabă pentru a mă domoli, decât pentru a mă convinge să mă opresc. „Eu voi face tot ce voi putea să te ajut”, interveni Eugen, cu un aer patern. „Voi avea nevoie de ajutor. Mai e atât de mult de lucru! În 2014, când se împlineau 50 de ani de când fusese înaintat Sinodului Bisericii Ortodoxe Române *Memoriul* său *de reabilitare*, am reușit să public integral acest document. Să aduc adevărul lui la iveală. Mă întristase cumplit ultima frază a Mitropolitului Vasile, consemnată în rapoartele Securității: «Nu m-ați prelucrat voi că sunt hoț?...» Am simțit nevoia să arăt lumii că i s-a făcut acestui om o cumplită nedreptate”. „Îți dai seama ce i-au făcut, Eugen?”, întreabă Dan. Și continuă: „Unui ierarh bătrân...” Eugen clătină din cap. „Din câte știu, Securitatea nu l-a urmărit până în clipa morții...”, își aminti fratele meu. „Nu. La Cernica era un informator care scria cu admirație despre Lazarescu și, în finalul fiecărui raport, cerea încetarea urmăririi acestui «obiectiv». Mai cu seamă fiindcă Mitropolitul depusese un jurământ de tăcere, pe care l-a respectat până la moarte...” „Dureros...”, șopti Eugen. Și apoi, cu o voce tare, concluzionează: „A avut destin de martir! Așa-i și spune Părintele Ionel Popescu, prietenul meu: «Mitropolitul martir al Banatului.» „Imaginați-vă! Singur, într-o chilie, departe de toți ai săi... Doar nepoata Gherghina l-a mai vizitat”, am spus,

arătându-i fotografia de pe necropolă. „Ea locuia la București, era avocată...” „Totuși, nu poți spune că a fost părăsit de ai săi...” , mi-a atras atenția Dan. „Nu... A fost foarte iubit de familie. La început însă, ai săi nu știau nimic despre el, au crezut că a fost omorât. Câți nu erau uciși de vechiul regim?... De fapt, nici el nu i-a căutat, ca să nu le creeze probleme. În 1963, a obținut un bilet de tratament la Buziaș. Nu a luat legătura cu ei. Nu mai vorbea cu nimeni. Se ducea la biserică, intra în altar, căci nu i se retrăsese demnitatea de mitropolit, dar nu rostea un cuvânt. Însăpăimântat, preotul paroh a cerut concediu, căci nu făcea față vizitelor lui Lazarescu. În locul lui, a venit un preot pensionar, care îl cunoștea și îl înțelegea...” „Bine că au putut să-l aducă și să-l îngroape în Jadani, să-l plângă, să-l pomenească...” , a spus Carmen, făcându-și câteva cruci. „Concret, ce te gândești să faci acum pentru Mitropolitul Vasile?”, m-a întrebat Eugen, mai pragmatic. „Nu am ajuns încă la opera lui... Și peste doi ani se vor împlini cinci decenii de la moartea sa... Aș vrea să îi fac opera scrisă cunoscută... Aș vrea să-l readuc în conștiința publică...”

Eram numai noi patru în tot cimitirul. Captivați de necropolă. Între un petec de pământ lăsat de izbeliște și un cer nemărginit, care ne învăluia, ca un cort imens. Amintind de cortul adunării. Ne reculegeam în fața neamului lui Lazăr,... ce, peste numai

câteva luni, avea să ne cuprindă pe toți patru, fiindcă, în 30 septembrie, m-am cununat cu Eugen Dorcescu în fața lui Dumnezeu.

Adaos:

Eugen Dorcescu, prin bunăvoința Episcopului vicar administrativ Dr. Ionel Popescu, a obținut, pe la sfârșitul anului 2017, două volume de cuvântări, pastorale și predici, pe care Vasile Lazarescu le publicase la Tipografia Diecezană din Caransebeș, pe vremea când era episcop al Caransebeșului: *Pârga darului* (1936) și *Praznic luminat* (1940). Țineam o carte într-o mână și una în cealaltă și aproape că le citeam în același timp, de bucurie că am ajuns în posesia lor, de nerăbdare să văd ce conțin, jubilând pe măsură ce descopeream erudiția Mitropolitului, vibrația sa oratorică, puterea credinței sale. Eram fericită să-mi confirm intuiția că se ridica la nivelul marilor intelectuali ai vremii, că făcea parte din elita retorilor români. Ardeam de dorință ca aceste cărți vechi să ia formă nouă, să fie accesibile cititorilor de azi. Voiam ca noi să-l readucem la amvon, să-l facem să vorbească, să-și învețe și să-și îmbărbăteze iarăși preaiubitul neam, să-l așeze pe calea cea dreaptă, spre Dumnezeu, așa cum numai el știa să o facă. Nu fiindcă n-ar exista ierarhi demni și eficienți în apostolatul lor, ci pentru că el avea ceva aparte, ceva indefinibil, dar pe care îl simțeam ca pe o mângâiere pe inima mea.

Eugen i-a transmis Părintelui vicar Ionel Popescu intenția noastră de a edita aceste texte, de a le reuni într-o singură carte. Acestuia i s-a părut o foarte bună idee. I-a prezentat-o Mitropolitului Ioan al Banatului, care a acceptat-o imediat. Cu binecuvântarea și sprijinul amândurora, am purces la realizarea râvnitului proiect: editarea, cu aparat critic și texte însoțitoare, a ceea ce constituia un regal de omiletică românească, primit, după atâtea căutări și îndelungată așteptare, în varianta originală, purtând semnătura ilustrului Dr. Vasile Lazarescu, distins profesor de omiletică la Academia Teologică de la Sibiu și, apoi, la cea de la Oradea, mare ierarh ortodox, al cărui loc în istoria BOR este legitim și incontestabil.

A urmat o perioadă febrilă și densă, în care, fiecare la laptopul său, culegeam, cu sânge, cuvintele ierarhului, rodul chimiei dintre vocația preoțească, darul învățaturii și talentul scriitoricesc, emanând suflul autorilor inspirați. Textele ce se iveau din negura uitării erau întemeiate pe *Scripturi* și pe o literatură teologică de rară forță persuasivă, fiind demne de toată admirația. Eugen tehnoredacta întregul volum *Praznic luminat*, care conținea predicile (fără excepție, exemplare) pentru toate sărbătorile creștin-ortodoxe de peste an, eu, pastorelele și predicile din *Pârğa darului*. Amândoi lucram cu o viteză colosală, de parcă am fi fost purtați de aripile vântului.

Ne întrerupeam unul pe celălalt pentru a citi pasaje de o densitate extraordinară a ideii și de o frumusețe copleșitoare a rostirii. Ne duceam adeseori la *Biblie*, pentru a confrunta traducerile, pentru a căuta, eventual, o variantă mai bună. În context, niciuna nu întrecea, în profunzime și farmec, varianta adoptată de Lazarescu. Astfel încât nu am schimbat niciodată nimic (au rămas „Doamne, Doamne, că m-ai lăsat!”, „tinăr cocon” ș.a.), ci Eugen a introdus, în note de subsol, comentarii, a citat din ediții diferite ale *Bibliei*, pentru a sublinia deschiderile textului. Așa ne-am petrecut primele luni în noua familie, care este și familia lui Vasile Lazarescu, traversând iarna, Sărbătoarea Crăciunului, a Sfântului Vasile, a Sfântului Ioan Botezătorul, a Sfinților Trei Ierarhi, citindu-i și transcriindu-i magistrarele predici și pastorale. Frigul iernii nu ne-a atins deloc. Zi de zi, ne învăluia plăcut căldura haloului textelor, ne înălța într-o „credință, nădejde și dragoste”, crea armonia și bucuria sub semnul cărora s-a statornicit căsnicia noastră. Eu, mai ales, mă simțeam la „capătul înșorit” al anevoiosului drum, pe care îl începusem, în 2004, alături de Uica Gică (Profesorul Gheorghe Lăzărescu), scriind memoriile adresate Primăriei orașului, pentru a obține o stradă ce să poarte numele *Mitropolit Dr. Vasile Lazarescu...* Nici nu vreau să-mi amintesc prin câte am trecut, câtă neliniște și amărăciune am strâns în cei 15

ani de căutări neîntrerupte, îndreptățite de rezultatele parțiale, căci speranța dezvăluirii adevărului despre Vasile Lazarescu creștea pas cu pas. Am mers, din aproape în aproape, am străbătut întortocheate, nebănuite, de-a dreptul miraculoase cărări, până la răsplata de acum: de a avea în mâini cărțile Înalt Prea Sfinției Sale – Uica Vasile pentru toți ai mei –, cărți în al căror miez L-am găsit pe Dumnezeu – mare, atotputernic și adevărat.

La sfârșitul lunii iulie, prin osârdia Părintelui Dr. Ionel Popescu și sub înaltul patronaj al Mitropolitului Ioan al Banatului, la editura Partoș din Timișoara, lucrarea la care am trudit pe tot traseul editorial a văzut lumina tiparului într-un format ce poartă noblețea impozantului ei autor. În data și la ora fixată, ne-am întâlnit, la Arhiepiscopie, cu Părintele Dr. Ionel Popescu, pentru a primi volumul editat de noi: Mitropolit Dr. Vasile Lazarescu, *Pastorale și Predici*. Spre surpriza noastră, ne aștepta acolo însuși Înalt Prea Sfinția Sa Ioan Selejan. De emoție, am apelat la formalismele de rigoare. Mitropolitul Ioan a schimbat registrul: „Ce părere ai de carte, fata mea?”, m-a întrebat cu glasul celui ce intuieste simțământul meu de biruință. „Mi se pare că visez...” A încuviințat, printr-o mișcare a capului, că evenimentul seamănă cu un vis împlinit. Cunoștea de mult frământarea mea de a-l repune în drepturi pe Uica Vasile. „Ce va fi fost cu

adevărat... vom afla când vom fi acolo Sus”, completă Înalt Prea Sfinția Sa enunțul meu rămas în suspensie, ridicându-și privirea spre Cer. Mi-am făcut curaj și i-am împărtășit părerea mea despre rezultatul acestui proiect comun. „După 50 de ani de la moarte, cred că i s-a făcut dreptate Mitropolitului Vasile. La urma urmei, ce sunt 50 de ani pentru cel intrat deja în veșnicie?” „Au trecut 50 de ani?” „Întrebă Mitropolitul Banatului. „Se vor împlini 50 în 21 februarie 2019”, i-am răspuns. „Părinte Ioan”, i se adresează episcopului vicar, „notează data aceasta. Vreau să facem un pelerinaj la Cornești (actuala denumire a Jadaniului). Să păstrați 50 de exemplare din această carte, ca să le ducem acolo... Deci, anul 2019 va fi cel al semicentenarului mutării Mitropolitului Vasile la Domnul...”, a decretat. Eugen era convins, ca „editor bătrân”, cum îi plăcea să se recomande, că această carte constituie cea mai importantă apariție editorială din Timișoara anului 2018. Am povestit apoi una, alta despre... autorul absent. Despre cum a auzit Mitropolitul Ioan de el, de la o călugăriță ce învățase de la Vasile Lazarescu să se retragă în chilie, în fiecare zi de vineri, să țină post negru și să se roage cât de mult poate, despre cum și-a dorit Lazarescu o episcopie, o catedrală, o mitropolie și un sfânt pentru toți bănățenii la Timișoara și despre cum și-a urmărit cu o voință de fier realizarea acestor țeluri duhovnicești,

despre licențele lui obținute în străinătate – la Cernăuți, la Budapesta și la Viena, despre verticalitatea sa de neclintit, despre operele de caritate... Mitropolitul Ioan m-a întrebat dacă am fost vreodată în Paraclisul Mitropolitului Vasile. „Cum era să fi fost?”, i-am răspuns, fără adăugirea că nici mormântul de sub altar nu i-l văzusem timp de 21 de ani... Cu generozitatea Sa, Mitropolitul Ioan „ne-a dus de mână” – cum a afirmat câteva zile mai târziu Părintele Ionel Popescu, într-o emisiune televizată – prin încăperile Mitropoliei, păstrate ca-n vremea lui Lazarescu. Impresiona în fiecare dintre ele desăvârșitul simț estetic al celui ce decisese amenajarea lor. La etaj, într-o tăcere grea de înțelesuri, am intrat în Paraclis. Era de parcă am fi ajuns pe Muntele Măslinilor. Eugen a îngenunchat. Fețele bisericești au rostit rugăciuni. Eu însămi am spus „Tatăl Nostru”, rugându-mă așa cum o învățase pe Bunica Uica Vasile: „să nu spună alta decât «Tatăl Nostru», ca să știe Dumnezeu că Îl iubește și să o iubească mai mult apoi”. Așa cum ne cere, de fapt, Iisus... Au urmat clipe lungi. Adânci. Apoi s-a auzit vocea Mitropolitului Ioan, profund tulburată: „Eu am găsit aici... lacrimile... Mitropolitului Vasile”.

10 OCTOMBRIE 2017

La începutul toamnei lui 2017, am făcut primele drumuri cu Eugen Dorcescu, ca soț și soție. Am fost, mai întâi, la apartamentul lui Eugen, de pe strada Liviu Rebreanu. (Pe la scriitorii... mei favoriți, Dorcescu și Rebreanu). Am tastat codul de la intrarea în bloc, el mi-a deschis poarta. Din afară, nu dinăuntru, ca până atunci. Și fără să-mi mai spună „Bine ai venit!”, căci acolo... eram de-acum înaintea acasă. Eugen a mai zăbovit puțin în urma mea, fiindcă a văzut îndreptându-se spre noi o vecină. M-am oprit și, dându-mi seama ce se întâmplă, am revenit aproape de el.

„V-o prezint pe Doamna mea...”, i-a spus doamnei Popescu. Mâna stângă a Poetului era încă pe mânerul porții, astfel încât, într-o clipită, o puternică rază de soare i-a săgetat verigheta. Au țâșnit din ea luminițe. Instinctiv, mâna mi-a alunecat într-acolo, atrăgând atenția vecinei asupra verighetelor noastre, așezate alături, strălucitoare, încălzite parcă de soarele blând și așezat al toamnei.

„Vai, v-ați căsătorit!”, a dedus vecina. Și a comentat: „Ce bine! Cât era să mai stați singur?... Urlă

pereții în casa omului singur”. Apoi, s-a răsucit binevoitoare spre mine, cât să mă măsoare cu o feminină curiozitate. „Mă bucur să o cunosc pe Doamna. Și mă bucur pentru dumneavoastră!”, i s-a adresat lui Eugen. Avea o ușoară sfială în veselia ei. Nu se aștepta să vadă pe altcineva alături de Eugen Dorcescu, după ce zeci de ani îl știuse trăind doar pentru Oli, cu ea de mână pe scări, pe aleile din preajmă, în tot cartierul. Stinghereala aceasta era și a mea. Nici eu nu mă obișnuisem cu noul statut. Așa cum spunea Eugen, *știam* că ne-am căsătorit, dar nu *credeam* încă.

La câteva zile după aceea, am plecat spre Bozovici, pentru lansarea volumului de debut al Marianei Pășlea. Îi trimisesem cu o seară înainte și dumneaei, și Luciei Țunea, fotografiile de la cununia religioasă, ca să știe că ne-am căsătorit, să nu fie luate prin surprindere de intimitatea noastră când ne vor întâlni. A venit să ne ia cu mașina din fața Politehnicii Alimpie Ignia, fost decan al Facultății de Electronică, dar și fost coleg de școală cu soțul Doamnei Pășlea, vecin și prieten de o viață, cum aveam să aflăm curând. Eugen a dat mâna cu profesorul. Apoi m-a prezentat: „Soția mea!” Iar eu, intimidată de mirarea interlocutorului, mi-am spus numele: „Mirela Borchin”. „Sunteți soț și soție și aveți nume diferite? Hm!...” Un comentariu scurt, care ne-a pus pe gânduri. Era clar că trebuia să rezolvăm și problema asta. „De acum încolo te vei prezenta

Dorcescu. Mirela Dorcescu”, mi-a spus Eugen, de îndată ce am coborât din mașină. „Îmi dai numele tău de scriitor?” „Cu mare plăcere! Nu ești soția scriitorului?”... Îmi repeta, de câte ori se ivea prilejul, că trebuie să conștientizez noul meu statut. „Nu doar să știi, să și crezi că ești soția mea...”

Mariana Pășlea ne-a primit cu mari emoții. Știa că îi suntem prieteni, dar parcă nu-i venea să creadă. Era în curte, cu sora ei, pregătind o saramură de pește, după o rețetă de la Galați. Domnul Pășlea, mai nonșalant, ospitalier din cale-afară, ne însoțea prin casă, prin grădină, prin amintirile locului, ale familiei... cu un zâmbet mucalit, cu debordanta lui bucurie de a fi stăpân și lucrător de bază în gospodăria lor.

Lucy Țunea și soțul său, Părintele Mihai Ilie, ne-au dus a doua zi, cu mașina lor cea nouă, la Mănăstirea Țara Almăjului, unde urma să se desfășoare lansarea de carte. Bărbații discutau despre ceea ce îi leagă de Bozovici. Pe bancheta din spate, Lucy m-a luat de braț, s-a lipit de mine și mi-a șoptit, din adâncul sufletului ei: „Mă bucur că ți-ai găsit drumul care ți se potrivește!”

La intrarea noastră în sala de conferințe a așezământului monahal, s-a iscat rumoare. M-am uitat în direcția de unde se auzeau șușoteli și am înțeles că se vorbea despre noi. „Nu sunt soț și soție! Doar umblă împreună”. „Ba da, sunt căsătoriți! Uite că au

verighete”. „Lasă-mă, dom’le, în pace! Căsătorii înseamnă să fie cununați în Biserică”. „Au fost și în Biserică...” Eugen și cu mine am încadrat-o pe Mariana Pășlea, ca niște nași, care-i poartă de grijă, girându-i intrarea în lumea beletristicii. Totul era așa cum trebuia să fie. În curată rânduială. Gheorghe Rancu, scriitorul almăjan, redactor de revistă, care ne contesta starea civilă într-o conversație cu domnul Pășlea, ne văzuse în urmă cu două luni la Uzdin, la Festivalul la care Eugen Dorcescu a luat marele premiu, unde eu am lansat *Primăvara elegiei*, despre *Elegiile de la Carani*, recentul volum al lui Eugen, și unde Adrian Dinu Rachieru a afirmat, pe parcursul unei *laudatio* la adresa Poetului, că nu cunoștea, în literatura română, o altă întâlnire mai fericită decât cea dintre noi... de la cea a lui Ion Creangă cu Mihai Eminescu. Această frază l-a impresionat și pe Nicolae Dabija, care a promis că se va interesa de evoluția relației noastre. Și, cu toate că acolo eram amândoi în centrul atenției, la căderea serii, lângă statuia Poetului-Luceafăr din parcul de la Uzdin, ne-am trezit... complet uitați. Alergaseră toți scriitorii la agapa pregătită de Vasile Barbu în curtea Casei românești, grăbiți să cinstească un pahar de țuică și să se înfrupte din pita caldă de Uzdin. Printre copacii cu coroanele pline de frunze verzi, rămăsesem „singuri-singurei”. Sub cerul liber, doi oameni complet liberi. „Vrei să fii soția mea?”

m-a întrebat Eugen, „în liniștea serii”. Ochii îi scăpărau de lumină, de căldură. „Ochii lui cei buni...”, pe care îi remarcase și mama sa, fosta lui învățătoare, cea care, înainte de a muri, a mai dat un ocol grădinii de la Stroești la brațul fiului, recitându-i din Eminescu: „Vezi, rândunelele se duc,/ Se scutur frunzele de nuc...” Mama lui Eugen s-a numit Dorcescu. Aveam și eu să mă numesc așa...

Adevărul este că am cam „fugit” cu Eugen Dorcescu, după acea întâmplare. N-a știut nimeni că „ne-am luat”. N-am purtat verighetele înainte de a fi sfințite, la cununia noastră religioasă, în Biserica din Dacia, unde Părintele Ioan Bude ne-a felicitat pentru „cel mai înțelept pas făcut în viață”.

Abia ne obișnuiam unul cu celălalt, când a trebuit să facem drumul la Bozovici, ca să o „botezăm” pe Mariana Pășlea, străjuindu-i debutul. La înălțime. La mănăstirea din centrul Țării Almăjului, înconjurată de culmile dulci ale Munților Banatului – ai Aninei, ai Semenicului, ai Almăjului... Într-o „gură de Rai”, scăldată în „lumina lină” a unei după-amiezi de octombrie. Ceremonia lansării a început cu „Tatăl nostru”, rostit de Părintele Dr. Petrică Zamela, amfitrionul din acest mediu sacru. A fost surprins să audă că suntem de curând căsătoriți, dar ne-a binecuvântat imediat ce a aflat. Precum toți preoții cunoscuți. În atmosfera sobră a unui eveniment cultural, s-a trecut, firesc, la

cuvintele de laudă pentru sărbătorită, „mărturisindu-ne” unii altora, cum ne cere Apostolul Iacob, ce anume ne-a impresionat, ne-a îndemnat la reflecție sau ne-a inspirat o analiză. Era un timp parcă anume destinat împlinirii dorințelor ascunse. Un timp al celor care iau în serios șansele dumnezeiești ce le apar în cale. Mariana Pășlea debuta, la aproape 70 de ani, cu o... *Dragoste târzie*. Titlul volumului i-a fost sugerat de Eugen Dorcescu, Poet și editor, redactor de carte. Eu îi scrisesem prefața, evidențiind bucuria autoarei de a ieși din anonim. Trebuia să arate lumii cine este de fapt. Modestia, maternitatea, cariera de dascăl, încercările vieții o împiedicaseră să se afirme în Bozoviciul adoptiv. După ce s-a achitat de toate îndatoririle, și-a găsit răgaz pentru sine. S-a odihnit, s-a redescoperit, a scris poezie. Nu cu egoism, ci acordându-și prioritate. Versurile sale îmi transmit „une joie de vivre” și o șăgălnicie a zicerii ce-mi amintesc de bucuria domoală a rostirii lui Creangă și a lui Sadoveanu. Galeria de portrete familiale mă duce cu gândul la tablourile de pe pereții unei case boierești, în care dialogul generațiilor este condus de limbuția isprăvnicelor. În vreme ce îmi expuneam aceste impresii de lectură, îi priveam în față pe scriitorii Țării Almăjului, mari patrioți locali. Mariana Pășlea face notă distinctivă în pitorescul peisaj, desprinzându-se de spiritul Banatului montan, cu feminitate, umor și

fină ironie, în sufletu-i încă fraged, candid, dornic de iubire, chiar dacă „nepoatele-s la rând”. E realistă, nu se aventurează, dar e fermă în convingerea că nu e niciodată prea târziu să te privești în oglindă, să iubești, să visezi la mai mult, să arăți lumii cine ești. Cum nu e niciodată prea târziu pentru literatură. Pentru un moment de ascensiune. Precum acesta: debutul în poezie. În genul liric, considerat a fi cel mai dificil dintre genurile literare.

Eugen Dorcescu vede, dimpotrivă, fața ascunsă, de adâncime, a scrierilor Marianeii Pășlea și îi așază poezia sub semnul „oarbei neființe”, al spaimei de moarte, de aneantizare. Această thanatofobie ar fi, în poezia sa, o sursă de melancolie, de frământări existențiale, ar constitui filonul unui lirism – temperat – al amărăciunii de a fi efemer.

Discursurile noastre au fost, paradoxal, contrare, probând și maieutica lui Socrate, și valabilitatea conceptului de „opera aperta”, introdus de Umberto Eco. Contrare, dar nu contradictorii, căci, așa cum spunea Mihail Sebastian, „există o toamnă în orice speranță și o primăvară în orice deznădejde”. (Pentru noi doi, în chip special, a fost, în anul 2017, și „primăvara elegiei”, și toamna... cununiei). Ca de obicei, discursul lui Eugen Dorcescu a fost apoteoza întâlnirii literare. La concluzia acestuia, de o calmă siguranță, nu pare a mai fi nimic de adăugat:

„Cartea Doamnei Mariana Pășlea transcrie tensiunea dintre drama trăirii și discreția expresiei, confruntarea dintre haosul angoasei și decența clasică a stilului”.

În preajma autoarei s-au rostit numai elogii. Au vorbit, cu măiestrite cuvinte, localnicii: profesori-poeți, precum Iosif Băcilă și Nicolae Andrei, inimoasa Lucia Țunea, colega și prietena de o viață a autoarei, Doamna profesoară Coiculescu, directorul școlii din Bozovici și, nu în ultimul rând, Părintele Zamela, ale cărui rugăciuni au însoțit sobrul debut al Marianeii Pășlea. Din poeziile *Dragostei târzii* se puteau face trei cărți. I-am respectat autoarei dorința de a-i strânge laolaltă toate poemele încredințate, fiindcă fiecare dintre ele reflectă o fațetă a personalității și a stilului său. Dar Mariana Pășlea nu și-a spus ultimul cuvânt. Următoarea carte se scrie. Cu tot mai mare râvnă. Cu tot mai mulți prieteni. Cu sporită audiență.

Ieșim, eliberați de emoții, pe platoul din fața mănăstirii. Ne strângem, destinși, surâzători, în jurul celei ce tocmai a dobândit, precum cavalerii de odinioară, investiția de poetă. Facem o fotografie, care va deveni fundalul unei binecunoscute cronologii. Ca să se vadă pe mapamond că am fost acolo, în acea zi fericită, anume pentru Mariana Pășlea: eu, în stânga poetei; Eugen, la dreapta sa. În perspectivă, Mănăstirea și cerul Țării Almăjului. Imagine vibrantă. Întru aducere-aminte...

27 OCTOMBRIE 2017

Iată că am dus la bun sfârșit și... Anul Eugen Dorcescu! Au avut grijă ca finalul să încoroneze opera aniversară studenții mei dragi - Cristina Temu, Anișoara Cîra și Cătălin Ciobanu. Și Lector Dr. Nadia Obrocea, mâna mea dreaptă. Colaboratoarea cea mai discretă și mai eficientă. Ei au pregătit, sub veghea mea, fagurii pentru mierea cuvântului, șlefuid fiecare alveolă, ca să se așeze bine gândurile ce urmau să se exprime despre protagonist sau, mai ales, de către acesta.

În Amfiteatrul G.I. Tohăneanu, cel mai personalizat amfiteatru al Universității de Vest din Timișoara, Magistrul ne-a pontificat, vineri seara, o nouă mare întâlnire cu Poezia. Câtă Poezie n-a rostit el, pe vremuri, între acești pereți! Versuri din *Eneida*, Eminescu, Blaga, Arghezi, Voiculescu se revărsau în noi - și în atâția alți împătimiți de literatură - ca lumina în brazda proaspăt întoarsă...

Am adus aici, de multe ori, și Poezia lui Eugen Dorcescu, fostul său discipol, căruia Magistrul i-a coordonat teza de doctorat despre metaforă și pe care l-a așezat, „fără să pregete”, alături de Al. Philippide și

I. Pillat, poeți români în fața cărora G.I. Tohăneanu „își scotea pălăria”, precum Maestrul său Tudor Vianu, atunci când treceau împreună prin dreptul casei lui Macedonski din București... Invitat la cuvânt, Profesorul Univ. Dr. Vasile D. Țâra își amintea că a intrat, în urmă cu 54 de ani, în același Amfiteatru, ca proaspăt preparator, venit de la Iași, și l-a găsit aici pe Magistru „trimițând dulci săgeți spre inimile studenților”. N-am putut să nu-mi imaginez că Eugen Dorcescu se afla printre studenții din A12, săgetați în inimă, pe atunci, de cuvintele Magistrului.

Când Cătălin a prezentat un aranjament foto, pornind de la fotografia de tinerețe a lui Eugen Dorcescu, s-a auzit un „Uuuuuuuuuuu...” din sală, un icnet admirativ, pe care studentele nu și l-au putut reprima și l-au articulat la unison. În aceeași clipă, Profesorul Țâra s-a întors spre studenți și a subliniat, ridicând mult deasupra capului un braț îndreptat spre Eugen: „Exact așa arăta când lucra la Universitate!”

Poetul a plecat din Universitate, unde diriguise colectivul de cercetare în stilistică, în 1984, anul în care am intrat eu la facultate. Ne-am regăsit după mai bine de 30 de ani și am reînnotat o existență academică. În 1984, Eugen Dorcescu s-a transferat la Editura Facla, al cărei director a devenit în 1990, în ceea ce numeam noi „Timișoara liberă”. Ei bine, revenea, de astă dată, adică în după-amiaza zilei de 27

octombrie 2017, în UVT, într-un fel de tradiție a întâlnirilor cu studenții, la un moment aniversar, căruia i s-a dat anvergura cuvenită, căci nimeni nu poate contesta faptul că Eugen Dorcescu este un important Poet român, „original și maaare” (sic!) (după aprecierea Prof. Univ. Dr. Iosif Cheie-Pantea), și aducea cu sine toate cărțile la care am lucrat împreună în acest an: o antologie, un volum omagial, un nou volum de versuri... și o carte scrisă de mine despre poezia lui.

Doamna Prof. Univ. Dr. Ileana Oancea, din aceeași generație de dascăli – ai lui și ai mei, a observat că noi doi „ne-am făcut din viață o operă”. Foarte frumos spus! E firesc pentru doi scriitori să-și privească existența ca pe un text, căruia să-i confere valoare – și în formă, și în conținut.

Apoi, a vorbit Poetul. Și-a început discursul cu o mărturisire: *Elegiile de la Carani* sunt rodul unui extaz – confesiv, contemplativ-peisagistic, dar și reflexiv, spiritual, sau erotic –, stare la care a ajuns după ce și-a trăit până la capăt durerea și după ce a redescoperit fericirea, pe care a trăit-o, iarăși, până la capăt... A citit *Triada*:

*În orice loc și clipă, eram trei:
Eu, El Shaddai și amintirea Ei.
Triadă metafizică. Cel Sfânt
Ținându-ne-ntre Ceruri și Pământ.*

*Pe tine, cine oare te-a trimis?
Ea? El Shaddai? Sau propriu-mi abis?
Căci, dincolo de-a lacrimii perdea,
O-mbrățișai. Și Ea te-mbrățișa.*

*Ce tragice priviri! Ce vaier crunt!
Eu, cel de dinainte, nu mai sunt.
În sufletu-mi de-azur, veghează trei:
Tu, El Shaddai și amintirea Ei.*

Aplauze în ropote, ritmate. Eco-ul unor emoții de început de lume. În loc să înceteze, aplauzele se intensificau, pe măsură ce publicul își amintea crâmpoșele din text. Precum atunci când, prezentând filmul evenimentelor acestui „An Eugen Dorcescu”, Cătălin s-a oprit la fotografia de la cununia noastră civilă, a luat poziție de drepti, s-a înclinat și a spus tare: *Felicitări! Casă de piatră!* (Cine l-o fi învățat? Niciun actor n-ar fi rostit mai convingător aceste urări... Parcă i-au țâșnit din inimă. Din cele o mie de inimi pe care le are tânărul acesta: una pentru Ani, una pentru Cristina, una, categoric, și pentru noi! Etc. etc...). Sala a izbucnit în aplauze. Tot mai puternice...

Și pe mine m-a impresionat acest poem. Și pe Arla, nora mea, care declara că i-a intrat în sânge, literă după literă. De altfel, eu am preluat din *Triada* două versuri, ca *motto* pentru *Celesta*, romanul la care

lucrez: „Căci, dincolo de-a lacrimii perdea,/O-mbrățișai. Și Ea te-mbrățișă” („Tu asta ai acum de făcut – mi-a spus Eugen după lansare – să scrii *Celesta*!”).

Prozatorul și jurnalistul Dumitru Opreșor spunea, odată, că povestea noastră este frumoasă îndeosebi prin realizările ei. Despre cele din 2017, au vorbit Ani și Cristina. Au citit, alternativ, poezii, Cristina și Cătălin. Impecabil. Cristina a cucerit sala. Cu calitatea, cu frumusețea, cu inteligența și feminitatea-i fără cusur. Atentă la ceas, am pus pe talerele unei balanțe, de o parte, studenții mei, pe care îi înfățișam invitațiilor, de cealaltă, invitații, pe care îi prezentam studenților. Aceasta era lumea mea. Și în centrul ei: Eugen Dorcescu. Prof. Univ. Dr. Livius Petru Bercea, ale cărui lucrări le studiam, în urmă cu patru decenii, pentru a învăța gramatică și hermeneutică, a afirmat că „m-am mutat cu arme și bagaje în literatură”, fără să uit învățăturile lingvisticii. Auzind că „se vede” ce fac, nu am putut să nu o evoc pe regretata Doamnă Doina Comloșan, profesoara noastră, cu care am scris trei volume dintr-un dicționar de comunicare lingvistică și literară. Ea avea convingerea că textul literar este o construcție lingvistică cu valoare estetică. Știința textului nu poate ocoli cunoașterea gramaticii, deci „literatul care nu are un lingvist alături... să și-l cum-pere!”, am concluzionat, în acordul tuturor filolo-

gilor, pe care, direct sau indirect, i-a învățat Profesorul Tohăneanu și limbă, și literatură.

Pe acest fond armonios, al consensului și al bucuriei sărbătorii, la care au participat, după un drum greu, și prietenii noștri din Țara Almăjului – scriitorii Iosif Băcilă, Mariana Pășlea și Lucia Țunea –, Eugen Dorcescu a încheiat seara cu... punctul culminant, citind un „poem-testament”, după propria-i mărturisire. Cum a auzit cuvântul „testament”, conștient de greutatea pe care i-o atribuie Poetul, eminentul artist al imaginii Victor Popa a reactivat camera, pentru a imortaliza un moment rarisim, de istorie literară. Poetul a recitat calm, grav, din volumul *Sub cerul Genezei*, poemul intitulat *El hombre de cenizas (Omul de cenușă)*, dedicat mie, da, mie chiar, rostind, apăsător, noul meu nume: Mirelei-Ioana Borchin-Dorcescu. Prietenii săi (Eugen are mulți și minunați prieteni) îl urmăreau din cale-afară de tulburați...

*Îți cer un lucru simplu: Când va fi
(E și uman, e și divin să fie),
Să-mi schimbi uscatul trup într-o făclie
Și-ntr-un căuș de pulberi cenușii.*

*Să faci, încet, cu urna câțiva pași
Pe malul unei ape (Știi tu care!),*

*Al unei ape repezi, sclipitoare,
Și-n unda-i verde pulberea s-o lași.*

*Astfel, va dispărea, pe veci, caduca
Făptură care-am fost și nu mai sunt:
În volbura amnezicului prund,
Sub umbra Catedralei Sfântul Luca.*

*Apoi, să uiți, desăvârșit, aceste
Mici gesturi despre care ți-am fost scris.
Căci totu-i mai nimic decât un vis
Și mult mai trecător ca o poveste.*

Îndrăznesc să afirm că povestea Anului Eugen Dorcescu a fost distinsă, elegantă, binevoitoare, frumoasă... Memorabilă chiar... Evenimentul final a fost anunțat în multe locuri, dar cu cel mai amplu ecou, se pare, în „Ziua de Vest”, 20.X.2017, sub semnătura lui Gheorghe Miron (600 de vizualizări, 8 comentarii, dintre care două din Spania: M. Cinta Montagut și Coriolano González Montañez).

După care, s-a tras cortina.

27-28 IULIE 2018

„Cu prudență afirm”, își începea Profesorul Tohăneanu enunțurile despre orice premieră; și le continua apoi, la adăpost de eventuale obiecții, spunând răspicat ceea ce avea de gând. Așa că îi voi urma pilda cea bună, amintindu-vă deci, cu prudență, că Nicolae Iorga a fost primul care a remarcat uluitorul fapt că ROMÂNIA, „cea cu atâtea jertfe întregită” în AD 1918, era înconjurată (precum soarele sau luna de halouri – aș adăuga eu) de ROMÂNI, adevărați grăniceri ai neamului. Rămași pe dinafară, ar spune cei rău intenționați. Rămași dincolo de graniță, de fapt, precum și dincoace, printre noi, au rămas și sârbi, și unguri, și bulgari, și ruși, și ucrainieni... Așa gândește Vasile Barbu, poetul român de la Uzdin, Serbia, străjer la „Poarta de vest a românismului”, cum îi place să își recomande localitatea natală. Acolo, în Uzdin, el face cinste românilor, dar și sârbilor. E contagios românismul fraților din Serbia. A vorbi și a petrece românește înseamnă acolo a fi... chiar mai român decât acasă.

Am revenit zilele trecute la Uzdin, la festivalul de poezie, denumit, cu un sfert de veac în urmă, printr-o

adecvată metaforă, „Drumuri de spice”. L-am însoțit pe un asemenea drum, acum un an, pe Poetul Eugen Dorcescu, laureatul celei de-a XXIV-a ediții, în calitate de exegetă a operei sale poetice, pentru a rosti o *laudatio* și pentru a-mi lansa *Primăvara elegiei*, carte de eseuri hermeneutice despre volumul său de versuri, intitulat *Elegiile de la Carani*. Mergeam spre o destinație necunoscută, ca într-o excursie în străinătate, dar cu brațele pline de cărți. Priveam tot ce se întâmpla de la o oarecare distanță, cu prețuire, simpatie, umor, curiozitate. Îmi zvâcnea, din când în când, inima și atunci, dar nu ca de data asta, când Vasile Barbu, văzându-ne, a alergat, pur și simplu, spre noi, ca să ne îmbrățișeze fratern și să ne ureze casă de piatră. Ca soție a fratelui Eugen, intram altfel în Uzdin. Aveam drepturi noi, la dreapta „marelui Poet și a marelui român” Eugen Dorcescu. Aveam drepturi noi, lângă „minunea aceasta de poet”, cum l-a calificat Vasile Barbu pe Eugen Dorcescu. I-am urat și eu lui Vasile Barbu cel puțin încă 25 de ediții ale festivalului cu care se identifică. „Să trăim noi atâta?!... Să mai trăim, da' să nu exagerăm!...”, l-a citat el pe Arcadie Chirșbaum, poetul din Făget – Timiș. Și a continuat: „Că nu am fost eu tânăr niciodată,/Ci tânăr de acum voi fi abia” (E. Evtușenko). Vorbea recitând și râdea din toată inima. De fapt, inima lui râde. E fericit între românii săi. Îi strălucesc ochii, i se luminează chipul de atâta

bucurie a vederii și a revederii confrăților săi. A adus la Uzdin elita poeziei românești, concepând un festival... pentru totdeauna – din Moldova: Grigore Vieru, Leonida Lari, Nicolae Dabija, Arcadie Suceveanu...; din România: Petre Stoica, Cezar Ivănescu, Mircea Dinescu, Vasile Morar, Aurel Turcuș, Ileana Roman, Eugen Dorcescu... ; din Serbia: Petru Cârdu, Ion Miloș, Ioan Baba, Slavco Almăjan, Adam Puslojić, Ana Niculina Ursulescu... Despre laureații festivalului, a scris și o carte, intitulată, printr-o metaforă coalescentă, săgeată a spiritului său, *Drumuri de spice, popasul îngerilor...* Pentru fiecare portret de poet, a găsit un titlu/vers sugestiv, cvasidefinitiv: „Din vorbă-n frunză trece el” (Petru Cârdu); „Sunt iarbă – mai simplu nu pot fi” (Grigore Vieru); „Sunt trist și nu știu unde” (Adam Puslojić); „Și trupul tău mă inundă cu sânge și soare” (Petre Stoica); „Dați-mi o fereastră ca să-mi stea aproape” (Vasile Morar); „Și totul e la tine doar himeră” (Arcadie Chirșbaum); „Viața e joc în joc. Eu sunt regina jocului” (Ileana Roman); „În sufletu-mi de-azur veghează trei: Tu, El Shaddai și amintirea Ei” (Eugen Dorcescu); „Să mai umblăm și după suflet” (Grigore Leșe). Cu mâna sigură a literatului experimentat, a selectat poeme emblematice și a realizat grupaje reprezentative, a adunat și a plasat la loc potrivit fotografiile scriitorilor laureați, toate făcute la Uzdin, cu

prilejul decernării premiilor. A lucrat riguros, cu o ardoare și un devotament greu de întrecut. Rezultatul? O carte-document, apărută chiar la Uzdin, pe care istoria literară românească e obligată să o ia în seamă. Pagini importante din istoria poeziei contemporane românești s-au scris în acest sat din Banatul sârbesc, imposibil de ignorat de geografia literară a momentului. Poeți români de pretutindeni vin aici vară de vară, la chemarea lui Vasile Barbu. Cum își aduce el invitații? Apelează la prietenii cu „mășini”! Unde îi cazează? Pe la oameni... „Cine nu știe unde-i găzduit, să mă întrebe pe mine!” Face o pauză, pozează în om aflat în încurcătură. „Că, oricum, eu nu știu...”, adaugă în surdină, spre hazul tuturor, fiindcă lui nu-i scapă nimic, controlează totul „la țenti”, cum zice bănațeanul. Câți se strâng la masă? Cel puțin 100! Se întind în curte sau în camerele-muzeu ale Casei Românești mese lungi... pentru nopți albe de poezie! Nu rămâne loc neocupat...

Ora 17. Ceremonia de deschidere. Asistența e risipită pe plațul de dinaintea Casei de Cultură, în preajma statuii lui Mihai Eminescu, pontiful oricărei manifestări culturale românești. Se adună nori, din senin. Conform prognozei, furtuni cu fulgere... Nori negri-albăstirii, cu margini perfect conturate, ca unghiile rotunjite, tăiate impecabil cu forfecuța, peticesc cerul plumburiu. Organizatorii se precipită.

Preotul și cântăreții se apropie în grabă de placa de marmură, donată de Prof. Gheorghe Rancu, din Almăj, cetățean de onoare al Uzdinului, o placă pe care sunt inscripționate, cu litere aurii, numele laureaților ultimelor zece ediții ale festivalului. Toți aceștia au fost invitați la ceremonie. Peste umărul lui Eugen Dorcescu, îl văd pe Grigore Leșe, actualul câștigător al Premiului „Sfântul Gheorghe”. Deci, a ajuns!... Poartă straie țărănești, ce par a fi din zona Maramureșului. Când începe slujba, își descoperă capul. Și-l apleacă. Ascultă atent. Preoții, cantorii se roagă pentru neamul românesc... Se aud tunete. Încep să număr: 1, 2... Furtuna e la doi pași. Se dezvelește placa. Nu de către donator, fiindcă a întârziat. De către o firavă domnișoară, în care Vasile Barbu vede succesoarea lui la conducerea SLA „Tibiscus”. Se aplaudă cu entuziasm. Nu se ține cont de vreme. Se trece la fotografii în fața plăcii sfințite. Surprinz momentul când Eugen Dorcescu face cunoștință cu Grigore Leșe. Își strâng mâinile. „Când s-au întâlnit Cuvântul cu Muzica, Dumnezeu a rodit un mugur nou!”, comentează Constanța Marcu. Inima îmi tremură, mă chircesc de frig, dar mâinile îmi sunt sigure. Fotografiez „ca la ONU”. Vasile Barbu îl ia de braț pe Eugen Dorcescu. Ca la un semn, ghicindu-mi, poate, gândul, se uită spre mine cei trei români atinși de geniu. Reușesc să îi prind în același cadru pe Vasile Barbu, pe Eugen

Dorcescu și pe Grigore Leșe. Trei simboluri ale elitei românești. Trei chipuri ale sufletului de român. „Există mai multe daruri, dar un singur duh”... Toți trei sunt buni creștini, care nu și-au îngropat talanții, ci i-au pus în lucrare. În opere care vor dăinui.

S-au rupt norii. Ploaia cădea în cascadă. Trebuia să ajungem la școală, unde continuau festivitățile. Abia ne mai vedeam printre perdelele de apă. Eram descumpăniți. Aveam o singură umbrelă și eram trei. Degeaba o ridica David deasupra tuturor, căci n-avea cum să ne acopere și să ne ferească de rafalele ploii. „Aveți cu ce merge?”, mă întreabă un domn. „Nuuuu...” „Urcați în mașina asta!” Ne trezim într-un microbus al RTV Novi Sad, pe ultima banchetă. Se vorbește sârbește, cu un ton cald, prietenos. „De unde sunteți?”, ne întreabă peste umăr domnul care ne-a poftit. „Din Timișoara”. „Ah, din Timișoara! Noi, când mergem la Timișoara, ne cumpărăm cărți, telemea și... batoane de rom”. „Dacă știam, vă aduceam acum, mai cu seamă că locuim în apropiere de o piață, unde se vinde telemea...” „Ați mai fost la Uzdin?”, întreabă doamna, care am dedus că îi era soție, una dintre câștigătoarele festivalului, Ana Niculina Ursulescu. „Da. Am fost anul trecut, când soțul meu, Eugen Dorcescu, a fost laureatul... Și David, fiul meu, masterand la București, a fost cu noi. Acum a venit ca să îi ia un interviu lui Vasile Barbu”. Doamna Ursu-

lescu se apleacă spre mine. „După prima lansare, o să vă pun câteva întrebări despre Uzdin...” „Firește. Am și scris despre Uzdin...” Și îi arăt *Celesta*, romanul meu, recent apărut, din care, cu câteva ore în urmă, în casa Domnului Theo și a Doamnei Speranța, gazdele cele mai ospitaliere din lume, citisem un fragment despre aventurile acelei prime descinderi în inima Voivodinei. Le oferisem un exemplar cu dedicație, lor și fiicei Theona, surprinsă de ingeniozitatea acestui nume – The-o-na! –, cu rezonanțe grecești. „Vrem și noi o carte!”, spune Domnul Ursulescu, regizor de televiziune, care ne anunță, cu mândrie, că au o bibliotecă de 6000 de volume, lucru de mirare în anul de grație 2018. Le promit cartea... care nu a mai ajuns la ei. S-au topit toate volumele, pe masă, în cele câteva minute în care au fost lansate. Nici n-am avut cui să dau un autograf, deși luasem vreo cinci pixuri la mine, ca să fiu pregătită, în caz că li se termină minele... L-am rugat pe David să filmeze totul. S-a ratat filmulețul. Dar important e că am lansat mai întâi *Celesta* la Uzdin, acolo unde eu și Eugen am hotărât, cu un an în urmă, să ne căsătorim, când, pare-se, fusesem uitați de toți participanții, sau intenționat lăsați singuri, lângă statuia lui Eminescu, sub cerul plin de lumini, ca un altar ortodox... La Uzdinul devenit o insulă a fericii, un labirint de oglinzi, în care se văd, augmentate, înflăcărare, gata de a se dărui, suflete de români

adevărați. Într-o stare de spirit unică, creată de păstrătorii nobili ai tradițiilor noastre – precum „bunicuțele Otiliei Hedeșan” și acel Mecena al lor, Profesorul Gheorghe Rancu, sau Grigore Leșe și horele lui izvorând din abisurile ființei românești. S-au lansat cărți și reviste, s-au rostit discursuri spontane, inspirate de frumusețea clipei, s-au făcut analize, în majoritate literare, s-au dat cadouri, premii, diplome de participare, s-au oferit cozonaci bănățenești cu mult mac și multă nucă, într-o atmosferă incandescentă. Mecenatul în cultură a avut ultimul cuvânt: Florian Copcea, laureat al Festivalului și cetățean de onoare al Uzdinului, a invitat toată suflarea la o cină românească. E foarte interesant acest fenomen al investirii în cărți și în reviste literare. Acești investitori au moștenit un dram din înțelepciunea lui Solomon. Sau din setea de nemurire a lui Ghilgamesh...

Ora 9 dimineața. Strălucește soarele. Sfidăm prognoza. Îmi pun șepcuța italiană, ca să-mi protejeze tâmplele de razele matinale. Aerul e curat după ploaie, liniștea... dintr-o lume de demult, de dinainte de a fi populată. Case mari, vile, dispuse geometric, la distanță de șosea, cu pajiști ample înaintea lor. Una mai frumoasă decât alta. Una mai nelocuită decât alta. Parcă te îmbie să intri și să le îngrijești. Încep să devin sentimentală. „Cât costă o asemenea casă?”, întrebă Eugen. „Cel mult zece-cincisprezece mii de euro”, zice

Domnul Theo. E incredibil de puțin... Satul s-a golit de prin anii 80, când sute de familii au plecat în America. Prea puțini s-au întors. Apoi tinerii s-au dus în România sau la Belgrad, pe la facultăți, ori și-au făcut un rost prin alte părți. Liniștea coboară ca „ploaia pe lână”. Visăm cu voce tare să ne luăm o casă în Uzdin. Lângă biserica ortodoxă, maiestuoasă în tihna vremii. Aproape de statuia lui Eminescu. Să ieșim de la slujbă și să trecem, în drum spre casă, pe la statuie... Ne lansăm în planuri și „gura nu-mi mai tace”. Eugen îmi atrage atenția că ne face cineva semne cu mâna. E Monica M. Condan, prietena noastră, cu care fixam și amânam întâlniri de câteva săptămâni... A rânduit Dumnezeu cea mai minunată întâlnire: la Uzdin!

Înainte de a i se decerna marele premiu al Festivalului „Drumuri de spice” lui Grigore Leșe, este invitat la cuvânt Eugen Dorcescu. Cu o seară înainte, rostise discursul de încheiere... „La Uzdin se cultivă marile valori. Arta, în general, și arta literară (poezia); precum și dragostea, în înțelesul cel mai înalt: agape, dragostea jertfelnică, întemeiată pe convingeri. La Uzdin, este iubită și premiată poezia românească de pretutindeni. La Uzdin, este trăită, intens și generos, dragostea între scriitorii români, dragostea între scriitorii români și scriitorii sârbi, dragostea între scriitorii români și sârbi și scriitorii de pretutindeni...

Uzdinul a devenit, cu vremea, un simbol, o entitate estetic-agapaică. Trupul simbolului este localitatea însăși. Duhul lui este Festivalul de poezie. Iar sufletul simbolului acestuia este poetul Vasile Barbu, ilustră personalitate românească din țara vecină, Serbia. Mulțumesc, Vasile Barbu! Mulțumesc, Uzdin! Mulțumesc, Serbia! Mulțumesc, România!” A rămas ceva de spus?... L-am rugat stăruitor pe Eugen Dorcescu să recite o poezie. Și-a pus ochelarii, și-a deschis ultimul volum de versuri, intitulat *Sub cerul Genezei*, a prelungit așteptarea publicului și a început să recite binecunoscuta sa poezie *În tăcere*:

„N-a fost cu neputință. N-a fost greu.
Aseară am vorbit cu Dumnezeu”.

Un curent a trecut prin tot publicul. Au amuțit cu toții.

„La fel de clar, de simplu, de senin,
Cum ai tăifăsu cu un vecin...”

Duioșie. Sticliri în ochi. Atenție sporită.

„E drept că El tăcea”. Poetul era într-o formă excelentă. Părea că se rup din el blocuri de poezie. Și accentua bărbătește cuvintele, insista asupra vibrațiilor consoanei „r”:

„... Sau, mai curând,
Iradia în fiecare gând,
În fiecare șoaptă și impuls,
În fiecare zbatere de puls”.

Îl văd pe Vasile Barbu la cel mult zece metri, în partea din stânga pupitrului. Transfigurat. Obrajii îi erau roșii ca de la febră. Încerc să nu-l pierd din vedere. Eugen Dorcescu își spune versul trăit:

„Doar eu grăiam. Și iată că, treptat,
Discursu-mi spre tăcere s-a mutat,
Tăcerea s-a umplut de sens și țel,
Tăcerea era drumul către El”.

Când a rostit „Tăcerea era drumul către El”, Vasile Barbu s-a dezechilibrat, a făcut câțiva pași spre Eugen... Ochii i s-au umplut de lacrimi. Grigore Leșe și-a dus mâna la frunte și și-a acoperit ochii...

„Așa-I vorbeam. Spunându-I tot, deschis,
Așa-I vorbeam: Abis lângă abis”.

Marii poeți erau cutremurați. Și aplauzele au întârziat puțin. Împietriseră. Când a primit marele premiu „Sfântul Gheorghe”, nici Grigore Leșe n-a ținut un discurs. A horit:

„La mijlocul cerului
Drumuri nu-s, cărare nu-i,
Și dacă o fost cărare,
Ea s-a prefăcut în mare”.

Ce minunăție! Ce poezie! Ce horire! *A hori* însemna inițial „a trăi hora”, așa cum *a doini* însemna „a trăi doina” și *a dori*, „a trăi starea de dor”:

„Muntele, că e de piatră
Tot dorește câteodată...”

De la Eugen Dorcescu am aflat și asta: ... a spus că ideile nu sunt doar ale celui care le-a emis, ci și ale celor ce se folosesc, cu grație, fidelitate și generozitate, de ele. *Mutatis mutandis*, așa e și cu poezia. Ea nu e doar a celui ce a scris-o, ci și a celui ce o face vie prin rostire, revărsând-o în lume din lăuntrul său... Și a celor care o cântă. Și a celor care o ascultă. A tuturor celor ce o iubesc și o preamăresc.

Inclusiv, la Uzdin.

9 OCTOMBRIE 2018

Obişnuiam să-i spun *Celesta* mea. Aşa cum, de obicei, spun „copiii mei”. Din zadarnicul sentiment al posesiunii. „Tu ai scris un roman intitulat *Celesta*?!”, s-a mirat Şerban Foarţă, când a auzit prima oară de carte. Am aprobat cu satisfacţie. „Cine e «Celesta»?” „... Sau ce?”, i-am răspuns atunci, nedorind să se epuizeze semnul „Celesta” înainte de lectură. „Celesta este şi un instrument muzical, ştii?” Gândul l-a dus imediat la muzică pe cel ce cântă la pian, pe cel a cărui mamă, Yvonne Foarţă, a fost profesoară de muzică. Referinţa oricărui cuvânt se creează psihic, după cum intuise abil Ferdinand de Saussure. În propria minte, apare brusc o diadă: sunetul aduce după sine şi sensul. Ce abis!...

Marţi după-amiaza, mi-am dus cartea cea mai apropiată de sufletul meu în Casa Domnului, ca să fie binecuvântată. La ora când am sosit unde ne-a îngăduit, cu gentileţe, Protopopul Ioan Bude să organizăm lansarea, porţile fostului altar, de sub actualul altar al Bisericii din Dacia, erau intens luminate. Vitraliile albastre străluceau. „Lumina – substanţă a eternităţii”, cum spunea Eugen Dorcescu, crea o ambianţă

indescriptibilă. Albastrul ceruleum, potențat de raze, îmi amintea de vitraliile lui Chagall, din Zürich. Acolo, prin fiecare fereastră, îmi părea că intră cerul, străpungând sticla geamurilor închise. Întotdeauna m-a fermecat fondul albastru, ca un firmament. O imensă frescă albastră, realizată de Sabin Bălașa, omagiază geniul lui Eminescu în Aula Magna a Universității din Iași... Dar nu-i vreme de amintiri. Invitații noștri se grăbesc să vină...

Primesc buchete de flori. Nenumărate. Le așez pe masa prezidiului de dinaintea altarului. Floare lângă floare. Corole de minuni în jurul *Celestei*. Pe fondul de azur aurit al porților împărătești. Ce amestec de culoare și candoare! Ce vibrație!

Rugăciune, înainte de orice cuvânt, înălțată – de Protopopul Dr. Ioan Bude – Împăratului. Singurului Împărat pe care l-au avut vreodată românii.

„Lansăm cartea într-un loc sacru”, se aude Eugen Dorcescu. Și, ca-ntr-un ecou: „Un loc sacru”. Îmi vine în minte scena „rugului aprins”: „Scoate-ți, Moise, sandalele, căci locul pe care calci e sacru”... Mă rup de toate legăturile și sunt... nemaifiind eu, cea de afară. Ci un „vas curat”, cum mă îndemna Bunica să fiu. În fiecare clipă, mă simt dăruită. Bunicul îmi șoptea în taină: „A fost la mine Maica Domnului. Avea un coș de fructe. Dar ce fructe! Din Grădina Raiului!... Și-mi întindea mie, și-mi zâmbea...”

De fapt, e o liniște magnifică în Biserică... Noaptea Învierii am petrecut-o cu Ildi, tot aici, la Biserica din Dacia. Însetați de lumină, de duh, de dezmarginire... Preoții ne îmbiau atunci: „Veniți de luați lumină!” Protopopul Bude ne îmbie și azi, cu la fel de dulci cuvinte...

Adina Chirilă mi-a spus, de curând, că mă invidiază pentru datul de a mă afla printre poeți. La stânga mea e Șerban Foarță. La dreapta, Eugen Dorcescu. Sunt atât de diferiți și, totuși, atâtea îi leagă! Până și poveștile de viață. Care i-au adus fizic, la momentul potrivit, alături. Au devenit vecini, pentru că și-au însoțit nevestele în blocul din Piața Dacia, unde ele locuiau de patruzeci de ani. Privește-i cu ochii tăi, auzi-i cu urechile tale, Adina dragă! Minunează-te și tu ca mine! Ca la un miracol medieval. Sau ca la o piesă de teatru postmodern, interactiv. De când m-am căsătorit cu Eugen, trăiesc ca într-un vis. Chiar și acum, când mi se prezintă *Celesta*, am senzația aceasta. Soțul meu vorbește despre distanța dintre realitate și artă. Despre obligatoriul *mimesis*, dar și despre *catharsis* și *poiesis*... care fac diferența dintre referent și semn, dintre adevărul frust și cel estetic.

Toți cei ce iau cuvântul ignoră povestea reală. Se referă la artă. La ceea ce-i frapează, la ceea ce scoate, pentru fiecare dintre ei, la iveală *Celesta*: dragostea, etica, psihicul, simbolul, poezia, ontologicul... Părin-

tele Bude, prietenii noștri – Mariana Pășlea, Ildikó Gábos-Foarță, Anișoara Cîra, Ana Maria Radu, Livius Petru Bercea (legat fedeleș de *Celesta*, ca redactor de carte și comentator neobosit al ei) și Șerban Foarță, dar și soțul meu, în mod repetat, ca moderator... interpretează *Celesta*, în deplină armonie, la masa amenajată special pentru această sărbătoare. Ne încântă, ne farmecă, ne răscolesc. „Îl înțelegi acum pe Iisus?”, mă întreabă Eugen. „«Aceștia sunt mama mea și frații mei!» Înțelegi ce vrea să spună?...” Și nu așteaptă răspunsul. Decretează: „Aceștia sunt frații noștri!” „În literatură?...” „În duh!” Ochii săi scapără, trec peste toată adunarea. Peste o sală plină, unde îndeobște se organizează studiu biblic... De ce nu s-ar face acolo și literatură? Literatura română a început în Biserica Ortodoxă. La toți cei prezenți s-a gândit Eugen când a zis „frații noștri”. L-a citat, apoi, pe Profesorul G.I. Tohăneanu, care exclamase odată, în biroul său, contemplând, alături de Eugen, o furtună cu fulgere: „Limba română! Cum mă bântuie ea pe mine!” Mă așteptam ca Eugen să spună: „Literatura română! Cum mă bântuie ea pe mine!” Dar îl aud parafrazând apăsător: „Dumnezeu!... Cum mă bântuie El pe mine!” Mă bucură îndrăzneala lui. Mărturisirea francă. Și mă împunge inima când mă gândesc cum m-am consumat eu în *Celesta*, bântuită fiind de EA. M-am resemnat, cu greu, că întotdeauna va fi așa.

Chiar dacă i-am înmormântat urna, chiar dacă am scris *Celesta*, încă mai țâșnesc șuvoaie de împotrivire în mine... Mi-e clar că din această triadă nu voi putea ieși. Și întrebarea retorică a lui Ildi, formulată în stilul soțului și al geniului ei: „Ce leșt a avut autoarea pe suflet când a scris *Celesta*?”, trădează altceva decât umorul celei „ce-mi știe povestea pe de rost”...

Șerban Foarță îmi arată, în linii mari, ce a scris. Se teme că m-ar supăra dacă ar citi și ultima parte. Îl asigur că nimic nu mă poate supăra. Sunt foarte bucuroasă de felul în care a fost onorată de toți vorbitorii *Celesta*, de aplauzele cu care a fost primită. Șerban își citește materialul... Îmi pune numele, muzical, pe portativ, remarcă simbolul ascensional din structura *Mi-re-la*, deși e convins că notele sunt egale în muzică, evocă apoi sonoritățile celestei, ale aceluși instrument muzical asemănător cu orga, sporind astfel pletora de semnificații a titlului cărții, pe care o lansează spre zarea albastră, și, în fine, raportează semnificația Arinei (numele protagonistei) (*arină*, moștenit din latinescul *arena*, având ca dublet etimologic neologismul *arenă*, înseamnă „nisip”) la *cenușă*... De ce m-ar fi supărat asta?! „Mai ușoară ca viața/e cenușa, e cenușa”, își închipuia Blaga. Iar eu m-am obișnuit să-l citez și să gândesc la fel. Analiza lui Șerban Foarță este SUBLIMĂ pentru Eugen Dorcescu, „atinsă de geniu”, în opinia Ilenei Oancea. Eu îi șoptesc autorului:

„Acesta nu-i discurs, ci POEM”. Un poem metatextual. *Epic*, mai ales în sensul superlativ, actual, al neologismului... anglo-american.

Mărturisesc că prenumele protagonistei, *Arina*, ca și numele său de familie, *Sălceanu*, sunt derivate de la *arin*, respectiv *salcie*, copaci din preajma Ibrului, râu cu nume dacic din peisajul natal al lui Eugen Dorcescu. Și iată încă un exemplu de diferență dintre intenția de comunicare, reală, motivată: *Arina* – *axis mundi* într-o mitogeneză *sui-generis*, semn al permanenței; și interpretarea receptorului avizat, la fel de motivată: *Arina* – „nisip”, asociat cenușei... semn al reducției materiale. Omonime... cu sens opus. Deci, omonime... antonime: *Arina*¹ și *Arina*². Arta face ravagii când e vorba de sens. Mulți au observat asta. Umberto Eco a pus în circulație mondială conceptele „opera aperta” și „semioză nelimitată”.

Dar arta face ravagii și când e vorba de suflet. Cartea ce le-a ocazionat protagoniștilor *Celestei* prima întâlnire era *Nirvana*. Un volum dedicat EI. Din care am dedus că, în viziunea ființei spirituale, ceea ce se întâmplă pe pământ nu este realitatea ultimă. Nimic nu este definitiv. Nici cenușa. Cenușa „Nirvanei” nu se aseamănă plumbului bacovian. „Amorul defunct” nu pune capăt iubirii dorcesciene. Pentru Eugen Dorcescu, în cenușă se ascund promisiunea nirvanică, jubilația eternității și a libertății celor ce se pot

reîntâlni „tu, gând” – „eu, gând”, „ca flacăra zvâcnită din cenușă”. Precum în celebra invocație a formației al cărei nume se leagă de pasărea Phoenix și de Șerban Foarță: „Fie să renască numai cel ce har/are a renaște curățit prin jar/din cenușa-i proprie și din propriul scrum/astăzi ca și mâine, pururi și acum”...

Am citit poezie în fel și chip. Pe Eminescu l-am citit cu admirație, cu venerație, cu mândria de a vorbi în limba în care el a scris. Pe Blaga, cu pofta de a-l asimila și de a-l recita atunci când voi iubi, în loc de sau sub formă de declarație de dragoste. Pe Dorcescu, de când am intrat în „visul celtic”, ce mi-a fost indus de volumul *Desen în galben*, cu sentimentul acut, însă trecut sub tăcere, că fiecare poem era scris pentru mine. De-atunci „înot ca-n fericite ape” în poezia sa. După trei ani, recunosc public acest fapt. Cu sinceritatea cu care spun ce am pe suflet, sinceritate pe care au remarcat-o și Ildikó Gábos-Foarță și Livius Petru Bercea. E atât de frumos ceea ce mi se întâmplă, încât simt nevoia să împărtășesc acest sentiment. Pentru a nu devoala identitatea Poetului meu, în *Celesta* nu m-am referit la vârtejul de emoții prin care trec ori de câte ori primesc din partea lui un poem cu dedicație. Seria dedicațiilor a început în ziua în care Eugen Dorcescu a împlinit 75 de ani. În 18 martie 2017. Atunci, cu *Ioanitul*, autoportret al unui slujitor al lui Dumnezeu din trupele de elită ale lui Hristos, Eugen

mi-a așezat în palme ființa sa. Știe cineva ce înseamnă să citești și să recitești un poem de sute, de mii de ori?!... Simțind că numai așa poți răsplăti cumva un asemenea gest?... Când am primit, spre „lectură plăcută”, *Elegiile de la Carani*, surpriza a fost atât de mare, încât n-am reușit să păstrez secretul. I-am trimis, unul câte unul, lui Ani, prietena mea, poemele dedicate mie. Le-am celebrat într-o noapte albă, răscitindu-le, comentându-le, minunându-mă de ele. „Știi că sunt subiectivă, dar mie mi se par cele mai frumoase poezii din lume!”, i-am scris lui Ani. „Nu ți se par, chiar sunt!!!”, mi-a replicat prietena mea. Eugen Dorcescu a așezat pe un pedestal satul meu, Caraniul, „La Isla de los afortunados”... „La voi, viața este literatură și literatura este viață”, a concluzionat, cu simpatie, Ileana Oancea. „Povestea voastră e tot mai fascinantă, seamănă tot mai mult cu un roman”.

Alături de Eugen Dorcescu, am devenit alta. El mi-a deschis *Biblia*, în trei limbi: română, franceză și spaniolă. De la el am învățat spaniola, el mi-a amintit franceza, el m-a inițiat în toate componentele *Scripturilor*. Cu blândețe și înțelegere, dar și cu fermitate și disciplină. Mi s-au deschis mintea, orizontul, sufletul. Alături de soțul meu, mi-am cultivat înclinațiile naturale: spre literatură și spre spiritualitate. Abia acum pot spune că trăiesc firesc, în lumea căreia îi aparțin. Eliberată de orice „lest”. Bucurându-mă de

familia noastră, de toți cei ce sunt ai noștri, vii și adormiți.

Soțului meu, Eugen Dorcescu, i-am dedicat acest roman despre EA și despre noi. Dacă l-aș fi predat Editurii MIRTON acum, nu în ianuarie, aș fi semnat Mirela-Ioana Dorcescu. Astăzi cred cu tărie că eu sunt Doamna Dorcescu. Soția unui mare Poet român. Și, după spusa prietenului său, scriitorul Nicolae Turtureanu, din Iași, sunt și „Doamna re/numită Celesta”.

9 NOIEMBRIE 2018

Ani (Anișoara Violeta Cîra, autoare, haida de!) s-a aciuat, pisicește, pe lângă mine și a devenit o prezență cotidiană, inevitabilă și indestructibilă, începând de la debutul meu cu *Punctul interior*... și până la debutul ei de acum, cu o carte despre romanele și eseurile mele, intitulată *Realismul simbolic*. Între cele două momente s-au scurs opt ani. Anișoara a participat nemijlocit la aproape toate evenimentele devenite subiecte literare și analizate de dânsa hermeneutic, cu metodele mele, în stilul meu. Ca în arta postmodernă, ce generează biografii... Colegii mei de Catedră, Simona Constantinovici și Bogdan Țâra, fără să se fi vorbit în prealabil, au apreciat cartea Anișoarei drept „un exercițiu de admirație”... Oare acesta e cuvântul?... Admirație sau țintă? Ani și-a dorit mereu să fie cu mine, să știe cât mine, să scrie ca mine, să facă parte din lumea mea... Am așteptat să văd până când o ține această râvnă. Și am văzut!... Nu știu cât am învățat-o eu pe Ani în acești ani, cât a învățat ea de la colegii mei, cât din vrafurile de cărți citite, dar un lucru e sigur: a făcut pași mulți în direcția mea. Nici nu mă gândeam că e atât de dificil să te convertești din inginer în filolog. Și

totuși, câți ingineri s-au reorientat spre filologie...? În cei 30 de ani de carieră didactică, eu nu am cunoscut decât două asemenea persoane: pe Voichița Năchescu și pe Anișoara Violeta Cîra. Dar numai Ani „și-a așezat numele pe-o carte”...

Aseară a fost seara Anișoarei. Era ca o adolescentă de odinioară la primul bal. Cu o rochiță nouă, evazată, roz, cu guleraș negru și cordon lat, asortat. Cu papucei de culoarea bomboanelor fondante. Cu o codiță împletită între bretonul roșcat și părul înfioiat. La debut... ca la debut! Sala s-a umplut. Cu studenții mei, ai Simonei, ai Adinei. Cu prietene vechi, ca Nadia, Adina Tihu sau Monica M. Condan, cu prietene noi, precum Doamna Tonenchi, Delia Mocan, Corina Frățilă... Aceștia sunt spectatorii ideali. Cei care vin să vadă, să asculte, să se solidarizeze cu autoarea, de data aceasta, și cu... subiectul cărții.

Pe fereastră, se vedea orașul: statui, alei, șiruri de arbori ornamentali, Catedrala... Se lăsa întunericul, încet-încet, în vreme ce, în sala 202, se ținea o lecție *altfel*, cu o echipă de dascăli la catedră, cu studenți, de drept și de ocazie, șezând pe scaune, nu în bănci. Ca la un spectacol. Ani s-a desprins dintre masteranzi și s-a așezat la catedră, a trecut, deci, de partea cealaltă, pe poziția privilegiată a celei căreia i se lansează o carte.

Ușor emoționată, dar numai atât cât era necesar ca să fie, de-a dreptul, șarmantă, masteranda Ana Maria

Radu Popovici (confundată cu colega noastră Ana-Maria Radu Pop, care devenea, astfel, din absență, prezență) deschide, intrând cu dulceață în rolul încredințat, ceremonia. Salută grațios, face introducerile, zâmbeste din vârful buzelor, se răsuțește când spre auditoriu, când spre prezidiu, stăpână pe toate replicile ei... Urmează Simona Constantinovici. Zveltă, cu părul blond și bogat, îmbrăcată în culori îndrăznețe, rivalizând cu frunzele toamnei, Simona face piruete retorice, filosofie a artei, considerații estetice sofisticate, semantică interpretativă. Toate curg ca un torent cald, de foarte de sus. De acolo de unde pornesc îndeobște spre studenți gândurile ei. Dă glas unor întrebări despre prietenie, veghe, admirație, sinceritate, adevăr... Are și răspunsuri. Le enumeră, la foc automat... Și, la capăt, privindu-i pe cei din prezidiu, își amintește brusc ce au însemnat ei cândva, ca prieteni, pentru ea, cu ani mulți în urmă, într-un moment de cumpănă. O muchie, un cerc, o rugăciune... Ne întoarce în timp, cu ochi înlăcrimați, rătăcim acolo, împreună cu vorbitoarea rămasă fără cuvinte, o secundă-două, într-o zonă crepusculară, din care am ieșit cu toții cu bine și, știind asta, revenim, fericiți, în prezent. Toate sunt acum la locul lor. Viața merge înainte, în cel mai firesc mod cu putință. Și facem cerc în jurul lui Ani și al cărții ei. Ce (re)întâlnire fericită!

Experiența de orator a lui Eugen Dorcescu își spune cuvântul, de la prima silabă. Studenții își pot lua notițe. Postura, dicția, formulele de adresare, toate frazele „cad în locul lor merit din cer”, după cum observase Șerban Foarță în legătură cu limbajul poeziei dorcesciene („poezie apodictică”, afirmă el). Discursul se articulează și se rostește exact ca în manuale. Cu accente perlocuționare premeditate: Poetul aduce elogiul Universității timișorene, „în care a învățat carte” de la venerații săi profesori, nelipsind la niciun curs, la niciun seminar, căci pentru învățătură a venit la Timișoara. Onestitatea spuselor sale nu poate fi pusă la îndoială. CV-ul lui este un șir neîntrerupt de performanțe. Mulți se întreabă „ce poți face cu filologia”. Ia să vedem ce ne spune CV-ul lui Eugen Dorcescu: dr. în filologie, cercetător (coordonator al Colectivului de cercetare de la Academie), editor (director al Editurii Facla), scriitor profesionist (din 1976), poet, traducător, critic literar, eseist, cetățean de onoare al Timișoarei. Câte discursuri a ținut de-a lungul vremii? Sute! Chiar cu câteva ore în urmă a prezentat la Scriitori recenta carte tradusă de Ildikó Gábos-Foarță. Acolo au venit să-l asculte bobociei de anul I, Română. Acum e seară. Se adresează maste-ranzilor. Le vorbește despre cartea colegei lor, carte dedicată „Doamnei lui, soției lui, Doamna Dorcescu”. (Ceilalți se obișnuiesc mai greu cu noul meu nume,

deși e pe coperta cărții, în fața lor. Bogdan Țâra recunoaște: „Mirela... și mi-e mai greu să zic...: Dorcescu”. Dar rostește, totuși, cum trebuie, își învinge inerția. Nici atunci când i-am cerut să-mi spună „Servus”, nu „Sărut mâna”, nu i-a fost mai ușor. În loc să mă salute, de câte ori se întâmpla să ne vedem pe holurile Universității, dădea din cap zâmbind și căuta să spună orice altceva... decât „Servus”. Dar cât e de atunci?... Nici nu vreau să mă gândesc. Bogdan mi-a fost student, în primul meu an de carieră universitară. Apoi și-a dat un doctorat la București, altul la Sorbona. De câțiva ani buni e șeful Catedrei de limba română, adică șeful meu!). Maestrul Dorcescu, la școala căruia sunt încă, deși i-am devenit, de mai bine de un an, soție, îmi zâmbește cu subînțelesuri: „Ce credeai? Că n-o să te recunoască lumea dacă o să te cheme Dorcescu?”... Ori de câte ori vorbește în public, știu că toți ochii din sală sunt „lipiți de el”, ca-ntr-o pictură de Țuculescu. Atunci îl privesc și eu așa. De jos în sus. Ca un învățăcel. Eugen Dorcescu i-a remarcat, dintru început, Anișoarei „vocația de ucenic”. Și a insistat asupra acestui aspect: „În sens biblic! Drept strădanie a învățăcelului de a ajunge la înălțimea dascălului său”. Hm! Completarea nu corespunde ambițiilor lui Ani. Ea vrea să mă depășească! E nerăbdătoare să o facă. Acesta este țelul ei. „Prietenia lor nu a afectat această relație dintre dascăl și ucenic”, afirmă Eugen. Dim-

potrivă, comentez eu în gând. Prietenia m-a făcut să nu pun, nici măcar temporar, capăt acestei relații, ce a ieșit de câteva ori rău de tot din matcă. M-a oprit de fiecare dată amintirea de neșters a prieteniei noastre. Sentimentul de frățietate. Îl aud pe soțul meu întrebându-se: „Oare nu ne-am dorit toți asta? Să ajungem ca dascălii noștri?” Sau mai buni decât ei?... am continuat în surdină. Fiindcă acesta este visul. „Complexul prometeic”, în viziunea lui Gaston Bachelard. Prometeu a fost mai bun cu oamenii decât zeii. Întrebă azi de Prometeu! Toți știu că le-a dăruit oamenilor focul „furat” de la zei. Întrebă-i de faptele lui Zeus... Cine ar ști să răspundă?... Eugen Dorcescu se referă la pașii făcuți de Anișoara pe urmele mele, de la alegerea modelului la onorarea lui, într-o carte care s-a aflat mai întâi, ca teză de licență, sub competența îndrumare a Nadiei Obrocea, autoarea prefeței. Nadia considera, pe bună dreptate, că această carte a fost scrisă după tehnica palimpsestului. Eugen oferă etimologia *palimpsestului* pentru cei ce nu sunt filologi în sală: „de la *palin* care înseamnă «încă o dată» și «psestos», formă a verbului «a răzui»...” Citează apoi, memorabil, din Alexandru Philippide: „Mi-i sufletul ca unul din aceste/Ciudate manuscripte palimpseste;/ Șterg scrisul proaspăt și deodată iese/Alt scris cu slove ciunte, nențesele”... Mi-amintesc de toate ștersăturile și reformulările, de toate e-mailurile cu textul cărții de

dimineață, de seară, de noapte, cu care mi-am petrecut vara. „Nu e bine. Ți-am șters fragmentul despre... Îl refaci! Ține cont de...” etc. Ani e genul celor care te obligă să renunți la timpul tău, atât de prețios, pentru a te ocupa de ei. Sigur că nu cu mâna pe trăgaci. Dar cu o dorință arzătoare de a face din imposibil posibil. De aceea e unică: ea cere ajutor într-un fel în care nimeni nu i-l poate refuza. Și cu acest ajutor face minuni!

Cartea ei de debut este produsul uceniciei încheiate. Urmează însă pasul spre afirmare. Necesara rupere de model. Asta se așteaptă de acum de la Ani: „să-și ia zborul”. Nu mă îndoiesc că are capacitatea și voința de a o face. De când o cunosc, Ani este „în plină ascensiune”. Eugen, cu expertiza sa de scriitor și editor „bătrân”, se încumetă să laude capitolele cele mai complexe și mai incitante din carte, consacrate analizei simbolurilor din romanele mele, considerând că aceasta este secțiunea în care se aude cel mai clar vocea autoarei. „Normal”, îmi spun, „în cei opt ani de când ne cunoaștem, m-a însoțit la fiecare curs și seminar de semiotică”. De fiecare dată, trebuia să prezint altă temă, să o abordez diferit, fiindcă ea reținea tot, ca o bandă magnetică, și remarca la sfârșitul cursului: „Asta ai mai spus și anul trecut, și acum cinci ani”... Implicit, lărgirea tematicii, parțial astfel motivată, a însemnat mult și pentru mine, mi-a îmbogățit

cunoștințele de semiotică și mi-a înlesnit calea spre hermeneutică. Fiindcă nu poți face hermeneutică fără transdisciplinaritate. Fără să fii Hermes. Un student interesat te obligă să fii mai interesat, tot așa cum un student bun te obligă să fii și mai bun. Să lupți, ca să nu ți-o ia, prea devreme și... prea mult, înainte.

Scriind prima carte despre mine, Ani și-a pus pecetea pe ceea ce va însemna de acum încolo recepția mea. Așa prevede Eugen Dorcescu, așezând-o în cap de listă exegetică. O felicită, ca editor. Îi mulțumește, ca soț al meu. (Îmi amintesc că Ani mi-a fost lăsată moștenire, cu limbă de moarte, de mătușa mea Emilia: „Să nu renunți la Ani! Nu știi ce important este să se intereseze cineva de tine...” Câtă greutate au acum acele ultime cuvinte! M-au împlânzit pe mine, au mobilizat-o pe Ani, au consolidat o prietenie providențială).

Bogdan Țâra se întreabă ironic: „Ce rol am eu? Sunt exegetul... exegetei” (face pauze pentru a marca sensurile implicite) „exegetei...” (repetă figura retorică)... „poetului absolutului” (prelungeste tăcerea, câștigând audiență maximă) „care-și caută... arheul, care trăiește cu... avatarii... De fapt, de ce mă mir?... De la Târgu Jiu la Hobița lui Brâncuși sunt doar douăzeci și opt de kilometri. CEVA SE ÎNTÂMPLĂ ACOLO”. Și se declanșează, prin accentuarea fiecărui cuvânt, implicatura... Ce amplitudine ia seara! În sală

se află Monica M. Condan, care l-a comparat pe Dorcescu cu Brâncuși. La câteva sute de metri, la BCUT, ar putea fi Maria Nițu, cea care a făcut o paralelă între Dorcescu și Silviu Orăvițan. Există ceva pe interstițiile artei, care ne permite să trecem dintr-una într-alta, cum observa Simona Constantinovici. CEVA SE ÎNTÂMPLĂ ACOLO... e propoziția care iese cel mai bine în relief. Mi-ar plăcea ca Bogdan Țâra să publice toate însemnările despre carte. Nu le-a mai citit, prins fiind în hora oralității, a cercului hermeneutic din jurul cărții, dar, ca unul dintre cei mai valoroși latiniști, știe prea bine că doar „Scripta manent”...

În final, vocea lui Ani abia se aude. Emoțiile modelează firave sonorități de catifea... Degetele-i febrile caută laptopul. Evident! Ea trebuie să se sprijine pe ceva... Are un fișier doldora de mulțumiri pentru sfârșitul poveștii sale: pentru Mirela și Eugen, prietenii ei, care au învățat-o să nu abandoneze niciodată, pentru editură, pentru soț, pentru prezentatorii cărții, pentru toți cei ce o înconjurau – profesori, colegi, familie, prieteni – în acea seară, pe care nu o va uita. Acum câțiva ani, visa să rămânem prietene până la bătrânețe și să trecem, de braț, podul dinspre Universitate spre Catedrală. Dumnezeu a fost bun cu noi. Ne-a unit într-o carte... Cred că și El a fost înduioșat de ardoarea dorinței lui Ani.

29 NOIEMBRIE 2018

Era o frumoasă zi de primăvară în... miez de toamnă: 23 octombrie. Mi-am luat cardiganul cel nou, colorat ca un pancho, și, de mână cu Eugen, am pornit spre restaurantul Casa Bunicii, de lângă Academie, unde au ajuns, în același timp cu noi, adică la 12 fix, Lenuța și Livius Bercea. Îi invitasem pentru a sărbători împreună trei ani de la apariția iubitei noastre antologii *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*. Aveam mereu o sfială față de Livius, din cărțile căruia învășasem gramatică, dar și cum se face o analiză de text literar, încă din liceu, din vremea veche, când mă pregăteam pentru admiterea la Filologia timișoreană. Fiind prieteni de-o viață cu Eugen, Lenuța și Livius ne-au însoțit, discret, dar cald, în toată povestea noastră. Livius a scris de multe ori despre amândoi și... enorm despre *Celesta*, despre care și vorbise, cu probitatea-i recunoscută, la recenta lansare de la Biserica din Piața Dacia. Ne bucuram să fim iarăși împreună, în tihnă, sub mângâierile soarelui blând, ale cărui raze răzbăteau până în colțișorul cel mai umbros, unde ne retrăseserăm. Savuram bucatele, depănam amintiri, vorbeam despre Sofi, nepoțica lor, despre talentul ei de pictoriță: ne făcuse portretele,

puse deoparte de mine, pentru viitoarea Casă memorială... A sunat telefonul lui Eugen. Se ridică brusc, traversează sala, iese în curte. Revine după câteva minute, cu alte lumini pe față, cu o expresie complet nouă, al cărei înțeles nu reușeam să-l deslușesc. Părea absent, deși participa la dialog, netulburându-ne plăcerea vorbei. Însă telefonul îi joacă feste. Se ridică mereu, se grăbește spre curte. Încep să fiu îngrijorată. Mai fusesem așa la Uzdin, când Eugen plecase de la masă, împreună cu David, mezinul meu, și absența lor se prelungise. M-a și tachinat atunci Domnul Bancu: „O fi găsit una mai tânără și mai frumoasă pe afară”. „E ultimul lucru la care mă gândesc. El e un om de onoare”. „Mie-mi spuneți cu cine stau la masă?!”,... a râs apoi, arătându-mi că îl cunoaște bine și că îmi împărtășește îngrijorarea. Nu se întâmplase nimic rău atunci, dimpotrivă: Eugen îl pusese pe David în legătură cu Vasile Barbu pentru un interviu și păzise ușa cu strășnicie, ca nu cumva să intre cineva și să îl „sustragă” pe interveviat. Dar acum?... S-a întors calm, s-a așezat lângă mine, cu mimica lui impenetrabilă. N-am rezistat tensiunii. L-am întrebat tare, deschis, fiindcă și ceilalți observaseră neliniștea mea, ce se întâmplase. „Nimic”, a răspuns. Și, văzându-mi, poate, privirea neîncrezătoare, a adăugat: „Nimic rău!” Toți eram nedumeriți. Oare ce ascunde?... „De azi ești membră a Uniunii Scriitorilor din România. M-a

sunat mai întâi B. P., apoi M. O. Și mi-a scris și C. U. A trebuit să răspund”. „Felicitări!”, au izbucnit prietenii noștri. Iar Livius s-a bucurat să recunoască și firea chibzuită a lui Eugen: „Nu ne-a dat vestea, până nu a fost sută la sută sigur că e adevărată!”... Maxima calității: să nu spui decât lucruri despre care știi precis că sunt adevărate. Ce nesperată bucurie... la acea masă, pe care o proiectasem pentru o sărbătoare literară! Acum erau două, care aveau să se îndeplinească pentru totdeauna. Pentru Eugen, mai întâi. Ajunseser să își dorească mai mult decât mine asta, deși îmi repeta: „Tu te-ai născut scriitoare... Oricum ești scriitoare. Ești cunoscută și recunoscută ca atare...” Îmi dădeam seama că încerca să mă pregătească astfel pentru un eventual eșec și evitam să-i răspund. Dar am luat examenul acesta... de intrare în Uniune, din prima încercare. Ca în școală, ca în facultate, ca în tinerețe. Datorită mie, dar și devoțiunii lui, dusă dincolo de orice imaginație, ca într-o bătălie purtată de Cavalerul medieval pentru Doamna sa.

În 29 noiembrie 2018, ne-am trezit ca de obicei. Eu am aprins lumina, el a întins mâna după *Noul Testament* în spaniolă. El citea, eu traduceam. „Ce bine traduci!”, a remarcat el. „Păi, de-acu-s și traducătoare...”, am glumit eu. „Ești scriitoare!”, m-a corectat, cu subînțelesuri. „Ce program avem azi?” „Peste exact o oră trebuie să plecăm la Biserica din Piața

Dacia, la ceremonia consacrată Centenarului...” Apoi – întâlnirea de la Orizont, prezidată de Cornel Ungureanu, președintele Filialei, unde aveau să se primească noii membri ai Uniunii și să se decerneze premiile literare pe anul 2017, în prezența primarului... Eugen trebuia să o ducă pe Joy, cățelușa noastră, la plimbarea de dimineață. „M-am băgat slugă la Joy”, se căina uneori, parafrazând, cu emfază, un domn care se plângea odată, în parc, că „se băgase slugă” la nepoți. Am luat-o care încotro. Eu pregătisem tot, mă machiasem, mă îmbrăcasem... iar el nu se întorcea cu cățelușa... Mă uit la ceas: nouă și jumătate. E deja târziu. Aud cheia învârtindu-se în ială. Ies în hol și văd un buchet imens de crini imperiale și orhidee, acoperindu-mi soțul Poet. Mai întâi buchetul, apoi el și la urmă Joy, plină de cărlionți albi, ninși, înghețați. „FELICITĂRI! Am vrut să fiu primul care îți aduce flori!... Stai să îți fac și câteva fotografii cu ele”. Eram fericită. Zâmbeam ca un copil, care a luat un premiu la un concurs. Deși... cam în întârziere, m-am lăsat fotografiată de câte ori a dorit. Era un moment al nostru, pentru care lucraserăm amândoi, pe brânci, în ultimii trei ani. Îmi lipesc obrazul de al lui. E încă rece, de la gerul de afară. Neted însă. Și foarte parfumat. Plecăm în grabă spre Biserică. Intrăm laolaltă cu elevii întârziați și cu profesoarele care îi grăbesc. Suntem chemați în prezidiu. Caut o persoană

cunoscută, la care să-mi las bagajele. Îl găsesc pe Domnul Lect. Dr. Eusebiu Narai și le depozitez pe scaunul de lângă dumnealui. Între timp, Eugen îmi face semn să vin lângă el, în primul rând. Nu mai erau locuri în prezidiu. Răsufli ușurată. Și-așa erau numai bărbați acolo. Și-apoi, văzând cât de mulți vorbitori sunt, mă gândeam că nu trebuie să țin eu vreun discurs. Mă relaxez total. Salut zâmbitoare persoanele cunoscute de jur-împrejur. Se aude Imnul național. Toată suflarea e în picioare. Îl onorează în tăcere. Se simt inimile bătând ca-ntr-un ison. Părintele Ioan Bude deschide ceremonia cu o binecuvântare și urează succes tuturor vorbitorilor cu acest memorabil prilej istoric. Mari preoți, mari istorici. Personalități ale Banatului de azi. Moderator: Dr. Tiberiu Ciobanu. „Deasupra noastră este numai Dumnezeu”, găsește cu cale să declame, cu patriotismul său invulnerabil. Mă gândesc, ca pragmatician, la sensurile implicite ale acestui enunț. Și mă simt bine în Casa Domnului, „căci cu noi este Dumnezeu”. Este prezentat, ca invitat de onoare, care „nu mai are nevoie de nicio prezentare”, Eugen Dorcescu. Ropote de aplauze din toate părțile. Apoi, mă prezintă pe mine, ca soția marelui Poet. Și adaugă: Doamna Mirela-Ioana Dorcescu este nepoata Mitropolitului Vasile Lazarescu, întemeietorul Mitropoliei Banatului. Mă gândesc că Tibi nu știe totul despre Lăzăronii mei din Jadani.

Tânul Iepta Lăzărescu, tatăl Lucreției și străbunicul meu, a fost purtător de steag la Alba Iulia în 1918! La noapte, la 22:30, are tren de la Vatra Dornei spre Alba Iulia fiul meu cel mic, David, care este istoric... Mă întreb cine din familia noastră se va duce la bicentinar, la tricentinar... și așa mai departe... Dinspre prezidiu vin informații, portrete, elogii pentru eroii Banatului. Se vorbește de dr. Aurel Cosma, de Regina Maria, de nenumărați dascăli și preoți, care „s-au bătut cu unghiile și dinții” pentru desăvârșirea Marii Uniri, de alipirea Banatului hăituit de lupi, cum spunea scriitorul Ion Marin Almăjan, și el vechi prieten și colaborator al lui Eugen. Ion Marin Almăjan a scris și un roman dedicat Centenarului Marii Uniri, tuturor celor ce s-au jertfit pentru înfăptuirea României Mari, intitulat *Orgoliile orașului regal*. N-a apărut decât semnalul de la Editura David Press Print, dar ni l-a oferit nouă. Abia aștept să-l citesc. Emoțiile se înmulțesc și se întretaie în Biserica noastră, înțesată de scaune. Se stă comod, sonorizarea e perfectă, atmosfera caldă și înălțătoare, electrizantă... Numai ce-l aud pe Tibi Ciobanu că îmi dă mie cuvântul. Sunt stupefiată. Eram convinsă că vor vorbi numai cei din prezidiu. Mă îmbărbătez, îmi dau sfaturi, în timp ce mă ridic, întorcându-mă jumătate spre prezidiu, jumătate spre public, cu toată fața spre soțul meu, de unde îmi vin și energia, și inspirația, și siguranța. Realizez

ce șansă uriașă am să mă fac auzită astăzi în această biserică, de care mă leagă atâtea evenimente personale... În timp ce rostesc formulele de adresare, mă gândesc despre ce anume să vorbesc: despre sărbătoarea limbii române, a României și a poporului român, singurul ce păstrează, în denumirea etnică, legătura cu romanii și, implicit, cu cetatea Romei, spre deosebire de francezi, care și-au luat numele de la franci, de italieni, care și-au luat numele de la peninsula etc. De ce se pronunță *român* și nu *roman*? M-am referit la baza de articulație geto-dacă, datorită căreia orice „a” latinesc aflat în poziție nazală a devenit „â” (vezi și *campus* > câmp, *manum* > mână, *panem* > pâine etc.). (Tudor Arghezi a reușit să impună scrierea cu „â” a familiei lexicale a cuvântului *român*, în plin comunism acerb, în 1965, când s-a bătut moneda Republicii Socialiste România, după ce țara fusese, din 1947 până atunci Republica Populară Română). Mi-am deschis apoi sufletul. „De român și de bun creștin”, cum propovăduia Lazarescu. Am oferit multe exemple ale legăturii poporului român cu Divinitatea, menționând gestul aniversar pe care Biserica Ortodoxă, apostolică, l-a făcut, dăruindu-i acestuia și sfințindu-i, de Centenar, Catedrala națională, cea a „mântuirii neamului”: „Chiar dacă țara nu mai este România Mare, de acum 100 de ani, întregită cu jertfe, rămâne... Grădina Maicii Domnului, are

formă de pește, de parcă ar fi o emblemă terestră a lui Iisus Hristos. Poporul român este iubit de Dumnezeu. Priviți de sus, Munții Carpați par un pumn al lui Dumnezeu ce ține românii laolaltă”. Îndemnul meu către tineri este cel de a-și prețui înaintașii, de a fi români buni, aici sau oriunde în lume, cum sunt și alții, demni de a le fi modéle, mândri de poporul lor, care, în condiții mult mai grele decât cele de acum, a apărut, indiferent de preț, valorile perene ale românismului: patria, limba și credința în Dumnezeu. Ca dascăl, nu puteam să nu le spun că de asta are nevoie România la Centenar: de români patrioți, cu nimic mai prejos decât cei de odinioară, care și-au dorit și au făurit România Mare. A urmat discursul lui Eugen Dorcescu. Un român model, cu adevărat. Pentru el, credința este forma supremă de cunoaștere. Și, în existența lui cvasimetafizică, atingând zonele superioare ale cunoașterii, de pe pragul de sus, al cunoașterii-credință, este foarte optimist în privința șanselor din viitorul poporului român, un neam credincios în proporție zdrobitoare: „90 la sută din români își au Stăpânul în Ceruri. Am văzut cum s-a desfășurat sfințirea monumentalei Catedrale a neamului. M-a copleșit prezența în rândul ierarhilor, ce slujeau la grandioasa operă de târnosire, a Părintelui nostru, Dr. Ionel Popescu, ca reprezentant destoinic al Banatului... Poporul român a rezistat în istorie – și distinșii

istorici știu prea bine prin câte a trecut! (aceștia încuviințau din prezidiu, aducându-și aminte de lupte crâncene, probabil, de imense jertfe de sânge, cum a dat și Timișoara, în 1989, începând cu morții de pe treptele Catedralei mitropolitane) – pentru că a avut Biserica alături mereu, pentru că a fost unit în credință și mărturisitor al credinței în Sfânta Treime, pentru că a trăit pe placul lui Dumnezeu. Nimic rău nu i se poate întâmpla, căci este în grija Atotputernicului... Eu am încredere în tineri. În capacitatea lor de a duce această operă mai departe”. Și a făcut o paranteză-concluzie: „Eu nu cred, cum se tot spune, că românii sunt dezbinați. Există, e drept, un anumit histrionism, la modă și absolut superficial. Dar, ori de câte ori a trebuit, românii s-au unit într-un singur gând. Așa se unesc și astăzi, pentru a cultiva cele trei virtuți cardinale: credința, nădejdea și dragostea. Creștini fiind, nu pot să nu le nutrească. Am încredere în poporul român, în viitorul lui!” Am ieșit pe aplauze, în grabă, pentru a ne îndrepta spre sediul Filialei Uniunii Scriitorilor. Tibi Ciobanu a făcut cunoscut motivul retragerii noastre: „Doamna Dorcescu va fi primită, la ora 12, în Uniunea Scriitorilor. Eu, văzându-vă palmaresul în presă, credeam că sunteți de mult acolo!” „Am așteptat Centenarul...” Niciun secret nu poate fi păstrat, dacă i l-ai încredințat unui prieten. Au aflat sute de oameni de evenimentul meu.

La Scriitori, m-a întâmpinat Constanța Marcu. Mi-a oferit o eșarfă... celestă. O eșarfă de mătase, cu păsări și flori, pe un fond bleu ciel. Apoi, Ildikó Gábos-Foarță mi-a adus un buchet uriaș de crizanteme, de toate culorile. Am strâns toată toamna în brațe când am primit buchetul. Am scris, pe genunchi, un autograf pe cartea mea, *Celesta*, dăruită de Eugen primarului Nicolae Robu. Dana Gheorghiu m-a întrebat dacă am emoții. De data asta, nu! Mult mai multe emoții am avut când am venit prima oară la Scriitori. Rugată de Nina Ceranu să-i prezint romanul intitulat *Viața de la zero la unu*. Cu patru ani și ceva în urmă. Când au trecut?... O, dar ce emoții am avut când am citit prima carte, furată din biblioteca mătușii mele Emilia, de îndată ce am început școala. În septembrie 1972. Am ajuns târziu să scriu cărți. Și mai târziu, dar nu tardiv, în Uniune. Simt, de foarte aproape, privirea duioasă a lui Eugen. E și el nominalizat pentru premiul de poezie cu volumul *Elegiile de la Carani*. O carte nouă, din prima și ultima noastră primăvară la Carani. Am apucat, totuși, să-i arăt casa, curtea, grădina, livada, câmpul. O iubea încă pe Oli, la vremea aceea. Dar, dintr-o dată, ce mult m-a iubit pe mine! Înainte, credea că nu va mai scrie niciodată poezie. Și a scris *Elegiile de la Carani*. Sunt acolo *Triada*, *Marele Arheu*, *Ioanitul*... Uit unde mă aflu când aud nominalizarea. Mă gândesc că, iată!, s-a

auzit de satul meu, devenit pentru totdeauna al nostru, la Uniune. Îmi amintesc cât de mult mă atrăgeau cărțile din biblioteca Emiliei de la Carani. Câte cărți am copiat și am învățat pe de rost... Cum învățam cu Emilia în camera de la stradă, cu toți pereții plini de cărți, să fac o analiză gramaticală, o compunere, un comentariu literar... Cum am intrat cu Eugen în acea cameră, unde numai cărțile mai rămăseseră. În curtea noastră, în care izbucnea primăvara, a scris *Elegiile de la Carani*. De fapt, nu! El le-a încrustat pe inima mea. Acolo rămân. „O rană-(m)i taie inima de-a latul”... Îmi aud strigat numele. Mă ridic. Fac doar câțiva pași. Ce puțin a mai rămas din drum! Marian Odangiu spune ceva despre mine. Lumea ascultă. Îmi închipui că și Eugen. Și mă concentrez asupra momentului. Primesc o garoafă de la Marian Odangiu și splendide frezii albe, ceruite, biruitoare, de la Nina Ceranu. Ea m-a adus aici. M-a pus față în față cu Oli. M-a așezat alături de Eugen. M-a ajutat să public articole în reviste de literatură. E atât de frumos ceea ce ne leagă, încât nimic nu ne va dezlega. „Sunt atât de fericit! Sunt atât de liniștit, în sfârșit. În sfârșit...”, îmi mărturisește Eugen. „Ce a spus Marian Odangiu despre mine?” „Nu știi, nu am auzit”. Am ratat amândoi discursul de primire. După trei ani la Școala lui Eugen Dorcescu. În care am învățat să-l ascult. Să îl iubesc. Să-i privesc și să-mi

privesc locul în societate... Acasă, Mama ne-a întâmpinat cu felicitări. „Păcat că nu mai trăiește Emilia!”... Îl aud pe Eugen spunându-i: „Eu sunt un om tare, dar când e vorba de ea...” Și apoi, mie: „Nu mai fac nimic. Contemplu”. Îmi vede buzele ȝuguindu-se, a dezamăgire... „Acum să ne oprim? Acum, când am intrat și eu în marea literatură?” ...

19 DECEMBRIE 2018

Oare de când n-am mai avut noi zăpadă de Crăciun? Anul acesta ni s-a dat o ninsoare „ca-n povești”: a nins ore-n șir. A și rămas în oraș multă zăpadă, în fel și chip. Mai ales sub formă de fleșcăială înghețată. Pe străzi, pe trecerile de pietoni, în toate direcțiile... se alunecă. Din loc în loc, vezi maldăre de omăt amestecat cu noroi. La concurență cu statuile urâte (zic unii) ale Timișoarei. Dar acestea sunt inconveniente ne semnificative în raport cu bucuria de a avea înaintea ochilor tablouri hibernale, albe, de mult nemaivăzute și îndelung dorite. În ultima zi de școală, în amfiteatrul A12, plin (de) „ochi” de studenți, am intrat cărând o desagă de cărți pe umăr... Cu o săptămână în urmă, le vorbisem celor din anul I despre semnul lingvistic în accepțiunea lui Ferdinand de Saussure. Ca să înțeleagă distincția dintre imaginea acustică și imaginea conceptuală, am pornit de la semnul... de sezon: „pom de Crăciun”. Am transcris fonetic semnul, punând fiecare fonem la locul lui, și am trecut la prezentarea semnificatului, desenând schema mentală pe care o declanșează amprenta psihică a expresiei „pom de Crăciun”. (Ori de câte ori

desenez un brad, mă las pradă unei dulci amintiri. Aud vocea Emiliei, sora mamei, povestindu-mi despre cât de frumos am pictat eu, la numai patru ani – deci, cu jumătate de veac în urmă! – un pom de Crăciun, cu stea, beteală, globuri și lumânările. „Am fost sigură că vei fi o pictoriță de mare talent!” Și multă vreme m-am străduit să-i împlinesc prorocirea...). Studenții se înveseleau pe măsură ce vedeau răsărind detaliile în reprezentarea „pomului de Crăciun”, dar, în final, poate și ca să mai tragă de timp, au rostit în cor: „Doamna profesoară, unde sunt cadourile?!...” Din acea clipă, am intrat în jocul lor. M-am gândit foarte serios să le fac acestor tineri, mult mai tineri decât... copiii mei, un cadou de Crăciun, pe care să și-l amintească cu plăcere și care să „le fie de folos”. L-am rugat pe Eugen să mă însoțească la ultimul curs din 2018, pentru a le ilustra studenților, cu ajutorul lui, una dintre nenumăratele posibilități de fructificare a relației dintre lingvistică și literatură. „Faci foarte bine!”, m-a încurajat el. „Nici nu-ți închipui cât de mult mi-aș fi dorit eu să văd un scriitor în «carne și oase» în anii facultății...” O asemenea întâlnire voiam să le ofer studenților mei în preajma Crăciunului. Una memorabilă.

Cu exact patru ani în urmă, în preziua Ajunului, Eugen Dorcescu își ridică din Editura Mirton volumul de poeme *Nirvana*. Greu de imaginat că nu a trecut nici măcar un lustru de atunci...

Am încropit o miniexpoziție cu cărțile ce i-au urmat *Nirvanei* din 2014. Unsprezece la număr. De toate sunt intim legată. Ele oglindesc un parcurs, o actualizare a mitului lui Pygmalion în zilele noastre. În artisticul burg de pe Bega. Alb acum, înainte de Crăciun. În atmosferă de sărbătoare, cu luminițe aprinse în toate culorile. De trei ani sunt la Școala lui Eugen Dorcescu. Trei ani în care n-am lăsat o clipă să treacă fără sens. La sfârșitul fiecăruia, uimiți noi înșine de bogăția roadelor, exclamam: „O, ce an!...” Iar Eugen adăuga: „Éste es el deseo que hemos deseado!” Moment sublim. Numai bucurie. Sub care se insinua deja primul proiect al Noului An. A fost *Despre Eugen Dorcescu* în 2017, *Celesta* în 2018, urmează *Hermeneia* în 2019. Și câte altele n-au fost... și nu vor fi, cu voia Domnului.

O studentă mai dezghețată, îndreptându-se sprintară, cu geaca și rucsacul în brațe, spre un loc din primele rânduri, i-a urat, din mers, bun venit lui Eugen. Era toată un zâmbet. Poetul a apreciat spontaneitatea ei, dezinvoltura, căldura. Doar eu mă concentram, la acea oră, pe un desfășurător. Toți ceilalți aveau un aer de vacanță de iarnă... Ochiul lor țintea, totuși, cu voioșie și curiozitate, catedra. Îl studiau pe Eugen Dorcescu. Am scris, ca de obicei, titlul cursului pe tablă, făcându-i să înțeleagă de ce-l invitase la un curs de lingvistică pe soțul meu, pe binecunoscutul

Poet, cetățean de onoare al Timișoarei. Pentru o motivație mai convingătoare, am apelat și la opinia unui expert, citându-l, din memorie, pe Cornel Ungureanu, președintele Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România, conducător de doctorate în domeniul literaturii. Acesta afirma că Eugen Dorcescu este singurul, dintre colegii lor de generație, care a venit dinspre lingvistică spre literatură... („Și Doamna Profesoară este în aceeași situație!”, a punctat, amuzat chiar, Eugen).

Absolvent al Facultății de Filologie, promoția 1966, reținut în Colectivul academic de cercetare de către marele savant G. Ivănescu, Eugen Dorcescu este colaborator la *Noul Atlas Lingvistic Român pe regiuni. Banat*. Anchetele dialectale efectuate în satele bănățene i-au inspirat și prima proză literară, intitulată *Mărița din Țărânceaz* (Mărița din Cerneteaz). Nici măcar debutul editorial în poezie, la revista „Luceafărul” din București, nu îi este complet străin de lingvistică, fiindcă a fost vegheat de Alexandru Philippide, fiul celebrului lingvist cu același nume, întemeietorul Școlii lingvistice de la Iași, profesor al lui Gheorghe Ivănescu. Se naște, firesc, întrebarea: *Cine era Maestrul Philippide?* Marele Poet le este complet necunoscut studenților mei, căci nu se mai studiază în învățământul românesc... nici din întâmplare. Îl rog pe Eugen să le recite un fragment din *Călătorie și popas*.

Eugen Dorcescu le atrage studenților atenția asupra masculinității textului recitat, asupra nivelului cultural la care se situează viziunea Poetului Philippide. Și eu remarc forța versurilor, care i-a înmărmurit pe studenți, deși ei nu aveau cunoștință nici despre Vergilius, nici despre *Eneida*. Încadrându-se în tema cursului, Eugen Dorcescu mărturisește că un vers al aceluiași Philippide i-a inspirat teoria inducției metaforice și a grefelor succedente, pe care se axează teza sa de doctorat, intitulată *Metafora poetică* și coordonată de G.I. Tohăneanu, al cărui bust se profilează îngândurat în amfiteatrul ce-i poartă numele. (Îmi amintesc brusc cum, la priveghiul Magistrului, Eugen Dorcescu i-a prezentat condoleanțe Doamnei Ligia Tohăneanu, înclinându-se într-atât, încât trupul său ajunsese să formeze un unghi drept. N-am văzut în viața mea un gest mai plin de respect). Scriu, pe tablă, versul din poemul *Ausonius* de Alexandru Philippide, acel vers care i-a servit ca suport pentru teoria inducției în studiul metaforei: „Mai ard și-acum făcliile latine”. Eugen se lansează într-o lecție de gramatică a metaforei. „Un transfer metaforic apare prima oară la substantiv. Acesta contaminează semantic verbul și adjectivul. Într-un proces de natură inductivă. Prin urmare, «făcliile» este, la Philippide, o metaforă pentru «valorile spirituale». Făclia se apropie ca imagine de flacăra ce nu se stinge, de torță. Deci, la

rându-i, substanța «foc» induce acțiunea exprimată de verbul «a arde». Tot în urma unei substituții, verbul «arde» apare ca metaforă pentru supraviețuirea valorilor. Metalumea poetică reproduce alcătuirea realității, în ordinea substanță – acțiune – calitate”. Poetul doctor în filologie merge mai departe cu exemplificările. În enunțarea unei metafore axiale: *om-copac*, se induce substanță metaforică, dar și calitate, exprimată prin adjective metaforice, care determină, la rândul lor, metaforele substantivale grefate. Precum în psalmul arghezian: „Tare sunt singur, Doamne, și pieziș!/ *Copac* pribeag, uitat în câmpie,/Cu *fruct amar* și cu *frunziș*/***Țepos*** și *aspru*-n îndârjire vie” (Acest poem aveam să-l recităm în trei, cu Șerban Foartă și Eugen Dorcescu, în prima seară de Crăciun, lângă bradul împodobit de Ildikó. Iar Șerban s-a întrebat: „Oare ce ar spune Arghezi dacă ne-ar auzi recitându-i poezia?” „Imaginați-vă!”, i-am îndemnat pe poeți. „Și voi v-ați asigurat posteritatea!”). *Copac* este o metaforă a eului, mai simplu: metafora pentru „poet”. Aceasta „lăstărește” metaforele substantivale *fruct* și *frunziș*, din aceeași sferă semantică. Apoi, determinantele adjectivale ale acestora devin ele însele metafore pentru trăsăturile de personalitate ale eului liric: ***țepos*** și ***aspru***. Eugen conferențiază despre metaforă, eu îmi asum rolul de asistent, atentă la fixarea termenilor, la corectitudinea ilustrărilor, astfel încât să fie clară

prezentarea structurilor generative ale figurii. Faptul că sunt inițiați în articularea unei teorii originale îi captivează pe studenți. În special pe cei ce scriu, pe cei pentru care propria carte de literatură este încă un vis.

Sunt nerăbdătoare să ajungem la poezia lui Eugen Dorcescu. Vreau să înțeleagă studenții de ce l-am recomandat în primul rând ca Poet, ca scriitor profesionist din 1976, și apoi ca teoretician al textului poetic, după ce își pusese semnătura și în dreptul unor lucrări de lingvistică. Îi fac un semn discret spre volumele sale de versuri. Își dă seama de ce și, fără a se precipita, trage necesara concluzie, pentru a-și încheia conferința: „În aceasta constă mimesisul: în sugestii ale realului, care nu este descris, pur și simplu, ci transferat într-un plan superior, prin metafore ingenios construite, prin simboluri cu semnificații transculturale. O poezie bazată pe semnificat este mult mai ușor de tradus decât una artizanală, care excelează în formă”. Îi cer să recite poemul său *Ecclesiast*, ca exemplu de text poetic cvasi-intraductibil:

„Din nou răsare soarele-n zadar.
Și, ca și ieri, zadarnic va apune.
Zadarnici sori, zadarnicele lune
Măsoară-un timp zadarnic, iar și iar.
Zadarnic ieși în prag. Zadarnic pleci.
Și-apoi te-ntorci. Și iar le faci cu schimbul.

Străbați în van zadarnice poteci.
Căci spațiu-i mai zadarnic decât timpul.
Și tu ești mai zadarnic decât tot.
Și totu-i mai zadarnic decât tine.
Strivite de mesajul cosmoglot,
Cuvintele, sărmanele, nu pot
S-absoarbă taina tainicului cod –
Și vin la ușa Tainei să se-ncline”.

Are același efect asupra studenților ca atunci când a recitat din Philippide: fas-ci-na-ți-e! Le spun studenților că un lingvist care știa foarte multă literatură și avea în sânge poezia, G.I. Tohăneanu, l-a plasat pe Eugen Dorcescu, „fără să pregete”, alături de Al. Philippide și de I. Pillat. Asta după ce afirmase într-o emisiune radio că „Eugen Dorcescu este poet până în măduva oaselor”.

Le-am arătat studenților voluminoasa antologie, intitulată *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, dedicată amintirii fostei soții a Poetului, ea însăși doctor în filologie și membră a Uniunii Scriitorilor, Olimpia-Octavia Berca. Le-am relatat după aceea, pe scurt, într-un dialog informal cu Eugen Dorcescu, istoria primei noastre colaborări, concretizată în acea carte. Am operat, cu trei ani în urmă, o severă selecție de poeme din 15 volume. Seară de seară, la telefon, citeam, la rând, poemele dintr-un document de 550 de

pagini, pe care îl intitulasem, horațian, „Exegi monumentum”. Le rețineam pentru antologie pe cele impecabile, propuneam revizuirea altora și renunțam la unele texte, cu diverse argumente. Eugen nu s-a opus niciodată. „După cum renunță, se cunoaște meșterul”, îmi spunea, citându-l pe Goethe. „Cine sunt eu să-l nesocotesc pe Goethe???”), s-a întrebat, retoric, înaintea studenților. (I-am povestit și lui Șerban Foarță cum lucram noi la antologie în vara anului 2015. A comentat mirat: „Fantastic! Eu n-am avut parte de așa ceva”. Și a încheiat tranșant: „Dar nici n-aș fi permis!!!”). Eugen mi-a dat atunci și libertatea de a alege textul pe care să-l așez înaintea tuturor celorlalte. Ca pe o artă poetică. Acesta a fost *Poemul 26* din volumul *Nirvana* (2014). Poetul nu a obiectat, dar se aștepta să aleg *O arhi-amintire...* Le-am propus studenților să asculte cele două poeme în lectura autorului și să voteze pentru unul sau pentru celălalt, dorind să văd care ar fi fost opțiunea lor. Așezat la catedră, Eugen citește primul poem:

„*Nirvana (Ars poetica)*

Vom sta alături, ușă

lângă ușă.

În două urne

gemene-n mormânt.

Cu mâna ta firavă, de

cenușă,
vei bate-ncet, mă
vei chema plângând,
și-ți voi răspunde
că acolo sunt,
dar că nu pot
deschide sumbra ușă
a morții, că sunt mort,
că nu mai sunt
acela care-am fost.
O grea cătușă
ne leagă
cu teluric
legământ.
Să ne desprindem, deci,
tu – gând, eu – gând,
și-așa ne vom uni din nou,
zburând,
și liberi,
și eterni,
și jubilând,
ca flacăra zvâcnită din
cenușă”.

Mă aplec la urechea lui, pentru a-l ruga să se ridice și să recite următoarea poezie. „Stai să le spunem și lor ce șușoteai, ca să nu-și închipuie cine știe ce”. Eu

roșesc, studenții rîd. Așteaptă reacția Poetului. Acesta soarbe din cafea, închide cartea, se ridică. Și li se adresează cu umor, ironic în ce mă privește: „Vedeți ce ascultător sunt?” Dar ironia se preschimbă într-un sfat dat în glumă: „Păi, dacă eu ascult așa de Doamna Profesoară, atunci voi, cu atît mai mult...” Recită *O arhi-amintire*, cu expresivitatea unui actor de excepție:

„Era o zi senină, ca și azi
(Tu, chintesență-a zilelor senine!)
Se destrămau păduri de sumbri brazi
În urmă, pe cețoasele coline.

Călătoream, de mult, către apus,
Când drumul m-a adus într-o câmpie
Greu adâncită-n umbra viorie
A codrilor ce-o străjuiau de sus.

Și te-am zărit. Departe, în amurg,
Fixai curbura unui spațiu, care
Înainta treptat în înserare
Cu soarele și neclintitul burg.

Stăteai pe pod, sub ziduri. Te-am iubit
Acolo chiar, pe dalele curbate,
Și am rămas cu tine în cetate,
Și cred că tot acolo am murit...

Uitasem totul: codrii, lungul drum,
Cetatea, podul, gustul gurii tale...
Și, brusc, mi le-am reamintit acum,
Când mi-ai zâmbit, ca și atunci, pe dale”.

Atunci când l-am invitat prima oară pe Eugen Dorcescu la studenții mei, iar el le-a recitat aceluia *O arhi-amintire*, la versul final ni s-au întâlnit privirile și ne-am zâmbit. Credeam că s-a întâmplat, pur și simplu. Însă am realizat mai târziu că acea contopire, de-o clipă, a privirilor a fost, de fapt, unul dintre primele semne ale confluenței noastre. Am repetat și acum gestul, în fața acestor studenți. Cei de odinioară sunt astăzi doctoranzi, profesori sau cine știe ce alte profesii vor fi având, cine știe pe unde... Noi, tot acolo. „De ce să ne-ntristeze că valurile mor,/Când altele asemeni răsar în urma lor?”*

Am supus cele două poeme la vot: 10 voturi pentru *Nirvana*, 50 pentru *O arhi-amintire*... Jubilau studenții, de parcă m-au prins cu cine știe ce greșeală. Nu m-a intrigat rezultatul votului. Și Vasile Barbu a reținut *O arhi-amintire* ca piesă reprezentativă pentru Eugen Dorcescu, susținând că e una dintre cele mai frumoase poezii de dragoste din literatura română. Și Eugen Dorcescu ar fi preferat-o, poate... În general, există o poezie pentru critici și o alta pentru poeți. De când am început să analizez lirica lui Eugen Dorcescu, am identificat două nuclee generative: eroticul și

arheul. Ambele aduc în poezia sa fiorii pulverizării limitelor. Eroticul propulsează însă eul liric până în Nirvana. Arheul, cu avatarii proprii, îl mențin în Samsara. *Nirvana* înseamnă spiritualizare și promisiunea dragostei eterne. Se construiește pe verticală. O *arhi-amintire* insistă pe conștientizarea trăirii aceleiași iubiri în existențe succesive, dă sens acelui „spasm sideral”: „Vai, una suntem! Ne unim dinspre moarte”, rămânând, totuși, pe orizontală. Cele două poeme sunt solidare, inseparabile... dar eu nu am niciun motiv să mă justific, iar timpul trece necruțător. Studenții au făcut cerc în jurul lui Eugen. Unii au tot felul de curiozități: „Ce părere aveți despre scriitorii non-canonici, cum ar fi Radu Vancu sau Octavian Soviany?” (Foarte bună!), „Când scrieți?” (Când simt că scrisul este o soluție existențială pentru mine), „Cât scrieți?” (Până când ultima poezie se aseamănă cu penultima dintr-un ciclu/volum) etc. Alții cer autografe pe foile de curs, pe agende, pe caiete studențești... Mai la urmă, un student îl întreabă cu subînțelesuri: „Doamna Profesoară e muza Dumneavoastră?” (Sigur că da. E pentru mine ființa pe care o iubesc cel mai mult, prima după Dumnezeu). Poetul se străduiește să se mențină grav. Studentul prinde curaj. „Dacă e așa, vă rog să-mi scrieți pe caiet niște versuri inspirate de dumneaei”. „Și ce versuri i-ai scris?”, se interesează Șerban Foarță, când Eugen îi relatează întâmplarea.

„Tu, abisal juvaier,
legat, de Cel Veșnic, la mănușa-mi de fier,
Tu, care nu te-ai temut
să vezi sânge pe lance și creieri pe scut...
Tu, ce privești, chiar acum,
cu ochii seduși, în
abis.
Tu, Doamna mea, pe
care El Shaddai și
Doamna mea
te-au trimis”.

„Cu câtă convingere ai rostit cuvintele astea!”, a exclamat Șerban. Eu interpretam versurile în spiritul prelegerii lui despre metaforă: Poetul-cavaler. Iubita Doamnă. Erosul și avatarii în aceeași paradigmă! Inducția metaforică. Metafora filată. Arhi-amintirea!... Acesta-i Eugen Dorcescu: „gândul greu”, cum spunea Marcel Turcu, „amintirea grea”... așa spune, „à la vie, à la mort”.

*Cf. Mihai Eminescu, *Cu pânzele-atârinate...*:

De ce mă întristează
că valurile mor,
când altele urmează
rotind în urma lor?

31 DECEMBRIE 2018 – 1 IANUARIE 2019

„Ce frumoși sunt ai noștri!... Pe bune!”, remarca Ildi, încântată, cu umorul ei spontan și sănătos. Se referea la soții noștri. Cărora ne place să credem că le percepem frumusețea întreagă, cuceritoarea lor ființă artistică. Alături de bradul de Crăciun, în colțul rotunjit al mesei noastre ovale, încărcate ca de Revelation, Eugen îi citea lui Șerban Foarță scrisoarea în care Andrés Sánchez Robayna ne mulțumește pentru *Marea cea mare*, volumul tradus de mine și editat de Eugen, care a apărut de Sărbători în România, înainte de a fi publicat în Spania. Șerban traducea pe măsură ce asculta atent rostirea spaniolă, participând la un dublu act de admirație: față de civilitatea marelui poet hispanic, dar și față de spectacolul rostirii în limba aceasta fascinantă, despre care Eugen spune că este „aproape la fel de frumoasă ca româna”. Brusc, Șerban se întoarce spre mine: „Îmi poți da, te rog, o coală A4 și un creion dermatograf?” Alerg să-i găsesc dermatografe: negre, colorate... I le ascut în grabă și le desfășor pe masă, în dreptul său, alături de hârtia ministerială, înconjurată de platouri abundente și viu colorate. Așteptăm toți să se ivească mesajul pe fondul incan-

descent. Sub ochii noștri, hârtia insignifiantă devine, „en seguida”, plină de importanță. În mijlocul colii, Șerban scrie 201... și apoi transfigurează optul într-o clepsidră, cu câteva firicele de nisip în partea de deasupra, cele rămase să se scurgă până la miezul nopții, și cu o grămadă de nisip în partea de dedesubt, supradimensionată, à la Dali. Mă gândesc la cât de multe și minunate amintiri lasă în urma lui acest 8! Semnul primului an pe care l-am trăit integral cu Eugen, ca soț și soție. Al primului an în care familia Foartă a locuit cu... fix opt etaje mai sus, pe aceeași scară. Anul în care s-a văzut cu ochii cum familia noastră numeroasă se polarizează în jurul lui Eugen, devenit un adevărat *Pater familias*. Anul în care mezinul nostru David a venit acasă cu prima lui iubită, Ayano, din *Țara celor opt insule*. Îmi vine să răstorn optul acesta, să-l fac infinit... Dar Șerban mă trezește din visare. O grăbește pe Ildi: „Scanează desenul și postează-l pe facebook, cât mai e de actualitate!” Adică doar trei sferturi de oră... Ildi dispare ca un abur. Ne grăbim și noi. Eugen ia tava de cremșnit, Șerban înșfacă de pe masă sticla de vin spaniol, deja desfăcută și rămasă fără dop, fiindcă, nu știu din ce pricină, vinul roșu trebuie să stea față în față cu cerul înainte de a fi băut, eu pun tot ce a rămas ambalat într-o plasă și fugim la lift, să n-o lăsăm pe Ildi singură. O găsim la calculator, postând desenul pe pagina de

facebook a lui Șerban: „Toată viața am lucrat numai pentru tine!”, îi reproșează peste ecran, mai în glumă, mai în serios, cu un ton ce îmi amintește de Roxy, nepoata lui Eugen, care tocmai a împlinit 18 ani. Când Eugen a întrebat-o odată, de față cu mine, dacă nu cumva nu-l mai iubește, ea și-a dat ochii mari și albaștri, de pisică aristocrată, peste cap, urgisită: „Toată viața mi-a pus întrebarea asta!...”

De la etajul nouă, altfel se vede orașul-cetate. Strălucesc lumini și luminițe ale bucuriei deasupra orizontului îndepărtat. Izbucnesc artificii în noaptea tuturor speranțelor. Cât cuprinde privirea, de pe Calea Aradului până în Piața Operei (îmi vine în minte volumul lui Eugen *Piața Centrală*), doar explozii de lumină și de fantezie la începutul lui 2019. „Spuneți voi dacă nu e fabulos orașul acesta?!...” Ildi izbucnește, expansivă, întinzându-și brațele spre fereastra larg deschisă, ca un foc de artificii: „Ce minunat! Un An Nou! Avem planuri!!!” Iar Șerban comentează râzând entuziasmul cu care se gândește la planurile ei: „Parc-am fi în Cehov: «O să mergem la Moscova»!!!” „Ildi, ai un umor atât de original, de reconfortant!”, o gratulez, înveselită de un optimism atât de convingător. „Tu crezi că aș fi rezistat, dacă n-aș fi avut umor?...”, îmi șoptește, complice. „Viața nu-i întotdeauna un pat de roze și, uneori, nici să fii soția unui geniu nu-i ușor... Dar, per ansamblu, viața e totuși

frumoasă și apoi ce răsplată să fii mereu lângă un geniu! Trăiești ca într-un vis de care te miri că nu se termină nici atunci când te trezești dimineața...”

Cu paharul de șampanie în mână și cu alura lui de „zeu aztec” (declară Ildikó), Eugen recită, în memoria prietenului său, „mutat la Domnul”, Mircea Ciobanu, un poem al acestuia din 1965:

Oaspetele cu spadă

Veni de-afară-nvălmășit și ud.
Nu-și descălță sandalele. Pe straie
Tăia lumini o platoșă și, crud,
Răcoarea spadei se lăsă-n odaie.

Iar lucrurile toate – tresărind
Sub o lumină încă neștiută –
Din umbră-au prins să iasă, înflorind
Și-n muchii limpezi săbii să ascută.

De mine azi mi-am amintit și-mi spun
Că mi-a intrat un oaspete în casă.
Mă-nclin tăcut și urma i-o-ncunun
Cu spada naltă-n pumnul meu rămasă.

„Toată lumea medievală e aici!”, exclamă, clătî-nîndu-și capul, ca pentru a se elibera de emoții, Șerban Foarță. „Lumea și el, Poetul!”, subliniez eu, adăugînd: „Nu e mare lucru să compui un scenariu, o atmosferă... Ci să fii tu acolo!” „Oaspetele cu spadă este avatarul lui Mircea”, pune Eugen punctul pe „i”. Apoi, după cîteva clipe continuă: „Așa m-a cucerit Mirela... Mirela a descoperit în poezia mea avatarii. A venit într-o zi la mine și m-a întrebă direct: «Ce-i cu lupul, ce-i cu cavalerul?... Aceștia sunt avatarii tăi, nu-i așa?»” „Te-a tulburat puțin întrebarea mea”, i-am zămbit. Și vibrațiile noastre s-au intensificat, amintindu-ne acest episod, în prima oră a Noului An. Mircea Ciobanu și Eugen sunt de aceeași formație spirituală: creștini cu infailibila memorie a existențelor matriciale. Fapt conștientizat de Eugen Dorcescu, după cum reiese din finalul poemului său intitulat *Reminiscență*: „Dar ei se recunosc: După privire!/
După privirea-n care visul încă/Păstrează ctitoria lui adîncă/ [...] Păstrează prea himerica-i cetate,/În care el, viteazul, trubadurul,/În care el și eu vom fi de-a pururi,/Cu bărbăteasca-ne singurătată”.

„Un mare Poet!”, concluzionează Șerban Foarță. „Am și scris despre *Epistolele* lui... Titlu inspirat de *Biblie*... Are și alte titluri de inspirație biblică: *Patimile*, *Tăietorul de lemne*... Știi cine e *tăietorul de lemne*?” Întrebarea i se adresa lui Șerban, care știa.

Dar, cum Ildi se postase în cadrul uşii, dornică să afle semnificaţia din *Biblie* a „tăietorului de lemne”, Eugen a început să vorbească despre reglementarea, de excepţie, în ce priveşte soarta ucigaşului fără vină, fără intenţie adică. „Există câteva modele fundamentale în gândirea scripturistică profundă. Tăietorul de lemne este un caz particular, un exemplu. Bunăoară, se prevede ca tăietorul de lemne, care s-a dus în pădure cu tovarăşul lui (pe care nu-l ura, pe care nu avea niciun motiv să-l ucidă) şi, mânuind securea, a scăpat-o din mână şi astfel şi-a omorât, accidental, confratele, se prevede, aşadar, ca el, ucigaş fără voie şi fără vină fiind, să fugă de îndată, pentru a nu fi prins de către răzbunătorul sângelui, să se retragă şi să se mărturisească bătrânilor în cea mai apropiată dintre cele şase cetăţi de scăpare, trei de o parte şi trei de alta a Iordanului. Nu are voie să iasă din cetatea aceea înainte de moartea marelui preot. Eseul lui Mircea nu este explicit, dar modelează în acest sens materia expresivă”. „E de mirare cum scrii tu sub influenţa *Bibliei!*”, spune, răscolit, Şerban. „Pentru că *Biblia* nu este o carte religioasă. Este o carte a adevărului...”, rosteşte sentenţios Eugen. „Când versificam *Cartea lui Iov, Psalmii, Cântarea Cântărilor* lucram fără oprire, de parcă eram în transă”, mărturiseşte Şerban. Intervine Ildi: „Da, văruiam. Toată mobila era acoperită, zugravul lucra la tavan. Numai tastatura calcula-

torului era dezvelită. Și Șerban, aplecat deasupra ei, versifica neîntrerupt, detașat de tot ce se petrecea împrejurul lui. Vă dați seama ce scenă!” „Și tu? La tine cum a fost?”, m-am adresat lui Eugen, fiindcă, de fapt, nu știam. Nu s-a grăbit să răspundă. „Eu”, a rostit, în sfârșit, surâzând, oarecum stingherit, și întărind, parcă, ideea de intrare în transă a celui inspirat de *Biblie*, mă și mir că nu am... murit, la un moment dat, în vreme ce versificam cărțile biblice, *Psalmii*, mai exact... A sunat Andrei, nepoțelul meu, la ușă. Și, de absorbit ce eram, inima mi-a sărit din piept, la apelul strident al soneriei. A trebuit să mă întind pe canapea. Greu mi-am revenit. Copilul s-a și speriat. Nu mi s-a mai întâmplat niciodată așa ceva”... Vorbim apoi despre stihuirile lor. Primim și o carte, pe la ora două noaptea: *Psalmii lui Solomon și odele din Biserica greacă*. Dedicăția este inubliabilă: „Mirelei și lui Eugen, dragilor mei co(b)locatari... Ave! 1. I. 2019” „Iată că scriem deja 2019...”

Ildi insistă să ne pună muzică de dans. Eu și Eugen nu dansasem niciodată împreună. Mă învățase pași de tango și de vals, cântându-mi el însuși melodiile, cu gândul că vom dansa la petrecerea de după cununia noastră religioasă, dar, la restaurant, boxele nu erau prea bune, nu se auzea muzica, așa că am ratat prilejul. Gazda noastră a pus muzică de Cohen, poet tradus din engleză de Șerban Foarță. Șerban ne-a citit, de

două ori chiar, la cererea lui Eugen, *Alexandra's leaving...* Tulburător poem despre pierdere. „Ce cumplit trebuie să fie să pierzi o bătaie! Și ce măreț!”, a exclamat, enigmatic, Eugen. „Dar o iubită?...”, am completat eu. „Cele mai tragice și mai fericite ființe sunt poezii!”, a afirmat, la fel de implicat, zâmbind, soțul meu. Și Șerban l-a aprobat, surâzând și el. Leonard Cohen se consola: „Am avut onoarea unei nopți, în somn, cu ea, cu Alexandra”... Eu am onoarea de a fi și dansat într-o noapte de Revelion cu Eugen Dorcescu. De a fi fost în brațele lui. De a-l fi urmat pas cu pas. Dintr-un an în celălalt...

Șerban Foarță ne-a cântat la pian: Bach, Mozart, Chopin... „Ne poți cânta și *Für Elise*?”... „Cânt, dar nu l-am mai cântat de cel puțin un an... Să nu te superi dacă greșesc...” Cine să se supere? Ascultăm visători...

Pictură, poezie, muzică, dans... Se poate închipui un Revelion mai frumos? O mai frumoasă declarație de dragoste perpetuă?

11 IANUARIE 2019

Nu știu alții cum sunt, dar eu... trăiesc ca într-un film, pentru care, de mult, am schițat scenografia, regia, protagoniștii. Un film în care are loc, în sfârșit, o scenă visată încă din copilărie. O fi cum spune Pozitivista Ildi? Mă voi fi concentrat atât de intens asupra visului, încât acesta a devenit realitatea mea?... Dacă timpul n-ar fi trecut în goană, n-aș putea crede că am așteptat atâta o zi precum cea de astăzi, când am participat la prima ședință de la Orizont, cu legitimația de scriitor la zi și cu toate actele în regulă. Tema întâlnirii a fost lansarea unei antologii de poezie a lui Șerban Foarță, alcătuită de Robert Șerban. Și eu, și Eugen ne-am trezit cu noaptea-n cap și am ajuns devreme, ca de obicei. Ne-am ocupat locurile de pe latura stângă a sălii austere, cu decor anacronic, dar cu pedigree, căci le este rezervată scriitorilor, de peste șaptezeci de ani, de către Primăria urbei noastre. Acolo, aproape de fereastră, am stat cuminte, retrasă, în ultimii doi ani, în umbra (și în lumina!) lui Eugen Dorcescu, fiind acceptată de colegii săi, mai întâi pentru că scriam despre el, apoi, pentru că îi devenisem soție. Acum sunt eu însămi scriitoare. Mă așez pe

locul ce mi se cuvine. Îi reperez în sală pe „colegii mei de promoție”, adică pe cei primiți în Uniunea Scriitorilor în 2018: Doina Magheți, Borco Ilin, Costel Balint. Suntem toți prezenți, ca în prima zi dintr-un an I (precum la liceu, la facultate...). Cei mai tineri scriitori!

Cornel Ungureanu intră intempestiv și îl invită pe Eugen în prezidiu. Mă așteptam la asta. Rămân alături de Ildi. La masă, Eugen stă lângă Șerban. Îmi amintesc cât de impresionată fusesem în adolescența mea când, într-un documentar despre o vizită a lui Nichita Stănescu, însoțit de Sorin Dumitrescu, în Serbia, au apărut, într-un stop cadru, frumoasele, distinsele lor soții. Acum figuram și eu într-un asemenea rol. Secundar, ce-i drept. Dar mă sumețeam pe scaun de o bucurie nemaitrăită. Îl văd pe Eugen lăsându-se mult pe spate pentru a mă privi, cu ochii lui fosforescenți, pe după Șerban Foarță, pe după Cornel Ungureanu... Ne zâmbim cu atâtea subînțeleșuri, asigurându-ne, cu magnetii privirilor, că suntem acolo, ca oriunde altundeva, ca oricând altcândva, unul pentru celălalt. (Ca într-un refren: „Numai la tine mă gândesc, numai pe tine te visez...”). Toți cei din prezidiu răsfoiesc cartea intitulată *Mulțimea cu un singur element*, tocmai sosită de la Chișinău și vândută, sub ochii noștri, ca pâinea caldă. E cartonată, rafinată, așa cum merită un scriitor de talia lui Șerban Foarță. Cei trei poeți – Șerban, Eugen și Robert – sunt în largul lor, în lumea

lor, neintimidați de privirile din sală. Toți au ochelari, cu excepția lui Eugen. El citește fără probleme de vedere și, ca un boem veritabil, bea din cafeaua pe care m-am străduit să i-o aduc fierbinte, pe gerul (prelungit al) Bobotezei.

Cornel Ungureanu deschide, la 12 fix, ședința, salutând evenimentul editorial, inițiativa „scriitorului instituție” Robert Șerban (cel „plin de foarte multe energii”, după Șerban Foarță) de a-și cinsti Maestrul, de două ori concitadin (severinean și timișorean), printr-o asemenea selecție de poeme, într-o atare prezentare. Cu un gest familiar, îndreptățit după șase decenii de prietenie, Cornel Ungureanu îi pasează cuvântul lui Eugen Dorcescu. „Poftim, Țuțu...!” Eugen îi zâmbește și se ridică. Ține, în mâini, cartea deschisă. Ca un Profesor de literatură. Pare înalt, este impozant, șarmant în postura de orator. Oare a mai vorbit vreodată cu un șal de mătase la gât?... Alura inedită mă determină să vreau neapărat să-l fotografiez. Văd un fost student, pe Domnul Adrian Deheleanu, și îl rog să-i facă, de aproape, soțului meu, câteva fotografii. E foarte amabil și are îndrăzneala să se apropie mult de Eugen. Vreo cinci alți fotografi îl urmează. Acoperă vorbitorul. Mă înalț puțin, cât să îl văd. Nu mă pot abține să nu observ cum și celelalte doamne își înalță privirile, ca să le treacă peste cei de dinaintea lor, și îi sorb surâzătoare fiecare cuvânt. Fericire e pe chipul tuturor. Eugen l-a încadrat pe

Șerban Foarță într-o taxonomie originală, pe care i-a sugerat-o considerabila experiență în lectura și interpretarea de texte poetice. În opinia sa, există trei tipuri fundamentale de poeți: *genuin* (cuprinzându-i pe cei care scriu dintr-un nemărginit talent, care ar fi inventat poezia dacă aceasta nu ar fi existat), *doctus* (incluzându-i, în linii mari, pe cei care n-ar fi scris dacă poezia nu i-ar fi precedat, dacă nu ar fi cunoscut foarte bine poezia, dacă nu ar fi avut o cultură literară) și *artifex* (categorie din care fac parte cei ce se axează, în scris, pe explorarea, eventual inventarea, unui limbaj poetic). *Poeta genuinus*, afirmă Eugen, vizează profunzimea existențială, *poeta doctus* se orientează spre profunzimile culturale, *poeta artifex* e obsedat de orizontalitatea expresiei. Eugen consideră că Șerban Foarță este și genuin (grație talentului său debordant), și doctus (datorită unei vaste culturi umaniste), și artifex (întrucât duce inovația până la marginile limbajului poetic). Mai mult, el nu doar întruchipează cele trei tipuri de poeți, ci se situează la un nivel înalt al reprezentării acestor categorii. Intervine Șerban Foarță cu o glumă, după ce toată lumea tratase cu maximă seriozitate elogiile ce i s-au adus: „La nivelul de sus, sigur că da, fiindcă locuiesc la etajul nouă... Suntem con(b)locatari”, îi amintește el lui Eugen. „Și (cla)vecini”, completează Eugen, zâmbindu-i cu îngăduință. În gândul meu, completarea era alta: amândoi scriu o poezie care le va supraviețui prin excelența

estetică, prin forța ideilor și perfecțiunea formelor, atestate de „numărul de aur”. Eugen se referă, apoi, pentru a-i desăvârși prietenului său efigia, la recitalul de poezie abisală oferit „admirabilelor noastre Doamne... Sărut mâna, Ildikó!, Sărut mâna, Mirela!”, de către Șerban Foarță, la împlinirea vârstei de 76 de ani. *The return of the gallants...* (O, da! Mi-amintesc perfect. Era chiar ziua de naștere a lui Șerban Foarță. O zi tipică de iulie. Caniculară. Nepoata sa, Dana Diminescu, sosise, de la Paris, pe la miezul nopții, cu o șampanie franțuzească, să-i ureze La mulți ani! Poetului. Șofase peste 1000 de km în acea zi și era ruptă de oboseală. Ședea „întinsă leneșă”... pe un șezlong, ca să-și odihnească picioarele. Ne privea de acolo și participa la conversație, entuziasmată, cu toate luminițele ochilor puternic aprinse. Cam pe la două noaptea, Eugen i-a propus lui Șerban să ne citească integral un volum de poezie. Șerban i-a cerut lui Ildi să-i aducă *Nu știu alții cum sunt...* Trăgeam cu ochiul când la ceas, când la comeseni, nedumerită (La ora asta? Nu plecăm? „Nu ne culcăm? E târziu...”), dar Eugen a stăruit: „Nu ne grăbim... Toată viața ne-am grăbit... Acum știm că asemenea clipe sunt de neprețuit”. Sărbătoritul era în asentimentul lui. A început să-și recite, în tihnă, amintirile stihuite în tablouri surrealiste, salvate din fericita lui copilărie severineană. Și timpul se vedea parcă trecând printre noi, alene, înapoi, prin aburul poemelor, cu silabele

rotunjite, cu piruete la capăt de vers, cu focuri de artificii la rimă, care să îți taie răsufllarea de mirare. Se întrevedea plutind un nor, nu de fum, prin camera cu ferestrele larg deschise, printre creștetele noastre de foști copii, un nor vaporos, pur, venit parcă din Humuleștii lui Creangă, furișat pe deasupra orașului adormit, până la etajul nouă al falansterului în care locuim, de la o vreme, cu totul miraculos, pe aceeași scară...). Cartea citită atunci apăruse, în 2009, la Chișinău, tot la Editura Cartier, care i-a publicat acum antologia *Mulțimea cu un singur element*. Editură moldovenească lăudată de Șerban Foarță. „Îți trimit, Domnule, 5-6 șpalturi pentru corectură...” În sală sunt mulți editori. Tac chitic când aud de asemenea practici.

Tot la o editură serioasă, din Germania, a publicat și Robert Șerban, în 2018, trei cărți de poezie, în ediție bilingvă. Deloc întâmplător, fiindcă toate se leagă în sistemele existențiale, Eugen Dorcescu l-a „debutat”, în urmă cu 25 de ani, pe Robert Șerban, cu o carte care avea o prefață de Șerban Foarță. Referindu-se la recente volume ale lui Robert Șerban, Eugen Dorcescu observă și ilustrează valoarea lor perlocuționară. Poemul *Erezie* este vârful de lance al poeziei de... impact afectiv. Bref, acesta vorbește despre un anume Daniel, care repetă, cu voce tare, că lui nu-i plac poveștile cu Dumnezeu. O fetiță îl privește cu coada ochiului și își face cruce cu limba.

Poemul atinge puternic sensibilitatea lectorului, care nu poate înțelege de ce ne ascundem credința în Dumnezeu, de ce ne e rușine să recunoaștem că suntem creații ale lui Dumnezeu și preferăm să fim făpturi ale Nimănu... Un veritabil final retoric. „Vă felicit pentru soțul dumneavoastră care este un adevărat retor!”, îmi spune, cu admirație netrucată, Edith Cobilanski. Întrerupem conversația. Turbulențe. Rumoare în sală. Delicata problemă a genului se lansează ca o bombă. Suntem în expectativă. Explodează, nu explodează... Șerban Foartă, galant, redresează zborul, aducându-și omagiile doamnelor de față: Anei Pop Sîrbu, Aurei Dumitrescu, Manolitei Dragomir Filimonescu, Dinei Marcu... Despre mine, spune că scriu cu o lejeritate fantastică, nu în registru minor, ci dimpotrivă, elegant, ca și cum aș dansa, în spiritul marchizelor din secolul al XVIII-lea, care aveau saloanele lor literare... Mă bucur să aud asta, fiindcă, cine știe?, nu este exclus să ne „învrednicim”, în sens tohănescian, a deschide, totuși, un salon literar, poate chiar de... luna viitoare.

Eugen, nu mai puțin galant, laudă grafica antologiei, realizată, prin stilizarea unor fotografii de excepție, în clar-obscur, de Arianna Vulpe, „perechea” lui Robert Șerban, cum însuși ne-a recomandat-o. Aprecierile superlative sunt susținute cu imagini uluitoare. Eugen insistă asupra uneia, dintr-o incontestabilă estetică a urâtului, care îi amintește de stânca

El Fraile, din Tenerife – un teribil perete de rocă, de pe care sinucigașii se aruncă în ocean. „Am să-ți arăt, Mirela, acasă, fotografiile mele de acolo!”... „Ce frumos!”, îmi flutură pe dinaintea ochilor o doamnă, brusc întoarsă spre mine. Așa îmi șoptea, din când în când, și Oli, într-o zi din anii '90, în Aula Magna, pe când urmăream, una lângă alta, discursul lui Eugen Dorcescu despre stihuirea cărților biblice... Nu ne putem rupe de trecut. Nu putem să refuzăm să ni-l amintim. Nu putem acționa asupra lui. Îl lăsăm să vină peste noi, ori de câte ori își creează o breșă...

Am plecat de la Orizont, la brațul lui Eugen, cu sufletul plin. I-am povestit că profesorul și prozatorul Marius Terchilă m-a felicitat că am scris impecabil *Celesta*, cea mai frumoasă carte pe care a citit-o Domnia Sa în 2018. Și a adăugat, ca între profesori de cursă lungă: „Limba română e pe mâini foarte bune la Universitate!” Am trecut pe la Poșta Mare și, la o lună după ce i-am trimis lui Andrés Sánchez Robayna volumul de poezie pe care i l-am tradus, la sfârșitul anului trecut, am expediat câte un exemplar din *Marea cea mare* bibliotecilor centrale universitare. Apoi, ne-am continuat drumul spre Universitatea de Vest, unde vinerea după-amiaza am cursuri la Masterat.

Seara, într-un ceas de tihnă, Eugen mi-a arătat fotografiile din Puerto de la Cruz. Am văzut Playa Jardin, cu nisipul negru, străjuită de imense și viu colorate bouganvillea, strălucind ireal în aerul întot-

deauna cald al insulei. Vulcanul Teide, un con maies-tuos, negru tăciune. Apoi, vârful El Fraile. Înfrico-șător. Muchia dintre viață și moarte. Mi-am amintit o scenă dintr-un film pe care ni l-a trimis Ildi. Era despre un scriitor bătrân, bolnav, pe care soția l-a scos la plimbare pe un platou care se încheia abrupt, la înălțime, deasupra mării. I-a acoperit, ca în șagă, ochii și l-a privit când a călcat în gol. L-a văzut prăbușindu-se. Ce demon va fi sălășluit în femeia aceea?!... „Mi-ar plăcea să merg cu tine în Tenerife... să ne plimbăm prin locurile acelea de o frumusețe insuportabilă... Era atât de frumos oceanul dimineața, că te durea, pur și simplu, simțeați că nu mai poți să suportați «lancea sublimului». Și cascadele de flori... Tu ai observat, cea dintâi, că eu scriu poezie numai, sau, mă rog, mai cu seamă, atunci când călătoresc. Eu nu am fost atent la asta. Dar ai dreptate. Întâlnirea cu marea a declanșat poezia în mine. *Culegătorul de alge, Arhitectura visului*... Hm! Oricum, aceasta ar putea fi o explicație a inexplicabilului”... A tăcut câteva clipe, apoi a reluat : „Știi la ce m-am gândit?” „La ce?”, am murmurat eu. „Să numim salonul nostru literar «La Isla de los Afortunados!»” Am tresărit, simțind că mă sugrumă emoția, că mă inundă bucuria. „Cum? Adică... să aducem insula aici?” „Da! Oriunde am fi...”

III. EFIGII

DOAMNA PROFESOARĂ

În urmă cu zece ani, etajul al IV-lea al Universității de Vest din Timișoara, unde își aveau, ca și acum, cabinetele cadrele didactice ale Facultății de Litere, Istorie și Teologie, a fost crunt lovit de „geniul morții”. Șase dintre profesorii proeminenți ai Filologiei – Carmen Blaga, Ivan Evseev, Deliu Petroiu, Doina Comloșan, G.I. Tohăneanu și Dumitru Crașoveanu – s-au mutat, pe rând, la Domnul. Poate „ca să facă loc celor tineri”, după cum obișnuia să spună Doamna noastră Profesoară. Adeseori, ni-i amintim, le răsfoim cărțile, căutând și găsind sprijin, în continuare, în harul dascălilor noștri, dascăli care nu înțeapă să ne învețe. Conviețuim încă, atunci când le recitim cărțile cu vocile lor... La răstimpuri, îi comemorăm, așa cum se cuvine. Cu florile recunoștinței.

Pare foarte scurt timpul scurs de la trecerea lor la cele veșnice. Așa și este, dacă îl raportăm la veșnicie. Sau la zborul anilor. Dar, dacă ne gândim la ce ni s-a întâmplat nouă în ultimul deceniu, realizăm ce înseamnă anii de viață pierduți, adică aceia pe care ei n-au mai apucat să-i împlinească. Și compătimirea noastră se împletește cu dorul...

Eram cu totul alta în urmă cu zece ani. O lingvistă, cu un doctorat coordonat de Profesorul G.I. Tohăneanu, pe o temă propusă de D. Crașoveanu – predicatul verbal compus, o încă tânără specialistă în știința limbii, care tatona tărâmul semioticii, pe urmele lui Ivan Evseev, și cel al pragmaticii, la îndemnul Doamnei Doina Comloșan de a-i duce mai departe Analiza discursului, nou introdusă la Timișoara. Agenda profesională îmi era atât de încărcată, încât aș fi avut proiecte... până la pensie. Doi ani mai târziu însă, în 2010, debutam cu romanul *Punctul interior*... Ce surpriză ar fi fost aceasta pentru dascălii mei! Prin nimic nu anunțam, în vremea lor, preocupările mele literare, care s-au intensificat apoi, reconfigurându-mi agenda...

Am dezvoltat acest preambul, ca să arăt cât de legată am fost de profesorii mei, deveniți colegi, care ne-au părăsit, ca într-un cutremur filologic, în 2008.

De nimeni nu am fost însă mai atașată decât de Doamna Profesoară Doina Comloșan, cu care am scris cărți și am petrecut sute de ore „pline de-nțele-suri”, ce se împletesc acum în foarte dragi amintiri.

Modestă, discretă, stăpână pe sine, ca și pe cultura sa, de o dezinvoltură incomparabilă la cursuri și la seminare, vorbind, mereu liber, precum dascălii săi cei mari de la Arad sau de la Cluj, despre epoci culturale, arte, genuri, întotdeauna despre valoare, Doamna

Profesoară purta mereu un zâmbet discret în colțul buzelor vag rujate. Nu se coafa, nu se farda, se îmbrăca decent, fără să contrarieze... Curiozitatea și bucuria cu care o ascultam treceau dincolo de înfățișare, dincolo de vocea scrâșnită, dincolo de fruntea înaltă... Surprindea prin frumusețea și curăția gândurilor, prin siguranța cu care își articula, cu tot cu digresiunile ce păreau interminabile, prelegerile, prin felul cum jubila rostindu-le... În acest echilibru dintre structurarea clasică a conținuturilor și frenezia rostirii sălășluia farmecul lecțiilor de teorie literară. Moderne, frapante prin originalitate, cu o retorică inconfundabilă. Același contrast între rigoare și entuziasm caracterizează și exemplarele-i scrieri academice (*Teatru și antiteatru, Despre literatură, Teorie literară*), rămase ca semne ale trecerii sale prin mediul universitar timișorean, în care și-a desfășurat întreaga activitate didactică.

În 1964, după strălucita finalizare a studiilor la Universitatea din Cluj, Doamna Profesoară Comloșan a ales să fie repartizată la Facultatea de Filologie din Timișoara, pentru a-și urma aici soțul, pe atunci tânărul asistent de la Filosofie, Gheorghe Comloșan. De-a lungul carierei, a completat modelul clujean al dascălului erudit cu o disponibilitate plină de căldură față de studenții săi. În perioada 1964-2006, cât a durat contractul său cu Universitatea, a citit enorm și, cu

mintea sa limpede, în spirit cartezian, a trecut de la creație la teorie și invers, spulberând orice incertitudine privitoare la textul literar. Când preda, Doamna Profesoară Comloșan își privea în ochi studenții. Când analiza un text, deschidea cartea din care acel text făcea parte, iar privirile îi alergau, fără zăbavă, dinspre volumul din mână sa spre studenții din amfiteatru, captivați de spontaneitatea și de ingeniozitatea interpretării, de puzderia de corelații sau de dezvăluiri incredibile din culisele istoriei literare. Iubea tinerii, îi ducea cu gândul încotro dorea și îi convingea foarte ușor, fiindcă... avea lecția în cap și retorica... în degetul mic. Nu se emoționa niciodată nici de ceea ce ne citea, nici de ceea ce ne spunea. Își respecta, până la ultimele detalii, ținuta demnă de Profesor universitar. Însă eu vibram în preajma Domniei Sale. O admiram. Din admirația aceasta de studentă de anul I s-a născut dragostea mea pentru Doamna Profesoară. O, de câte ori n-a făcut înaintea ochilor mei larg deschiși dovada parcurgerii a nenumărate rafturi de cărți de teorie literară, de folclor, de literatură română și universală! Aveam deplină încredere în cunoștințele sale enciclopedice și în bunele-i intenții de a mă forma ca filolog. Din primul an de facultate, i-am simțit simpatia. Atunci m-a învățat, între patru ochi, că, pentru un om de cultură, contează esențele, nicidecum amănunțele, că important este ca el să rețină mecanismul feno-

menelor, nicidecum terminologia, utilizată ostentativ doar de cei ce vor să epateze. De la Domnia Sa am aflat și că un intelectual informat, cultivat, își conștientizează limitele și nu poate fi altfel decât modest – „după vorbă, după port”. Am continuat să ne apropiem în anii care au urmat, mai ales după ce am devenit eu însămi cadru didactic al facultății, în urma Revoluției din Decembrie. Locuiam în același cartier, urcam în tramvai la aceeași stație, parcurgeam o bună parte din drumul spre facultate împreună, luam viața cât mai ușor cu putință, iar profesia, cât mai în serios cu putință.

Când a murit Tata, Doamna Profesoară mi-a povestit cum și-a pierdut dumneai tatăl, ofițer de carieră, într-un stupid accident, la o ședință de trageri. Dumneai avea numai douăzeci de ani și era în sesiune. A plecat imediat la Sâmbăteni, devastată. Nu s-a putut prezenta la examenele care au urmat. Și a revenit la Cluj, toamna, ca restanțieră. Unul dintre colegi, viitorul scriitor Radu Ciobanu, i-a pus în brațe cărțile lui Hemingway. A ajutat-o foarte mult impresia puternică de masculinitate, ce se degaja din acele scrieri. În război, în luptele cu taurii, la vânătoarea de lei, eroul lui Hemingway își arăta bărbăția. În toate ipostazele, ea își revedea tatăl. „Și eu am citit Hemingway, Doamna Profesoară. Și vă înțeleg perfect. Dar acum... am doi copii, mintea tulbure,

sufletul praf... La ce mi-ar ajuta mie eroismul, onoarea, vigoarea aceluia tip de personaj hemingwayan?” „Nu asta voiam să-ți propun, ci cu totul altceva. De când am fost cu lectoratul acela de 4 ani la Lyon și am putut citi non-stop, mi-e clar că textul literar e un text lingvistic cu valoare estetică. Vreau să scriem împreună un tratat, care să vizeze formarea competențelor de analiză lingvistică și literară a textului”. „O, dar nu sunt în stare...” „Nu cunosc pe cineva mai competent și mai compatibil cu mine!” „Dar nu pot acum”. „Tocmai acum e momentul. De asta ai nevoie. Nu de medicamente, care să-ți otrăvească organismul. Ne întâlnim mâine, să facem proiectul?” Mi-era imposibil să o refuz. A urmat un stagiul de inițiere, de acumulare, de confruntare a punctelor de vedere și... de semioză fără sfârșit, mult mai dens și mai extins decât cel doctoral. Ne făceam planuri de lucru, le modificam, comentam, citeam, povesteam, analizam, redactam, revizuiam... până tehnoredactam și editam. Se adunau vrafuri de pagini pe biroul meu. Mă timora cu debitul de idei și de citate. De multe ori, mă rușinam de ignoranța mea într-o privință sau alta. Mă scuзам pentru întrebările naive pe care eu, deja de câțiva ani doctor în filologie, eram obligată să i le pun pentru a pricepe despre ce vorbește. Niciodată nu mă ironiza. „Nu știi, dar vrei să afli. Procedezi corect. Și foarte bine! Îmi sunt insuportabili cei ce pozează în

atotcunoscători...” Îmi oferea cărți, copii xerox ale unor lucrări franțuzești de pragmatică, propriile fișe, îmi sugera numeroase posibilități de abordare a temelor pe care tot Domnia Sa mi le propunea. Nu-i ieșeam din vorbă. Țineam cont de toate sfaturile. Înțelegeam ce șansă imensă am. Îi sorbeam cuvintele de pe buzele destinse în surâs, pe care mi le transmitea cu înflăcărare, cu entuziasmul marilor descoperiri. „Hai spune-mi pe nume: Doina! Nu știi câtă plăcere mi-ai face!” (Mi-am amintit în acea clipă de sfatul Profesorului Ioan Mușiu, pe care ni l-a dat tuturor la terminarea facultății: „În cancelarii, vor fi profesoare în vârstă, ce vă vor cere să le spuneți pe nume. Faceți-le această plăcere! Așa se vor simți și ele mai tinere...”). „Nu pot, Doamna Profesoară!” „De ce nu poți?... Suntem prietene, scriem cărți, cot la cot, nu mai e nicio distanță între noi...” „Cum nu mai e nicio distanță?!... Un munte de cărți! Dumneavoastră l-ați parcurs deja...”

De aceea, dicționarele noastre de comunicare lingvistică și literară, publicate în trei volume, la editura Excelsior Art din Timișoara, în perioada 2002-2005, o au pe Domnia Sa ca prim autor. Profesoarele de română, aproape exclusiv cele din Arad, așa le și recomandă elevilor: Să citească „dicționarul lui Comloșan”! Și nu mă mir... Nici eu nu spun niciodată „dicționarul... lui Jean Marie Schaeffer”, ci „dicțio-

narul lui Ducrot”, nici „dicționarul de simboluri al lui Alain Gheerbrandt”, ci „dicționarul lui Chevalier”...! În ultimul volum, Domnia Sa se ocupa de două mari genuri: tragedia și romanul, iar eu, de metaforă. Nu accepta să considere tragedia... specie a genului dramatic, sau romanul... specie a genului epic. Și-a croit propria terminologie. *Modurile discursive*: liric, epic și dramatic, se ilustrau prin *genuri*: poezia, romanul și tragedia. Acestea, la rândul lor, aveau nenumărate *specii*. De la Domnia Sa, am învățat atunci că nu este cultură majoră cea care nu a produs o tragedie... Din biblioteca Domniei Sale am primit prima carte scrisă de Eugen Dorcescu: *Metafora poetică*, București, Ed. Cartea Românească, 1975. Mi-a spus că este obligatoriu să o citesc, fiindcă prezintă un model al metaforei pe care îl pot așeza alături de cele ale lui Rastier și Kleiber... Pot spune că așa a intrat Eugen Dorcescu în viața mea: mi l-a încredințat Doamna Profesoară!

Și acum, la zece ani de la topirea Domniei Sale în „greul negrei veșnicii”, îi spun, cu aceeași cuviință, „Sărut mâna, Doamna Profesoară!”

INSUPORTABILA TĂCERE...

În cimitirul eroilor din Timișoara, foarte aproape de Flacăra revoluționarilor, sub o cruce de marmură gri, două poeme de dragoste, semnate de Corina Sein și Emil Șain, pecetluiesc, pe lespede lucioasă, precum inscripțiile lapidare de demult, eternitatea unei mari iubiri.

Căsătoriți timp de douăzeci de ani, divorțați, dar nedespărțiți, în următorii douăzeci și cinci, Corina și Emil au părăsit lumea cărții, cercul scriitorilor timișoreni și vor dăinui, sub ochi străini, drept un cuplu de poeți, refăcut după moarte. Cum, necum, cei doi au reușit să-și aranjeze somnul de veci împreună și, de curând, să se refugieze, conform dorinței mutuale, în mormântul pe care și l-au pregătit din vreme. Cât a trăit, Emil a fost cu ochii pe Corina. A ocrotit-o. A încurajat-o. A admirat-o. „Bravo!”, îi spunea ori de câte ori ea îi citea vreo poezie tocmai terminată. „Bravo!”, de câte ori o vedea intrând în editură cu semnalul vreunei cărți. „Bravo!”, când se întorcea de la coafor, de la cosmetică, sau când își cumpăra ceva nou. „Bravo!”, când se căznea să mențină editura pe linia de plutire, în plină recesiune.

Într-o după-amiază de decembrie, în 2012, m-a sunat Corina, în timp ce țineam o prelegere de lingvistică. Amfiteatrul era plin. I-am respins apelul. A revenit cu un sms: „Emil s-a stins...” Eu trebuia să-mi duc cursul până la capăt. În prima pauză am ieșit în fugă pe culoar, ca să o sun și să o întreb cu ce o puteam ajuta. „Te rog să vorbești la înmormântare... Să nu plece Emil dintre noi fără un cuvânt din partea ta”. Am înghețat. Dar cum să fi refuzat? Am luat parte la acea durere. Fără niciun epitaf. Incomparabilă. Deși se spune că doliul e la fel de greu pentru toată lumea.

*

„N-o pot ierta!”, a răbufnit Corina, cu fața crispată, cu vreo doi ani în urmă, când mă dusesem să o felicit, de aniversare, cu un crăciunel alb. Se referea la o cunoștință comună. „Din cauza ei m-am despărțit de Emil!!!” Împietrisem. Mimica ei mă implora să o cred, de parcă mi-ar fi spus adevărul vieții sale cu ultima suflare. „Cum?...”, am bâiguit. „Vi s-a interpus?...” „Nu, nu. Asta nu. Dar, de Crăciun, chiar de ziua mea, m-a sunat, chipurile, să mă felicite. Și mi-a spus că Emil are o aventură cu...” „Dumnezeule, ce cruzime!!!” Eram stupefiată. Niciodată n-aș fi fost capabilă de o asemenea răutate. Cum să-i spui asta unei femei, dacă n-o urăști într-atât încât...? „Poate

nici nu era adevărat...”, încerc eu să-i abat gândul dureros, căci Corina tremura sub greul amintirii. „Era adevărat”, continuă plângând, ștergându-și cu degetele ei lungi și subțiri, la întâmplare, o parte din lacrimile de pe obraji. Până la urmă, pradă durerii, s-a prăbușit pe un scaun, de cealaltă parte a mesei, în fața mea. I-am luat mâinile și i le-am mângâiat, arătându-i, astfel, cât o compătimesc. „Știam... Totuși, când am auzit asta din gura ei, m-a cuprins o furie, o rușine, o umilință... Ea, în acel moment, a declanșat divorțul meu de Emil, nu întâmplarea în sine... Și-acum, că Emil nu mai este, știi cât mă doare?...” Tocmai publicase volumul *Ritual în absență...* Despre un stupefiant ritual al lacrimilor.

Nu știu cât timp a trecut fără să ne mai spunem un cuvânt. Apoi, de parcă ar fi deschis o cutie a Pandorei, mai învârti o dată cuțitul în rană. „La puțin timp după înmormântarea lui Emil, am aflat că el era, de cinsprezece ani, căsătorit cu alta...” M-am uitat cu neîncredere spre Corina. „Despre ce vorbești?... În anii aceștia, am fost în preajma voastră, v-am văzut zi de zi împreună... Chiar mi-a și spus că este singur, fiindcă tu ești căsătorită, iar el... după ce ți-a dat ție numele lui, nu mai avea ce să ofere unei alte femei...” Încercam să o fac să revină la realitate. Eram convinsă că îi era mintea rătăcită. Ridicându-și spre mine fața schimonosită de plâns, a rostit răspicat: „Am aflat că

era căsătorit cu cea pe care o credeam îngrijitoarea sa. E adevărat că nu i-a dat și numele. Dar... e moștenitoarea apartamentului lui Emil, care fusese al mamei mele”. Sunt intrigată. Indignată. Îl credeam pe Emil Șain omul cel mai onest, devotat până la moarte Corinei. Îl și întrebase un prieten, care ținea în mână o sticlă de vin pe care scria COLINA, când l-am sărbătorit pe maestrul Șain la 75 de ani: „COLINA-CORINA... He, he!... Recunoști că toată viața ai iubit-o numai pe CORINA?” „DA!”, a răspuns el, fără niciun echivoc. În acord cu stridentele evidențe. Încerc să nu-i afectez, câtuși de puțin, aura lui Emil Șain. Nu aveam căderea să-l judec, mai ales că nici nu puteam crede ce auzisem acum despre el: „Cine știe de ce o fi făcut asta, cine știe cu ce îl avea la mână. Nu-l condamna. Doar știi cât te-a iubit... ” „De multe ori am fost nemulțumită de cum îl îngrijea și îi ceream s-o dea afară pe femeia aceea și să angajeze alta. Spune tu ce ironie...!” Sunt bulversată. În cine mai putem avea încredere, dacă nici măcar într-un înger păzitor, cum părea a fi Emil pentru Corina? „Știi ce? Dacă nu ți-a spus înseamnă că nu a fost deloc mândru de asta... Te-a iubit ca pe-o zeiță. A trăit numai pentru tine... În viața voastră e material de un roman”. „Numai tu ai putea scrie acest roman”. „Eu nu l-am trăit ca tine! TU trebuie să-l scrii”. „Eu nu mai am... timp”. „Ești deprimată acum... Dar îți revii tu, ca de atâtea ori! Ești

o femeie puternică. Cine a mai rezistat ca tine: directoare de editură trei decenii fără întrerupere?... Boala, pierderea lui Emil, criza financiară nu te-au oprit. Ai scris, ai publicat, ai promovat editura în fel și chip, acum și pe internet... Cine mai are bloguri, cititori, prieteni ca tine?... Cine mai e frumoasă ca tine?...” Mă asculta obosită, nu mă contrazicea, părea că se liniștește. Șarjez: „Data trecută, când m-ai lăsat să scriu proiectul de subvenție pe calculatorul tău, în colțul din stânga, jos, a apărut o cutiuță de dialog: «Ce faci, Iubire?» Am tresărit... Te-am chemat imediat, ții minte? Ție ți se adresa... ” „Da”, mi-a zâmbit și a suspinat, ca un copil. „Ești fermecătoare! La vârsta ta... Ai fost mereu iubită, mereu în vogă. Tu mi-ai spus că purtai breton și ți se spunea Mireille Mathieu. Câte femei nu te invidiau pentru asta?...” Am reușit să ieșim la liman. M-a condus apoi, ca de obicei, până în stradă. N-aș fi bănuț că era ultima oară. Că nu voi mai lua calea spre Editura Corinei niciodată.

*

Am invitat-o pe Corina la sărbătorirea lui Eugen Dorcescu, la 75 de ani, la „Orizont”. L-a trimis pe Zsolt, tehoredactorul editurii, mâna sa dreaptă, cu un buchet de orhidee verzi pentru mine. Seara, ne-a dat linkul unui filmuleț, postat pe youtube, despre colaborarea Editurii Excelsior cu Eugen Dorcescu.

Fotografii-document. În final, ea însăși, cu surâsul ei șarmant, îi întindea flori albe. Culorile Corinei: verdele și albul – speranța și candoarea...

M-a rugat apoi să o reprezint la o lansare de casetă editorială, conținând șase volume de proză ale Coletei de Sabata. Am acceptat, deși luna mai e, în general, foarte încărcată și chiar atunci mă afluam între două lansări ale noastre. L-am convins pe Eugen să mă însoțească și să vorbească la Casa Adam Müller Guttenbrunn despre Corina și Emil, despre ceea ce a însemnat editura lor pentru Timișoara de după Revoluție. Am primit un e-mail de mulțumire de la Corina, care se încheia cu enunțul:

„Te îmbrățișez și te iubesc. Te consider cea mai importantă persoană din viața mea”.

De două ori a vrut să-mi încredințeze editura. Am refuzat-o de fiecare dată. Nu am fler și nici interes pentru afaceri, cu toate că munca într-o editură este interesantă, palpitantă, foarte tentantă pentru cine iubește cărțile, încă de la ivirea lor în lume. Faptul că mă apropiasem de Eugen îi reaprinsese Corinei speranța că îi vom redeveni, amândoi, colaboratori. I-am și promis, într-un sms, că o vom vizita la editură. „Mă voi uita după voi cu ochii cât cepele”, mi-a răspuns. N-am mai apucat să ne vedem, nu i-am spus nici că m-am căsătorit cu Eugen Dorcescu. A murit la două zile după ce noi ne-am cununat civil. De fapt,

prima noastră ieșire în societate, ca soț și soție, a fost prilejuită de priveghiul Corinei Victoria Sein. Ochii editoarei mele erau acoperiți de pergamente albe, pe care aș fi scris ceva, măcar în gând, dacă aș fi avut inspirație. Dar atmosfera funebră, tăcerea insuportabilă a Corinei îmi blocau orice idee. Avea un zâmbet fin pe buze, semn că trecuse deja „Dincolo de durere”. „Fata amurg”, care a debutat cu „Adăpost într-o floare”, de „Frica albă”, a „Evadat spre nicăieri”, pe „Coridoare de oglindă”, în „Inele de fum”...

A doua zi am petrecut-o pe calea înveșnicirii sale. Într-un „Ritual în absență”... Rafinată, delicată, distinsă a fost minunata Corina, chiar și în această împrejurare, când își lua rămas bun de la noi, deși de mult plecase...

Eugen Dorcescu a vorbit din partea scriitorilor și a editorilor bănațeni, remarcând că neprețuita sa colegă a fost un om împlinit, atingând pragul de sus al vârstei umane, precizat de Moise în psalmul său. Și a rostit, solemn, în spaniolă, acest pasaj celebru:

„La duración de nuestra vida es de setenta años,
la de los más fuertes, ochenta,
pero en su mayor parte no son más que
trabajos y miseria,
pues pasan aprisa y nosotros volamos”.
(Salmo 90/89, 10)

Rememorând date ale destinului scriitoarei, vorbitorul a concluzionat: Corina Victoria (Bădulescu) Sein a trăit frumos, a știut să-și apropie colegii de breaslă, să conducă fără cusur o importantă instituție de cultură... Ca orice om, prin moarte, și-a pierdut chipul, nu și asemănarea cu Dumnezeu, spre care chipul căzut aspiră cu ardoare:

„... Defunctul n-are chip. S-a reunit
cu lutul dintru care-a fost zidit
și care-i urcă, lent, prin capilare,
sorbindu-i, în tărâmul nesfârșit
al pulberilor, vânăta paloare.
De fapt, cel mort e mort dintru-nceput,
de când asemănarea s-a pierdut.
Chipul nu-i chip, când nu-i asemănare.

*

Cat drept aceea-n sinea mea și zic:
Ființa întru moarte nu-i nimic
decât reminiscență și-așteptare.
Ființa-i șansa ce s-a irosit
și-acum reface-a erelor cărare,
nădăjduind în Cel ce S-a jertfit
în semn de mântuire și iertare.
Ființa-i drumul tragic, istovit,
al chipului căzut spre-aseamănare”.
(Fragment din poemul *Chipul* de Eugen Dorcescu)

Poetul recurge frecvent la *Cartea Cărților*, în care găsește răspuns pentru toate frământările, legate de moarte, ale celor cu mai puțină credință decât el, sau ale celor mai puțin inițiați, pentru a le arăta că, în fața morții, au motiv de întristare, dar nicidecum de deznădejde, atâta vreme cât toți cei ce cred în Hristos cred și în Înviere.

În final, Eugen Dorcescu a mulțumit, în numele Corinei, celor prezenți, care, conducând-o pe ultimul drum, au arătat nu doar respect, ci și generozitate, fiindcă i-au făcut acesteia un serviciu ce nu poate fi returnat: „Adio, Corina! Adio! Doamnelor și domnilor, vă mulțumesc pentru prezență, în numele ei”, a încheiat el, inspirându-se, cu bună știință, după cum mi-a mărturisit, apoi, din Anatole France. Are și moartea, se pare, pentru cei erudiți, intertextualitatea ei.

Ne-am despărțit de Corina mâhniți, nutrind însă speranța că va fi așezată, de-a pururi, în cerurile de care se leagă toate visele noastre... Eugen Dorcescu a avut tăria de a-i rosti cea din urmă *laudatio*, impresionându-și auditoriul... În „tăcută căutare de sine”, sufletul Corinei Victoria Sein străbate lungul drum al veșniciei, în vreme ce trupul rămâne aici, să se odihnească, din veac în veac, alături de cel pe care l-a iubit o viață: Emil Șain.

De ce oare posteritatea acestui cuplu de scriitori a debutat cu o lungă tăcere?

VALI

Vali (Valentina) Bobină Vucovan nu-și arăta vârsta. Fusese sportivă de performanță, apoi profesoară de română cu vocație metodică și, nu în ultimul rând,... „critic de catifea”, cum se recomanda, ca într-un fel de pact de neagresiune cu lumea scriitoricească. Scria despre alții foarte bine intenționată, atentă să nu lezeze pe nimeni, deși, în comentariile orale, etala nota de aciditate specifică criticului.

În 2009, de Crăciun, îi murise subit soțul. Făcuse un infarct major și se prăbușise lângă brad. Ca rețezat de „coasa Rosei”. Rămăsese singură în Timișoara. Copiii și nepoții îi erau în Canada. În această eră a internetului, distanțele se suportă mai ușor. Dar nu întotdeauna. Băieții erau în divorț și ea își făcea enorme griji pentru ei. Cu toate acestea, n-ai fi spus că are vreo nemulțumire când îi vedeai sclipirile din ochii neverosimil de tineri. Îmi venea în întâmpinare radiind, purtând cu ea o tinerețe ce mă făcea să mă simt, prin comparație, bătrână. O invitam uneori la o cafea la UVT. De obicei, după cursuri, adică după ce mă achitam de obligațiile profesionale ale zilei și-mi îngăduiam tihna unui taifas. În general, ne beam

dintr-o sorbitură cafelele, niciodată lungi la orele acelea târzii, însă nu ne încumetam să ne despărțim. „Încercăm și o prăjitură?”, îi propuneam, străduindu-mă să-i fiu o gazdă bună. „A, nu”, mă refuza imediat. Și completa: „Eu țin cură de slăbire. Toată viața am ținut. Întotdeauna am fost prea corpulentă. Și la volei mi se spunea Dolly... de la dolofană”. „Mai degrabă de la păpușă. Sunteți o femeie foarte frumoasă...” Avea un ten izbitor de alb, o piele netedă și gropițe în obraji. Nu puteai spune cu ce râde mai întâi, cu ochii sau cu gropițele acelea jucăușe, simetrice, copilărești. „Un suc, atunci?” „Nicidecum”. „Nu se poate nici măcar o apă minerală?” „Nu!” Era categorică. Mă intimidă. Deși în zâmbetul ce-i acoperea fața se vedea câtă plăcere îi făcea să fim împreună. „Știi ce-ai putea face ca să mă simt mult mai bine?” Mi-am ridicat sprâncenele, așteptând să aflu. „Să-mi spui «tu» și Vali sau Valentina. Sau Dolly... Asta m-ar face să mă simt de-o seamă cu tine. Tu câți ani ai? 35?” „Cum așa?!...”, am răspuns imediat, înainte să-mi amintesc de sfatul profesorului meu Muțiu, de a nu refuza să spun pe nume unei doamne mai în vârstă, dimpotrivă, de a o tutui fără nicio reținere, fiindcă asta ar face-o să se simtă mai tânără. Am continuat dialogul, după cum îmi era firea, nelăsând să-și facă loc o clipă de tăcere între replicile noastre: „Am 45 și jumătate. Dar nu vă pot spune pe nume. Ați fost colegă cu mama mea la

Școala 21...” „Dar stai puțin, mama ta e mai mare decât mine cu zece ani...” „Vă rog să nu insistați...” „Nu insist. Apreciez gestul tău de a sta atâta cu mine de vorbă”. „Mă simt foarte onorată să-mi fiți musafiră, Doamna profesoară”. „De câte ori mă vei chema, voi veni cu mare drag. Acesta e locul studenției mele, nu?” Îmi amintesc foarte bine că am invitat-o la ceremonia de acordare a titlului de Doctor honoris causa criticului literar Nicolae Manolescu. Fiu de învățători, ajuns la finalul propriei cariere didactice, Nicolae Manolescu a ținut un discurs de omagiere a dascălului român, discurs pe care l-am apreciat amândouă, stând una lângă alta. O adusesem cu mine și pe Anișoara Cîra, viitoarea mea studentă și exegetă. Vali a întrebat-o, directă, cum era: „Dumneavoastră ce scrieți?” Și vorbăreața de Anișoara a răspuns, jenată:... „Nimic”. Răspuns invalidat de istoria recentă, căci Anișoara Violeta Cîra a debutat, de curând, cu o carte despre... mine.

În preajma Crăciunului din 2012, i-am oferit *Punctul interior*, primul meu roman, care apăruse în vara anului 2010. Aveam față de ea o sfială ce nu mi-a permis să i-l încredințez mai devreme. I l-am strecurat în cadoul de Crăciun. Mi-a dăruit și ea un pachet de cărți, cu aceeași ocazie. Una era despre soțul ei, alta, despre voley, subintitulată „O felie de viață”. Ne-am despărțit în grabă atunci. Eu, ca să petrec sărbătorile

cu copiii, cu mama. Ea, ca să se baricadeze în casa ei, refuzându-și orice bucurie. După sărbători, m-a sunat ca să-mi spună că a scris o cronică la *Punctul interior*, că și-a aplicat astfel o „terapie ocupațională”, care a ajutat-o să treacă prin negura amintirilor Crăciunului. M-a emoționat gestul său. Era prima mea cronică. Și a rămas unica încă vreo trei ani, până când aveam să-l întâlnesc pe Eugen Dorcescu. Într-una din primele zile ale lui 2013, m-am văzut cu Vali în oraș, la o cafenea din Piața Unirii. Era nerăbdătoare să îmi citească ce scrisese despre mine și să-mi motiveze anumite pasaje. Abia așteptam să o aud. Știam că nu mă poate tulbura cu vreo răutate, din moment ce scria despre oricine... cu mănuși de catifea. Eram atât de fericite că ne revedem, că avem un subiect de discuție atât de neconvențional, care ne privea pe amândouă și, inerent, ne apropia. M-a amuzat faptul că Vali își intitulase cronică *Punctul interior... și punctele de suspensie*, insistând asupra valorii punctuației în discursul existențial. Nu se dezmințea. Era mai întâi profesoară de română și apoi critic... sau, mai degrabă, un receptor avizat de text. Mi-a dat atunci multe motive să mă bucur de prima mea cronică, pentru care îi voi fi mereu recunoscătoare. Era primul feedback profesionist, pus pe hârtie, la scrierile mele literare.

Apoi, ca să ne vedem mai des, am invitat-o la orele mele. Venea cu un entuziasm de student, mai cu

seamă la cursurile de semiotică. Își lua notițe, îmi urmărea zâmbind fiecare mișcare, fiecare cuvânt scris pe tablă, orice explicație, orice poveste... „Știi, eu în primul an de studenție aveam deja un copil. Era o corvoadă studenția pentru mine. Abia acum o savurez... cu tine ca dascăl...” „Mi-a trecut prin cap să vă pun o întrebare-două, dar m-am temut că v-ar deranja...” „N-aș fi știut să-ți răspund. Știi cum mă uit la tine?... Mă mir și mă minunez de câte știi, de ce asociații faci. Nu-mi strica bucuria asta!!!”

În luna februarie, m-a invitat la ea acasă într-o zi de duminică. Era înaintea Sfântului Valentin și m-am gândit că își serbează onomastica. Era foarte atașată de numele ei, a cărui muzicalitate o pusesese... pe note. I-am cumpărat câte ceva cu această ocazie și i-am împachetat un cozonac, pe care tocmai îl scosesem din cuptor. Am plecat devreme de acasă, ca nu cumva să întârzi, am identificat blocul în care locuia și i-am dat câteva ocoluri prin zăpadă, ca să nu o deranjez înainte de ora stabilită pentru întâlnire. Surpriza a fost colosală. Nu numai că Vali organizase un salon literar, ca doamnele din Franța de odinioară, reunind scriitoare din rândul profesoarelor – pe Mariana Strungă, Lucia Popa, Monica M. Condan, Ema Macovei, ci își lansa chiar acolo, în inima casei sale, o carte de critică literară în care scrisese un capitol și despre mine! Purta un pulover verde, într-o zi plină de zăpadă,

prefigurând o primăvară pe care n-a mai trăit-o până la capăt. Concepușe un scenariu, îl urmase ca o adevărată amfitrionă. Între lecturi și comentarii, proiecta filmele, ne servea cu ceea ce pregătise pentru noi. N-aș fi crezut că originalul ei cenaclu, atât de bine pus la punct, de atractiv, de înălțător, s-a născut doar ca să moară...

De la începutul semestrului al II-lea, și-a reluat asistențele la cursurile mele. Pe la mijlocul lui aprilie, a adus cu ea și o fostă colegă de la Școala generală 21, profesoară de franceză, Monica M. Condan, pe care o cunoscusem la cenaclul din memorabila după-amiază de februarie și cu care mă împrietenisem într-o clipă. Vali făcuse reclamă cursurilor mele, iar Monica venise la ele cu o curiozitate adolescentină. Blondă, luminoasă, surâzătoare... Mă liniștea să o știu acolo, mă stimula. Schimbam priviri, zâmbete, replici scurte, cu dezinvoltura legitimată de amiciția noastră spontană. Observându-ne familiaritatea, Vali n-a ezitat să mă tachineze: „Și când te gândești, Mirela, că Monica e de o vârstă cu mine și e tot fostă colegă cu mama ta... Abia ai văzut-o și i-ai și spus pe nume...” „Mă faceți să mă simt vinovată...” „Hai, lasă, ai făcut cursuri faine, cafeaua e fierbinte, întâlnirea noastră – splendidă...”

Nu părea, totuși, supărată. Când ne-am despărțit, la intersecția dintre străzile Vasile Pârvan și Mihai

Viteazu, în dreptul Politehnicii, Vali s-a răsucit de câteva ori spre noi, de pe trecerea de pietoni, să ne facă semne, râzând, cu mâna. I-am întors gestul și am mai vorbit despre ea o vreme, mirându-ne de vitalitatea, de exuberanța ei, de molipsitoru-i optimism. Atunci, acolo, m-a lăsat pe mai departe cu Monica.

În zilele următoare, m-am gândit cum să fac să îi spun „tu”. Mi-am spus că e mai ușor să renunț, în scris, la supărătorul „dumneavoastră”. Așa că am strecurat noua variantă de adresare în felicitarea ce i-am trimis-o, în aprilie, de ziua ei:

„Dragă Vali,

Să iubești și să fii iubită ani mulți de acum încolo! Fiecare zi să îți fie frumoasă și plină de bucurie ca sufletul, ca ochii, ca zâmbetul... Să fii sănătoasă și toți ai tăi să te bucure cu câte-un lucru minunat pe care numai ei pot să-l facă... Am norocul să știu foarte bine cine și cum ești, ce-adâncuri și ce lumini porți în tine.

La mulți ani fericiți!

Te îmbrățișează, cu mult drag,

Mirela”

Mi-a răspuns a doua zi, trecând, parcă intenționat, peste amănuntul ce consta în efortul meu colosal de a-i spune pe nume:

„Dragă Mirela,

Sunt impresionată de prestația ta profesională, dar, ca prietenă, mă topești! Îți mulțumesc bunului Dumnezeu că faci parte din viața mea și, când timpul îți permite, îmi cunoști adresa... Cu tot dragul și prețuirea,

Vali”

În 27 aprilie 2013, urma să aibă loc lansarea oficială a cărții sale, la care eu fusesem invitată, dar, știind că nu pot merge, i-am scris un e-mail pentru a o ruga să mă scuze:

„Ai avut o carieră excepțională, ai excelat ca profesoară, ești o scriitoare lucidă și sensibilă, cu o fantastică memorie sufletească, un critic mobilizator, cu personalitate, ești o femeie foarte frumoasă și foarte puternică, tonică, veselă, generoasă, prietenoasă, activă... Ce mai, o poveste întreagă. Îmi pare foarte rău că nu-ți pot fi alături azi, într-o zi atât de importantă pentru tine și pentru mine, căci am fost și eu o parte din obiectul analizei tale literare.

Dar, e musai, musai, musai să fiu la hârleț, la sapă, la «cultivat» grădina de la Carani... Aș vrea să mă pot împărți, ca să fiu și cu voi. Cum sufletește sunt, fiindcă altfel nu ți-aș scrie acum. Te felicit din inimă pentru volum, pentru dăruirea ta, pentru talentul și

competența cu care scrii. Sunt mândră că m-ai primit în viața ta și te iubesc mult.

Salutări tuturor doamnelor de la cenaclu, pe care le-am cunoscut la tine și de care m-am atașat deja.

O caldă îmbrățișare și recunoștință... cât poți cuprinde din sufletul meu.

A ta,
Mirela”

Și a urmat, în mod firesc, răspunsul:

„Draga mea, mesajul tău l-am citit abia când m-am întors de la cenaclu...

A fost peste așteptări. Și Mariana Strungă s-a depășit! Nu s-a lăsat doar cu lansarea ultimei cărți, ci cu vreo cinci ore despre cărțile mele și despre mine... prezentată și acolo cum mă descrii tu în mesaj; apoi cu diplomă, trofeu, ca la Oscar!, plachetă personalizată ș.a. Sărbătorire la sfârșit, că i-am și omenit! Am venit obosită, fericită, cu o stare de bine, pentru că mi-am trăit momentul la timpul prezent, fără resentimente din trecut și fără mari așteptări de la viitor, stare pe care mă străduiesc să o mențin și pentru următoarele două zile când plec pe Clisura Dunării...

Nu le-am putut transmite colegelor ce mi-ai cerut, dar tu, fiind locuitoare nu doar a cărții, dar și a sufletului meu, ai fost în centrul atenției; ba chiar și mama

ta, fiind noi destule de la Generală 21. S-a spus că ești fata învățătoarei Ioana Radu. Emoționantă a fost și prezența soției și a fiicei lui Mircea Șerbănescu, pe care eu le-am invitat...

Ai fi fost binevenită, dar te înțeleg, fiindcă mă regăsesc în multe privințe în tine; cum sunt acum, sigur că judec altfel. Și, începând cu ziua mea, chiar mă las să mă simt iubită! Și pentru tine și pentru cei dragi ție, toate cele bune!

Cu tot dragul,
Vali”

Nici de Paști nu mi-am făcut timp să o văd. I-am scris numai o felicitare:

„Dragă Vali,

Iartă ce este de iertat unei prietene istovite și primește din parte-i o caldă îmbrățișare de Paști și urarea de a petrece sărbătorile cu sănătate, bucurie și cumpătate, în stilul tău.

Hristos a înviat!
Mirela”

N-am mai primit răspuns la această tardivă urare. Nu m-a mirat răceala ei. Prea o neglijasem în ultima vreme: de aniversare, la lansare, de Paști. Într-una din zilele următoare, pe yahoo mi-a sosit un mesaj cu titlul „Vali”:

„Azi, am condus-o pe ultimul drum și încă nu pot accepta ceea ce s-a întâmplat. S-a stins în trei săptămâni. Nu a trecut nicio lună de când am fost împreună la Universitate. Dumnezeu să o odihnească!

Cu sufletul îndurerat,
Monica”

Nedumerire. Ciudă. Lacrimi. Și chinuitoarea întrebare: „De ce?” N-am știut că e bolnavă, nu se vedea deloc. Ultima oară când am întâlnit-o, pe podul Mihai Viteazu, îmi spunea că va pleca prin Sindicat într-o excursie pe Dunăre și apoi în Canada la copii și nepoți. Dar nu ne alegem noi drumurile...

Totuși, de ce... Vali? Atât de frumoasă, de plină de sclipiri în ochi și de zâmbete, de capabilă să se accepte și să își facă bucurii, ca să poată merge mai departe cu ochii aceia mirifici, pe care i-a confiscat Doamna moarte. Inima mă doare la propriu, ca un buboi care se coace.

De multe ori, simt însă că mi-o trimite pe Monica, atunci când am nevoie să împart cu cineva drag bucuria unei cărți. Întotdeauna Monica îmi amintește de ea. Vali mi-a adus-o ca pe un mesager..., care, după trei săptămâni, avea să-mi vestească plecarea ei. Într-o zi însorită de aprilie, mă lăsase cu Monica, după ce îmi făcuse de câteva ori semn cu mâna, fără ca eu să înțeleg pentru cât timp ne despărțeam, de fapt...

BIBLIOGRAFIE

- Academia Română, *Enciclopedia Banatului, 2, Literatura*, Timișoara, Editura David Press Print, 2016.
- Adam, Jean-Michel, *Lingvistică textuală*, trad. de Corina Iftimia, Iași, Ed. Institutul European, 2008.
- Amado, Alonso, *Materie și formă în poezie*, trad. de Angela Teodorescu-Martin, București, Ed. Univers, 1982.
- Babeți, Adriana, *Dandysmul. O istorie*, Iași, Ed. Polirom, 2004.
- Bachelard, Gaston, *Aerul și visele*, trad. de Irina Mavrodin, București, Ed. Univers, 1997.
- Bachelard, Gaston, *Apa și visele*, trad. de Irina Mavrodin, București, Ed. Univers, 1997.
- Bachelard, Gaston, *Pământul și reveriile voinței*, trad. de Irina Mavrodin, București, Ed. Univers, 1998.
- Bachelard, Gaston, *Psihanaliza focului*, trad. de Lucia Ruxandra Munteanu, București, Ed. Univers, 2000.
- Bahtin, M., *Probleme de literatură și estetică*, trad. de Nicolae Iliescu, București, Ed. Univers, 1982.
- Barilli, Renato, *Poetică și retorică*, trad. de Niculina Benguș, București, Ed. Univers, 1975.
- Barthes, R. et alli, *Pentru o teorie a textului*, trad. de Adriana Babeți și Delia Șepețean-Vasilii, București, Ed. Univers, 1980.

- Berca Olimpia, *Dicționar al scriitorilor bănățeni*, 1940 - 1996, Timișoara, Editura Amarcord, 1996.
- Berca, Olimpia, *Dicționar istoric de rime*, București, EȘE, 1983.
- Berca, Olimpia, *Despre maestri*, Timișoara, Ed. Mirton, 2003.
- Berca, Olimpia, *Din literatura timișoreană*, Timișoara, Ed. Mirton, 2015.
- Berca, Olimpia et alii, *Limbaj poetic și versificație în secolul al XIX-lea. Comparația. Epitetul. Sintaxa poetică. Simbolul*, Timișoara, TUT, 1981.
- Berca, Olimpia, *Poetici românești*, Timișoara, Ed. Facla, 1976.
- Bercea, Livius Petru, *Poezie și poeți. Opțiuni critice*, Timișoara, Ed. Waldpress, 2018.
- Blanchot, Maurice, *Spațiul literar*, trad. de Irina Mavrodin, București, Ed. Univers, 1980.
- Bogdan-Dascălu, Doina, *Critica – limbaj secund*, Timișoara, Ed. Facla, 1981.
- Borchin, Mirela-Ioana (coord.), *Despre Eugen Dorcescu. Volum omagial 75*, Timișoara, Ed. Mirton, 2017.
- Borchin, Mirela-Ioana, *Etern, într-o eternă noapte-zi*, Eseu hermeneutic în dialog cu Poetul Eugen Dorcescu, Timișoara, Ed. Mirton, 2016.
- Borchin Mirela-Ioana, *Eugen Dorcescu sau vocația vectorială a Nirvanei*, în Eugen Dorcescu, *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, Timișoara, Ed. Eurostampa, 2015, p. 459 – 608.

- Borchin, Mirela-Ioana, *Primăvara elegiei*, Timișoara, Ed. Mirton, 2017.
- Borchin, Mirela-Ioana, *Semantica modurilor incertitudinii*, Timișoara, Ed. Excelsior Art, 2011.
- Borcilă Mircea, Mclain, Richard (coord.), *Poetica americană. Orientări actuale*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1981.
- Bordeianu, Mihai, *Versificația românească*, Iași, Ed. Junimea, 1974.
- Bousoño, Carlos, *Teoria expresiei poetice*, trad. de Ileana Georgescu, București, Ed. Univers, 1975.
- Brandi, Cesare, *Teoria generală a criticii*, trad. de Mihail B. Constantin, București, Ed. Univers, 1985.
- Carpov, Maria, *Introducere la semiologia literaturii*, București, Ed. Univers, 1978.
- Cassirer, Ernst, *Filosofia formelor simbolice*, trad. de Adriana Cînta, vol. I, *Limbajul*, vol. II, *Gândirea mitică*, Pitești, Ed. Paralela 45, 2008.
- Charaudeau, Patrick, Maingueneau, Dominique, *Dictionnaire d'analyse du discours*, Paris, Éditions du Seuil, 2002.
- ***, *Ce este literatura? Școala formală rusă*, București, Ed. Univers, 1983.
- Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, București, Ed. Artemis, 1994.
- Chivu, Iulian, *Heterogene – cronici, note și eseuri critice*, Craiova, Ed. Sitech, 2018.

- Cîra, Anișoara Violeta, *Realismul simbolic. Eseistica și proza Mirelei-Ioana Dorcescu*, Timișoara, Ed. Mirton, 2018.
- Cocagnac, Maurice, *Simbolurile biblice. Lexic teologic*, trad. de Michaela Slăvescu, București, Ed. Humanitas, 1997.
- Comloșan, Doina, Borchin, Mirela, *Dicționar de comunicare (lingvistică și literară)*, vol. I-III, Timișoara, Ed. Excelsior Art, 2002-2005.
- Culianu, Ioan Petru, *Călătorii în lumea de dincolo*, trad. de Gabriela și Andrei Oișteanu, București, Ed. Nemira, 1994.
- Dascălu, Crișu, *Dialectica limbajului poetic*, Timișoara, Ed. Facla, 1986.
- Dascălu, Crișu (coord.), *Text, figură, coerență*, Timișoara, TUT, 1997.
- Dinu, Mihai, *Ritm și rimă în poezia românească*, București, Ed. Cartea Românească, 1986.
- Dorcescu, Eugen, *Metafora poetică*, București, Ed. Cartea Românească, 1975.
- Dorcescu, Eugen, *Embleme ale realității*, București, Ed. Cartea Românească, 1978.
- Dorcescu, Eugen, *Poetica non-imanenței*, București, Ed. Palimpsest, 2009.
- Doubrovsky, Serge, *De ce noua critică? Critică și obiectivitate*, trad. de Dolores Toma, București, Ed. Univers, 1977.
- Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului*, trad. de Marcel Aderca, București, Ed. Univers, 1977.

- Eco, Umberto, *Kant și ornitorincul*, trad. de Ștefania Mincu, Iași, Ed. Polirom, 2010.
- Eliade, Mircea, *De la Zamolxis la Genghis-han*, trad. de Maria Ivănescu și Cezar Ivănescu, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1980.
- Eliade, Mircea, *Făurari și alchimiști*, trad. de Maria și Cezar Ivănescu, București, Ed. Humanitas, 2008.
- Eliade, Mircea, *Istoria credințelor și a ideilor religioase*, ed. a II-a, trad. de Cezar Baltag, București, Ed. Științifică, 1982.
- Evseev, Ivan, *Cuvânt – simbol – mit*, Timișoara, Ed. Facla, 1983.
- Evseev, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara, Ed. Amarcord, 1994.
- Evseev, Ivan, *Enciclopedia semnelor și simbolurilor culturale*, Timișoara, Ed. Amarcord, 1999.
- Foață, Maria, *Duel/tul celor două muze*, Timișoara, Ed. Brumar, 2000.
- Foață, Maria, *În căutarea retoricii pierdute*, Timișoara, EUVT, 2018.
- Fontanier, Pierre, *Figurile limbajului*, trad. de Antonia Constantinescu, București, Ed. Univers, 1977.
- Funeriu, I., *Versificația românească*, Timișoara, Ed. Facla, 1980.
- Genette, Gérard, *Figuri*, trad. de Angela Ion și Irina Mavrodin, București, Ed. Univers, 1998.
- Genette, Gérard, *Opera artei (I). Imanență și transcendență*, trad. de Muguraș Constantinescu, București, Ed. Univers, 1999.

- Genette, Gérard, *Opera artei (II). Relația estetică*, trad. de Muguraș Constantinescu, București, Ed. Univers, 2000.
- Ghyka Matila C., *Numărul de aur*, Traducere și note de Adrian Pătrușcă, București, Editura Nemira, 2016.
- Greimas, Algirdas J., Fontanille, Jacques, *Semiotica pasiunilor. De la stările lucrurilor la stările sufletului*, trad. de Mădălina Lascu și Rodica Paliga, București, Ed. Scripta, 1997.
- Grupul μ , *Retorica poeziei. Lectură lineară, lectură tabulară*, trad. de Mariana Mureșanu Ionescu, București, Ed. Univers, 1997.
- Hăulică, Cristina, *Textul ca intertextualitate*, București, Ed. Eminescu, 1981.
- Hrabák, Josef, *Introducere în teoria versificației*, trad. de Anca Irina Ionescu, București, Ed. Univers, 1983.
- Hufnagel, Erwin, *Introducere în hermeneutică*, trad. de Thomas Kleininger, București, Ed. Univers, 1981.
- Husar, Al., *Ars longa. Probleme fundamentale ale artei*, București, Ed. Univers, 1980.
- Husar, Al., *Metapoetica. Prolegomene*, București, Ed. Univers, 1983.
- Ianoși, Ion, *Sublimul în artă*, București, Ed. Meridiane, 1984.
- Ianoși, Ion, *Sublimul în estetică*, București, Ed. Meridiane, 1983.
- Jenny, Laurent, *Rostirea singulară*, trad. de Ioana Bot, București, Ed. Univers, 1999.

- Jung, C.G., *Opere complete*, 1. *Arhetipurile și inconștientul colectiv*, trad. de Dana Verescu și Vasile Dem. Zamfirescu, București, Ed. Trei, 2003.
- Kernbach, Victor, *Dicționar de mitologie generală*, București, Ed. Albatros, 1983.
- Klinkenberg, Jean-Marie, *Précis de sémiotique générale*, De Boeck Université, 1996.
- Maingueneau, Dominique, *Analiza textelor de comunicare*, trad. de Mariana Șovea, Iași, Ed. Institutul European, 2007.
- Maingueneau, Dominique, *Lingvistică pentru textul literar*, trad. de Ioana-Crina Coroi și Nicoleta Loredana Moroșan, Iași, Ed. Institutul European, 2008.
- Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*. 5 secole de literatură, Pitești, Editura Paralela 45, 2008.
- Marrou, Henri-Irénée, *Trubadurii*, trad. de Sorina Bercescu, București, Ed. Univers, 1983.
- Mavrodin, Irina, *Poietică și poetică*, București, Ed. Univers, 1982.
- Mihăieș, Mircea, *Ulysses, 732. Romanul romanului*, Iași, Editura Polirom, 2016.
- Mihăilă, Ecaterina, *Limbajul poeziei românești neomoderne*, București, Ed. Eminescu, 2001.
- Mihăilă, Ecaterina, *Poezia română neomodernă. Perspectivă textuală*, București, Ed. Cartea Românească, 2004.
- Mihăilă, Ecaterina, *Semiotica poeziei românești neomoderne*, București, Ed. Cartea Românească, 2003.

- Mihăilă, Ecaterina, *Textul poetic. Perspectivă teoretică și modele generative*, București, Ed. Eminescu, 1995.
- Mincu, Marin, *Semiotica literară italiană*, București, Ed. Univers, 1983.
- Moraru Cristian, *Ceremonia textului. Poeți români în secolul XX*, București, Ed. Eminescu, 1985.
- Munteanu, Ștefan, *Stil și expresivitate poetică*, București, Ed. Științifică, 1972.
- Munteanu, Ștefan, *Studii de lingvistică și stilistică*, Pitești, Ed. Pygmalion, 1998.
- Neț, Mariana, *O poetică a atmosferei, Rochia de moar*, București, Ed. Univers, 1989.
- Niculescu, Alexandru, *Între filologie și poetică*, București, Ed. Eminescu, 1980.
- Oancea, Ileana, *Poezie și semioză*, Timișoara, Ed. Marineasa, 1999.
- Oancea, Ileana, *Semiostilistica. Unele repere*, Timișoara, Ed. Excelsior, 1998.
- Odangiu, Marian, *Începutul din sfârșit*, „Orizont”, nr. 6, 2017, p. 13.
- Pareyson, Luigi, *Estetica. Teoria formativității*, trad. de Marian Papahagi, București, Ed. Univers, 1977.
- Parpală, Emilia, *Comunicarea verbală*, Craiova, Ed. Universitaria, 2009.
- Parpală-Afana, Emilia, *Poezia semiotică (Promoția '80)*, Craiova, Ed. Sitech, 1994.
- Peirce, Charles S., *Semnificație și acțiune*, București, Ed. Humanitas, 1990.

- Plett, Heinrich F., *Știința textului și analiza de text*, Semiotică, lingvistică, retorică, trad. de Speranța Stănescu, București, Ed. Univers, 1983.
- Popa, Marian, *Istoria literaturii române de azi pe mâine, II*, București, Editura Semne, 2009.
- Popovici, Vasile, *Rimbaud*, Cluj-Napoca, Editura Echinoux, 1997; ediția a doua, revăzută, București, Editura Cartea Românească, 2006.
- Poulet, Georges, *Conștiința critică*, trad. de Ion Pop, București, Ed. Univers, 1979.
- Rastier, François, *Sens et textualité*, Paris, Hachette, 1989.
- Read, Herbert, *Semnificația artei*, trad. de D. Mazilu, București, Ed. Meridiane, 1969.
- Reboul, Anne, Moeschler, Jacques, *Pragmatica azi. O nouă știință a comunicării*, trad. Liana Pop, Cluj, Ed. Echinoux, 2001.
- Reboul, Anne, Moeschler, Jacques, *Pragmatica discursului*, De la interpretarea enunțului la interpretarea discursului, trad. de Irinel Antoniu, Iași, Ed. Institutul European, 2010.
- Ricoeur, Paul, *Eseuri de hermeneutică*, trad. de Vasile Tonoiu, București, Ed. Humanitas, 1995.
- Ricoeur, Paul, *Metafora vie*, trad. de Irina Mavrodin, București, Ed. Univers, 1984.
- Rovența-Frumușani, Daniela, *Analiza discursului. Ipoteze și ipostaze*, București, Ed. Tritonic, 2004.
- Ruja, Alexandru, *Confluente critice*, Timișoara, Ed. David Press Print, 2018.

- Ruja, Alexandru, *Dicționar al scriitorilor din Banat*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2005.
- Ruja, Alexandru, *Literatura română contemporană. Poezia I*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2002.
- Rusu, Liviu, *Logica frumosului*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1968.
- Ruști, Doina, *Dicționar de teme și simboluri din literatura română*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Iași, Ed. Polirom, 2009.
- Saussure, Ferdinand de, *Curs de lingvistică generală*, Iași, Ed. Polirom, 1998.
- Segre, Cesare, *Istorie – cultură – critică*, trad. de Ștefania Mincu, București, Ed. Univers, 1986.
- Starobinski, Jean, *Textul și interpretul*, București, Ed. Univers, 1985.
- Todorov, Tzvetan, *Teorii ale simbolului*, București, Ed. Univers, 1983.
- Tomașevski, Boris, *Teoria literaturii. Poetica*, trad. de Leonida Teodorescu, București, Ed. Univers, 1973.
- Tohăneanu, G.I., *Dincolo de cuvânt. Studii de stilistică și versificație*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.
- Tohăneanu, G.I., *Expresia artistică eminesciană*, Timișoara, Ed. Facla, 1975.
- Țuțuianu, Ovidiu, „Proporția de aur” în opera eminesciană, „Independența română – Independența prin cultură”, 7 septembrie 2016.

- Ungureanu, Cornel, *Geografia literaturii române, azi*, vol. 4, Banatul, Pitești, Editura Paralela 45, 2005.
- Ungureanu, Cornel, *Literatura Banatului*, Timișoara, Ed. Brumar, 2016.
- Vianu, Tudor, *Despre stil și artă literară*, București, Ed. Tineretului, 1965.
- Vianu, Tudor, *Problemele metaforei și alte studii de stilistică*, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1957.
- Zafiu, Rodica, *Narațiune și poezie*, București, Ed. ALL, 2000.

Mirela-Ioana DORCESCU

(n. 15.V.1966, Timișoara)

(Schiță biobibliografică)

Prozator, eseist, hermeneut, semiotician, traducător. Conf. Univ. Dr. la Facultatea de Litere, Istorie și Teologie a Universității de Vest, Timișoara. A mai semnat: Mirela-Ioana Borchin, Mirela Radu Lazarescu și Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu.

Membră a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Timișoara.

Soția poetului Eugen Dorcescu.

Cărți (selectiv):

A. Proză:

- *Punctul interior* [roman], Timișoara, Editura Excelsior Art, 2010;

- *Apa* [proză scurtă], Prefață: Eugen Dorcescu; Text coperta a IV-a: Eugen Dorcescu, Timișoara, Editura Mirton, 2016;

- *Celesta*, roman, Text coperta a IV-a: Livius Petru Bercea, Timișoara, Editura Mirton, 2018.

- *Spre nicăieri* [roman], I. *Piatra de silex*; II. *Întâmplător sau nu?*, Timișoara, Editura Eurostampa, 2014 (coautor).

B. Eseiistică, semiotică, hermeneutică, teorie literară:

- *Paradigme ale comunicării – limbaje și limbi*, Timișoara, Ed. Excelsior, 2001;

- *Dicționar de comunicare (lingvistică și literară)*, I. Științele limbajului, științele literaturii, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2002; II. Textul literar-Intertextualitatea, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2003; III. Romanul ca gen. Stilistica. Metafora, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2005 (Coautor: Doina Comloșan);

- *Comunicarea orală*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2006;

- *Comunicare și argumentare*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2007, cu o Prefață de Alina Pamfil (Coautor și coordonator);

- *Semantica modurilor incertitudinii*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2011;

- *Eugen Dorcescu sau vocația vectorială a Nirvanei*, Eseu hermeneutic, 150 de pagini, referitor la ediția definitivă a poeziei lui Eugen Dorcescu (vezi *infra*);

- *Etern, într-o eternă noapte-zi. Eseu hermeneutic în dialog cu Poetul Eugen Dorcescu*, Prefață: Iulian Chivu, Timișoara, Editura Mirton, 2016;

- *Despre Eugen Dorcescu. Volum omagial 75*, Timișoara, Editura Mirton, 2017 (Autor și Coordonator);

- *Primăvara elegiei (Despre Elegiile de la Carani de Eugen Dorcescu)*, Texte coperta a IV-a: Radu Ciobanu și Livius Petru Bercea, Timișoara, Editura Mirton, 2017;

- *Hermeneia*, Prefață: Ildikó Gábos-Foarță, Timișoara, Editura Mirton, 2019.

C. Traduceri:

- Andrés Sánchez Robayna, *Marea cea mare (Por el gran mar)*, poezie, ediție bilingvă, română - spaniolă, traducere, prefață, fișă biobibliografică, opinii de Mirela-Ioana Dorcescu, Timișoara, Editura Mirton, 2018.

D. Ediții îngrijite:

- EUGEN DORCESCU. *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*. Ediție critică (ne varietur) și eseu hermeneutic (*Eugen Dorcescu sau vocația vectorială a Nirvanei*, 150 p., vezi *supra*) de Mirela-Ioana Borchin, Timișoara, Editura Eurostampa, 2015. Premiul special al Juriului Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor, 12 decembrie 2016; Propusă pentru Premiul Academiei Române de către Facultatea de Litere, Istorie și Teologie de la Universitatea de Vest, Timișoara, septembrie 2017, la inițiativa Doamnei Prodecan Conf. Univ. Dr. Valy Ceia;

- EUGEN DORCESCU, *Sub cerul Genezei*, Redactor de carte, selecție și notă asupra ediției: Mirela-Ioana Borchin, Timișoara, Editura Mirton, 2017;

- Mitropolit dr. VASILE LAZARESCU, *Pastorale și predici*, ediție critică, Cuvânt lămuritor: Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu și Eugen Dorcescu, Timișoara, Editura Partoș, 2018.

Cuprins

77 (Prefață de Ildikó Gábos-Foarță)	7
---	---

I. EXCELENȚA TEXTULUI

1. SECȚIUNEA DE AUR ÎN POEZIE.....	15
1.1. Introducere.....	16
1.2. Contribuția lui Eugen Dorcescu la cercetarea <i>secțiunii de aur</i> în poezia românească	19
1.3. Ritmurile poeziei și <i>secțiunea de aur</i>	28
1.4. Secțiunea de aur în poezia lui Eugen Dorcescu ..	37
1.4.1. <i>În tăcere</i>	39
1.4.2. <i>Nirvana</i>	43
1.4.3. <i>Ecclesiast</i>	46
1.4.4. <i>Trubadurul din vis 9</i>	49
1.4.5. <i>Triada</i>	51
1.4.6. <i>Elegiile de la Carani 4</i>	53
1.4.7. <i>Ioanitul</i>	55
1.5. <i>Secțiunea de aur</i> în poezia lui Șerban Foarță	59
1.5.1. <i>Donna con donna</i>	61
1.5.2. <i>Spălai ferestre</i>	63
1.5.3. <i>Nu știu alții cum sunt... (Poeme bătrânești)</i>	66

2. EXEGEZĂ: EUGEN DORCESCU	73
2.1. <i>Nirvana</i>	73
2.2. <i>Lupul</i>	87
2.3. Rimele rare.....	109
2.4. <i>Râul</i>	129
2.5. <i>Drumul</i>	143

II. HALOUL TEXTULUI

27 MAI 2017	173
10 OCTOMBRIE 2017	187
27 OCTOMBRIE 2017	195
27-28 IULIE 2018	202
9 OCTOMBRIE 2018	214
9 NOIEMBRIE 2018.....	223
29 NOIEMBRIE 2018	232
19 DECEMBRIE 2018	244
31 DECEMBRIE 2018 – 1 IANUARIE 2019	258
11 IANUARIE 2019.....	266

III. EFIGII

DOAMNA PROFESOARĂ.....	277
INSUPORTABILA TĂCERE.....	285
VALI	294
BIBLIOGRAFIE	305
Mirela-Ioana DORCESCU (Schiță biobibliografică).....	316

Tiparul executat la

TRADITIE SI CREDIBILITATE

MIRTON[®]
editura - tipografie - legatorie

IMPRIMERIA MIRTON

RO-Timișoara, str. Samuil Micu nr. 7
Tel.: 0256-225684, 272926; Fax: 0256-208924;
e-mail: mirton.timisoara@yahoo.com

SCRIBUL

De când e lumea lume, se repetă
Enigma minunată de-a fi scrib.
De a fi scrib hieratic și celib,
Precum, în paradisul caraib,
Un zbor de pescăruș sau de egretă.

Frumos și pur, dușman al nimănu,
Neștiutor de vrajbă și de ură,
Pierdut în scriitură și-n Scriptură:
Așa își poartă candida-i făptură,
Blindat, zidit, în sihăstria lui.

Iar la sfârșit, strângându-și pana-n pumn,
Lăsându-i lumii râsetul și plânsul,
Pe veci „diac tomnatic și alumn”,
Nu trup, ci duh; nu flacăra, ci scrum,
Doar zeii-s mai ferice decât dânsul.

EUGEN DORCESCU

ISBN 978-973-52-1846-1

9 789735 218461